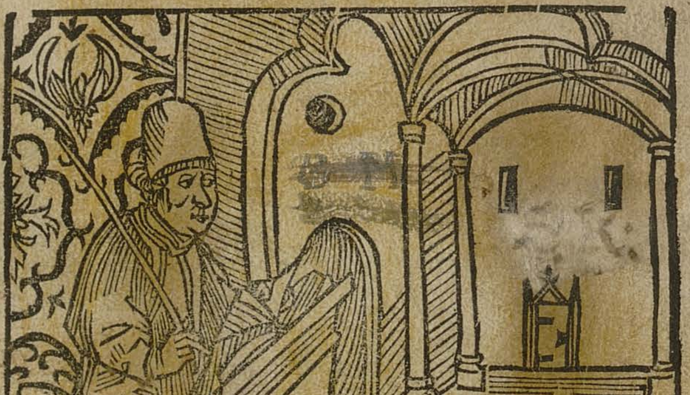
Questiões verso-
ris iuxta textuʒ de anima Are-
stotelis diligentissime correcte ac emendate.

Bonorū honorabilium notitiam opinātes. magis aūt alterā alte-ra aut q̄ ē s3 certitudinē. aut ex eo q̄ meliorū q̄dem ē ⁊ mirabiliorū ꝓpter vtraq3 hec aīe historiam rō-nabiliter vtiq3 in primis pone-mus. Videt᷑ aūt et ad veritatem omniū cognitio ipsius multum proficere. maxime aūt ad naturā. Est em̄ tanq3 pricipiū ani-maliū. Inquirimus aūt ꝯsiderare cognoscere naturā ipsius et substantiā. Postea q̄cunq3 accidūt circa ipsam. quorū alie ꝓprie passiones vident᷑. alie autem propter ipsam cōmunes et animalibꝫ inesse

Circa initiū primi libri de aīa

Querit᷑ p̄mo vtrū inter partes p̄hie naturalis scīa de anima sit melior ⁊ honorabilior ☞ Arguit᷑ p̄mo q̄ nō. Scientia de aīa nō est pars p̄hie naturalis. ergo ꝯtra suppositū. Aūs p3. q2 sicut se h3 subiectū ad subiectu3 ita scīa ad sciam. sed subiectū scīe de aīa nō ꝯtinet᷑ sub subiecto totius p̄hie naturalis. ergo nec scientia de aīa sub scientia naturali ¶ Secūdo. scientia octaui physicorū est honorabilior ista. igit᷑. Aūs p3. q2 in octauo physicorū tractat᷑ de p̄mo motore qui sine ꝯparatione est nobilior est ipsa aīa.

¶ Tercio. anima rōnalis nō est actus corporis. ergo nō cadit sub consideratione p̄hie naturalis. Aūs pat3. quia si esset actus corporis nō exerceret operatōem sine corpore. qđ t̄n est falsum. In oppositū est p̄hus in prima ꝓpositione huius libri

Pro responsione sciendū est primo. q̄ vt đ2 duodecimo de aīalibꝫ. in quolibet genere rerū necesse est p̄us ꝯsiderare ꝯmunia. deinde de ꝓpria vniuscuiusq3 generis. Cuius rō est. q2 nisi hoc fieret frequēter idē frequenter repeteret᷑. sed rerū aīatarum quoddam ꝯmune principiū est ipsa anima. q2 ꝯmune est oībꝫ animalibꝫ habere aīam. ideo in ꝯsideratōe rerum animatarū oportet p̄us ꝯsiderare de anima ⁊ de alijs ꝯmunibꝫ ipsis animatis. postea de ꝓprijs cuilibet aīato Et sic ad tradendū scientiā de aīatis oportuit p̄mo tradere sciā3 de anīa i ꝯmuni. sicut facit Arestoteles. ⁊ deinde determinare de singulis animatis. qđ fit in sequentibꝫ libris. Ex isto patet ordo huius libri inter libros naturales. precedit em̄ omnes libros de animatis ⁊ alios insequitur

Liber primus.

¶Sciendū est secūdo ꝙ bonorum quedā sunt laudabilia alia vero honorabilia. Laudabilia sunt que ꝓpter alium finem appetuntur. Sed honorabilia sunt que ꝓpter seipsa sunt appetibilia. Et q₂ scie practice querūtur nō ꝓpter se tm̄. sed ꝓpter opus. ideo scientie practice sunt laudabiles tm̄. ſ₃ speculatiue sunt ꝓpter seipsas appetibiles. sc₃ ꝓpter scire. ideo scientie speculatiue sunt honorabiles ⁊ laudabiles simul. Uerūtamen in scientijs speculatiuis sunt q̇dam gradus q̄tum ad honorabilitatem. na₃ scīa laudat̄ ex suo actu. Sed actus ex duob₃ laudat̄. sc₃ ex obiecto. ⁊ modo seu qualitate. sicut edificare meli⁹ est ex parte obiecti q̄₃ lectū facere Et qn̄ scientie sunt circa idem obiectum sumūtur gradus quantum ad modum agendi. q₂ q̄to modus agendi est melior. tanto scientia est perfectior Igit̄ si ꝯsiderent̄ scie ex parte obiecti illa scientia melior est que est melioris obiecti. Si vero quantum ad modum procedendi illa est nobilior que certiori modo ꝓcedit. ⁊ sic vna est melior alia. vel q₂ est nobilioris obiecti. vel q₂ certiori mō ꝓcedit. Sed in quibusda₃ scientijs ista separant̄. q₂ q̄dam sunt magis certe que tn̄ de reb₃ sunt minus honorabilib₃. Simpliciter tn̄ dignitas scientie attendit̄ ex parte obiecti. nam vt d₂ decimo de animalib₃ magis appetimus modicum scire de reb₃ honorabilib₃ ⁊ altissimis q̄uis illud sciamus rethorice ⁊ ꝓbabiliter. q̄₃ multa scire per certitudinem de reb₃ minus honorabilib₃. q₂ prime de se habent nobilitatem. q₂ ex obiecto a quo capiūt spēm. Alie vero habent ex qualitate siue modo tm̄

¶Sit igitur hec conclusio prima. Ante sciam de reb₃ animatis ṗus ꝯsiderandū est de aīa. Hec ꝯclusio p₃ ꝑ ṗmū notabile

Conclusio secūda. omnis scientia est bona. Pat₃. q₂ omnis scīa est ꝑfectio hominis inq̄tum hō. q₂ naturale desideriū hoīs est scire Uñ q̄uis alique scīe sint ꝓhibite. tn̄ hoc nō est ꝓpter ipa₃ maliciā. sed propter maliciā hominū qui ipsis abutūtur

Conclusio tercia. inter partes philosophie naturalis sciētia de anima est melior ⁊ honorabilior Probat ph̄us. q₂ vna scīa d₂ melior et honorabilior altera ꝓpter duas causas. q₂ vel est de nobiliori subiecto vel q₂ certiori modo ꝓcedit. Sed ista scīa est nobilioris subiecti alijs partibus ph̄ie naturalis. q₂ est de aīa. ⁊ est etiā certior. q₂ illa que traduntur de aīa ⁊ potentijs eius experimur in nobis. quilibet em̄ experitur in seipso ꝙ habet animā et operationes procedentes a potentijs anime. Procedit etia₃ hec scīa modo demonstratiuo

Conclusio quarta. scientia de anima est vtilis ad omne₃ veritatē que tradit̄ in alijs scientijs ⁊ ad om̄es partes ph̄ie naturalis Patet q₂ nos nō possumus venire ad cognoscendū altissimas causas de q̄b₃ est metaphisica nisi mediante cognitione aīe ⁊ intellectus possibilis. Nec possumus cognoscere diuersas virtutes q̄ diuersis potentijs aīe insunt de quib₃ agit̄ in moralib₃ nisi cognoscamus potentias anime. Nec possumus cognoscere res naturales nisi cognoscamus aīam. q₂ magna pars naturalium est habens aīam ⁊ fere in om̄ib₃ his aīa est ṗncipiū motus. est em̄ aīa tanq̄₃ ṗncipiū aīalium. vt d₂ in textu. Et capit̄ ibi tanq̄₃ exp̄ssiue ⁊ nō sitiẏ

tudinarie. Itē dicit Tullius ꝙ omne honestū multas habet vtilitates sibi adiūctas. si igit̄ hec scientia est honorabilis seqtur ꝙ est vtilis. Et si q̄rat̄ quid consideratur in hoc libro de anima Rn̄det phus ꝙ hic ꝯsideratur de aīa q̄ntum ad subam ꝛ naturā eius. ꝛ q̄ntū ad accidētia ipsius quorum aliq̄ sunt ꝓprie passiones aīe. vt intelligere ꝛ velle. quedā vero p aīaꝫ insunt corpori. sunt sentire vel mouere se localiter. q̄ sunt toti ꝯiūcto cōia.

Ad rōnes ante oppositum. Ad primā dicitur ꝙ licet aīa nō ꝯtineat̄ sub subiecto phie naturalis tanq̄ꝫ pars eius subiectiua. tn̄ continet̄ sub eo tanq̄ꝫ p̄ncipiū formale corpis aīati qđ ꝯtinet̄ sub subiecto phie naturalis. Unde in scīa supiori non solū ꝯsideratur subiectuꝫ. sed partes p̄ncipia ꝛ ꝓprietates. ideo vt vna scīa sit pars alterius sufficit ꝙ cōsideret vel p̄ncipia subiecti vel partes vel passiones. Ad secūdā dr̄ ꝙ in octauo phisicoꝝ determinat̄ principaliter de ꝑpetuitate motus ꝛ nō de p̄mo motore nisi p habitudinē ad motum. sed in hoc libro phus p̄ncipaliter facit ꝯsideratōem de anima. ideo non seqtur ꝙ illa scientia sit honorabilior ista. Ad terciā dr̄ ꝙ si aīa rōnalis ꝯsideret̄ vt est p̄ncipium formale corpis sic est de ꝯsideratōe phi naturalis. sꝫ si ꝯsideret̄ vt est separata vel sepabilis sic est de consideratione metaphisici.

Omnino aūt ꝛ penitus difficilimoꝝ est accipere aliquam fidem de ipsa. cuꝫ eni̅ sit questio ꝯmunis multis aliis. Dico aūt eam que circa subam ꝛ eā que q̄d est fortassis alicui videbit̄ vna q̄dā methodꝰ esse de oibꝫ. de q̄bꝫ volumus cognoscere subam. sicut ꝛ eoꝝ q̄ s̄m accn̄s sunt ꝛ ꝑ prioꝝ demōstratione. Quare q̄rendū vtiqꝫ erit methodū istā. Si autē nō est vna quedā ꝛ ꝯmunis methodus de eo qđ q̄d est amplius difficilius est negotiari. Oportebit eni̅ accipe circa vnumqđqꝫ qs modus. Si aūt manifestū sit vtrum demōstratio aliq̄ sit aut diuisio. aut est aliq̄ alia methodus. Adhuc multas hꝫ dubitatōes ꝛ errores ex quibꝫ optꝫ querere. Alia eni̅ alioꝝ sunt p̄ncipia sicut numeroꝝ ꝛ planoꝝ. Primū aūt fortassis necc̄ariū est diuidere in quo generū ꝛ q̄d sit. Dico aūt vtrum hoc aliq̄d ꝛ suba sit. aut q̄litas. aut q̄ntitas. aut etiā quoddā aliud diversoꝝ predicamentorum. Adhuc aūt verum eorū que in potentia sunt an magis endelechia quedam sit Diffe

Liber primus.

runt eñ non parum potentia et actus. Considerandum autez est et si partibilis sit aut impartibilis. et vtrum sit silis speciei omnis anima an non. Si autem non similis speciei sit. vtrum specie differant aut genere. Nunc quidem enim dicentes ꝛ querẽtes de aĩa humana solum videnẗ intendere Formidandum autem quatenus non lateat. vtrum vna ratio anime est sicut animalis. aut ẽm vnumquodqꝫ altera vt equi canis hominis deiqꝫ. animal autem vniuersale aut nihil est aut posterius. Similiter autem et si aliquod cõmune aliud predicatur.

Queritur secundo. vtrũ Anima sit subiectũ sciẽtie huius libri Arguiẗ ꝙ nõ. quia nulla forma simplex pt esse subiectũ accidẽtis sed aĩa est hmõi. ergo. Secũdo arguiẗ. qꝛ de subiecto alicuiꝰ scie debꝫ ꝓsupponi q̃d est ꝛ qꝛ est. sed in h̃ libro nõ ꝓsupponiẗ q̃d est aĩe ꝛ qꝛ est. sꝫ ostẽditur. ergo ꝛc. Tercio in moralibꝫ cõsideraẗ de aĩa qꝛ ibi cõsideratur de passionibꝫ ꝛ habitibꝫ aĩe. ergo aĩa nõ est subiectũ huiꝰ scie. ꝯña tenet. quia subiectũ scie debet esse adequatũ illi scie. Quarto sic. aĩa est subiectũ inhesionis huius scientie. ergo nõ est subiectuꝫ attributõnis eius. quia nihil idem est subiectum inhesionis ꝛ attributõnis respectu eiusdẽ. quia sic haberet rõnem actus ꝛ potentie. In oppositum arguiẗ. quia omnes questiones tractate in hac scientia quas phus enumerat in textu fiunt de aĩa et de passionibus eius. g̃ ipa aĩa est hic subiectũ.

Pro responsione sciendum est primo ꝙ postq̃ phs ostendit dignitatem ꝛ vtilitatem huiꝰ scientie vt reddat auditores beniuolos. et etiã modũ ꝓcedendi seu ordinẽ determinandoꝝ vt eos reddat dociles ꝯñter ad reddendũ auditores attẽtos ostendit difficultatẽ huiꝰ scie. ꝛ pⁱmo mouet difficultates que se tenent ex parte modi ꝓcedendi. Secũdo difficultates que se tenent ex parte rei cognoscibilis. scꝫ ex parte substãtie aĩe ꝛ passionũ eius. Mouendo difficultates ex pte rei cognoscibilis. Primo mouet dubitatõnes circa aĩam vt est totũ essentiale. Secũdo vt est totum vniuersale. Et tercio vt est totũ potestatiuũ. considerando eam per respectũ ad suas potẽtias ꝛ passiones.

Sciendum est secundo circa modum procedendi in cog

nitione aīe est difficultas circa inquisitōem diffinitōnis eius. quia vel ponitur tm̄ vna cōmunis methadus inuestigādi definitōnē rei sic est vna cōmunis ars inquirendi de oībus accidentibus per se scȝ per demonstratōnem ⁊ sic erit difficile inquirere definitōnē aīe cum talis ars sit generalis oibus rebus. Vel non est tm̄ vna ars. sed sunt plures modi inuestigandi ꝙ quid est. vt puta ꝑ demonstrationē vt quidā posuerūt. vel per diuisionē. vt Plato ponebat. ⁊ per cōpositōnem. vt posuit Aresto. Et tunc erit difficilius querere q̄d est aīa. quia opoꝛtebit inquirere quo illoꝝ modoꝝ sit ꝓcedendū. ⁊ habito quo illoꝝ modoꝝ sit ꝓcedendū adhuc erit difficultas ex quibus erit cōponenda definitio aīe. eo ꝙ diuersaꝝ rerum sunt diuersa pꝛincipia diffinitiua sicut numeroꝝ ⁊ planoꝝ. id est supficieꝝ.

Sciendū tercio ꝙ circa animā vt est totū essentiale possūt esse dubitatōnes Pꝛima est in quo genere ponatur aīa scȝ vtrū sit substantia vel quantitas. Secūda vtrū sit ens in potentia. vel vtrū sit endelechia id est actus eo ꝙ in quolibet genere potentia ⁊ actus inueniūtur.
Circa aīam s̄o vt est totū vniuersale mouet phs aliquas dubitatōes Pꝛima vtrū aīa sit partibilis tā ꝯm essentiā q̄ȝ ꝯm potentias in eodem. vt Plato ponebat. vel sit impꝛtibilis ꝯm essentiā ⁊ partibilis ꝯm potētias vt posuit Arestoteles. Secūda est vtrū oēs aīe sint eiusdem speciei aut nō Et si nō sint eiusdem speciei vtrū solū differant specie aut etiam genere. Et causa dubitatōnis est. q2 aliqui dicentes de aīa solum loqui vidētūr de aīa humana. Similiter etiā vtꝝ aīe sit tm̄ vna rō cōis ⁊ vna ydea vel etiam sunt diuerse rationes ꝯm diuersas animas. sicut ratio animalis secūdum vnumquodqȝ animal est altera ⁊ altera. vt est alia ratio equi. alia canis ⁊c̄. nam animal vniuersale nihil est aut posterius est suis singularibꝫ et similiter de quolibet alio ꝯmuni

¶Sciendum est quarto ꝙ ad omnem cognitionem duo requirūtur. scȝ obiectum quod immutat potentiam si sit passiua et ipsa potentia. ideo difficultas in cognitione alicuius rei contingere potest dupliciter. Uno mod o ex parte obiecti. Alio modo ex parte potentie. nam si potentia sit passiua est difficultas ex parte obiecti. quando scȝ nimis est potētiale. eo ꝙ habet immutare potentiam ratione actualitatis eius. et si obiectum sit de se multum in actu difficultas est ex parte potentie que nimis debilis est et indisposita ad recipiendum actum illius obiecti. quia actus actiuoꝛum solum fiunt in patiente disposito. sicut virtus visiua nocticoꝛacis ē nimis debilis ad percipiendum lumen solis

¶Tunc sit conclusio pꝛima ꝙ scientia de anima ex parte obiecti est facilis. sed ex parte cognitionis nostre est difficilis. Pꝛimū patȝ. quia inter foꝛmas naturales anima supꝛemum gradum actualitatis obtinet. ergo obiectum huius scientie ex parte sui est facile ad cognoscendūȝ cum sit maxime in actu. Secūda ps pȝ. q2 aīa ꝯm se est insensibilis. scȝ intellect⁹ noster ꝓ isto statu nihil cognoscit nisi ꝑ ministeriuȝ sensus. cum sit as

fixus corpori.ideo incorporalia sunt sibi. difficillime cognitionis. ergo scia de anima ex parte nostri intellectus est difficilis. Nec valet obiectio. ꝗto aliquid est propinquius querenti citius potest inueniri ⁊ cognosci .sed anima est sibi maxime presens.ergo ⁊c. Respondetur licet sit sibi maxime presens essentialiter.tamē nō est sibi p̄sens obiectiue.q2 non potest directe sibi p̄sentari mediante sensu.cum nō cadat sub obiecto sensus.

Conclusio secunda ⁊ responsalis. Anima est subiectum huius libri. Patz ꝑ rōnes ante oppositū ⁊c.q2 definitio ⁊ ꝯditiōes subiecti attributionis in ordine ad hūc libꝝ sibi ꝯueniūt

Dubitaꝛ primo. vtrum vniuersale nihil sit aut posterius suis singularibꝫ ¶ Pro dubio sciendū est ꝙ triplex est vniuersale.scꝫ ante rem.in re. ⁊ post rem. Et vniuersale ante rem potest poni esse dupliciter Uno modo ꝙ sit extra singularia ⁊ extra mentē prime cause existēs .sicut Plato ponebat ydeas separatas. Alio mō ꝙ ponatur in mente p̄mi agētis. vt ydea que est vniuersalis ars omniū producendorum. Tūc dꝛ p̄mo vniuersale ante rem p̄mo mō nihil est.q2 si sic sequereꝛ ꝙ essent plura entia increata.qđ est erroneū. Consequentia tenet.q2 si essent talia vniuersalia essent creata vel increata.nō primū.q2 cum p̄muz agens sapienter agat creasset ipsa per alia exempla.aut igitur erit processus in infinitum. aut oportebit ponere talia exemplaria in prima cā.ergo si ponereꝛ illa vniuersalia extra primam causam essent increata. Sed vniuersale ante rem secundo modo bene est aliquid ante singularia. Patet.quia cum scientia sit necessariorum.sequitur ꝙ sine illis vniuersalibꝫ nullus potest esse perfecte sciens. cum effectus non perfecte cognoscantur nisi reducantur in suam primam cām. Unde vniuersalia sic accepta sunt prima principia omniū entium et sunt ydee rerū producendꝝa in mente primi. Unde ydea nihil aliud est ꝗ̄ prima causa.inquantum imitabilis ab aliquo creato.et secundum ꝙ diuersimode imitatur a diuersis rebꝫ distincte ydee sibi attribuūtur. Dicendum secūdo.ꝙ vniuersale in re hoc est natura vniuersalis in se considerata sine intentione vniuersalitatis est aliquo modo prior ⁊ notior singularibꝫ.quia duplex est ordo nature.quidam est generationis et temporis ꝺm quem potentia precedit actum in eodem. ⁊ ꝺm hunc ordinem vniuersale prius est singulari. vt in generatione hominis p̄us generatur animal ꝗ̄ homo. Alius est ordo intentionis siue perfectionis ꝺm quem actus precedit potentiam.et hoc modo vniuersale est posterius singulari. scꝫ ꝗ̄tum ad esse in actu. Diciꝛ tercio ꝙ vniuersale post rem nihil est aut posterius suis singularibꝫ. Patet.quia tale vniuersale est natura accepta cuꝫ intentione vniuersalitatis.sed talis intentio attribuitur nature per abstractionem a singularibꝫ ꝺm similitudinē quam habet ad ipsa.ergo illo modo est posterius singularibꝫ

Ad rōnes ante oppositum Ad primam dꝛ ꝙ nulla forma simpliciter simplex quemadmodum prima causa que est in fine simplicitatis potest esse subiectuꝫ alicuius accn̄tis.tn̄ aliq̄ forma que dꝛ simplex ꝑ carentiā ꝯpōnis ex materia ⁊ forma p̄t esse subiectū alicuius accn̄tis.

De anima

Ad secūdam dr q in aliqua scia particulari non debet inuestigari quid sit subiectum p ppria pncipia illius scientie. sed bene p pncipia metaphisice que stabilit pncipia omniū aliarū sciarū. et sic in psenti libro inuestigat defini tio sui subiecti. scz anime p diuisionē entis in actū et potentiaz. et in decē pre dicamenta Ad terciam dr q in moralib9 psiderat aia inqtum est pncipi um vel subiectū actuū vel habituū moraliū vt virtutis vel vicij. sed hic cō siderat qtum ad pncipia et passiones eius Ad quartā dr q aia rōnalis in particulari est subiectū inhesionis huius scie. sed aia in pmuni accepta est subiectum attributōis eius

Amplius aūt et si non multe aīe sed partes vtrū oportet q rere prius totā animā aūt partes. Difficile aūt est de his de terminare et harū quales apte nate sint altere ab inuicem esse. Et vtrum partes oportet querere prius. aut opera ipsarum vt intelligere aut intellectum. et sentire aut sensitiuū. similiter aūt et in alijs. Si aūt opera prius iterum vtiqz dubitabit ali quis si obiecta horum prius querendum sicut sensibile sen sitiuo et intelligibile intellectiuo. Videtur aūt non solum qd quid est cognoscere vtile esse ad cognoscendas causas acci dentiū substantijs. sicut in mathematicis. sz et econuerso qd rectum et quid obliquū. et quid linea et planū ad cognoscēdū q duob9 rectis trianguli anguli sunt equales. sed ecōtrario accidentia pferūt magnā parte ad cognoscendū qd quid est Cum em habemus tradere fm fantasias de accidentibus aut oib9 aut plurib9. tūc de substātia habebimus dicere ali quid optime. Omnis em demonstrationis principiū est qd quid est. Quare fm quascūqz definitiones nō ptingit acci dentia cognoscere. sed neqz piecturari de ipsis facile. mani festum est em q dyalectice dicte sunt et vane omnes. Dubi tationem autem habent et passiones anime vtruz sint omes pmunes et habentis. an sit aliqua et anime ppria ipsius. hoc em accipere quidem necessariū est. non autem leue. videt au

tem leue. videt̃ at̃ plurimoꝝ q̄dē nullū sine corpe pati neqꝫ facere vt irasci cōfidere desiderare ⁊ oīno sentire. Maxime aūt assilat̃ ꝓprio intelligere si aūt et hoc fantasia q̄dam aut non sinefantasia non contingit vtiqꝫ neqꝫ hoc sine corporee esse.

Si q̄dē igit̃ ē aliq̄d aīe opeꝝ aut passionuꝫ ꝓpriū. ꝯtinget vtiqꝫ ipsam separari. si vero nullum est proprium ipsi⁹ non vtiqꝫ erit sepabilis. sed sicut recto inq̄tū rectū multa accidūt vt tangere eneā sperā ſm punctū. nō tn̄ tanget ab hoc sepatū rectum. insepabiles ens siq̄dē semꝑ cum quodam corpe est.

Uident̃ aūt ⁊ aīe passiones oēs esse cū corpe. ira māsuetudo. timor. misericordia. ꝯfidētia ād hec gaudiū ⁊ amare ⁊ odire. sil' em̄ patit̃ aliq̄d corp⁹. Indicat at̃ hoc aliq̄n q̄dem a duris ⁊ manifestis passionibus ꝯcidentibꝫ nihil exacerbari aut timere Aliq̄n ⁊ a paruis ⁊ debilibꝫ moueri. cū accendat corpus. ⁊ sic se habeat sicut cum irascitur Ad hoc aūt magis hoc manifestū. Nullo em̄ terribili imminente in passionibꝫ fiunt his aliqui timentes. Si aūt sic se habet. manifestū q̄m passionū rōnes in materia sūt Quare termini tales vt irasci motus quidē talis corpis aut partis. aut potentie ob hoc. ⁊ gratia hui⁹. Et ꝓpter hoc igitur iam physici est cōsiderare de anima. aut omni. aut huiusmodi.

Jfferenter aūt diffiniunt physicus et dyalectic⁹ vnūqd̄qꝫ ipoꝝ vt ira q̄d est Hic quidē em̄ appetitū ꝯcōtristationis aut aliq̄d hmōi. ille at̃ feruorē sāguis aut calidi circa cor Horū at̃ alius q̄dē assignat materiā. alius vero spēm ⁊ rōnē Rō em̄ hec spēs rei. Necc̄ē est aūt hāc in materiā hmōi si erit sicut domus Rō quidē talis. q꞉ domus operimētū ꝓhibēs corruptōnes a vētis ⁊ imbribꝫ ⁊ caumatibꝫ. Hec at̃ dicit la

pides ꝛ lateres ꝛ ligna. alia vero in his speciem propter ista. Que igitur naturalis harum. vtrum q̃ circa materiã rõnẽ aũt igno/rans. aũt q̃ circa rõnẽ solũ. aut magis que ẽ ex vtrisqꝫ. Illorum aũt q̃s vterqꝫ. At vero est aliq̃s q̃ circa passiões materie non sepabiles neqꝫ inq̃ztũ sepabiles. sꝫ circa oĩs physicus q̃cũqꝫ talis corpis ꝛ hui⁹ materie opa ꝛ passiones sunt. Circa q̃s/cunqꝫ aut nõ inq̃ztũ hui⁹ alius. vt de q̃busdã q̃dẽ est artifex. si ꝯtingat vt instructor aut medicus. nõ sepabiliũ quidẽ. In quantũ aũt non talis corporis passiones sed ex remotõe mathematicus. fm aũt ꝙ sepate primus phs. Sed redeundũ est vnde sermo. Dicebamus aũt ꝙ passiones anime nõ sepabiles a physica materia aĩalium inq̃ztum tales existũt. vt furor ꝛ timor. ꝛ non sicut linea ꝛ planũ. Intendetes aũt de aĩa neccẽ ẽ sil' dubitare ꝓ q̃bꝫ bñ dubitare oportꝫ ꝓtrãseũtes pri/morum opiniones ꝯphẽdere q̃cũqꝫ aliq̃d de ipa enũciauerũt vt bñ q̃dẽ dicta accipiam⁹. Si vero aliq̃d nõ bñ hec vereamur.

Queritur tercio vtrum accidentia magnam partem con/ferant ad cognoscendũ ꝙ q̃d est. Arguit ꝙ nõ. qꝛ qd̾ q̃d ẽ est ꝑncipiuꝫ ꝑ qd̾ cognoscũtur accñtia de subiecto. g̊ accñtia nõ ꝯferũt ad ꝯgnoscẽdũ ꝙ q̃d est. aliter idẽ esset notius ꝛ ignotius respectu eiusdem. Secũdo sic eadẽ sunt ꝑncipia essendi ꝛ cognoscendi. sꝫ accñtia nõ sunt ꝑncipia essendi ipius ꝙ q̃d est. g̊ nõ sunt ꝑncipia ꝯgnoscẽdi ipm. Tercio sic. accñtia sũt minoris ꝑfectõis q̄ꝫ ꝙ q̃d ẽ. g̊ si ꝯferũt ad cognoscẽdũ ipm ꝙ q̃d est ꝯ̃gunt vltra gradũ sue ꝑfectõis. In oppositũ est phus in textu.

Pro respõsione sciendum est primo ꝙ postq̄ꝫ phs posuit difficultates ex ꝑte aĩe inq̄ꝫtũ ẽ totũ ẽẽntiale respectu suorum supiorum. ꝛ totũ vl'e respectu suoruꝫ iferiorum. h̃ ꝯñr ponit alias difficultates ex ꝑte ipi⁹ aĩe inq̄ꝫtũ ẽ totũ potestatiuũ ꝑ respectũ ad suas potentias. Prima est si eiusdem non sunt multe aĩe. vt Plato ponebat. sed solũ plures potẽtie ipius. vt vegetatiuũ. sensitiuũ et intellectiuũ.

Dubitatur vtrum oporteat prius querere totã aĩam aut partes eius. Etiã est dubiũ q̃ illarum ꝑtiuꝫ sint nate abinuicẽ separi. ꝛ q̃ non. Tercio erit dubiũ vtrũ oporteat ꝑus cognoscere potẽtias aĩe aut opa vel actus ipsarum. ꝛ si oporteat prius cognoscere actus adhuc erit dubium vtrum oporteat prius cognoscere obiecta actibus ꝛ potentijs vel econ/tra. Unde ratio prime dubitationis est qꝛ non solum ꝙ quid est vales

ad cognoscendū accn̄tia sube. sed ecōuerso. etiā accn̄tia magnā partē cōferunt ad cognoscendū q̄ qd est. q2 cū habem⁹ noticiā de plurib9 accn̄tibus rei aut de oibus etiā possumus habere noticiā de substantia z de definitōne ipius. q̄ aūt q̄ quid est valeat ad cognoscendū accn̄tia. phs ōndit. quia ois demonstratōnis ꝓpter quid principiū est qđ quid est scz definitio. iō definitōnes ꝑm quas non contingit accn̄tia cognoscere dicūtur dyalectice et vane omnes.

Sciendum est secundo q̄ circa passiones anīe phs mouet aliā dubitatōnem. scz vtrū omnes opatōnes anime sint cōmunes toti composito. vel sit aliqua operatio ꝓpria ipi aīe. z ista dubitatio est necessaria ad sciendū vtrū aīa sit sepabilis a corpe vel non. quia si sit aliq̄ operatio vel passio ꝓpria aīe erit sepabilis. z si nullū est ꝓpriū opus ipius anime non erit sepalis a corpe ꝑm rem. sed solum ꝑm rōnem. sicut rectū est sepabile ꝑm rōnē a materia sensibili. eo q̄ multa sibi accidūt nō inq̄ʒtū est ī materia. vt tangere sperā ꝑm punctū. z tn̄ non est sepabile ꝑm rem. Et arguit phs q̄ nulla sit opatio ꝓpria ipius anime. quia si sic maxime eēt intelligere sed hoc nō. q2 intelligere vel est fantasia q̄dā vel non est sine fantasia. g̊ nō ꝯtingit aīam intelligere sine corpe. cū fantasia nō sit sine corpe. Itē oēs passiones q̄b9 patit̄ corpus z fiūt cū motu corpis sūt cōes corpi z anime. sed omnes passiones anīe. vt ira mansuetudo. z sic de aliīs fiunt cum motu corpis. qđ ꝓbat. phs duplici signo. Primū est quia aliqui sunt qui in manifestis passionibus z periculis nunq̄ʒ irascūtur aut timent. aliī ꝟo a paruis z debilib9 mouent̄ ad iram vel ad timorem. qđ nō esset nisi ille passiones fierent ꝑm passionem corporis. Secūdum signū. aliq̄ sunt qui sine aliquo terribili exterius apparenti efficiūtur timentes sicut melancolici. qđ fit propter interiorem transmutationem sui corporis. ergo illis passionibus corpus z anima simł̄ patiuntur z sic sunt cōmunes toti coniuncto. Ex dictis infert phs duo correlaria Primū est q̄ dicte passiones aīe hn̄t definiri per materiā. patet. q2 ois passio habet definiri ꝑ subiectū in quo z a q̊ hʒ esse. sed passiones aīe hn̄t esse in corpore z a corpe. g̊ habēt definiri ꝑ corpus z materiā. vt ira diffinit̄ qđ est motus alicui⁹ partis corpis ob hoc et gratia hui⁹. id est ꝓpter aliquē finē. Secūdū est. Ipsius physici est considerare de aīa z de passionib9 ipius. patet. q2 physicus habet considerare oīa q̄ sunt coniuncta materie ꝑm esse z rōnem. sed passiones aīe vel omnes. vel ad minus plures sunt coniuncte materie ꝑm esse z rōnē. g̊ ꝑtinent ad physicū Sʒ ad sciēdū q̄liter diuersimode possunt diffiniri a logico z physico

Sciendum est tercio q̄ predicte passiones possunt tripliciter diffiniri. Uno mō per formā tm̄. vt cū dicit̄ ira est appetitus vindicte nam finis ire est vindicta. mō finis z forma coincidunt. Alio mō per solam materiā. vt dicit̄ ira est accensio seu ebulitio sanguīs circa cor. Alia est comprehendens materiam z formā vt ira ē ebulitio sanguinis circa cor ꝓpter appetitū vindicte. Prima diffinitio que solā formā concipit pertinet ad dyalecticū qui est artista intentionalis formas ꝑm se considerans. z nō vt sunt in materia. z quia passiones fluunt a forma ꝑm q̄ est in materia. ideo tales diffinitōnes dyalectice sunt vane ad demonstrandū passiones

phisicas. Sed definitiones date p solam materiam. vel p materiaz z form simul. ptinent ad phiam naturalem. z vnus alius artifex hz illas illo mō ꝯsiderare. Ex quib' infert ꝙ physicus cōsiderat passiones aīe vt sunt in materia ꝑm rem z intellectū z vt causant a natura ad dr̄iam metaphysici q ꝯsiderat eas vt sunt separabiles vtroqꝫ mō. z mathematici q ꝯsiderat eas vt separabiles ꝑm intellectū z nō ꝑm esse. Et dr̄ vt cāntur a natura ad dr̄iam artificis q ꝯsiderat passiones artificialiuz q̄ sunt vtroqꝫ mō ꝯiūcte. sed nō cāntur a natura.

Sciendū est quarto ꝙ duplex est accidēs. scz ꝯmune qđ sequitur ꝑncipia indiuidui. Aliud qđ insequitur principia essentialia spēi. z de isto est hic ad ꝓpositū. Posset em̄ intelligi dupl'r ꝙ ꝯferat ad cognoscēdum ꝙ quid est. Uno mō ꝙ tale accn̄s ꝯferat ad cognoscendū ꝙ q̄d est ex pte illius q̄dditatis. ita ꝙ tale accn̄s sit ꝑncipiū entitatis ipsius ꝙ quid est. et p ꝯsequens cognoscibilitatis eius. Alio mō ꝙ ꝯferat ex parte cognoscentis. qr scz cognoscens nō fert imediate in cognitōem ipsius ꝙ quid est. sed ex accn̄tib' venit in cognitōem ipsius

Tunc sit ꝯclusio prima. Nulla accn̄tia ꝯferūt ad cognoscendū ꝙ quid est ex parte ipsius ꝙ q̄d est. Patz. qr vnūqđqꝫ est cognoscibile inq̄tum est in actu. sed accn̄tia nō dant esse in actu ipsi ꝙ q̄d est. ergo ex pte ipsius ꝙ quid est nō ꝯferūt ad cognoscendū ip̄m. imo magis impediunt ad cognitōem eius. qr anteqꝫ intelligi possit oportet ip̄m denudari ab omnib' accidentib' eius

Conclusio secūda. Accidentia ꝓpria magnam ptem ꝯferunt ad cognoscendū ꝙ quid est ex pte cognoscentis siue ex mō cognoscendi nostri intellectus. Patz. qr om̄is effectus ꝓprius z essentialis habz nos ducere a posteriori in cognitōem sue cause. sed accn̄tia ꝓpria sunt effect' ꝓprij z essentiales ipsius ꝙ quid est. z a nobis ꝑus cognoscūtur p sensum. g ex pte cognoscentis ꝯferūt ad cognoscendū ꝙ q̄d est.

Ad rōnes ante oppositū Ad primā dr̄ ꝙ quid est ꝯfert ad cognoscēdū accn̄tia p demonstratōnē ꝓpter q̄d z potissimā. accn̄tia aūt cōferūt ad ꝯgnoscēdū ꝙ q̄d ē p demr̄atōez qr ē tm̄ Ad secūdā dr̄ ꝙ eadē sunt ꝑncipia cognoscendi z essendi a ꝑori ꝑm rem. sed nō oportz de ꝑncipijs cognoscendi a posteriori. qr cognoscimus formā p opationem eius q̄ nō est ꝑncipiū essendi forme. z etiam naturam per motum. Ad terciaz patet solutio ex dictis

Principiū aūt q̄stionis apponere q̄ maxime videnť ipi inesse ꝑm naturā. Aiatū igiť ab inaiato in duob' maxime differre videť. motu. z sensu Accepimus aūt z a ꝓgenitorib' fere duo hec de aīa Dicūt em̄ q̄dam z maxime z ꝑmo aīam esse id qđ est mouens. existimantes aūt qđ non moueť ipsum nō ꝯtingere mouere alteruz coꝝ que moueť aīam sic

arbitrati sunt esse. Unde democritus ignē quēdā aut calorē dicit esse ipam. Infinitis em̄ existentib⁹ figuris et athomis q̄ spēi rotūde ignē et aīam dī. vt in aere mota corpa q̄ vocantur decisiones q̄ videnꝛ p portas in radijs quarū om̄e semē elemēta dī democritus totius nature: Silr aūt et Leucippus Hoꝝ aūt sperica aīam ꝑpter id qđ maxime pn̄t p omne penetrare hm̄oi figure ꝛ mouere reliqua cū moueātur et ipa arbitrātes aīam esse efficiens in aīalib⁹ motū. vn̄ et viuendi terminū esse respiratōem. Cōtingente em̄ eo qđ ꝯtinet corpora. ꝛ extrudente figuras p̄bentes aīalib⁹ motū. ex eo ꝙ nō est ipsas quiescere nullaten⁹ auxiliū fieri de foris ingredientib⁹ alijs hm̄oi i respirādo. Prohibere em̄ has ꝛ q̄ nisūt aīalibus disgregari simul ꝓhibens ꝯstringēs et ꝯpmēs. et viuere aūt q̄zdiu pn̄t hoc facere. Videꝛ aūt et a pithagoricis dictum eādē habere intelligētiā. Dixerūt em̄ q̄dā ipoꝝ aīam eē q̄ sunt in aere decisiōes. nā q̄dā de secta pithagoricoꝝ in hoc discordabāt ab alijs pithagoricis. q꞉ nō dicebāt athomos. sed virtutem q̄ mouet eos aīam esse. alij aūt has mouēs: De his aūt dcm̄ est ꝑpter qđ q̄dē ꝯtinue videnꝛ moueri. ꝛ si sit tranquillitas nimia. In idē aūt ferūtur q̄cūq₃ dicūt aīam eē qđ seipm̄ mouens. Videꝛ āt hi oēs existimantes motū maxime ꝓpriū esse aīe. et alia quidē oīa moueri ꝑpter aīam. ipsam aūt a seipsa ꝑpter nihil videre mouēs qđ nō ꝛ ipm̄ moueaꝛ. Silr aūt ꝛ Anaxagoras aīam dī esse mouentē et si aliq̄s alius dixit ꝙ om̄e mouet intellectus. nō tn̄ penitus sicut Democri. ille q̄dē em̄ simplr dī idē esse aīam ꝛ intellectū. verū em̄ eē qđ videꝛ. Un̄ bn̄ facere Homeꝝ ꝙ hector iacet aliud sapiens. nō itaq₃ vtiꝛ intellectu tanq̄₃ potētia q̄dā q̄ ē circa veritatē. s₃ idē dī aīam ꝛ intellectū Anaxa: aūt min⁹ certificat de ipsis Multotiēs q̄dē em̄ cām ei⁹ qđ bn̄ ꝛ recte dī itellectū alibi āt intellectū hūc eē aīa₃: i oīb⁹ em̄ ipm̄ ineē aīalib⁹ magnis ꝛ ꝑuis ꝛ honorabilib⁹ ꝛ ihonorabilib⁹ Nō videꝛ āt fm̄ prudentiā dictus intellectus oīb⁹ silr inesse aīalib⁹. s₃ neq₃ hoīb⁹ oīb⁹. Quicūq₃ q̄dē igiꝛ aīatū in moueri aspexerunt. Hi quidē maxime motū opinati sunt aīam esse

Vicūq₃ autē ad cognoscere et sentire ea q̄ sunt. isti di/

cũt aĩam esse ꝑnci pia. alij q̇dem plura faciẽtes hec. alij vero vnũ. Sicut Empedo. quidẽ ex elemẽtis oĩbꝫ esse. ⁊ vnũq̇dq̨ hoꝝ aĩam dicẽs. sicut terrã quidẽ terra cognoscimus. ethere ethera. aquã aũt aq̃. sed igne ignẽ manifestũ est. ↄcordia autẽ ↄcordia. discordiã discordia tristi. Eodẽ autẽ mõ et plato in timeo animã facit ex elemẽtis. cognosci eñ sile sili. res autez ex ꝑncipijs esse. Siliter aũt ⁊ his que sunt de p̄hia dicta de terminatũ est ipam quidẽ aĩam ex ipa vnius ydea: et ex p̄ma longitudine ⁊ latitudine et altitudine. alia aũt sili modo Ad huc aũt et aliter intellectũ quidẽ vnũ. sciam aũt duo. singulr̃ eñ ad vnũ. plani aũt nũeꝝ ad opinionẽ. sensum ꝟo eũ q̇ fir/mi. Nũeri quidẽ eñ spẽs ⁊ ꝑncipia entiũ dicebanṫ. Sũt au tẽ ex elemẽtis. Judicãtur aũt res. alie quidẽ intellectu. alie ve ro scia. alie aũt opinione. alie ꝟo sensu. spẽs aũt nũeri hi rerũ Oñ aũt ⁊ motiuũ videbaṫ aĩa esse ⁊ cognoscitiuũ. sic quidã cõplexi sunt ex vtrisq̨ enũciantes animã esse numerũ mouen tem seipsuz. Differũt autẽ de principijs que et quot sunt ma xime corporea faciẽtes incorporea His autẽ miscentes ⁊ ab vtrisq̨ principia enũciantes: differunt autẽ circa multitudi/nem. hi quidẽ eñ vnum. illi vero plura dicunt. Consequen ter autẽ his ⁊ animã assignant. motũ eñ ꝺm naturã primo/rum existimauerunt non irrationabiliter. vnde quibusdam visum est ⁊ ignez esse Etenĩ hic in partibꝫ subtilissimus est ⁊ maxime elemẽtoꝝ incorporeũ. Ad hoc aũt mouetur quia ⁊ mouet alia primo. Democritus aũt dulcius dixit enũcians ꝓpter quid vtrũq̨ horum. animã quidem eñ et intellectuz idem Jstud aũt esse primorũ et indiuisibiliũ corpoꝝ Mo/tiuũ aũt ꝓpter subtilitatẽ partiũ ⁊ figurã Figurarũ autẽ leui ter nobilissimam sphericam dicit Huius aũt esse intellectũ et ignẽ. Anaxagoras aũt videtur quidẽ alterũ dicere ⁊ aĩaz in tellectũ. sicut diximus ꝑus. vtitur aũt vtrisq̨ sicut vna na/tura. verũtamẽ intellectũ ponit ꝑncipiũ omniũ maxime. so/lumq̨ dt ipsum eoꝝ que sunt simplicẽ esse ⁊ inmixtũ et purũ Assignat aũt vtrũq̨ eidẽ principio cognoscereq̨ ⁊ mouere dicens intellectum mouere omne. Videtur autem Thales ex quibus reminiscimur motiuuz aliquid animam opinari

siq̄dem dixit lapidem aīam habere qm̄ ferrū mouet. Dioge/
nes aūt hūc ⁊ alij q̇daȝ aerē hūc opinās omniū subtilissimuȝ
esse ⁊ p̄ncipiū. ⁊ ꝓpter hoc cognoscere ⁊ mouere aīam ſm q̇
dem ꝙ p̄mū est. ⁊ ex hoc reliqua cognoscere. ſm vero ꝙ sub
tilissimū est motiuū esse. Eraclitus autē p̄ncipiū esse dicit. si
q̇dem vaporē ex q̇ alia ↄstituit. ⁊ incorꝑalissime aūt ⁊ fluens
semꝑ. Qđ ꝟo mouet᷑ motu cognosci: In motu aūt esse q̄ sūt
et ille arbitratus est ⁊ multi. Sil'r aūt his Alkimeon opina
ri visus est de aīa. Dicit em̄ ipam īmortalē esse. ꝓpter hoc ꝙ
assil'atur īmortalibꝫ. hoc aūt ipi inesse tanq̄ȝ semꝑ mote mo/
ueri em̄ ⁊ diuina om̄ia ↄtinue semꝑ lunā solē astra ⁊ totū ce
lum Magis em̄ rudiū et aquā q̇dam existimauerūt vt Hip
po. Suaderi em̄ visi sunt ex genitura. qm̄ omniū humida est
et nāq̄ȝ arguit sanguine dicentes aīam. qm̄ genitura non est
sanguis. hanc aūt esse p̄mā aīam. Alij aūt sanguinē queād/
modū Critias ip̄m sentire aīe magis ip̄m sentire aīe magis
ꝓpriū opinātes. hoc aūt inesse ꝓpter naturā sanguinis. Oīa
em̄ elementa iudicio acceperūt p̄ter terrā. Hanc aūt nulli ꝓ/
tulerūt nisi aliq̇s dixit ipam ex om̄ibꝫ elemētis esse aut om̄ia
Diffiniūt aūt oēs aīam tribꝫ. vt est dicere motu sensu ⁊ incor
poreo. Hoꝝ aūt vnūq̇dq̄ȝ reducit᷑ ad p̄ncipia. Vn̄ ⁊ in cog
noscendo definiētes aut elemētū aut elemētis faciūt dicētes
sil'r inuicē p̄ter vnū. Dicūt em̄ sil'e cognosci sil'i: Qm̄ autē aīa
oīa cognoscit ↄstituūt eā ex oībꝫ p̄ncipijs. Quicūq̄ȝ q̇dē igit᷑
vnā aliquā dicūt cām vt elementū vnū ⁊ aīam vnū ponūt vt
ignē. aut aerē. plura vero dicentes p̄ncipia ⁊ aīam plura di/
cūt. Anaxagoras aūt solus impassibilē dt intellectuȝ. ⁊ nihil
ↄmune nulli alioꝝ habere. Hm̄oi aūt cū sit qūo cognoscit ⁊
ꝓpter quā cām. neq̄ȝ ille dixit neq̄ȝ ex his q̄ dicta sunt ↄspicu
um est. Quicūq̄ȝ aūt ↄtrarietates faciūt in p̄ncipijs ⁊ aīam
ex ↄtrarijs ↄstituūt. q̇cūq̄ȝ āt alterū ↄtrarioꝝ vt calidū aut fri
gidum aut aliq̇d hm̄oi aliud. ⁊ aīam. et sil'iter vnū aliq̇d ho/
rum ponūt vn̄ ⁊ noībꝫ ↄsequūtur. qui q̇dem calidū dicentes
qꝛ ꝓpter hoc ⁊ viuere noīatū est. Qui aūt frigidū ꝓpter respi
ratōem et refrigeratōem vocari aīam Tradita q̇dem igit᷑ de
aīa et ꝓpter quas causas dicunt hec sunt

De anima

Onsiderandū aūt primū de motu Fortassis eñi non so
lum falsum ē subam ipius hmōi esse quale aiunt dicen
tes aīam esse quod est seipm mouens aut possibile mouere.
sed vnū qddā impossibiliū inesse ipi motū.qd quidē nō necē
sit mouens ⁊ ipm moueri prius dictū est.Dupliciter eñi mo
uetur oīe.aut eī ꝰm alterū aut ꝰm seipm.ꝰm alteꝝ dicimus
quecūqꝫ mouentur exesse in eo quod mouet̃ vt naute.nō eñi
similiter mouent̃ naui.Hec quidē ꝰm seipam mouet̃.illi aūt
ex esse in eo qd mouet̃.Manifestū aūt in partibꝫ est.ꝑprius
quidē eñi motus pedū ambulatio.hec aūt ⁊ hoīm est.non in
est aūt nautis tunc Dupliciter itaqꝫ dictio nūc moueri inten
dimus de aīa si ꝑ seipam mouetur.⁊ ꝑticipat motu q̃ttuor āt
motus cū sint loci mutatōnis alteratōnis augmēti ⁊ decre/
menti.aut ꝰm vnū hoꝝ mouebit̃ aut ꝰm plures ⁊ oēs Si
vero mouet̃ non ꝰm accidēs.naturam inerit motus ipi.si āt
hoc ⁊ locus.Omnes eñi dici motus in loco sunt. Si autē
est substātia aīe mouere seipam non ꝰm accñs moueri ipi in/
erit.sicut albo ⁊ tricubito.mouentur eñi ⁊ hec.sed ꝰm accñs
Cui eñi insunt.mouet̃ illud corpus. vñ nō est locus ipoꝝ
anime aūt erit.siquidē natura motu pcipiat. Amplius aūt si
natura mouet̃.⁊ violentia mouebit̃.⁊ si violentia ⁊ natura.
Eodem aūt modo se habet de quiete In qd eñi mouet̃ natu
ra.⁊ quiescit in hoc natura.in qd aūt violentia.⁊ quiescit vio
lentia Quales aūt violenti motus aīe erunt ⁊ quietes.neqꝫ
fingere volentibus facile est reddere. Amplius aūt siqdē sur
sum mouebit̃ ignis erit.si vero deorsum terra Hoꝝ eñi cor/
porum motus hi eadē aūt rō ⁊ de mediis. Qm̄ aūt videtur
mouere corpus rōnabile est his mouere motibus quibus et
ipa mouet̃. Si aūt hoc ⁊ cōuertentibꝫ dicere veruꝫ qꝛ ꝰm qꝛ
corpus mouet̃ hec ⁊ ipa Corpus aūt mouet̃ ꝰm loci muta/
tionē.quare ⁊ anima mouebitur ꝰm corpus aut tota aut ꝰm
partes translata.Si aūt hoc cōtingit ⁊ exeunte iterū ingre/
di. Ad hoc aūt sequitur resurgere ⁊ motus aīaliū Motū āt
ꝰm accñs si ab altero moueat̃.Depellit̃ eñi vtiqꝫ violētia ani
mal.non oportet aūt cui a seipo moueri inest in substātia hoc
ab alio moueri non ꝰm accñs sicut neqꝫ qd ꝰm se bonum aut

ꝑpter seip̄m h̄ quidē ꝑpter aliud esse. hoc aūt alterius causa. Aiaȝ aūt maxime dicet aliq̄s vtiq̄ȝ a sensibilib⁹ moueri siq̄dē mouet̄. Atuero ꝛ si mouet ip̄a seip̄am. ꝛ ip̄a mouet̄ vtiq̄ȝ. q̄re si omnis motus ex distantia est ab eo q̄ȝ mouet̄ ſm q̄ȝ mouetur. ꝛ aīa extabit vtiq̄ȝ a substantia ipsius ſm seip̄am. nisi ſm accidens seip̄am moueat. sed est motus sube ipsius p se.

Uidam aūt ꝛ mouere aīam dicunt corpus in quo est. sicut ip̄sa mouet̄. vt Democritus similiter dicens Philippo comediaꝝ didascolo. Refert em̄ dedalū mobilem fecisse ligneā mineruā effundens argentū fusile. silr̄ aūt ꝛ democritus d̄t. motas eni inquit indiuisibiles speras. ꝑpter id q̄ apte nate sunt nusq̄ȝ manere contrahereq̄ȝ ꝛ mouere corpus omne. Nos aūt interrogabimus. si et quiescere facit hoc idē quō aūt faciet. difficile aūt impossibile dicere. Omnino aūt non sic videtur anima mouere aīal. sed per voluntatem quādam et intellectum.

Odem aūt modo ꝛ Timus codeȝ modo phisiologisat aīam mouere corpus. In eo em̄ q̄ȝ est moueri ip̄am et corpus mouet. ꝑpter id q̄ȝ complexa est ad ipsum. Constitutam em̄ ex elemētis ꝛ dispertitam ſm armonicos numeros quatenus cum naturalem sensum armonie habeat. ꝛ vt omne feratur ſm consonantes motus aspectum rectum in circulum reflexit. ꝛ diuidēs ex vno in duos circulos dupliciter coordinatos iterum vnū diuisit in septem circulos tanq̄ȝ essent celi motus anime motus. Primū quidem igit̄ non bene dicitur aīam magnitudinem esse. eam em̄ que oīs talē esse vult qualis ē aliq̄n vocat⁹ intellect⁹. Nō em̄ velut sensitiua ē. neq̄ȝ vt desideratiua. Haꝝ em̄ mot⁹ nō circulatio ē. itellectus aūt vn⁹ ꝛ ꝯtinuus. sicut ꝛ ītelligētia ē. ītelligētia āt vt ītellectualia. hec āt eo q̄ ꝯn̄r vnū sicut nūer⁹. sȝ nō sicut magnitudo. ꝑpter q̄ȝ q̄dē neq̄ȝ ītellect⁹ fit ꝯtinuus. sȝ aut vt īpartibil̄ aut nō. sic̄ magnitudo aliq̄ ꝯtinuus ē. Qualr̄ em̄ ītelligit magnitudo. cū sit in q̄libet ꝑtiū ip̄ius. ꝑte aūt aut ſm magnitudinē. aut ſm pūctū. si oportȝ ꝛ hoc ꝑtē dicere. Si q̄dē igitur ſm pūctū. hoc aūt īfinita. manifestū ē q̄m nequaq̄ȝ ꝑtransibit si vero ſm magnitudinē. multotiēs ꝛ infinities ītelligit ideȝ.

videt aũt et semel contingens. Si aũt sufficiens quãlibꝫ partium tangere quid oportꝫ circulo moueri. at ⁊ oĩno magnitudinẽ habere. si aũt necessariũ intelligere toto circulo tangẽtem. q̃s est partibꝫ tactus. Amplius quõ intelliget partibile ĩpartibili. aut ĩpartibile partibili. Necessariũ aũt esse circulũ intellectũ hunc. intellectus q̃dẽ. n. motus intelligẽtia circuli aũt circulatio. Si ergo intelligentia circulatio. ⁊ intellectus vtiqꝫ erit circulus cũ hmõi circulatio sit intelligẽtia. sꝑ autẽ aliq̃d intelliget. siq̃dẽ ꝑpetua sit circulatio. Practicaꝝ quidẽ em̃ intelligẽtiaꝝ termini sunt. oẽs em̃ alterius cã sunt speculatiue aũt rõnibꝫ terminant̃ silr̃. Rõ aũt oĩs diffinitio est aut demõstratio. Demõstratiões vero a principio sunt ⁊ habẽt q̃dãmõ finẽ syll'm aut ꝯclusionẽ. si aũt nõ cõcludant̃. sed nõ reflectunt̃ iterũ in ꝑncipiũ accipiẽtes sꝑ mediũ ⁊ vltimum recte ꝓcedunt. sed circulatio iteꝝ in ꝑncipiũ reflectit. Diffinitiões aũt oẽs finite sunt. Amplius aũt si eadem circulatio mltotiens est oportebit multotiens intelligere idem. Adhuc ãt intelligentia assĩlatur cuidam statui ⁊ quieti magis q̃ꝫ motui eodem autẽ modo ⁊ syll's. Atuero nemini beatũ qd̃ non facile sed violentũ. Si aũt est motus ipius non substãtia. extra naturam vtiqꝫ mouebit̃. Laboriosum aũt est cõmisceri aĩaꝫ corpori nec possibile absolui. Et adhuc fugiendũ siq̃dẽ melius est intellectui non tamẽ corpore esse. queãdmodũ ⁊ cõsuetum est dici ⁊ multis videt̃. Immanifesta aũt ⁊ circulatio fieri celum causa. Neqꝫ em̃ anime substãtia causa circulariter fieri anima. sed ꝟm accidẽs sic mouetur. Neqꝫ corpus causa sed magis illi. Atuero neqꝫ quia melius dicit̃ ⁊ oportebit ꝓpter hoc deũ facere circulariter fieri aĩam q̃ꝛ dignius sit ipsi moueri q̃ꝫ manere. moueri ãt sic q̃ꝫ aliter. Om̃ ãt hmõi itẽtõ ẽ alteris ratõnibus magis propria. hanc quideꝫ dimittam⁹ nunc. Illuc autem inconueniens accidit ⁊ huic ratõni ⁊ pluribus que de anima. Copulant enim ⁊ ponunt in corpus animam nihil determinantes propter quam causam et quomodo habente corpore. Et tamen videt̃ hoc vtiqꝫ necessarium esse ꝓpter enim cõitatem hoc quidem agit aliud. hoc aũt pariter ⁊ hoc quidẽ mouet. illud aũt nõ mouet̃. Horum autẽ

nihil inest adinuicē quibuscunqꝫ. hi aūt solum conātur dicere quale quid sit anima. De susceptiuo autem corꝑe nihil ad hoc determinatū tanqꝫ cōtingens sit ꝯm pythagoricas fabulas. quālibet aīam qđlibet corpus ingredi. Videt̄ em̄ vnūqđqꝫ ꝓpriā habere speciē ꝛ formā. Sil'e itaqꝫ aliq̄d dicunt. sicut si aliquis dicat tectonicā in fistulas ingredi Oportꝫ em̄ artem quidē vti organis. aīam aūt corpore.

Lia aūt quedam opinio tradita est de aīa credibilis quidem multis. ꝛ neqꝫ vna minor his que dicte sunt. Rōnes aūt tanqꝫ directiuas prebens ꝛ in cōmuni factis rōnibus Armoniā em̄ quandā dicunt. et em̄ armoniā tꝑamentum ꝛ compositōnem esse cōtrarioꝝ ꝛ corpus cōponi ex cōtrarijs Et q̄dē armonia quedā rō cōpositorū ē. aut ꝯpō aīaꝫ aūt neutrū possibile est esse hoꝝ Amplius aūt mouere non ē armonie. aīe aūt attribuūt hoc omnes Congruit aūt magis de sanitate dicere armoniā ꝛ oīno de corporeis virtutib⁹ qꝫ de anima Manifestū aūt si aliquis tēptauerit reddere passiones ꝛ opera anime armonia quadam. difficile em̄ adaptare Amplius aūt dicere armoniā in duo respicientes maxime q̄dem ꝓpriā magnitudinū in habentibus motū ꝛ positōnem et compositōnem ipoꝝ cum sic congruant vt nullū ꝯgeneuꝫ pretermittat̄ Hinc aūt ꝛ eoꝝ que cōmiscent̄ rōnem Neutro quidē igitur modo rōnabile Compositio aūt partium corpoporis multū inuestigabilis est Multe em̄ cōpositōnes ꝑtiū et multipliciter sunt Cui⁹ igitur ꝛ quō ꝯgruit accipe intellectum compositionem esse. aut ꝛ sensitiuū et appetitiuū Similiter autem ꝛ inconueniens et rōnem mixtionis esse aīam Non enim eandem habet rōnem cōmixtio elementoruꝫ ꝯm quam caro et ꝯm quaꝫ os. accidet igitur multas animas habere et ꝯm omne corpus: si quidem omnia ex elementis cōmixtis sunt cōmixtionis aut rō armonia anima Inuestigabit autem hoc vtiqꝫ aliquis ab Empedocle vnūqđqꝫ enim horum rōne quadam dicit esse vtrū igitur hec ratō anima ē aut magis alterum aliquid cum sit in partibus Ampli⁹ aūt vtrum concordia cuiuslibet mixtionis causa. aut eius q̄ ꝯm rōnem: et hoc vtrum ratio est aut alterum aliquid preter rō/

De anima.

ne. Hec qdē igit͛ hn̄t hmōi dubitatōnes. Si vero alterū ē a mixtione aīa. qd igit͛ carni esse intermittit͛ ꝛ alijs ptib⁹ aīalis Ad hec āt siqdē nō vnaqq; ptiū h₃ aīam. si nō est aīa rō cōpositōnis qd est. ppter qd corpus corrūpit͛ aīa deficiente. ꝙ igitur non armoniā possibile est esse aīam neq; circulariter moueri manifestu₃ ex dictis. ꝑm accn̄s aūt moueri est ꝛ mouere seipam vt moueri qdā in q̄ est. hoc aūt moueri ab aīa. aliter aūt nō est possibile moueri ꝑm locū ipam.

Ationabilius aūt dubitabit vtiq; aliq̄s de ipa tanq̄ q̄ mouet͛ in hmōi cōsiderās. Dicim⁹ em̄ aīa₃ tristari. gaudere. cōfidere. timere. Amplius aūt irasci ꝛ sentire intelligere Hec aūt oīa motus esse vident͛. vn̄ opinabat͛ aliq̄s ipam moueri. hoc āt non est necē. Si em̄ ꝛ q̄ maxīe gaudere ꝛ dolere aut intelligere motus sūt ꝛ vnūqdq; moueri aliqd. moueri āt est ab aīa vt irasci aut timere in eo ꝙ corp⁹ qdāmō mouetur. Intelligere aūt hmōi forsitan alterū aliqd Hoꝝ aūt accidūt alia qdē ꝑm loci mutatōem quorūdā modoꝝ. alia vero ꝑm alteratōem. Qualia āt ꝛ quō. alterius rōnis ē. Dicere āt irasci aīam silē ē. Et si aliq̄s dicat eā texere vel edificare. meli⁹ em̄ fortassis est nō dicere aīam misereri aut addiscere. aut intelligere s₃ hoīem aīa. Hec āt nō tanq̄ motu in illa exn̄te. s₃ aliqn̄ qdē vsq; ad illā. aliqn̄ qdē ab illa vt sensus qdem ab his. Reminiscētia vero ab illa motus q̄ sūt in sensibilib⁹ organis aut qes intellect⁹ aūt videt͛ in fieri suba qdā exn̄s ꝛ nō corrūpi. Maxīe āt corrūpet͛ vtiq; ab ea q̄ est in senio debilitate. Nūc aūt forte queādmodū in sensitiuis accidit. Si em̄ accipiat senior oculū iuuenis videbit sicut ꝛ iuuenis. quare senium non est in sustinendo aliquid animā sed in quo. sicut in ebrietatibus ꝛ infirmitatibus. Intelligere igitur ꝛ ꝯsiderare marcescunt alio quodam interius corrupto. ipsum aūt ipassibile est. Intelligere aūt ꝛ amare ꝛ odire non sunt illius passiones. sed huius habentis illud ꝑm ꝙ illud habet. Quare ꝛ hoc corrupto non reminiscit͛ neq; amat non em̄ illius erāt s₃ cōmunis quod quidem destructū est. intellectus aūt fortassis diuinū aliquid ꝛ impassibile est. quod quidem igitur non possibile moueri aīam manifestū ex his. Si autem penitus

non mouetur. manifestum qm̄ neqȝ a seipsa

Ultū aūt his que dicta sunt irrōnabilib⁹ dicere aīam esse numerū seipm̄ mouentē. Jnsunt em̄ his impossibilia. que quidē ex ipso moueri accn̄tia ꝓpria aūt ex eo ꝙ dicūt ipam esse numerū. Qm̄ em̄ oportet intelligere vnitatē motā et a quo. ⁊ quō impartibilē ⁊ indifferentē existentē. Si nāqȝ est mota ⁊ mobilis differre oportet. Amplius qm̄ dicunt lineam motam planū facere. punctū aūt lineam. ⁊ vnitatū motus linee erunt. Punctū aūt vt vnitas est positōnez habens Numerus autē anime iam alicubi est. ⁊ positōnē habȝ. Amplius aūt a numero si auferat aliquis numerū aut vnitatem relinquit᷑ alius numerus. Plante aūt ⁊ aīaliuȝ multa diuisa viuunt ⁊ videntur eandem habere aīam specie Uidebitur aūt vtiqȝ nihil differre dicere vnitates aut corpa parua. Et nāqȝ ex Democriti speris si fiant puncta. solum aūt maneat quantitas erit aliquid in ipso. Hoc quidē mouēs. illud autē quod moueᷓ sicut in magnitudine Non em̄ ꝓpter hoc qđ est magnitudine differre aut paruitate accidit qđ dictū est. sȝ qꝛ quantum. Unde necesse est aliquid esse motiuum vnitatum Si autem in aīali qđ mouens aīa ⁊ in numero. quare non mouēs ⁊ qđ moueᷓ est aīa. sed mouens solū. Contingit aūt quodāmō hāc vnitatem esse. oportet em̄ ipi inesse q̄ȝdā drāȝ ad alias Puncti at solitarij. que vtiqȝ differentia erit nisi positio. Si quiqē igitur sunt altere in corpe vnitates ⁊ puncta in eodem erunt vnitates. obtinebit em̄ locum puncti ⁊ tamē quid ꝓhibet in eodem esse. si duo sunt ⁊ infinitas. Quoꝝ em̄ locus est indiuisibilis. ⁊ ipa. Si aūt in corpe puncta numerus anime. aut si que coꝝ que in corpe pūctoꝝ numerus aīa quare non oīa habent aīam corpora. puncta em̄ in oībus videntur esse ⁊ infinita. Amplius aūt quō possibile est separi puncta ⁊ absolui a corpibus siquidē non diuidantur linee in puncta. Accidit aūt sicut diximus. si quidez idem dicere corpus quoddam subtiliū partiū ipam ponētibus. sic aūt sicut Democritus dicit ab anima moueri ꝓprium inconueniens. Siquidē em̄ est aīa i omni eo qđ sentit corpore. necesse duo in eodem esse corpa si corpus aliquod aīa. Numerū aūt di-

centibus in vno pũncto pucta multa: aut omne corp9 aīam habere. nisi quidā numerus differens fiat ꝛ alius ab his que in corpe punctoꝝ. Accidit aũt aīal moueri a numero. sicut et Democritũ diximꝰ ipm mouere. Quid em̄ est differre dicere speras paruas aut vnitates magnas aut oīno vnitates ferri vtrobiqꝫ em̄ necesse est mouere aīal in eo qđ mouenꝭ ipe. Cõplectentibꝫ igiꝭ in vnũ numerũ ꝛ motũ. hec quidē accidunt ꝛ multa alia hmōi. Nõ em̄ solũ diffinitõnē aīe impossibile est hmōi esse sed ꝛ accñs. Manifestũ ē aũt si quis argumētauerit ex rõne hac passiones ꝛ opa aīe reddere. vt cogitatões sensus letitias tristicias ꝛ quecũqꝫ alia hmōi sicut em̄ diximus prius. neqꝫ diuinare est facile ex ipsis.

Ribus aũt modis traditis ſm quos diffiniũt aīam alij quidē maxime motũ ãnũciauerũt in mouēdo seipsuꝫ Alij aũt corp9 subtilissimũ aut incorpalissimũ alioꝝ hec aũt quas dubitatões ꝛ ꝯtrarietates hñt pteriuimꝰ fere Relinquiꝭ aũt ꝯsiderare quõ đr ex elemētis ipam eē. Dicũt em̄ quatenus sentiat ea que sunt ꝛ vnũquodqꝫ cognoscat. necessarium autē est accidere multa et impossibilia rõni. ponũt enim cognoscere sil'e sil'i. tanqꝫ ac si aīam res ponentes non sunt ãt hec sola. multa ꝓo ꝛ alia. Magis ãt fortassis infinita nũero que sunt ex his. Ex quibꝫ igiꝭ est vnũqđqꝫ hoꝝ cognoscere aīam ꝛ sentire. sed cõpositũ nõ cognoscet neqꝫ sentiet. vt quid deus aut homo aut caro aut os. Similiter aũt qđlibet aliđ compositorum non enim quolibet modo se habentia elemēta hoꝝ vnũqđqꝫ sed rõne quadā ꝛ ꝯpositõne. sicut Empedocles dicit os ꝛ terra. Terra aũt bene apta in bene amplis receptaculis duas ex octo partibus sortita est. quatuor autem vulcani ossa autem alba sunt. Nihil igitur ꝓfectus est elemēta in anima esse. nisi ꝛ rõnes inerunt ꝛ compositio. cognoscet enim vnumquodqꝫ simile. os autem aut hominē nihil nisi et hec inerunt. hoc autē quod impossibile sit nihil oportet dicere. quis em̄ dubitabit si inerit in anima lapis aut homo. sil'r aũt ꝛ bonũ ꝛ non bonũ. eodem modo et de alijs. Amplius autem cũ multipliciter id qđ ē ꝑcat aliud quidē ħ aliqđ aliud aũt q̄ttitatē aut qualitatē. aut ꝛ quoddaꝫ aliud diuisoꝝ pre/

dicamentoꝝ. vtrū ex oībus erit aīa aut non. ſed nō videt̄ cō
munia oīm eſſe elementa. Si igitur quecunqȝ ſubaꝝ ſūt ex
his ſolū. Quō igitur cognoſcet et aliorū vnūqdqȝ aut dicet
vniuſcuiuſqȝ generis eſſe elemēta et principia ꝑpria ex q̇bus
aīam cōſtare. Erit ergo qualitas ⁊ q̄titas ⁊ ſuba. ſȝ ipoſſibi
le eſt ex quātitatis elemētis eſſe ſubam ⁊ nō q̄titatē. Dicēti/
bus itaqȝ ex oībꝫ hec ⁊ hmōi alia accidūt. Incōueniēs āt eſt
dicere quidē ipoſſibile eē ſil'e a ſil'i. ſentire aūt ſil'e ſil'i ⁊ cogno
ſcere ſil'e ſil'i. ſentire āt pati aliq̇d ⁊ facere ⁊ moueri ponūt ſil'r
aūt cognoſcere ⁊ intelligere. Multas aūt dubitatōnes ⁊ dif
ficultates hn̄t ipi dicere. ſicut Empedo. q̄ corꝑis elementis
ſingula cognoſcūt̄. ⁊ ad ſil'e teſtat̄ qd nūc dictū eſt. Quecūqȝ
em̄ inſunt aīaliū corꝑibꝫ ſimpl'r terre. vt oſſa nerui pili nihil
ſentire vident̄. quare nec ſil'ia. ⁊ tn̄ cōueniret. Amplius autē
vnūqdqȝ principioꝝ ignorātia plurū q̄ȝ intelligentia exiſtet.
Cognoſcet ſcȝ quidē em̄ vnū qdlibet multa autē ignorabit
oīa em̄ alia. Accidit āt ⁊ Empe. inſipientiſſimū eſſe deū. ſo/
lus em̄ elemētorū vnū nō cognoſcet diſcordiā mortalia autē
alia. ex oībꝫ em̄ vnūqdqȝ eſt. oīno aūt ꝑpter quā cām nō oīa
hn̄t aīam que ſūt. qm̄ āt elemētū aut ex elemento aut vno aut
pluribꝫ aut oībꝫ necē eſt em̄ vnū aliqd cognoſcere aut q̄dam
aut oīa. dubitabit aūt vtiqȝ aliq̇s et q̇d ē vnū faciēs ipa. ma/
terie em̄ cōpant̄ elemēta. Maxime aūt ꝑpriū ē illud cōtinēs
qdcūqȝ eſt. aīa aūt aliq̇d eſſe melius ⁊ antiquius ipoſſibile ē
ipoſſibilibꝫ aūt adhuc intellectu. Rationabiliſſimū aūt eſſe
hūc nobiliſſimū ⁊ diuinū ſm naturā: elemēta aūt dicūt eē ꝑ/
ma entiū. Oēs ⁊ qui ex eo qd cognoſcit ⁊ ſentit aīa q̄ ſunt ex
elementis dicūt ipſam. ⁊ qui maxime motiuū nō de omni di/
cunt aīa. neqȝ em̄ ſenſitiua oīa motiua. Videt̄ em̄ eſſe q̄dam
aīalium mouentia ſm locū et tamē videt̄ hoc ſolo motu mo
uere anima animalis. ſimiliter aūt ⁊ quecūqȝ intellectū ⁊ ſen
ſitiuū elementis faciūt. Vident̄ em̄ plante viuere nō partici/
pantes loci mutatōne neqȝ ſenſu. ⁊ animalium multa intelli
gentia non habere. Si autem aliquis ⁊ hec ſegregauerit po
ſueritqȝ intellectum partem aliquā anime. ſimiliter aūt ⁊ ſen
ſitiuū. neqȝ vtiqȝ ſic dicet de omni aīa neqȝ de tota neqȝ de

m

vna. hoc aũt sustinuit ⁊ que est in orphanis vocatis carmi/
nibꝫ rõ. dt em̃ aĩam ex toto ingredi respiramentũ q̃ fert a ven
tis Non possibile itaqꝫ plantis hoc accidere neqꝫ aĩaliũ qui
busdã. siquidẽ nõ oĩa respirãt. hoc aũt latuit sic opinantes. si
ꝓo ex elemẽtis aĩam facere optꝫ nihil optꝫ ex oĩbꝫ. sufficiens
em̃ est altera ps ꝯtrarietatis seipsam diiudicare ⁊ oppositaꝫ
Rcõ em̃ ⁊ ipm ⁊ obliquũ cognoscimꝰ. iudex enim vtrorũqꝫ
canon est recto. obliquũ aũt neqꝫ suiipsius neqꝫ recti. ⁊ in to
to aũt q̇dã ipam miscere dicũt. vñ fortassis ⁊ thales opinatꝰ
est oĩa esse plena diis Hoc aũt hꝫ quasdã dubitatiões. ꝓpt
quã em̃ cãm in aere aut in igne aĩa cũ sit nõ facit aĩal in mixto
et hoc in his melior eẽ putata Queret em̃ vtiqꝫ aliq̇s quã ob
cãm q̃ in aere aĩa ea q̃ in aĩalibꝫ melior ⁊ imortalior Accidit
aũt vtrobiqꝫ incõueniens ⁊ irrõnabile. ⁊ nãqꝫ dicere aĩal ig
nem aut aerẽ magis irrõnabiliũ est. ⁊ nõ dicere aĩalia cũ aĩa
insit incõueniens est. Opinari aũt videt aĩaꝫ eẽ ⁊ in his. qm̃
totũ ꝑtibꝫ sil'is spẽi. q̃re nccãriũ ipsis dicere aĩam ⁊ sil'is spẽi
ꝑtibꝫ esse. si intercipi aliquid ꝯtinẽtis in aĩalibꝫ aĩata aĩalia
fiũt Si aũt aer quidẽ discerptus similis spẽi aĩa aũt dissil'is
ꝑtis. hoc quidẽ aliquid ipsius existet videlꝫ aliud aũt nõ exi/
stet Necesse em̃ igit ipam similis partis esse aut nõ vnũ esse
in qualibet ꝑte omnis Manifestuꝫ igit ex dictis est ꝙ neqꝫ
cognoscere inest aĩe ꝓpter id qđ est ex elemẽtis neqꝫ moueri
ipam bene neqꝫ vere dicit

Uoniã aũt cognoscere aĩe est et sentire et opinari ad/
huc aũt ꝯcupiscere et deliberare et oĩa appetitus. Fiãt
et ꝺm locũ motus ab aĩa in aĩalibꝫ. Adhuc aũt et argumen
tum ⁊ status et decrementũ. vtrũ toti aĩe vnũquodqꝫ horuꝫ
insit et om̃i. et intelligimus ⁊ sentimus et alioꝝ vnũqđqꝫ fa
cimus et patimur aut ꝑtibꝫ alteris altera Et viuere igit vtꝝ
in aliquo horũ sit vno aut pluribꝫ. aut in oĩbꝫ. aut in alia aliq̃
causa. Dicũt itaqꝫ quidã partibilem ipsam et alio aũt intelli
gere alio quidẽ ꝯcupiscere: Quid igitur ꝯtinet animã si par
tibilis est apta nata: Non em̃ vtiqꝫ corpus. videtur em̃ con
trarium magis anima corpus continere. Egrediente em̃ ex
spirat et marcescit. Si igitur alteruꝫ aliquid vnã ipsam facit

illud maxime vtiq3 erit anima. Oportebit aūt iterum et illā querere. vtrum vnū aut multi partium sit. si quidem em̄ vnū est propter quid non mox et animā vnū. si vero diuisibile: iterum ratio queret quid est continēs. ꝛ sic vtiq3 ꝓcedet in infinitum: Dubitabit autem aliquis et de ipsius partibꝫ quam positōem habet vnaqueq3 in corpe Si em̄ tota anima om̄e corpus continet ꝯuenit et partium vnāquāq3 ꝯtinere aliq̄d corporis. hoc aūt assimilatur impossibili. Qualē em̄ partē aut intellectus continebit graue est fingere. videtur enim et plante viue diuise et animaliū quādam incisorum tanq3 eandem habentia animā specie. et si non numero vnaqueq3 quidem em̄ partium sensum habet et mouetꝛ ſm locum in quoddam tempus. si autē non permanet nullum incōueniens est Instrumenta enim non habent quibus saluent naturam sed nihil minus in vtraq3 partium omnes exīstūt partes anime. et similis speciei sunt ad inuicem et toti. Adinuicem q̄dem. sicut que non separabiles sunt. toti aūt anime tanq3 indiuisibili existenti. videtur autē et que in plantis anima principium quoddam esse. hac em̄ sola ꝯmunicāt et animalia et plante. Et ipsa quidē separatur a sensibili principio: sensum autem nullum sine hac habet

¶ Queritur quarto Utrum cognoscibile sit in cognoscente ſm esse reale ☞ Arguitꝛ ꝙ sic. q2 res cognoscūtur in suo esse reali. sed de rebꝫ nihil cognoscitur nisi quod est in cognoscente. ergo cognoscibile est in cognoscente ſm esse reale Secūdo sic. res est in anima vel realiter vel similitudinarie. si primū habetur intentum. si secūdum cum similitudo causetur ab aliquo reali imprimente suam similitudinem. sequeretꝛ ꝙ res prius fuerit in anima ſm esse reale Tercio sic. anima est quodāmodo oīa vt dꝛ in tercio huius. ergo om̄ia habent esse reale in anima In oppositū est ph̄us in textu

Pro responsione sciendum est primo. ꝙ postq3 ph̄us in ꝓhemio ꝓposuit suā intentōem. ꝯsequēter ſm ordinē ꝓmissum ꝓsequitur suū intentū. et primo reprobat opiniones antiquoꝝ de aīa in toto residuo huius ꝑmi. Deinde in secundo de ipsa veritate incipit determinare. ꝛ q2 quelibet res est inuestigāda ꝑ ea que sunt sibi ꝓpria. ꝛ ꝑ que differt ab alijs et illa sunt ꝓpria aīatis per que differūt ab inaīatis. sc3 motus ꝛ sensus. ꝑ hoc em̄ iudicamus aliq̄d esse animatum. q2 se mouet et sentit. ideo ſm ista duo variati sunt antiq̄ inquirere volentes naturā aīe. q̄dam em̄ inuestiga

runt eam ex parte motus. alij vero ex parte sensus
¶Sciendū est secūdo ꝙ omnes philosophi inuestigan/
tes aīam ex parte motus in hoc ꝯueniūt ꝙ nihil moueat nisi moueatur.
cū ergo aīa maxime moueat. ꝯcludebāt eā maxime moueri. Sed diuersifi
cati sunt. qꝛ Democritus posuit corpora ꝯstitui ex athomis tanꝗ̄ ex pn/
cipijs. ꝓpter hanc rōem. qꝛ pncipiū debet simplex esse ⁊ virtuosum. sꝫ atho
mi sunt hmōi. qꝛ semꝑ mouent̄. vt patꝫ in radijs solis intrātibꝰ ꝑ fenestrā
et sic dicit Democritus corpora indifferēter ꝯponi ex quibuscūqꝫ athomis
sed dt ꝯponi aīam solum ex athomis rotūde figure ignee. eo ꝙ ignis ē for
malior ⁊ magis actiuus ceteris elemētis. sed aīa actuat ⁊ mouet. ideo dt
athomos aīe esse de natura ignis ⁊ etiā rotūde figure. quia aīa mouet ad
omnē differentiā positiōis. mō rotūditas est indifferens mouere ad omnē
partē. Et huius opinionis fuit Leucippꝰ. ⁊ ꝯfirmauit a signo. qꝛ vita cō
seruat̄ ꝑ respiratōem ⁊ aspiratōem. eo ꝙ athomi semꝑ mouētur. ideo aīa
inspirando attrahit athomos ne exeant. ideo ꝗdiu aīalia respirant non
mouent̄. Sed alij phi ꝯueniūt cū istis ꝙ posuerūt aīam esse ꝯpositam ex
athomis. sꝫ nō dixerūt ipaꝫ eē de natura ignis. sꝫ Archilaꝰ magister So
cratis posuit aīam mouere athomos ⁊ nō esse ipsos. Sed Anaxagoras di
cit aīam esse intellectū mouentē qui non mouet̄. ⁊ ꝙ aīa intelligit in hoīe et
nō in brutis. Sed iste opiniones reprobātur. qꝛ si aīa moueret̄ vt ipsi po
nūt. posset moueri localiter. ⁊ sic esset corpus. ⁊ per ꝯsequēs diuisibilis. sed
hoc est impossibile. ergo impossibile est aīam ꝑ se moueri. Sed ad viden/
dū opinionē inuestigantium aīam ex pte sensus ⁊ cognitiōis

¶Sciendū est tercio. ꝙ omnes isti in hoc ꝯueniūt ꝙ co/
gnitū est in cognoscente ſm esse reale. Dicebant em̄ simile simili cognosci ⁊
cum aīa oīa cognoscat seq̄tur ꝙ habet similitudineꝫ omniū. ⁊ qꝛ res sunt
in suis pncipijs concludebant aīam ꝯponi ex pncipijs omniū rerū. vt oīa
cognosceret. Sed isti diuersificati sunt sicut diuersificati sunt in positōe pn
cipiorꝫ rerū naturaliū. nam sicut Empedocles posuit quatuor pncipia ma
terialia rerū naturaliū. scꝫ quatuor elementa. ⁊ duo etiā effectiua. scꝫ litem
et amiciciā. ita dt aīam cōponi ex illis vt oīa cognosceret. Sed plato po/
nēns ydeas et numeros pncipia rerum dicit aīam ꝯponi ex ipsis. Sꝫ tha
les ponēns aquam pncipiū omniū dicit animā nō esse aquam sed esse mo
tiuā omniū. ideo cum videbat magnetem attrahere ferrum dicebat mag/
netem habere animā. Sed diogenes dt animā esse aerem. et Eraclitꝰ va/
porem.. Sed Almeon dicit eam īmortalem ⁊ de natura celi. Sed ypus
dicit animā esse aquam. eo ꝙ aqua est maxime mobilis. Terquias ꝓo di/
cit eam esse sanguinem. quia in animali nō est sensus sine sanguine. Et iste
opiniones in istis versibꝰ ꝯtinentur. Sic sunt ponentes animā pmi sapi/
entes. Ignem democritus. athomos leu. pictagorasqꝫ. Ponit anaxago/
ras intellectum. empedocles elementa. Plato ponit numeros ⁊ ydeas Ac
thales animam memorabitur esse motiuam. Aera diogenes. eraclitus eē
vaporem. Comparat almeon hanc immortalibꝰ ypus Dicit aquam ge/
nitam terquias ex sanguine natam.

¶Sciendũ est quarto. ꝙ res habet duplex esse. scȝ esse reale quod est esse perfectum et in propria eius natura. et esse eius intentionale quod est esse diminutum et deriuatum ab esse sue proprie nature. vt color in pariete hȝ esse reale. et species eius in aere vel oculo hȝ esse intentõale

Conclusio responsiua ad quesitum: Cognoscibile non est in cognoscente ꝑm esse reale. sed ꝑm esse intentionale tm̃. Primum patȝ. q2 si anima cognosceret lapidem per esse reale lapidis ita ꝙ esse cognoscẽdi lapidem esset natura lapidis ⁊ lapis nõ haberet aliud esse in anima ꝙ̃ extra animam sequeretur ꝙ lapis seipsum cognosceret. cũ in ipso essȝ tota ratio cognoscendi. quod tamen est impossibile. Item primũ in vnoquoqȝ genere est causa eorum que sunt post. sed in ordine cognoscentiũ substantie separate sunt prime. ergo nihil participat virtutem cognoscendi. nisi sit quodãmodo abstractũ a materia. ideo videmus ꝙ sensus percipiens sine materia et non sine conditionibus materie est minus cognoscitiuus ꝙ̃ intellectus qui est immaterialior. ergo non oportet cognitum esse in cognoscente ꝑm esse materiale. Secũda pars patet. quia omne quod cognoscitur est in cognoscente ꝑm suam similitudinem. et hoc est ꝑm esse intẽtionale. ideo dr̃ in tercio huius ꝙ lapis non est in aĩa. sed sĩlitudo lapidis.

Ad rõnes ante oppositum. Ad primam dicitur ꝙ de rebus non cognoscitur nisi quod est in cognoscente per suam similitudinẽ sed non oportet ꝙ cognitum in cognoscente sit ꝑm se. Ad secundum dicitur. ꝙ res est in anima ꝑm suam similitudinem. et illa similitudo causatur ab aliquo reali. non tamen existente in anima. sed existente extra aĩam. quod multiplicat suas similitudines ad sensum. et sensus presentat phantasmata intellectui. et per hoc virtute intellectus agentis ex ipsis causatur species intelligibilis in intellectu. ideo non requiritur res corporalis in intellectu imprimens illam similitudinem in intellectu. sicut requiritur presentia sigilli ad imprimendum figuram in cera. Ad terciam dicitur ꝙ anima non dicitur esse omnia sic ꝙ sit composita ex omnibꝫ. sed quia est in potentia ad omnia que potest cognoscere et est receptiua omniũ specierũ sensibilium ⁊ intelligibilium. et fit vnum cum ipsis in esse intelligibili ⁊ immateriali. Et hec de questione. et ꝑ ꝯsequẽs de toto ꝓmo libro de aĩa

Finitur liber primus de Anima

Sequitur secundus de anima

De anima

Ue quidem igitur a prioribus tradita de aīa dicta sunt. Iterū aūt tanquā ex pncipio redeamus tentantes determinare q̄d est aīa et q̄ vtiqꝫ erit ꝯmunissima rō ipsius Dicimus itaqꝫ vnū quoddā genus eorū q̄ sunt suba. Huius autē aliud q̄dē sicut materiā q̄ s̄m se quidē nō est hoc aliq̄d: aliud aūt sicut formā et spēm s̄m quā dr̄ iam hoc aliq̄d. et terciā que ex his Est autem materia q̄dem potētia. spēs aūt endelechia. Et hoc dupliciter. hoc quidem sicut scientia. illud autē sicut cōsiderare Substantie aūt maxime videntur esse corpora: Et horum quedam physica. hec em̄ aliorū principia Physicorū autem alia quidem habent vitam. alia aūt non habent. Uitam autem habere dicimus id qd̄ p̄ seipsum habet alimentum et augmentū et decrementū. Quare omne corpus physicū participans vitam substantia erit. Substantia autem sic sicut ꝯposita. Quoniam aūt est corpus et h̄mōi vitam habēs. nō vtiqꝫ erit corpus anima. Nō est em̄ corꝑ q̄ in subiecto corp9 Magis aūt sicut subiectum et materia est.

Circa initiū secūdi libri de aīa

Querit̄ p̄mo vtrū aīa sit substantia.

☞ Arguit̄ p̄mo q̄ non. q2 p9prīū est accidenti inesse subiecto. sed aīa est in corpore vt in subiecto. ergo ⁊c̄ Secūdo sic. p̄priū est accidenti definiri p̄ subiectū. sed anima est h̄mōi. quia definitur p̄ corpus. ergo nō est suba Tercio sic. esse p̄ se est p̄prium substantie. sed anima non est ens p̄ se sed existit in sua materia. ergo nō est sūbstantia. In oppositū est phus.

Pro respōsione sciendū est primo q̄ postq̄ phus in p̄mo libro reprobauit opiniones antiquorum de anima. hic ꝯsequenter incipit determinare de ipsa s̄m veritatem ⁊ opinionem p̄priam. et dicit q̄ oportz tentare determinare de ipsa anima. et hoc dicit p̄pter eius difficultatē. q2

volebāt de veritate inueniēda ꝑsumere. et ꝑmo determinat de anima ſcḋm ſe. ꝛ deinde de potentijs ꝑcedendo a cōmunioribꝫ ad minus ꝯmunia. et ꝑ hoc ſoluitur vna queſtio mota in ꝑmo libro de ordine determinandorum circa ipſam animam.

Sciendum eſt ſecūdo ꝙ definitio ſubſtantie ꝛ accidētis inter ſe differunt. vt habetur ſeptimo metaphiſice. qꝛ definitio ſubſtantie eſt abſoluta ꝛ non datur ꝑ additamentū. ſed definitio accidentis datur ꝑ additamentū. Cuius rō eſt qꝛ ſubſtantia in natura ꝓpria eſt ens in ſe completū nō habens eſſe alteri inherens. et qꝛ definitio indicat quid eſt eſſe rei ideo in definitione ſubſtantie non additur aliquod extrinſecū. Accn̄s vero nō habet eſſe niſi ꝑ ſubiectū ꝛ in ſubiecto. ideo in eius definitōe ponit̄ ſubiectū. et ſimiliter qꝛ nulla forma partis eſt q̄d in ſpecie ꝯpletū. ideo in definitione forme partis ſemꝑ aliquid ponit̄ qḋ eſt extra eſſentiā eius. ideo cū aīa ſit forma partis oportꝫ ꝙ in eius definitōe ponat̄ materia vel ſubiectuꝫ et aliquid explicans ſuā eſſentiam. ideo ph̄us volens inueſtigare definitionem aīe ponit ſex diuiſiones aīe. quarū tres ꝑme valent ad inueſtigandū naturā aīe. ꝛ alie tres ſe tenent ex parte ſubiecti aīe qḋ ponit̄ in ſua definitione tanq̄ꝫ additamentū ſue eſſentie.

Sciendū eſt tercio: ꝙ ꝑma illarum diuiſionū eſt diuiſio entis in decem ꝑdimenta. Secūda eſt diuiſio ſubſtātie in materiā formā et ꝯpoſitum. q̄ ſic differūt. qꝛ materia ſcḋm ſe nō eſt hoc aliquid ſed tm̄ in potentia vt ſit hoc aliq̄d. forma etiā nō eſt hoc aliquid. ſed eſt ſcḋm quaꝫ fit hoc aliquid in actu. Sed ꝯpoſitum qḋ eſt ſubſtantia ꝯpleta ſubſiſtens in vltimo actu nature eſt hoc aliquid. Et notanter dꝛ ſubſiſtens in vltimo actu nature ꝛ ſubſiſtētia ꝯpleta. qꝛ licet aīa rōnalis ſeparata eſt per ſe ſubſiſtēs tn̄ non ſubſiſtit ſubſiſtentia ꝯpleta. quia eſt pars ſpēi ꝛ ſubſtātie complete. Tercia diuiſio eſt actus in actum primū ꝛ ſecūdum. vt ſciētis ſcientia eſt actus primus. ꝛ ꝯſiderare eſt actus ſecūdus. Sed diuiſionū que valent ad inueſtigandū ſubiectū anime prima eſt. ꝙ ſubſtantiaꝝ quedā ſunt corporee. et quedā incorporee. inter quas corporee maxime vident̄ eſſe ſubſtātie. qꝛ ſunt nobis notiores alijs. Secūda diuiſio eſt ꝙ corpoꝝ quedaꝫ ſunt phyſica. vt homo vel lignū. quedā artificialia. vt ſcamnū. que ſic differunt qꝛ naturalia vident̄ eſſe magis ſubſtantialia q̄ꝫ artificialia. Primo qꝛ ſunt ꝑncipia artificialiū ꝛ nō econtra. Secūdo. qꝛ ſunt ſubſtantie ſcḋm materiam et formā ſimul. Artificialia ſcḋm materiā tm̄ quam ſupponūt a natura. ꝛ ſcḋm formā eoꝝ ſunt accidentia. Tercia diuiſio corporum naturaliū quedā habent vitam ꝛ q̄dam non. Unde vitā habere dicūtur que ſuſcipiūt augmētum. decrementū. ꝛ nutrimentum. tamen non ſolum per habere augmentum vel nutrimentū aliquid viuere dicitur. ſed etiam ꝑ hoc ꝙ ſentit ꝛ intelligit vel alia opera vite exercet. nam ſubſtantie ſeparate non nutriūtur. ꝛ tamen in ipſis eſt vita. qꝛ intelligūt ꝛ volūt. Unde ex prima trium ꝑmaruꝫ diuiſionum ſumitur ꝙ anima eſt ſubſtantia. ex ſecūda ꝙ eſt forma vel actus. et ex tercia ꝙ eſt actus primus. Sed ex ꝑma aliaꝝ triū ſumit̄ ꝙ eſt actus ſubſtantie corporee. et ex ſecūda ꝙ eſt actus corporis phyſici. et ex tercī

cia q̄ est actus corporis in potentia vitam habentis

Conclusio p̄ma. Aīa nō est forma accidētalis. Patz quia nulla forma accidentalis dat esse simpl'r. sed presupponit aliquid in esse cō pletū. sed anima dat esse corpori simpliciter ꝛ in actu. ergo ꝛc. Antecedens patz. quia in hoc differūt forma substantialis ꝛ accidentalis. qꝛ accidentalis dat esse ſm q̄d ꝛ aduenit enti in actu simpliciter ꝛ in potentia ſm quid. Sed substantialis dat esse simpliciter ꝛ aduenit enti in pura potentia. scꝫ materie p̄me. Ex hoc infert beatus Thomas q̄ vnius rei non possunt esse plures forme substantiales. quia prima faceret esse in actu simpl'r. alie vero aduenirent enti ꝯpleto ꝛ pfecto in actu simpl'r

Conclusio secūda. Aīa non est totuꝫ ꝯpositū. Patz quia totum ꝯpositum est hoc aliquid subsistens subsistentia ꝯpleta. sed aīa nō est hm̄oī sed solū existit vt pars spēi. ergo ꝛc

Conclusio tercia. Aīa nō est materia. Patz qꝛ aīa dat esse in actu et dat nomen ꝛ rōnem ei cui inest. sed materia nullū istoꝝ dat.

¶ Conclusio quarta. Anima est forma substantialis quia non est forma accidentalis. vt patz p p̄mam conclusionem. nec materia nec ꝯpositum. ergo a sufficienti diuisione est forma substantialis. Ex q̄ patet responsio ad quesitum q̄ anima est substātia incōpleta ꝛ p modum partis ꝛ nō substātia ꝯpleta q̄ directe ponat̄ in p̄dicamento

Ad rōnes aū oppositū. Ad p̄mā d̄r q̄ aīa nō est in corpe tanq̄ȝ in subiecto existente actu a quo existentiam accipiat vt est subiectū accidentis. sed solum est in subiecto vt substantialis forma vel actus ꝛ efficitur in actu per ipsam formā. Ad secūdam dicitur q̄ definiri p additamentū nō ꝯuenit soli accidenti. et sic non est sibi quarto modo ꝓpriū. sꝫ etiam ꝯuenit cuilibet forme partis. Ad terciā d̄r q̄ anima habet per se esse sic q̄ nō est in alio a quo capiat suam subsistētiam. sicut accidēs est in subiecto. et ideo non est in alio vt accidens in subiecto

Necesse est ergo aīam substantiā esse sicut spēm corporis physici potentia vitā habētis. substātia aūt actus. huiusmodi igit̄ corpis actus. Hic autem d̄r dupliciter. alius q̄dem sicut sciētia. alius aūt sicut ꝯsiderare. Manifestū ergo q̄ sicut scia. inexistere em̄ animā ꝛ somnus ꝛ vigilia est. ꝓportionabile aūt vigilia quidē ipsi ꝯsiderare. Somnus aūt ipi habere ꝛ nō operari. Prior aūt generatōe eodē sciētia est. Unde anima est actus primus corporis physici potentia vitaꝫ hn̄tis

Tale aūt qđcūq₃ organicū Organa aūt et plātarū partes sunt et penitus simplices. vt foliū fructiferi cooperimētum Fructiferū aūt fructus. radices vero ori similes sunt. vtraq₃ eñ trahūt alimentū. Si aūt aliqđ ꝯmune in omni aīa opꝫ dicere erit vtiq₃ primus actus corporis physici organici Unde nō oportꝫ querere si vnū est aīa et corpus. sicut neq₃ cera et figura. neq₃ omnino vniuscuiusq₃ materia. ⁊ id cuius materia. hoc vnum eñ et esse cum multipliciter dicantur qđ proprie est actus est

Queriṫ secūdo. vtrū diffinitio aīe sit bñ assignata. in qua dr̄ aīa est actus ṗmus corpis physici organici potētia vitā hñtis ☞ Arguiṫ ṗmo ꝙ nō. q₂ aīa est actus sicut scīa. vt dr̄ in textu. sed scīa est act⁹ secūdus. g̊ aīa nō est actus ṗmus Secūdo sic. aīa est actus illius qđ subijciṫ generatōi. sed illud est materia ṗma. g̊ aīa est actus materie ṗme ⁊ nō corpis Tercio sic. aīa est actus corpis vitā hñtis in actu. g̊ male poniṫ vitā hñtis in potētia Quarto sic. actus ⁊ potētia debēt inter se ꝓportionari. sed aīa est actus simplex. g̊ dꝫ habere potentiā simplicē. sed corpus organicū nō est simplex. cū habeat diuersitatē organoꝝ. igiṫ aīa nō est actus corpis organici In oppositū est phus

Pro rñsione sciēdum est primo. ꝙ postq₃ phus ꝑmisit diuisiones valentes ad inuestigādū definitōem aīe. ⁊ noīauit ṗmā ptē definitōis aīe. scꝫ ꝙ ipa est actus. ꝯñter noīat alias ptes vt ꝯcludat definitionē aīe ex ipsis. ⁊ ṗmo ostendit ꝙ est actus ṗmus. Nā est duplex act⁹. qđā est ṗmus. sicut scīa. Alius secūdus sicut ꝯsiderare. ⁊ hoꝝ actuū scīa est ṗor via generatōis. nā ꝯsideratio ꝯpatur ad sciam sicut actus ad potentiā. modo actus licet via pfectiōis p̄cedat potentiā in diuersis ordine generationis ⁊ pfectiōis. tñ in eodē potentia p̄cedit actū via generatōis. eo ꝙ aliqđ ṗus est in potētia q̄₃ in actu. ideo scīa ṗor ē ī eodē gñatiōe q̄₃ ꝯsideratio Unde manifestū est ꝙ aīa est actus ṗmus. q₂ in corpe aīato sicut scīa remanet in habitu tā in somno q̄₃ vigilia. ⁊ ꝯsiderare solum in vigilia sic aīa semp manet et sensatio ⁊ motus q̇ sunt act⁹ nō remanēt. g̊ aīa ē act⁹ ṗm⁹

Sciēdum est scđo ꝙ corpus organicum dicitur qđ habꝫ diuersitatē ptiū differētiū situ ⁊ figura deputataꝝ ad diuersa opa vite exercenda. organū eñ dr̄ ps differēs ab alijs situ ⁊ figura deputata ad aliquā opatōem exercendā. diuersitas eñ organoꝝ in corpe vitā hñte est nc̄caria ꝓpter diuersas opatōes aīe exercendas. cū eñ aīa sit pfectissima forma inter formas corpoꝝ naturaliū ipa est ṗncipiū multaꝝ opationū ꝓpter q̄s requirit diuersitatē organoꝝ in suo perfectibili. sed forme rerū inaīataꝝ propter suā impfectōem sunt principia paucarū operationum. ideo requirūt corpus homogenium eiusdem dispositionis ⁊ figure in toto ⁊ in partibus

De anima

Ex quo patet ꝙ melius dicit̃ ꝙ aĩa sit actus corpis organici ꝗ3 materie
ꝑme ꝗuis eĩm aĩa sit simplex ꝑm essentiam tñ est multiplex in ꝟtutib⁊.⁊ il
le virtutes ad suas opatõnes requirũt organoꝝ pluralitatẽ.ideo aĩa req̃
rit corpus organisatum.

Sciendum est tercio ꝙ in vltima parte diffinitõnis dicit̃
potentia vitam habentis quia corpus vitam habẽs simpliciter in actu vt
sic est compositũ modo compositũ nõ ponit̃ in definitõne forme.sed mate
ria tm̃. Unde materia corporis viui ẽ illud qđ ꝯpatur ad vitam sicut po
tentia ad actũ.⁊ sic aĩa est ꝑm quã corpus viuit in actu qđ tñ de se solũ est
in potentia ad vitam nõ tamẽ est intelligendũ ꝙ in corpe ante aduentum
aĩe sit aliq̃ forma corporeitatꝫ de genere substãtie q̃ sibi det esse corporeũ et
ꝙ aĩa det viuere tm̃.sed aĩa sibi adueniens dat esse substantiale corporeũ
esse viuũ et ꝑficit materiã ꝑm omnes istos gradus ꝑfectõnis.⁊ ideo recedẽ
te aĩa non manet idem corpus numero.

Tunc sit conclusio prima ꝑdicta definitio aĩe ẽ sufficiẽs
Patet primo.ꝙ anima sit actus primus ex prius dictis.⁊ ꝙ sit actus corꝫ
poris organici.ꝓbat phs a minori.q2 minus videt̃ ꝙ plante essent organiꝫ
ce ꝗ3 de alijs aĩatis ꝓpter impfectõnem aĩe vegetatiue que ceteris hꝫ pau
ciores opationes.sed corpa plantaꝝ sunt organisata .quia ibi sunt diuerse
partes ordinate pro diuersis operib⁊.sicut foliũ ad coopermentũ fructuũ
cortex aũt ordinat̃ ad coopermentũ substantie arboris.vt cutis ad tegẽdũ
carnes in aĩalibus.⁊ radices ordinãtur ad sugendũ nutrimentum a terra
et ꝓportionat̃ ori aĩalis per quod attrahit alimentũ .ergo anima est actus
corporis organici. Ex ista definitõne infert phus ꝙ non est querenda cã
quare ex corpore ⁊ anima fit vnũ per se.cum ostensum sit ꝙ anima est proꝫ
pria forma corporis.⁊ corpus est ꝓpria materia eius.modo non est queren
da causa quare ex ꝓpria potentia ⁊ ex ꝓprio actu fit vnũ per se.

Ad rõnes ante oppositum Ad primã dicit̃ ꝙ licet sci/
entia sit actus secundus respectu hoĩs.tamen respectu scientis est actus
primus ⁊ considerare est actus secundus. Ad secũdam dicit̃ ꝙ licet aĩa
in rõne forme substantialis sit actus materie prime tamen in rõne anime
inq̃tum habet talẽ gradum perfectõnis ꝙ potest operari ꝑ diuersas virtu
tes opera vite que requirunt diuersa organa est actus corporis organici.⁊
quia hic diffinit̃ vt est anima.ideo meli⁹ dicit̃ ꝙ est actus corporis ꝗ3 ma
terie Ad terciam dicitur ꝙ viuere potest capi dupliciter. Uno modo ꝓ
esse viuentis ꝑm ꝙ dicit̃ in secũdo hui⁹ ꝙ viuere in viuentib⁊ est esse.⁊ tunc
dicit̃ ꝙ corpus habens animã habet vitam in actu per alterũ.sed de se est
tm̃ in potentia respectu illius vite.ꝗuis sit in potentia actui coniuncta . Aꝫ
lio modo capitur viuere ꝓ operatõne vitali vt dicit actũ secunduꝫ.⁊ hoc
modo corpus habens animã habet vitam in potentia etiam distãtem ab
actu quia non semper in actu habet omnes operatõnes vite. Ad quar
tam patet solutio ex dictis

Uniuersaliter quideꝫ igitur dictũ ẽ quid est anima Sub
stantia enim est que ꝑm rõnem hec auteꝫ est qđ quid erat esse

hmõi corporis. sicut si aliqd organoꝝ physicũ esset corpus. vt dolabra. erat quidẽ em̃ dolabre esse substãtia ipius ꝛ anĩa hec. Diuisa aũt hac non vtiqꝫ amplius dolabra erit. sed aut equiuoce. nũc aũt est dolabra. nõ em̃ hmõi corpis qd q̇d est esse ꝛ rõ aĩa. sed physici hmõi habentis in seipo ꝑncipiũ motus et status. Cõsiderare ãt in partibꝫ oportꝫ qd ꝛ i ctũ ẽ. Si em̃ eẽt oculus aĩal aĩa vtiqꝫ ipius visus eẽt. hec em̃ suba ẽ oculi. que em̃ rõnem. oculus aũt materia visus est. quo deficiente nõ est adhuc oculus nisi equiuoce. sicut lapideus aut depictus. Oportet igiꝰ accipere qd est in parte. in toto viuẽte corpore ꝑportionabiliter nanqꝫ habꝫ. sicut pars ad partẽ totus sensus ad totum corpus sensitiuũ ẜm ꝙ hmõi. Est aũt nõ abijciens aĩam ponentia ens vt viuat. sed ꝙ hñs. semen aũt ꝛ fructus potentia hmõi corpus est. sicut quidem igiꝰ incisio ꝛ visio. sic ꝛ vigilia actus. vt aũt visus et potentia organi aĩa. Corpus aũt qd potentia est. sed sicut oculus est pupilla et visus ꝛ ibi aĩa ꝛ corpus anima. Qꝫ quidem igiꝰ non sit aĩa sepabilis a corpe aut partes quedam ipius. si partibilis apta nata est. non imanifestum est. quarũdã em̃ actus partiũ est ipaꝝ. Atuero ẜm quasdã nihil ꝓhibet ꝑpter id qd nulliꝰ corporis sunt actus. Amplius aũt manifestuꝫ si sit corporis actus aĩa. sicut nauta nauis. Figuraliter quidem igiꝰ sic determinetur ꝛ describatur de aĩa.

Queriꝰ tercio vtrũ aĩa rõnalis vniaꝰ corpori organico vt forma Arguiꝰ ꝙ non. quia nulla potentia q̃ oritur ab aliqua forma põt esse magis eleuata q̃ꝫ forma a qua fluit sed intellectus est sepatus ꝛ nullius corpis est actꝰ ꝛ ẽ potẽtia aĩe. g̃ aĩa nõ vniꝰ corpi vt forma Tercio sic qd ẜm se habet esse non est forma corporis. sed anima rõnalis habꝫ eẽ ẜm se ꝛ est ꝑ se subsistens. g̃ non vnitur corpori vt forma. Quarto. esse vnitum materie semper conuenit forme qꝛ hoc sibi ꝑ se cõuenit. sꝫ aĩa rõnalis non semper est vnita corpori. sed qñqꝫ separata. ergo sibi non vnitur vt for

ma. In oppositum est phus in textu.

Pro responsione sciendum est primo q postq phus posuit cōmunē diffinitōnem aīe pñter eam manifestat. z qntum ad ea que ibi ponūtur ex parte anime. z qntum ad ea que ponuntur ex parte subiecti. Quo ad pmū ipam manifestat dupliciter. s. p similitudinem ad res artificiales ex pportione partiū ad totum. Ratio primi est. quia forme artificiales eo q sunt accidentia causata a nobis sunt nobis notiores q forme substantiales a natura causate Ratio secūdi. quia partes anime sunt potentie eius que sunt nobis manifestiores ipa anima. nam ex cognitōne obiectorum venimus in cognitōnem actuum. z ex actibus in conitōnem potentiarum per quas aīam cognoscimus. ideo conuenienter manifestatur definitio anime.

Sciendum est secundo q per similitudinem rerum artificialiū sic ostendit phus q anima sit actus substantialis corporis. nam si dolabra esset corpus naturale sua forma esset actus essentialis eius z de sua quidditate. qz forme corpoꝝ naturaliū sunt de genere substantie. z de essentia compositi. Et iterū si dolabra nedum esset corpus physicū sz etiā aīatum tunc forma dolabre esset aīa. qua sepata non esset plus dolabra. nisi equiuoce. ergo cum aīatum sit corpus physicum forma eius que ē anima est actus substantialis eius z de sua quidditate. z ipa sepata nō remanet amplius corpus naturale nisi equiuoce. sicut remota forma dolabre nō remanet corpus artificiale nisi equiuoce. Deinde hoc manifestat ex pportōe partiū ad totum. quia si oculus esset aīatus visus esset aīa eius. quia visus est forma essentialis oculi. z oculus est materia eius. z deficiēte visu nō maneret oculus nisi equiuoce sicut est oculus lapideus vel depictus. sed sicut est in parte viuentis vt in oculo. ita in toto viuente. ergo sicut visus est forma substantialis oculi. qua remota non est oculus nisi equiuoce. ita aīa est forma sub̄alis corpis organici qua remota nō remanet idē corp⁹ in spē.

Sciēdū ē tercio q aliqd dr esse in potētia ad opatōem dupl'r. Uno⁰ qz nō hz pn^m opatōis. Alio⁰ qz hz pn^m opatōis sz nō opaṫ pm ipm. corp⁹ āt cui⁹ aīa ē act⁹ nō hz vitā i potētia pmo⁰. sz secūdo mō. vñ dr in textu q hmōi potētia nō ē abijciēs aīam. i. vitā. sz semē siue fruct⁹ in q se men cōseruaṫ est in potentia ad pncipiū vite. qz semē nondum habet aīam et sic illa potentia abijcit aīam. sed habens animā est solum in potentia ad opatōnem vitalem z non ad aīam. nisi loquendo de potentia coniuncta actui. Vñ aīa est actus pmus sicut visus est actus oculi. z nō sicut visio q est actus secūdus vel incisio respectu cultelli. Et sic pz q corp⁹ hñs aīam habet actū pmū sz qnq careat actu secūdo. Ex qbus infert phs q aīa est act⁹ totius corpis. sicut ptes ei⁹ sūt act⁹ ptiū corpis. Et cū forma nō sepaṙ ab eo cui⁹ est forma seqtur q aīa non potest separi a corpe vel ipa tota vel alique ptes ei⁹. qd dr notāter. qz hz aliq ptes ei⁹ possūt separari. tñ ille non sunt actus alicui⁹ partis corpis.

Cōclusio pma. Aīa q ē act⁹ corpis pm se totā et ptes ei⁹ vt ē sensitiua in brutis vel vegetatiua i plātis nō ē a corpe sepabil' pm esse pz qz tal' aīa nō hz opatōem nisi mediāte corpe sic instrumēto. g.

Conclusio secunda. Anima rõnalis est sepabilis a corpore ꝑm esse. patet. quia non est totaliter a materia cõprehensa. quia habꝫ aliquas potentias non affixas organo corpali. cum ergo potentia fluens ab aliqua essentia non sit magis eleuata ꝙ̃ illa essentia. sequit̃ ꝙ aĩa rõnalis a qua fluunt tales potentie non est penitus corpori affixa.

Conclusio tercia. Anima rõnalis vnitur corpori organico vt forma. patꝫ. quia illud quo aliquid formaliter opatur est forma eius qꝛ nihil agit nisi ꝑm ꝙ est actu. sed aĩa rõnalis est principium quo formaliter operatur corpus humanũ ⁊ viuit. ergo etiam est forma eius.

Ad rõnes ante oppositum. Ad primã dicitur ꝙ intellectus dicit̃ sepatus quia non est affixus alicui corporali organo sicut potentie sensitiue. sed tamen ꝑm esse est corpori cõiunctus inꝙ̃tum aĩa cuius est virtus corpori cõiungit̃. Ad terciã dicit̃ ꝙ illud qđ est ꝑ se subsistens per modũ suppositi nunꝙ̃ vnitur alteri vt forma. sed anima nõ subsistit ꝑ modum partis speciei. Ad quartã dicit̃ ꝙ licet aĩa quãꝙ̃ sit sepata ⁊ non vnita actualiter corpori. tamen semper est vnibilis. quia dum est sepata habet naturalem inclinatõnem ad hoc ꝙ ꝓprio corpori reuniatur.

Voniã ãt ex incertis quidem certius aũt fit qđ ⁊ ꝑm rõnem notius tẽptandũ est iterum sic aggredi de ipa. Non eñ solum. quia oportꝫ diffinitiuã rõnem ostendere. sicut plures terminoꝝ dicunt. sed et causam inesse et demonstrare Nunc autẽ sicut conclusiones rõnes terminoꝝ sũt. vt quid est tetragonismus equale altera parte longior orthogonium esse eq̃laterale. talis aũt terminus ratõ conclusionis. Dicẽs autem qm̃ tetragonismus est media inuentio rei causam dicit. Dicimus igitur principium accipiẽtes intẽtionis determiari aĩatum ab inanimato in viuendo. Multiplr̃ ãt ipso viuere dicto et si vnũ aliquod hoꝝ insit solum. viuere ipsum dicimus. vt intellectus et sensus. motus et status ꝑm locum. Adhuc autẽ motus ꝑm alimẽtum et decrementum et augmentum Unde ⁊ vegetabilia omnia viuere. videntur autẽ in seipsis habentia potentiam et principium hmõi. per quod augmẽtũ et decrementuꝫ suscipiunt ꝑm cõtrarios locos Nõ enim sursum quidẽ augentur. deorsuꝫ aut non, sed simlr̃ in vtroꝙ̃

Et penitus q̃cunq̧ alunť ⁊ viuūt in fine quousq̧ pñt accipere alimentū. Separari aūt hoc ab alijs possibile est. alia aūt ab hoc impossibile est in rebꝫ mortalibꝫ. Manifestuʒ est aūt in his q̃ vegetāť. neq̧ eĩ vna inest ipsis potentia. alie aīe Uiuere q̃dem igiť ꝓpter hoc ṗncipiū inest omibꝫ viuētibꝫ Aīal aūt ꝓpter sensum ṗmū. et nāq̧ que nō mouentur neq̧ mutantia locū. habentia aūt sensus aīalia dicimus ⁊ nō viuere solū: videnť aūt et hm̃oi multa esse aīalium. Mouētia aūt cū sint natura habent solū sensum. Sensus aūt ṗmo inest omibꝫ tactus. sicut aūt vegetatiuū pōt separari a tactu ⁊ omni sensu. sic et tact⁹ ab alijs sensibꝫ Uegetatiuū aūt dicimus hm̃oi partē aīe qua et vegetabilia participāt Aīalia autem oīa videnť tangendi sensum habentia. Propter quā autem cām vtrūq̧ hoꝝ accidit posterius dicemus Nūc aūt intantū dictū sit solū q̄ est aīa hoꝝ q̃ dicta sunt ṗncipiū. ⁊ his determinata est vegetatiuo. sensitiuo. ĩtellectiuo. ⁊ motu

Queriť quarto. vtrū ꝓpria definitio aīe sit bñ assignata in qua dr̃ aīa est ṗncipiū quo viuimus sentimus ſm locū mouemur ⁊ intelligimus ⁊c ☞ Arguiť ṗmo q̄ nō. q2 ista definitio aīe nō ꝯuenit omni aīe. ergo est insufficiens. Aῆs ptʒ. q2 ꝑ aīam sensitiuā ⁊ etiā vegetatiuam nō intelligimus. Secūdo arguiť sic. definitio debet dari ꝑ ṗora. sʒ ista datur ꝑ posteriora. q2 datur ꝑ oꝑationes vite. ergo nō est bona. Tercio sic. ista definitio ꝯuenit potentijs aīe. q2 potentie sunt ṗncipia quibꝫ viuimus sentimus ⁊c. ergo definitio est insufficiens. In oppositum est philosophus in textu.

Pro responsione sciendū est ṗmo. q̄ postq̧ phus posuit definitōem ꝯmunē aīe. ꝯsequēter ponit ꝓpriam per quam intendit ṗmaʒ demonstrare. nam quedam est definitio que est demonstrationis ꝯclusio. Alia est principiū. et quia in demonstratione oportʒ magis credere ṗncipijs q̧ ꝯclusioni. ideo necesse est q̄ oīs demonstratio ꝓcedat ex notioribꝫ quo ad nos vel naturam. quibꝫ ꝑ demonstrationē notificatur ꝯclusio. vñ in aliquibꝫ eadem sunt nobis nota ⁊ nature. vt in mathematicis. ideo in istis demonstratio procedit ex notioribꝫ ſm naturam ⁊ quo ad nos. sed in alijs non sunt nobis eadem nota ⁊ nature. sicut in naturalibꝫ in quibꝫ effec

tus quia sunt sensibiles frequenter sunt nobis notiores suis causis. ideo in naturalib? ꝯuenienter ꝓcedimus a notiorib? nobis ꝛ minus fm naturam notis. et hoc genere demõstrationis hic vtitur phs intendens demõstrare vnã definitõem aïe p aliã. nam q̃dam definitio potest esse ꝯclusio demonstrationis respectu alterius. sicut in mathematicis exemplũ est de tetragonismo cuius est vna definitio. dicens q est vt tetragonismus est orthogoniũ equilaterale quadrãgulo equale altera pte longiori. Alia vero dicit ꝓpter quid. vt tetragonismus est medie rei inuentio. i. medie linee inter duo latera inequalia quadrãguli altera parte longiori

Sciendũ secũdo q definitio aïe prius posita pt p p̄sentẽ sic demonstrari. Illud qd est p̄ncipiũ viuendi est actus p̄mus corporis organici ꝛc. sed aïa est p̄ncipiũ viuendi in oïb? aïatis. vt postea patebit. g est actus p̄mus. vt patebit. ergo ꝛ forma corpis viuentis. Et fm scm Thomã hec demõstratio est a posteriori. ex eo em̃ q aïa est forma corporis viuẽtis est p̄ncipiũ operũ vite ꝛ nõ econuerso. Sed fm Egidiũ de roma ponit a p̄ori. Dicit em̃ q ambe definitões danẽ per cãm. sed p̄ma datur p cãm ꝯmunẽ. ꝛ ista datur p cãm spẽalem. ideo hec definitio est notior fm naturam q̃z p̄ma ꝛ etiã quo ad nos. ideo pt aliam demonstrare. Nam p̄ma definitio data p cãm remotam dicit quia est. secũda ṽo data p cãm spẽalem dicit ꝓpter quid. Potest tñ dici saluando vtrãq̧ opinionem q si opa vite ꝯsiderenẽ fm esse qd habent in intentione agentis habent rõnem cause finalis respectu vnionis anime cu3 corpore. et sic illa demonstratio est a p̄ori data p finem. Sed si ꝯsiderenẽ ille opationes fm esse qd habent in executione opis sic sunt posteriores actu subali q̃ cõuenit corpi p aïam. et sic ibi est demonstratio quia est.

Sciendũ est tercio. q ad probandũ aïam esse principiu3 viuendi supponit phus q aïata distinguũtur motu ꝛ sensu ab inaïatis. et cũ sit multiplex modus viuendi. si vnus illoꝝ tm̃ insit alicui illud dr aïatũ Et vltra supponit secũdo q sunt quatuor modi viuendi. Primus est per intellectũ. Secũdus est per sensum. Tercius est p motũ localem. Quartus est p motũ alimenti augmenti ꝛ decrementi. nam q̃dam aïata solũ nutriũtur augenẽ ꝛ decrescũt vt plante. quedam ṽo pter hec habent sensum sine motu locali. vt animalia impfecta. vt conche ꝛ ostree. Alia cũ p̄dictis habent motũ localẽ. vt aïalia bruta pfecta. In alijs vltra repiẽ intellect? vt in hoïb?. Appetitiuũ aũt quod est q̃ntum genus potentiaꝝ aïe nõ facit gradum distinctũ in viuentib?. q vbicũq̧ est sensus ibi est motus appetitus sensitiui. et econtra. ideo q̃uis sint q̃nq̧ genera potentiaꝝ aïe. tñ tm̃ sunt quatuor gradus viuendi. ex quib? probatur q aïa sit principium viuendi fm omnes gradus

Pro quo sit conclusio prima. Aïa in plantis est p̄ncipiũ viuẽdi. q vbicũq̧ inueniẽ aliq̃s modus viuẽdi ibi aïa est p̄ncipiũ viuendi sed in oïb? vegetabilib? ꝛ plantis inueniẽ p̄mus modus viuendi. sc3 nutrimẽti. g in ipsis aïa est p̄ncipiũ viuẽdi. Et q illud p̄ncipiũ nõ sit natura sed aïa. p3 q natura nõ mouet ad ꝯtrarias dr̃ias positõis. sed motus aug-

mēti fit ſm loca ꝯtraria. qꝛ vegetabilia augenť nō ſolū ꝓſus ſurſum nec deorſum. ſed vndiqꝫ. ḡ tale ꝑncipium viuendi nō eſt natura ſed aīa. et qꝛ vegetabilia nō ſolū augētur ꝛ decreſcūt ꝓſus ſurſuꝫ vel deorſuꝫ tm̄ ſꝫ vtrūqꝫ et qꝛ vegetabilia nō ſolū viuūt qn̄ augenť ꝛ decreſcūt. ſed ꝙdiu nutriūtur. Ex quo pꝫ ꝙ vegetatiuū eſt ꝑmū inter genera viuēdi ꝛ ſeparabile ab alijs ſed alia nō pn̄t ab eo ſeparī. ſicut tactus ſeparť ab alijs ſenſibꝫ. ſed nō ſeparant̄ alij ab eo. ꝛ hoc eſt verū in mortalibꝫ ſicut dicit textus. qꝛ in incorruptibilibꝫ intellectiuū ſeparatur ab alijs

Concluſio ſecūda. Aīa eſt ꝑncipiū viuēdi in aīalibꝫ. pꝫ qꝛ aliq̄d dꝛ eſſe aīal ꝓpter ſenſum. qꝛ licet q̄dam aīalia ſentiant ꝛ moueantur. tn̄ nō ſolū illa q̄ mouent ſe dicūtur aīalia. ſed illa etiā q̄ habent tm̄ ſenſum. multa ſunt aīalia que nō mouentur motu ꝓgreſſiuo vt conche ꝛ oſtree. et ſic ſenſus facit gradū viuendi in aīalibꝫ Et inter oēs ſenſus primus eſt ſenſus tactus qui neccāriо ꝯuenit omī aīali. et ſeparabilis eſt ab alijs. alij vero nō ſeparanť ab ipſo. qꝛ nō pt̄ eſſe aīal ſine ſenſu tactus. ḡ aīa eſt ꝑncipiū viuendi in aīalibꝫ. Et ſicut ꝓbatū eſt de iſtis duobꝫ modis viuendi de q̄bus eſt minus manifeſtū. pt̄ faciliter ꝓbari de alijs duobꝫ qui ſunt mouere ſe localiter ꝛ intelligere. Ex dictis pn̄t ſumi faciliter definitiones ꝓprie partiū anime vt Vegetatiua eſt ꝑncipiū quo viuimus. nutrimur. augmentamur ꝛ generamur. Senſitiua eſt ꝑncipium quo viuimus et ſentimus. Intellectiua vero eſt principium quo viuimus ſentimus ſm locū mouemur et intelligimus

Concluſio reſponſiua. Predicta definitio anime eſt ſufficienter aſſignata. Patꝫ ex p̄dictis

Ad rōnes ante oppoſitū Ad ꝑmā dꝛ ꝙ licet illa definitio ꝯpleta eo mō quo poſita ē ſolū ꝯueniat aīe intellectiue. qꝛ dať p̄ q̄tuor gradus viuēdi q̄ ſolū fluūt ab aīa intellectiua. tn̄ ex ea pn̄t elici ꝓprie definitiones aliaꝝ aīaꝝ. ideo dꝛ ꝓpria Ad ſecūdā dictū eſt q̄ꝺ ꝑncipiū eſſe operationū vite pt̄ eē aliqꝺ aliꝺ ab ipa aīa Ad terciā dꝛ ꝙ aīa ē ꝑncipiū ꝑncipale et ꝑmū operationū vitaliū. ꝛ potentie aīe ſunt ꝑncipia ꝓxima ꝛ minus ꝑncipalia. ideo predicta definitio nō ꝯuenit potentijs aīe

Vtrū aūt vnūqꝺqꝫ hoꝝ eſt aīa aut ps aīe. ꝛ ſi ps vtrū ſic vt ſit ſeparabilis rōne ſolū aut ꝛ loco. De quibuſdaꝫ q̄dē nō eſt deficile videre. Quedā aūt dubitatōnem hn̄t. ſicut em̄ in plantis q̄dam diuiſa videnť ꝛ viuentia ſepata abinuicē tanꝙ exiſtente in his aīa actu q̄dē vna in vnaq̄qꝫ planta. potentia aūt pluribꝫ: Sic videmus ꝛ circa alteras dr̄ias aīe accidere. vt in entomijs decîſis. Etem̄ ſenſum vtraqꝫ partium habet et motuꝫ ſm locum. Si autem ſenſum et phanta-

siam et appetitū vbi quidem cū sensus est ⁊ tristicia et letitia
est. Ubi aūt hec sunt ex necessitate ⁊ desideriū est. de intelle
ctu aūt ⁊ ꝑspectiua nihil adhuc manifestū est. sed videtur ge
nus alterū aīe esse. et hoc solum ꝯtingere separatim sicut ꝑ
petuū a corruptibili. Reliq̄ aūt ꝑtes manifestuꝫ ex his ꝙ nō
separabiles sunt sicut q̇dam dicūt

Queritur quinto. vtrū in homine vegetatiuuꝫ sensitiuū ⁊ in
tellectiuū sint diuerse aīe per essentiam distincte ☞ Arguitur ꝑmo ꝙ sic
q2 corruptibile ⁊ incorruptibile plus differūt ꝙ̄ genere. sed anima intelle-
ctiua est incorruptibilis. alie vero corruptibiles. ergo essentialiter in eodem
distinguūtur Secūdo sic. q2 dr̄ in libro de generatione aīaliuꝫ ꝙ embrio
ꝑus est aīal ꝙ̄ homo. qd̄ nō esset si esset eadem essentia aīe sensitiue ⁊ intel-
lectiue. ergo sensitiuū ⁊ intellectiuū ꝑ essentiā distinguūtur. Tercio sic.
genus sumitur a materia ⁊ differentia a forma. sed ratiōale qd̄ est differentia
ꝯstitutiua hoīs sumitur ab anima intellectiua. animal vero ab anima sensiti
ua. ergo aīa intellectiua ꝯparatur ad sensitiuā vt forma ad materiā. ⁊ simi
liter sensitiua ad vegetatiuā. et per ꝯsequēs ꝑ essentiam distinguūtur.

Pro responsione sciendū est primo. ꝙ postq̄ ph̄us osten
dit aīam esse ꝑncipiū viuendi ſm diuersa ꝑncipia vite. ꝯsequēter ostendit
qualiter se habeāt partes aīe ad inuicem ſm quas aīa est ꝑncipium vite. ⁊
q̄uo se habeant ad aīam. Et circa hoc mouet duas questiōes Prima
est ꝙ cū anima que est ꝑncipiū viuendi sit determinata vegetatiuo sensiti-
uo motiuo ſm locum. an quodlibet hoꝝ sit aīa vel pars aīe. Secunda
questio est si vnūquodqꝫ istoꝝ sit pars anime vtruꝫ separentur ab inuicem
ſm rōnem tm̄. aut etiam loco ⁊ subiecto. ita ꝙ in vna parte sit vnum et in
alia parte aliud

Sciendū est secūdo. ꝙ duplices sunt potentie anime. que
dam sunt vniuersales que diffundūtur per totum corpus. Alie sunt po-
tentie que solū sunt in determinatis organis. sicut visus audit⁹ ⁊ olfactus

Tunc sit conclusio prima. potentie aīe vegetatiue nō di-
stinguūtur ab inuicem subiecto sed ratione tm̄. Prima pars patꝫ. q2 queli
bet pars plante viuit cum decisa est a toto. ergo in qualibet parte decisa sūt
omnes potentie anime vegetatiue.

Secunda pars patet. quia
cuiuslibet potentie ratio est ad actum ⁊ obiectum. quia ab obiecto actus ca
pit speciem. ergo diuersitas obiectoꝝ arguit diuersitatem actuū. ⁊ diuersi-
tas actuū diuersitatē potentiaꝝ. Sed act⁹ potētiaꝝ aīe vegetatiue diuersi
sunt. vt nutrire diuersum est ab augere. g̃ tales potētie rōne ⁊ spē dr̄ūt

De anima.

Conclusio secũda potentie vl'es aĩe sensitiue. scȝ sensitiuũ appetitiuũ ⁊ motiuũ nõ distinguũtur subiecto in eodem patet ꝯclusio.q̄ȝ quedam sunt aĩalia impfecta que ꝑ ꝑtes decisas viuunt ⁊ in ipis aĩa est vna in actu sed multiplex in potentiis vt dictũ est de vegetatiua. Quelibet etiã pars decisa sentit ꝙ patȝ.qȝ si truncet' vel se retrahat hȝ etiã motiuũ ſm locum.vt pȝ ad sensum.ḡ in eodem est motiuũ ⁊ sensitiuũ sed vbicũqȝ ē sensus necessario sunt fantasia ⁊ appetitus qȝ ad sensum necessario sequũtur delectatio vel tristicia.ḡ si ꝑs decisa sentit hȝ appetitũ.⁊ sic ille potentie nõ distinguũt' subiecto.sed ꝙ distinguũtur rõne ꝓbaret' sicut ꝓbatũ est de potentijs vegetatiuis. vñ illud qđ dicit' de fantasia nõ dȝ intelligi de fantasia determĩata que habet organũ in cerebro determĩatũ. sed de fantasia indetermĩata que nõ habet actũ nisi in potẽtia sensibilis. etiam nõ intelligit' de motiuo ſm locũ motu ꝓgressiuo sȝ de motu dilatõis et ꝯstrictõis tm̄.

Tercia cõclusio potentie aĩe sensitiue ꝑticulares distinguunt' in eodẽ loco ⁊ subiecto ⁊ rõne sil'.patȝ.qȝ oĩes tales potentie sunt organice.sed organa distinguũtur loco ⁊ subiecto. ḡ ⁊ ille potentie ⁊ etiã rõe qȝ habẽt diuersos actus ⁊ obiecta. verũtamẽ tactus ꝙ est diffusus in toto corpe aĩalis non distinguit' ab alijs loco ⁊ subiecto.sed rõne solũ ⁊ oĩes alij fundant' in tactu ꝙ est oĩ aĩali necessarius.

Conclusio quarta potentia intellectiua distinguit' a sensitiuis ⁊ vegetatiuis.patȝ.qȝ est alterius generis aĩe q̄ȝ ꝑdicte potentie cum sit virtus inorganica ⁊ sit ꝑpetua. Alie vero organice sunt ⁊ corruptibiles Ideo ab alijs sepatur vt ꝑpetuũ a corruptibili.⁊ sic patet solutio

Secũde dubitatõnis Pro quo aduertendũ ꝙ dupliciter intelligi põt ꝙ diuersitas potentiaꝝ ꝑsupponit diuersitatem aĩarum.vno modo in diuersis.⁊ sic manifestũ est ꝙ diuersitas potentiaꝝ ꝑsupponit diuersitatem aĩarum. Alio modo in eodem.⁊ isto mõ non ꝑsupponit ⁊ de isto mõ presuppositõnis ast ad ꝓpositũ. Vñ in quibusdã sunt oĩes potentie vt in hominib⁹.in quibusdã sunt plures ⁊ nõ oĩes. In alijs vero vna tm̄ ⁊ in quibuscunqȝ est vna sola potentia oportet ꝙ illa sit aĩa vt vegetatiuũ in plantis est aĩa vegetatiua. Sed in quibus sunt plures.vna est aĩa.alie ꝓ partes aĩe.⁊ illa aĩa semꝑ denoĩatur a principali vt in brutis denomĩat' sensitiua ⁊ in hoĩe intellectiua ab intellectu. Et qȝ in hoĩe est eadẽ aĩa que dicit' sensitiua ⁊ vegetatiua ⁊ intellectiua.⁊ intellectiua sumit' a differẽtia vltima que ꝯũter sumit' a forma vltĩa ⁊ intellectiua a supma dr̄a essentiali que sumit denomĩatõnẽ ab vltima forma.iõ ⁊c̄.

Conclusio quinta et responsiua. In homine vegetatiuũ sensitiuũ ⁊ intellectiuũ non sunt diuerse aĩe ꝑ essentiã distincte sed tm̄ vna aĩa essentialr'.patȝ ꝯclusio.qȝ aĩa vegetatiua sensitiua ⁊ intellectiua sũt forme subales.ḡ si essentialr' differrent in hoĩe in eodẽ essent plures forme substantiales.sed hoc est impossibile.qȝ oĩs forma substãtialis dat eẽ cõpletũ et in actu.ḡ si in eodem ente essent plures forme substãtiales idem ens esset plura entia cõpleta ⁊ in actu.⁊ idem ens esset plura entia qđ est impossibile.ergo in eodem nõ sunt plures forme subales.⁊ ꝑ ꝯñs nec plures aĩe ſm essentiã differentes. Ex isto patet falsitas opinionis Platonis ponen

eis plures aĩas in eodem corpe distinctas ẜm diuersa organa quibus operatur. Ponebat em̃ nutritiuam in epate. ⁊ concupiscibilem in corde. cognitiuã in cerebro. ⁊ generatiuã in genitalibꝫ. Sed hec opinio est improbata ꝑ hoc ꝙ in animalibus imperfectis partes diuise viuũt ⁊ in qualibet inueniũtur diuerse operatõnes. Vñ dicta opinio sustineri potest si poneretur ꝙ aĩa solum vniret corpori vt motor mobili ⁊ non vt forma materie. sicut ponebat plato. sed hoc est superius improbatũ.

Ad rõnes ante oppositũ ad primã dicit ꝙ licꝫ aĩa que est sensitiua tm̃ sit corruptibilis tamẽ illa que est sensitiua ⁊ intellectiua sicut anima humana ẜm se est incorruptibilis. quia licet sensitiuũ additũ intellectiuo non tribuat sibi incorruptibilitatem non tamen aufert eam ab eo.

Ad secundã dicit ꝙ in embrione prius est anima vegetatiua que corrũpitur adueniente sensitiua. ⁊ iterũ sensitiua abijcit adueniente intellectiua que perfectior est. Ideo non sequit ꝙ in eodem sunt plures aĩe per essentiaꝫ distincte. Ad terciã dicit ꝙ aĩa intellectiua in virtute cõtinet totuꝫ qđ ẽ in sensitiua ⁊ adhuc amplius. Ideo rõ nostra põt sepatim considerare illud qđ ptinet ad virtuteꝫ aĩe sensitiue qđ hꝫ rõnẽ impfecti ⁊ materie. Et quia illud materiale cõmune est homini ⁊ brutis. Ideo ex illo materiali format rõnem generis. sed illud quo aĩa intellectiua excedit sensitiuã accipit tanꝗ̃ formale ⁊ cõpletũ. ⁊ ex hoc sumit dñ̃a hoĩs. ⁊ hec de questione

Ratione autem ꝙ altere manifestum est Sensitiuo enim esse ⁊ opinatiuo alterum. Siquidem ⁊ sentire ab ipso opinari. similiter autem et aliorum vnumquodꝗ̃ que dicta sũt.

Queritur sexto. vtrum anĩa sit tota in toto corpore ⁊ tota in qualibet eius parte. Arguit ꝙ non. quia omne totũ est diuisibile. Aĩa vero est indiuisibilis. ergo non habet totalitatem. ⁊ ꝑ ꝯ̃ns non est tota in toto corpore. Scđo sic. si anima est tota in qualibet eius parte sequitur ꝙ quelibet pars est cõposita ex corpe ⁊ aĩa. sed oẽ tale ꝯpositũ est aĩal. ẽ quelibet ps aĩalis essꝫ aĩal. Et ꝯfirmat qꝛ aĩa solũ ẽ in corpe organico sꝫ nõ q̃libet ps corpis est organica. ẽ aĩa nõ ẽ tota ĩ qualibet pte. Tercio sic. si aĩa esset eadẽ in diuersis ptibꝫ corpis sequeret ꝙ idẽ simul moueret ⁊ quiesceret. qꝛ aĩa moueret vna manu mota ⁊ quiesceret alia quiescẽte. Etiã simul moueretur motibꝫ contrarijs ⁊ idem distaret a seipo cũ ipa esset in ptibus a se distantibꝫ. Omnia aũt hec sunt impossibilia. ẽ anĩa non est tota in qualibet parte eius.

In oppositum Arguit qꝛ oĩe indiuisibile est totũ vbi operatur. sed aĩa est simplex ⁊ indiuisibilis ⁊ opat in toto corpe ⁊ in q̃libet pte eiꝰ. igit est tota in toto ⁊ in q̃libet pte tota In q̃stione erũt duo articuli.

Quantum ad primũ sciendũ est primo ꝙ de hac q̃stione dicit Albertus ꝙ anima est tota in toto corpore sed non est tota in qualibet eius parte. Nam sicut anima est vna essentialiter ⁊ habꝫ plures partes potestatiuas vnitas in vna essentia anime. Ita corpus organicum est vnum habens partes organicas que habent attributõem ad principaliorẽ parteꝫ

sc3 ad cor. Ideo ꝑm Albertū anima est primo ⁊ principaliter in corde a q̄ fluunt virtutes eius per totum corpus ꝑm singulas ꝑtes corꝑis ⁊ si sint due partes corporis eiusdem complexionis siue organisatōis in ip̄is erūt plures potentie ⁊ opatōnes anime vnd̄ ipse ymaginari videt̄ aīam nō habere totalitatem nisi suoꝝ organoꝝ. vnde si ip̄e loquatur de anima inq̄ntū vnitur corpori vt motor mobili ⁊ non forma substantialis. sic p̄dicta vera sunt. Sed ip̄e Albertus alibi dicit q̄ anima ꝑm essentiam est tota in toto et tota in qualibet eius parte.

Sciendū secūdo q̄ vt ad p̄ns sufficit triplex reperit̄ totū quoddam est totum quantitatiuū vt linea vel superficies. aliud est totum essentiale qd̄ diuidit̄ in partes essentiales ip̄m diffinientes sicut species in genus ⁊ differentiam. Et vniuersaliter omne illud de quo plura p̄dicata essentialiter verificant̄ dici potest totum essentiale. Terciū est totum potestatiuū qd̄ diuidit̄ in diuersas partes potestatiuas seu in diuersas virtutes vt respectu rōnalis ⁊ sensitiui ⁊ vegetatiui dicit̄ totū potestatiuū.

Sciendū tercio q̄ primus modus totalitatis non conuenit formis nisi per accidens ⁊ solum conuenit illis que extensione subiecti extendunt̄ sicut est de albedine. Et similiter forme sub̄ales elementorum mixtoꝝ inanimatoꝝ plantaꝝ ⁊ aīaliū imperfectoꝝ diuidūtur ad diuisionem totius. ⁊ sic eis ꝯuenit ꝑ accn̄s iste modus totalitatis. Nā vt dicit̄ in textu. Aīa in plātis ⁊ in aīalibꝫ imꝑfectis ē vna in actu s3 plures in potentia. s3 aīe aīaliū ꝑfectoꝝ q̄ req̄rūt diuersitatē in ꝑtibꝫ corꝑis nō se hn̄t eq̄l'r ad corp⁹ suū ⁊ ꝑtes eius. Ideo nō diuidūtur ꝑ accn̄s ad diuisionē corꝑis. et sic p̄ma totalitas eis nō ꝯuenit s3 totalitas essentie ⁊ etiā totalitas virtutis ip̄is ꝯueniūt. Et si q̄rat aliq̄s vtꝝ albedo sit tota in suꝑficie ⁊ tota in qualibet ei⁹ ꝑte. Rn̄det̄ q̄ si sit ꝑmo de totalitate essentie. albedo ē tota i q̄libet eius parte. Sed si fit ꝑmo de totalitate q̄ntitatiua quā habet albedo per accn̄s nō ē tota in q̄libet ei⁹ ꝑte etiā totalitate ꝟtutis q2 aliter imutat sensū qd̄ ē in maiori corꝑe et in miori ⁊ aīa i aīalibꝫ ꝑfectis q̄ nō h3 totalitatē q̄ntitatis nō d3 dici tota p̄dicta totalitate vel in toto corꝑe ⁊ in q̄libet ꝑte ⁊ hec de primo articulo.

Conclusio responsiua ad secūdū Aīa ꝑm totalitatem essentie ē tota in toto ⁊ in q̄libet ei⁹ ꝑte tota s3 nō ꝑm totalitatē ꝟtutis. Pria ꝑs satis p3 ꝑ rōnē post oppositū factā. Scd̄a ꝑs ꝓbat̄. q2 aīa ꝑm ꝟtutem visiuā est in oculo ⁊ nō ꝑm aīas potētias ei⁹ ⁊ ꝑm auditiuā ē in aure. ⁊ ita de alijs ꝑtibꝫ ⁊ ꝑm totalitatē ꝟtutis nō est tota in qualibet ei⁹ ꝑte. Unde aduertendū ē q̄ aīa req̄rit diuersitatē figure ⁊ ꝯplexiōis in diuersis ꝑtibus corꝑis ꝑm diuersitatē potētiaꝝ ei⁹ q̄ ordināt̄ ad diuersas opatōes. Ideo nō eodē mō ꝯꝑat̄ ad totū corp⁹ ⁊ ad quālibet ei⁹ ꝑtē. s3 in rōne totius potestatiui sic ꝓꝑo ⁊ ꝑ se ꝑfectibili ꝯꝑat̄ ad totū corp⁹ ⁊ n̄ ad ꝑtes ei⁹ Id̄o nō oport3 q̄ q̄libet ꝑs aīalis sit aīal. nec etiā q̄ q̄libet ꝑs sit organica. Itē sciēdū q̄ duplices sunt potētie aīe. Quedā sūt subiectiue i eēntia aīe ⁊ nō i corpore. Alie sūt potētie sensitiue q̄ nō sūt absolute i eēntia aīe. s3 subiectiue in corporeis organis ⁊ fluunt ab aīa ꝯꝑata ad diuersas ꝑtes corꝑis. Id̄o non oportet q̄ om̄es sint in qualibet ꝑte corꝑis.

Ad rationes ante oppositũ Ad primã patet solutio ex dictis. Ad secũdã dicit̃ ꝙ omne ↄpositũ ex corpe ⁊ aĩa sensitiua ꝑ modũ totius compositi dicit̃ aĩal sed nõ illud ꝙ dicit̃ solũ compositũ ex corpe ⁊ aĩa per modũ partis. Ad cõfirmatõnem dicit̃ ꝙ aĩa solum est in corpe organico tanꝗ in ꝓprio ⁊ ꝑ se ꝑfectibili sed ex ↄñti ⁊ minus ꝑncipaliter est in qualibet eius parte siue organica siue nõ. Ad terciã dicit̃ ꝙ aĩa solũ mouet̃ per accidens ad motũ corpis. Et nihil ꝓhibet ꝙ simul mouetur ⁊ quiescat ꝑ accidẽs ſm ꝙ est in diuersis partibꝫ corpis. nec seqtur ꝙ ipa distet a seipsa. quia nõ solum est in ꝑtibus extremis. sed vl'r in oĩbus intermedijs nec est ꝓtensa q2 solũ illud est protensum qð ſm eius diuersas partes est in diuersis partibus loci. modo aĩa non est in diuersis ꝑtibus corpis ſm diuersas eius partes sed solũ ſm eius totã essentiã. ⁊ hec de q̃stione.

Oꝫ autẽ qubusdam aĩalium oĩa insunt hec. Quibusdam vero quedam horum. alteris aũt vnũ solum. Hoc autẽ facit differentiam aĩalium ꝓpter quã autem causam sit factũ posterius ostendendũ est. Similiter autem ⁊ circa sensus accidit. Alia quidem eñi habent omnes. alia vero quosdã. Quedam vero vnum maxime necessarium tactũ. Quoniã autem quo viuimus ⁊ sentimus dupliciter sicut quo scimus. Dicimus aũt hoc quidem scientiã. illud aũt animã. vtroqꝫ eñi horum dicimus scire. Similiter aũt ⁊ quo sanamur. aliud quidem sanitas est. aliud autem parte quadam corporis aut et toto. Horũ aũt scientia qꝫ ⁊ sanitas forma est ⁊ species quedam et ratio. vt actus susceptiuorũ. hec quidem scientifici. illa vero sanabilis. videtur in patiente ⁊ disposito actiuorum inesse actus Anima aũt hec quo viuimus. ⁊ sentimus. ⁊ mouemur ⁊ intelligimus primo. Quare ratio quedã vtiqꝫ erit ⁊ species. sed non vt materia ⁊ vt subiectum. Tripliciter enim dicta substantia sicut diximus hec quidem species. illud vero vt materia. aliud autem ex vtrisqꝫ. Horũ aũt materia quidem potentia. species aũt actus. postea ex vtrisqꝫ animatum non corpus est actus anime. sed ipsa corporis cuiusdam. Et

propter hoc bene opinātur quibus videtur neq̧ sine corpore esse. neq̧ corpus aliquod anima. Corpus quidem enim non est. Corpus autem aliquid est. Et propter hoc in corpore est et corpore huiusmodi. ⁊ non sicut priores ad corpus aptabāt ipsam nihil definientes in quo ⁊ quali ⁊ vere. cum nō videatur accipere quodlibet contingens. Si autē fit ⁊ ſm rōnem. vniuscuiusq̧ enim actus in potentia existente. ⁊ in propria materia aptus natus est fieri. Quod quidem igitur actus ē quidam ⁊ ratio potentiam habentis esse huiusmodi manifestum ex his.

Queritur septimo. vtrū aīa humana sit per se subsistens. Arguit̄ pmo ꝙ nō quia omne subsistens est hoc aliqd cum sit prima substantia. sed anima humana non est hoc aliquid. ergo ipa non est ꝑ se subsistens Scdo sic. oīe ꝑ se subsistens posset per se operari. sʒ dicit phs primo huius ꝙ dicere aīam sentire vel intelligere est sīle ac si dicat̄ texere vel ordiri. Tercio sic. si aīa hūana ꝑ se subsisteret posset habere opatōnem sine corpore. sed hoc non. quia si sic maxime esset intelligere. sed ipa non potest intelligere sine fantasmate. nec fantasma est sine corpore. ġ ⁊c.

In oppositum Arguit̄ quia subsistens dicit̄ qd est sub ꝓprio esse stans; sed anima est stans sub ꝓprio esse. quia suū esse non est dependens a corpe. ġ. ipa est per se subsistens. In questione erūt duo articuli

Quantū ad primū sciendū est pmo ꝙ nō oīe pncipiū imediatū vitalis operatōnis est aīa. quia si sic tunc virtus visiua esset aīa. sed primū principiū vite dicit̄ aīa quāuis eīn aliqd corpus posset esse pncipiū vite sicut cor in aīali tamē non pōt esse primū principiū vite vnd esse principiū vite corpori solum conuenit inquātū actuale est ꝑ pmū principiū vite qd est aīa vn̄ patʒ ꝙ aīa non est corpus sed actus ⁊ forma corpis. Ulterius patʒ ꝙ aīa nō est composita ex materia ⁊ forma. quia de rōne aīe est ꝙ sit forma corpis. vel igitur est forma ſm se tota vel ſm aliquā partē sui. Si ſm se tota materia non est pars eius. quia materia dicit ens in potētia. ⁊ forma inquātū hmōi est actus. Si aūt sit forma ſm aliquā ꝑtē sui tūc illa ꝑs dicet̄ aīa. ⁊ alia diceretur corpus aīatum. ⁊ sic aīa erit corpus aīatum ꝙ falsum est.

Sciendum secundo ꝙ potens aliqua cognoscere nihil habet horū que cognoscit in sua natura. quia illud qd sibi inesset impediret cognitōnem alioꝝ. sicut videmus ꝙ lingua febricitantis infecta humore colerico nō potest ꝑcipere aliqd dulce sed oīa vident̄ sibi amara. sed homo per suū intellectū potest oīa corpa cognoscere. ergo in se non habet naturā corpoream. Silr̄ etiā nec intelligit ꝑ organū corporeum quia determiata natura illius organi impediret ne oīa corpora cognosceret. vt patʒ ꝑ exem

plū q2 si aliqs determīatus color sit vel in pupilla oculi vel in aliquo vase vitreo ꝯtinente liquorē infusum in illo vase ille liquor videt̄ eiusdē coloris cū vase. ġ intellectuale p̄ncipiū non est corpus nec intelligit ꝑ organū corporeū. Et hec de primo articulo.

Quātū ad secūdū sit prima conclusio Anima humana ē aliq̄d ꝑ se subsistens. patz. q2 nihil opat̄ nisi sit ens ꝑ se ⁊ in actu sȝ aīa humana p̄t ꝑ se opari ⁊ hȝ aliquā opatōem in qua nō cōicat cū corpe nec illā exercet mediāte organo corpeo scȝ intelligere. ġ ipa ē ꝑ se subsistēs. Ex ista ꝯclusione sequit̄ q̄ aīa hūana est incorruptibilis tā ꝑ se q̄3 ꝑ accn̄s. q2 omnis forma subsistēs cū sit simplex ⁊ nō cōposita ex materia priuatōni admixta est per se incorruptibilis. Nec etiā corruptibilis est ad corruptōnē alteri⁹ cū ꝑ se subsistit. sȝ aīa hūana ē ꝑ se subsistēs vt dictū est forme vero que nō per se subsistunt sicut accn̄tia ⁊ forme naturales. materiales generant̄ ⁊ corrūpūt̄ per accn̄s ad gn̄atōnez corruptōnē suppositoꝝ in qb⁊ sūt.

Conclusio secunda licet anima sit per se subsistēs non tamen est homo. patz. q2 hō est sua natura ⁊ sua diffinitōe materiā includit et formā scȝ corp⁹ ⁊ aīam. sȝ aīa rōnalis cū sit forma simplex nō hȝ in sua essentia materiā nec in sua diffinitōne. ġ ipa nō est hō.

Conclusio tercia nulla aīa preter intellectiuā est ꝑ se subsistens. patz. q2 nulla aīa p̄t esse ꝑ se subsistēs nisi posset operari sine organo corporeo. q2 sil'r vnūqdq3 se hȝ ad esse sicut ad opari. sȝ nulla aīa ab intellectiua p̄t opari sine organo corporeo. ġ ⁊c̄. Probat̄ etiā inductiue in oībus opantib⁊ sensitiue et etiā vegetatiue. ġ nulla anīa ab intellectiua p̄t esse per se subsistens.

Ad rationes ante oppositum Ad primā dicit̄ q̄ hoc aliq̄d pōt capi dupliciter Uno mō ꝓ quocūq3 subsistente ⁊ hoc mō partes substātie pn̄t dici hoc aliq̄d vt man⁹ vel aīa sepata. sed nō forme accn̄tales Alio° ꝓ subsistēte ꝯpleto in natura specifica. ⁊ hoc mō solū suppositū substātie qd̄ subsistit vt sub̄a ꝯpleta dr̄ hoc aliq̄d ⁊ sic aīa nō dicit̄ hoc aliq̄d. sed p̄mo mō. Ad secūdā dr̄ q̄ dicere aīaȝ sentire vel intelligere mediante motu corpali vt ponebāt antiq̄ nō distinguētes inter sensū ⁊ intellectū sil'r ē sicut eā dicere texere vel ordiri sed dicētes eā intelligere īmaterial'r sit Aristo. nō dicūt eā texere vel ordiri ⁊ in p̄mo sensu capit Aristo. loquēdo ꝯ antiqs p̄dicta ꝟba vltra dicit̄ q̄ aliq̄d opat̄ eodē mō q̊ ē subsistēs ⁊ aīa subsistit ꝑ modū ꝑtis ⁊ nō ꝑ modū totius vel sub̄e ꝯposite. Iō opat̄ ꝑ modū ꝑtis. Et q2 opatio ꝑtis attribuit̄ toti. Jō hō dr̄ ītelligere ꝑ aīaȝ ⁊ sic aīa nō solū ītelligit tāq3 id quo ⁊ ꝑ modū p̄ncipij formalis sicut calor ignis calefacit sȝ aliq̊ mō ītelligit tanq3 qd̄ modū ꝑtis. Ad terciā dr̄ q̄ aīa intellectiua ad intelligēdū req̄rit corp⁹ sicut obiectū ⁊ nō sicut organū ⁊ hoc nō īpedit q̄n ipa sit ꝑ se subsistēs. ⁊ q̄n posset ꝑ se intelligere a corpe sepata.

Potentiarum autem anime. que dicte sunt alijs quidez insunt omnes. alijs vero quedam harum. quibusdam vero vna sola. Potentias autem dicimus. vegetatiuū. sensitiuū. appetitiuū. motiuū s̄m locū et intellectiuū.

De anima

Queritur octauo. vtrū potentie aīe ab eius essentia sit re aliter distincte. Arguit͛ ꝙ non. q2 anīa nobilioꝛ est materia ꝑma sil͛r etiam forma accn̄tali. sed materia ꝑma ē sua potētia similiter forma accn̄talis ē sua potētia ꝛ ꝟtus ad opandū sicut caloꝛ ē imediatū ꝑncipiū calefactōnis ergo essentia aīe ꝛ sua potētia nō distinguūt͛ abinuicē Scd̄o sic simplex nō pt esse eē subiectū accn̄tis. ſ3 aīa ē forma simplex. ḡ nō pt eē subiectū accn̄tis. igit͛ sue potentie nō sūt accn̄tia distincta ab ipa. Tercio potētie aīe si sunt accidētia eius aīa erit in potētia ad ipas. vel ergo illa potētia erit essentia aīe vel distincta ab ea. Si eadē pari rōne dōm est de istis formis si distincta q̄rit͛ q̄d est in aīa per qd̄ aīa sit in potētia ad ipam ꝛ sic vel essentia erit sua potentia vel erit ꝓcessus in infinitū.

In oppositū arguit͛ quia in qualibet re inneniūtur essentia ꝟtus ꝛ opatio. vt habet͛ ꝑmo celi ꝛ mūdi. ſ3 ꝟtus mediat inter opationē ꝛ eēntiā ꝛ distinguit͛ ab opatōe. ḡ ꝛ ab eēntia. In q̄stiōe erūt duo articl'i

Quantū ad primū notandū est primo ꝙ postq̄3. p. determinauit de aīa ī cōi q̄tū ad eēntiā ei⁹. Hic pn̄r determiat de ea q̄tū ad potētias. Et ꝑmo vidēda sl͛ aliq̄ cōia d̄ potētijs aīe. Deīn aliq̄ spēalia circa ingl'as potētias. ꝑmo determinādo de potētijs aīe vegetatiue. scd̄o de potentijs aīe sensitiue. tercio de potētijs aīe vegetatiue ꝛ de ꝑncipio motus qd̄ cōp2ehendit potentiā appetitiuā ꝛ motiuā sil͛r ꝓsupponit potentiā cognitiuā sc3 sensum vel intellectum

Secundo notandū ꝙ ꝓut habet͛ secūdo de celo. Infima entia ꝯseq̄ nō pn̄t ꝑfectā bonitatē ſ3 aliquā imꝑfectā ꝯsequunt͛ ꝛ h̄ paucis opatōib9 sic ea q̄ sūt infra hoīem nō pn̄t ꝯseq̄ btitudinē. ſ3 hō pt eā adipisci per intellectū ꝛ rōnē. ſ3 ea q̄ sūt supra hoīe3 eā acq̄rūt paucis opatōnib9 q̄3 hō vt sūt intelligētie ꝛ ens simpl'r ꝑfectū sine opatōne vel potētia distincta ab eēntia ei⁹ h3 ꝑfectā bonitātē. Exe^m phī scd̄o de celo ē de sanitate q̄ ē in aliq̄b9 ſm pl'a ꝛ in alijs ſm pauciora acq̄rit͛ Sic ī creatis nō fluūt pl'es opatōnes ab vna natura āisi mediātib9 plurib9 potētijs. Jō l3 aīa sit tm̄ vnu3 ſm eēntiā tn̄ ē multiplex ſm ꝟtutē ꝛ h3 plures opatōnes.

Tercio notandū ꝙ ab vno nō est ꝓcessus in multitudine sine oꝛdine. Jō inter potentias aīe ē aliq̄s oꝛdo ꝛ iste dupl'r sumit͛. Uno mō ſm depēdētiā vni⁹ potētie ad aliā Alio° ſm distinctōem obiectoꝝ. vn̄ ſm depēdētiā vni⁹ potētie ad aliā ꝛ sic attēdit͛ oꝛdo. vno° ſm itētōe3 nature ꝓut ꝑfecta natural'r p̄cedūt imꝑfecta. ꝛ hoc mō potētie itellectiue p̄cedūt sensitiuas. ꝛ sensitiue p̄cedūt vegetatiuas Alio° ſm oꝛdinē ḡnatōis. ꝛ tūc ē euersus oꝛdo. S3 ex ꝑte obiectoꝝ q̄dā vires sensitiue ꝑoꝛes sūt alijs. Nā visibile natural'r ꝑus ē audibili. q2 cōe ē coꝛpib9 supioꝛib9 ꝛ iferioꝛib9. Sil'r son⁹ q̄ fit ī aere p̄cedit odoꝛē q̄ fit ī coꝛpe mixto. ꝛ sic visus p̄cedit auditū ꝛ audit⁹ olfactū ꝛ sic de alijs ſm oꝛdinē suoꝝ obiectoꝝ.

Quarto notandū ꝙ in hoc conueniunt omnes potentie aīe q̄ fluūt ab eēntia aīe sic a suo ꝑmo ꝑncipio. Et q2 accn̄s ꝓpriū sp saluat͛ in suo subiecto ſm ꝙ subiectum est in actu ꝛ recipitur in eo ſm ꝙ in potentia. Jdeo ille potentie differenter se habent ad animā vt ab ea causantur

et vt recipiūtur in ipsa vel in composito vū sic differūt ab inuicē quedā sūt in essentia aīe vt in subiecto sicut intellectus ꝛ voluntas ꝛ rō que sunt potentie anime intellectiue. Alie sunt subiectiue in organis corporeis ꝛ in toto composito sicut potentie sensitiue ꝛ vegetatiue. licet oēs fluāt effectiue ab anima.

Conclusio prima et responsiua potentie anime ab eius essentia realiter sunt distincte. pbaꝛ quia sicut se habet essentia ad esse. ita potentia ad agere. ḡ p locum a transmutata ꝓportione sicut se habet esse ad agere. ita essentia ad potētiā. sed in oībꝫ creatis esse realiter distinguitur ab agere. ḡ ꝛ essentia a potentijs. Scdo potentia ꝛ actus ad idem genus referūtur cum potentia et actus diuidant ens ꝛ qdlibet genus entis. ergo si actus non sit de genere substantie. ergo nec potentia ad illum actum. sed operatio anime ꝛ cuiuslibet creature non est in genere substantie. ḡ nec potētia illicitiua ipiꝰ sꝫ sūt accñtia distincta ab aīa Sūt eñ naturales potētie de secūda specie qualitatis. Tercio aīa ꝑm totam suā essentiā est actus. igiꝛ si essentia anime esset imediatū ꝑncipiū opatōnis hñs aīaꝫ semꝑ actu operareꝛ opera vite vt habens aīam semper est actu viuū. sed hoc est falsum. quia aīa ꝑm ꝙ est actus ꝛ forma non ordinaꝛ ad vlteriorē actū sed ē vltimꝰ terminus generatōnis. ideo cum sit in potentia ad alium actū scꝫ ad operatōnem non conuenit hoc sibi ꝑm suā substātiā sed ꝑm suā potentiam. ergo potentie aīe ab ea realiter sunt distincte ꝛ hec de ꝑmo articulo.

Quantum ad secūdū articulū dubitaꝛ. vtrū vna potentia anime oriatur ab alia. Pro dubio sciendum est ꝙ illoꝝ que naturali ordine ꝓcedunt ab vno sicut primū est causa oīm posterioꝝ. ita secūdum est causa omniū sequentiū ipm sed in potentijs anime est triplex ordo vt iam dictū est. Ideo rñdetur ad dubiū ꝙ vna potentia anime ꝓcedit ab essentia aīe mediāte alia. quia essentia anime compatur ad potētias ꝛ sicut ꝑncipium actiuū ꝛ sicut finale ꝛ quoad aliquas sicut materiale. ꝛ agens ꝛ finis habēt rōnem perfectōnis ꝛ susceptiuū rōnem imꝑfecti. ideo potentie aīe que ꝓcedunt via perfectōnis sunt principia aliaꝝ p modū finis ꝛ efficiētis vt sensus est ꝓpter intellectū ꝛ nō ecōtra. Sed via generatōis sunt priores alie per modū cause materialis.

Ad rationes ante oppositū. Ad primā diciꝛ ꝙ materia ē in potentia ad actū ꝑmū qui est esse vel forma substantialis que est eiusdē essentie cum ipā. sed potentie anime sunt ad actum 2m qui est operari. Jō non est simile similr licet forma accñtalis sit principiū operatōnis tanꝗ virtus agentis principalis per quā operatur tamē nō est principiū principale opatōnis sicut est aīa vel totū compositum qd agit per formā substātialem eius. Ad secundā ɔcediꝛ ꝙ forma oīno simplex sicut deus non est subiectum accidentis sed aīa rōnalis est composita ex actu ꝛ potentia ante aduentum suaꝝ potentiaꝝ. quia includit esse ꝛ essentiam. Ideo non ē oīno simplex ꝛ sic de alijs aīabus. Diciꝛ tamē de ipīs ꝙ non sunt subiecta suarum potentiaꝝ sed ille potentie subiectiue sunt in toto composito.

Ad terciā diciꝛ ꝙ emanatio ꝓꝑij a subiecto non est p transmutatōnem successiuā. sed per simplicem emanatōnem. Ideo potentia per ꝗꝫ essentia

aīe 𝔡ꝛ in potentia ad suas potentias nō realiter differūt ab ipsa nec opꝫ ꝙ ibi sit ꝓcessus in infinitū. et hec de questione.

Jnest autē plantis vegetatiuū soluꝫ. alteris aūt hoc ⁊ sensitiuū. Si autē sensitiuum ⁊ appetitiuū Appetitus quidem enī desiderium et ira et voluntas sunt. Animalia autē oīa habent vnum sensum et tactum. Cui aūt sensus inest huic ⁊ letitia et tristitia et dulce et triste. Quibꝫ autē hec et concupiscentia Delectabilis enī appetitus est. Adhuc autē alimenti sensum habent. tactus enī alimenti sensus. Siccis enī et humidis et calidis et frigidis alūtur omnia viuentia. horuꝫ aūt sensus tactus. sed aliorum sensibilium ꝓm accidens sensus. Nihil enī in alimētum ꝯfert sonus neqꝫ color neqꝫ odoratus. Humor autem vnum aliquod est tangibilium. esuries aūt et sitis sunt concupiscentie. ⁊ esuries quidē calidi et sicci Sitis autē frigidi ⁊ humidi. sapor vero vt delectamentum horum est. Certificandū aūt de his posterius est. Nūc autē intantū dictum sit ꝙ animalibꝫ habentibꝫ tactuꝫ et appetitus insit De fantasia aūt immanifestum est posterius autem intendendū est Quibusdam autē adhuc inest et ꝓm locū motiuū. alijs aūt intellectiuū et intellectus vt hominibꝫ. et si aliquod alterum huiusmodi est aut et honorabilibus. Manifestum igitur est ꝙ eodem modo vna vtiqꝫ erit rō anime ⁊ figure Neqꝫ enī ibi figura est preter triangulum et que consequenter fiunt. neqꝫ hic anima preter predictas est Fiet auteꝫ vtiqꝫ et in figuris rō ꝯmunis que ꝯuenit q̄dem omnibꝫ. propria autē nulliꝰ erit figure. Similiter aūt et in dictis animabus. vnde ridiculum est querere ꝯmunem rōnem et in his et in alteris: que nullius erit eoruꝫ q̄ sunt ꝓpria ratio: neqꝫ ꝓm ꝓpriam ⁊ indiuiduam spēm dimittentes hmōi. Similiter aūt se habēt ei qđ de figuris est et q̄ ꝓm aīam sūt. Semꝑ enī in eo qđ est ꝯsequenter est potentia quod prius est in figuris et in animatis. vt in tetragono quidē trigonū ē. in sensitiuo aūt vegetatiuū. Quare ꝓm vnumqđqꝫ querendū est quid sit vniuscuiusqꝫ anima. vt que plante ⁊ que hominis aut bestie Propter quam aūt causam ꝯsequenter sic se habēt ꝯsiderandum est. sine enī vegetatiuo sensitiuū nō est. a sensitiuo auteꝫ

separatur vegetatiuū in plantis. Iterum autē sine q̄dem eo qd̄ potest tangere alioꝝ sensuū neqꝫ vnus est Tactus aūt si/ne alijs est. Multa em̄ aialium neqꝫ visum neqꝫ auditū ha bent. neqꝫ odoratus sensum. Et sensitiuorū autē alia q̄dem habent ꝟm locū motum. alia vero nō habent. vltimū autē ꝛ minimū rōnem ꝛ intellectum vt homo aut hm̄ōi aliud. qbꝫ em̄ inest rōcinatio corruptibilium his ꝛ reliqua om̄ia Qui/bus aūt illorum vnūquodqꝫ non om̄ibꝫ rōcinatio. sed qui/busdam q̄dem neqꝫ imaginatio. alia aūt hac sola viuūt. De speculatiuo aūt intellectu alia rō est. Q̄ q̄dem igitur de hoꝝ vno quoqꝫ rō hec ꝓprijssima ꝛ de aīa manifestū est

Querit̄ nono. Utrū tm̄ quinqꝫ sint genera potentiarum anime. scꝫ vegetatiuū. sensitiuū. et intellectiuū. appetitiuū ꝛ motiuū ꝟm lo/cum ☞ Arguit̄ q̄ sunt pauciora. q2 omnes potentie anime sunt pnci pia viuendi. sed tm̄ sunt quatuor modi viuendi. ideo tm̄ quatuor sunt ge/nera potentiaꝝ aīe. Secūdo sic. illud qd̄ est ꝯmune oībꝫ potentijs non debet poni potentia sp̄ealis Appetitus autē ꝯmunis est cuilibet potentie anime vt visus appetit visibile. ꝛ sic de alijs. igit̄ appetitiuū nō est sp̄ealis potentia aīe. Tercio sic. potentie aīe distinguūtur ꝟm oꝑationes earuꝫ sed plures sunt oꝑationes anime q̄ꝫ quinqꝫ. ergo plures sunt potentie ani me q̄ꝫ quinqꝫ. In oppositū est ph̄us in lr̄a In q̄stione erūt duo articuli

Quantū ad p̄mum sciendū est p̄mo. q̄ postq̄ꝫ determina ta sunt q̄dam generalia circa potentias aīe. ꝯsequēter determinanda sunt q̄dam sp̄ēalia inquirendo quot sunt potentie aīe Et deinde qualiter distin guūtur ꝑ actus. et actus ꝑ obiecta vt patebit in q̄stione sequenti

Sciendū scd̄o. Licet tm̄ tres sint aīe. tn̄ ponūtur quinqꝫ genera potentiaꝝ aīe. Cuius rō est. q2 aīe distinguūtur ꝟm q̄ diuersimode oꝑatio aīe supgredit̄ oꝑatōnem corꝑis. est em̄ q̄dam aīa que intm̄ excedit naturam corporeā q̄ nō oꝑatur ꝑ organū corporale nec per qualitates na/turales vt est aīa intellectiua. Alia est oꝑatio inferior q̄ fit ꝑ organū corpa/le. nō tn̄ ꝑ qualitates corpales. vt oꝑationes aīe sensitiue. Et licꝫ qualita/tes p̄me requirant̄ in oꝑatione sensus. nō tn̄ req̄runt̄ tanq̄ꝫ media vel in/strumenta ad operandū. sed tm̄ ꝓpter dispōnem debitā organi. Tercia ē operatio aīe q̄ fit per organū corporeū ꝛ ꝑ qualitates corporeas. vt oꝑatio aīe vegetatiue. sed tn̄ supgredit̄ oꝑatōem corporeā. q2 motus inaīatoruꝫ solū sunt ab exteriori pncipio. hec aūt ab intrinseco pncipio. q2 om̄e aīatuꝫ

mouet quodāmodo seipsum. et sic partes aīe distinguūtur ꝑm modos qͥ⸗
bus operatio anime supergredit corporeā opationem. Potētie vero distin
guūtur ꝑ actus ꝛ obiecta. Et gradus viuendi per modos quibꝫ potentia
ꝑoꝛ reperiri potest sine posterioꝛi

Tunc sit prima cōclusio. Tm̄ quinqꝫ sunt genera poten⸗
tie aīe. Patꝫ ex parte obiectoꝝ. qꝛ omnis potentia aīe circa aliqđ obiectuꝫ
est Uel ergo est circa obiectū sibi vnitum. ꝛ sic est potentia vegetatiua. que
nō agit nisi in corpus vnitum. Uel circa obiectum separatū. et hoc dupl'r.
Uel potentia respicit tale obiectum ꝑm ꝙ ipm̄ repitur in potentia ꝑ suam
silitudinem. Uel ꝑm ꝙ potentia respicit obiectum tenendo in ipsum. Si ꝓ
mū hoc est dupl'r. vel illud obiectū recipit in potentia per silitudinem par
ticularem. ꝛ sic est sensitiua. vel ꝑm vl'em ꝛ sic est intellectiuū. Si secūdū hoc
est dupl'r. vel ꝯparatur ad ipsum vt ad finem intentōnis qui est ꝓmus in
intentione. ꝛ sic est appetitiuū. vel vt ad terminū opationis qui est vltim⁹
in executione. ꝛ sic est motiuū ꝑm locū. ğ ꝯclusio vera

Dubitat primo. que potentie ꝯstituūt gradus viuētium
Dicendū est primo. ꝙ vegetatiuū sensitiuū ꝛ motiuū ꝑm locū ꝛ intellecti
uū ꝯstituūt gradus viuentiū. qꝛ ille potentie ꝯstituūt gradus viuentium
que cū sint ꝓores a posterioribꝫ separāt. sꝫ sic est de istis. ğ ꝛc. Dicit secūdo
ꝙ appetitiuū nō facit gradū viuendi ab alijs distinctū. Patꝫ. qꝛ nunqꝫ sepa
ratur a sensitiuo. Qđ ꝓbat phus duabꝫ rōnibꝫ. Prima est. oīe habēs sen
sum habet appetitum. oīe aīal hꝫ sensum. ergo ꝛc. Maioꝛ patꝫ. quia cui
ꝯuenit sensus ei ꝯuenit delectatio ꝛ tristicia que ꝯsequūtur apprehensionē
obiecti ꝯuenientis vel discōuenientis. sed cuicūqꝫ conuenit delectatio vel
tristicia ꝯuenit ꝯcupiscentia. que est appetitus delectabilis. igitur cui ꝯue⸗
nit sensus ei ꝯuenit appetitus. Secūda rō est. habens sensum alimenti ha
bet appetitū. sed omne animal hꝫ sensum alimenti scilꝫ tactū. ergo ꝛc. Mi
noꝛ patꝫ. quia eisdem nutrimur ex quibꝫ sumus. sed viuentia sunt ex cali⸗
dis frigidis humidis ꝛ siccis. igitur ex ipsis nutrimur. sed tactus est eoꝝ
discretiuus. igit est sensus alimenti. Maioꝛ patꝫ ꝙ scꝫ oīe habens sensuꝫ
alimenti habet appetitum. nam omne habens sensum alimenti hꝫ sitim et
esuriem. sed esuries est appetitus alimenti calidi ꝛ sicci. Sitis vero est ap⸗
petitus frigidi et humidi. igitur habet rōnem potus. vnde sapoꝛ non nu⸗
trit. sed in alimento indicat ꝯuenientem ꝓportionem calidi ꝛ sicci. Simili
ter alia accidentia de per se non nutriūt. et sic patet ꝙ appetitiuū non cōsti
tuit spēalem gradum ꝛ modum viuendi in viuentibꝫ.

Dubitatur secundo circa textum qualiter se habet ratio
vniuersalis anime ad particulares animas. Respondet phus ꝙ habet se
vt ratio ꝯmunis figure ad omnes figuras. quia sicut ꝯmunis ratio figu⸗
re ꝯuenit cuilibet figure ꝛ nulli est ꝓpria. ita dicendū est de ꝯmuni rōne ani⸗
me. vnde tam in figuris qꝫ in animabꝫ semꝑ ꝓus virtualiter ꝯtinet in po⸗
steriori. vt trigonum in tetragono. et vegetatiuuꝫ in sensitiuo. et in hoc ha⸗
bent similitudinem.

Ad rōnes ante oppositū. Ad p̄mā p3 solutio ex dictis. Ad secūdam dr̄ q̄ licet appetitus naturalis qui est inclinatio cuiuslibet rei in bonū suū sit cōmunis omnibus potentijs nec sit spēalis potentia distincta ab alijs. tn̄ appetitus aīalis qui ꝯsequit formā apprehensā ꝑ sensuz vel intellectū que nō est s̄m se in virtute apprehensiua. sed solū per suam similitudinē est potentia spēalis anime. q2 vltra silitudinē que est in cognoscente ad hoc q̄ cognoscens ꝓsequat bonū apprehensum requiritur virt9 specialis inclinans ip̄m ad ꝓsecutōem illius boni. Ad terciā dr̄ q̄ in spēali sunt plures potentie anime tn̄ in generali sunt tm̄ q̄nq3. ideo genera vocātur et non species

Ecessariū aūt est debentē de his ꝑscrutationem facere accipe vnūquodq3 eorū quid est. Postea sic de habitis aut et de alijs inuestigare. Si aūt oportz dicere quid vnumquodq3 ipsorum. vt q̄d intellectiuū aut sensitiuuz aut vegetatiuū. prius adhuc dicendum quid sit intelligere et quid sentire Priores em̄ potentijs actus et operationes s̄m rationem sunt Si aūt sic aut his p̄ora opposita oportz cōsiderare. De illis primuz vtiq3 oportebit determinare ꝓpter eandē causam vt de alimento et sensibili et intelligibili. Quare p̄mo de alimēto et generatione dicēdum est Vegetatiua em̄ anima et alijs inest prima et maxime cōmunis potentia est anime. s̄m quam inest viuere oībus cuius sunt opera generare et alimēto vti.

Queritur decimo. Utrum potentie anime s̄m spēm distinguūtur per actus et obiecta. ☞ Arguit p̄mo q̄ non. q2 nihil determinat ad spēm per illud quod est sibi posterius et extrinsecū. sed act9 est posterior potentia et obiectum est extrinsecū actui. ergo potentie nō distinguūtur ꝑ actus et obiecta. Secundo sic. ꝯtraria obiecta sunt vnius potentie. ergo male dr̄ q̄ potentie distinguūtur ꝑ actus et obiecta. Ans̄ patz de albo et nigro in potentia visiua. q2 illa sunt ꝯtraria obiecta. Tercio sic. diuersaꝝ potentiaꝝ est vnū et idem obiectū. ergo nō distinguūtur ꝑ actus et obiecta. Antecedens patz quia est idem obiectum q̄d potentia apprehensiua cognoscit et appetitiua appetit Quarto sic. q̄d per se est causa alicuius debet in omnibus esse causa eius. sed quedam sunt obiecta diuersa que pertinent ad diuersas potentias et cadūt sub eadem potentia. vt color et sonus sunt obiecta diuersoꝝ sensuū. et tn̄ cadūt sub sensu cōmuni. igitur obiecta nō sunt per se cā distinctionis potentiarum

De anima.

In oppositum arguit. q2 posteriora per priora distinguuntur. sed actus et operationes scd'm rōnem priores sunt potentijs. ⁊ adhuc actib9 priora sunt obiecta. ergo potentie distinguuntur ꝑ actus. ⁊ actus ꝑ obiecta.

Quātum ad primū est sciēdum primo ꝙ postq̄ ph's enumerauit genera potentiaꝝ aīe. et ostendit qualiter habet se rō ꝯmunis aīe ad eius partes. ꝯsequenter ostendit q̄d determinandū sit de aīa ⁊ de illis potentijs. et quo ordine sit ꝓcedendū determinādo de ipsis

Sciendū est secūdo: ꝙ quandocūq3 aliqua duo sic se habent ꝙ vnū est causa alterius in vno genere cause. ⁊ secūdū est causa primi in alio genere. tūc quodlibet est prius scd'm naturam respectu alterius. licz in diuersis generib9 cause. modo ita est de actib9 ⁊ potentijs. nam potentie st̄ cause actuū ⁊ priores scd'm esse. ⁊ hoc effectiue. Actus autē sunt cause finales potentiaꝝ. q2 potentia scd'm id qd' est ordinatur ad actum ⁊ opatōem Ideo d2 ꝙ potentia aīe est qua aīa opatur

Sciendū est tercio. ꝙ duplices sunt potentie aīe. Quedam sunt passiue. vt intellectiua sensitiua ⁊ appetitiua. Alie vero actiue vt motiua vegetatiua. ideo obiecta potentiaru3 aīe diuersimode ꝯparant̄ ad eius operationes. q2 obiecta potentiaꝝ passiuarū cōparant̄ ad operatiōes vt effectiua pncipia. q2 reducūt potētias in actum. sicut visibile reducit visum in actū. sed obiecta potentiaꝝ actiuaꝝ ꝯparant̄ ad opationes eaꝝ tanq̄ finis. q2 obiecta sunt operata ipsaꝝ. sed in quib9 sunt opata pter operationē operata sunt fines operationu3. vt d2 primo ethicoꝝ. Vn̄ pat3 ꝙ omne obiectū ꝯpatur ad opatōem aīe vel vt pncipiū actiuū vel vt finis. ⁊ ex vtroq3 sc3 ex actōe ⁊ fine specificat̄ opatio. Diuersitas eīm agentiū inducit diuersitatē formaꝝ ⁊ opationū scd'm spēm. vt calefactio est actio a calore. ⁊ frigefactio a frigiditate. Et etiā a fine. vt calefactio est ad calore3 ⁊ frigefactio ad frigiditatem.

Tūc sit ꝯclusio prima. Actus priores sunt potentijs scd'm intentōem nature. licet potentie sunt priores scd'm esse. Primū p3. q2 in quolibet genere natura primo intendit finē. licet eū attingat ꝑ media. q2 opus nature ꝓcedit de potentia in actū. ⁊ de impfecto ad pfectū. sed actus sunt fines potentiaꝝ vt dcm̄ est. ideo scd'm intentōem nature actus priores sunt potentijs Secūdū p3 q2 licz finis sit prior in intentōe. ē tn̄ posterior in executōe

Secūda ꝯclusio. Obiecta potentiaꝝ tā actiuaꝝ q̄3 passiuarū simpl'r sunt priora suis actib9. Pat3 primo de obiectis potentiaꝝ passiuaꝝ. q2 illa obiecta sunt actiua respectu potentiaꝝ. ⁊ virtute earū cātur actus potētiaꝝ. g͡ illa obiecta simpl'r sunt priora actib9. Scd'o pat3 de obiecto potētiaꝝ actiuaꝝ. q2 illa obiecta sunt finis potentiaꝝ. mō finis scd'm intentionē nature prior ē ordinat᷒ ad ipm. g͡ obiecta st̄ priora simpl'r actib9 potētiaꝝ

Tercia ꝯclusio et rn̄siua. Potentie scd'm spēm distinguuntur ꝑ actus. ⁊ act9 ꝑ obiecta. Pat3 ꝯcl'o. q2 potētia scd'm id qd' est ordinatur ad actū. g͡ opt3 rōnem potētie capi ab actu ad quē ordinatur. g͡ potētie scd'm spēm distinguūtur scd'm diuersitatē actuū. Sed ꝙ actus varient̄ scd'm diuer

sam rōnem obiecti. Patz. quia si potentia est passiua obiectū est actiuū. et si potentia est actiua obiectum est passiuuz vt finis. sed omnis actio sumit distinctōem aut ex principio vel fine. ergo necesse est potentias ꝯm speciem variari per actus ⁊ actus ꝑ obiecta. accipiendo tñ obiecta ꝯm ratōem formalem obiectoꝝ. materialis eñi distinctio nihil facit ad diuersitatē formalem actuū ⁊ potentiarū. vt diuersitas hominis ⁊ asini non variat visionez neq̄ visum. qꝛ coloratū nō differt ibi nisi per accidens. modo drña ꝑ accidens obiecti non variat spēm potentie vel actus. Ex dictis patz ꝙ obiecta sunt p̄ora potentijs aīe ꝯm rōnem diffinitiuā ⁊ similiter actus. ideo determinādo de aīa in spē p̄us determinādū est de obiectis q̄ȝ de actibꝫ. ⁊ p̄us de actibꝫ q̄ȝ de potentijs. et inter partes aīe p̄us determinādum est de vegetatiua. deinde de sensitiua. et vltimo de intellectiua. Sed obijceret ꝙ p̄us determinandū esset de potentijs q̄ȝ de actibꝫ. ⁊ actibꝫ q̄ȝ obiectis. naz obiecta sunt p̄ora actibꝫ ⁊ actus potentijs. et per ꝯsequens notiora ꝯm naturam. sed nō sunt nobis eadē nota ⁊ nature. ꝗ potentie sunt notiores nobis actibꝫ. ⁊ actus obiectis. ergo ordine doctrine p̄us determinādū est de potentijs. Dōm ꝙ obiecta sunt nobis notiora actibꝫ ⁊ actus potentijs. Rō est qꝛ intellectus noster possibilis tm̄ est in potentia respectu intelligibiliū ⁊ fit in actu ꝑ formā a fantasmatibꝫ abstractaz. modo nihil cognoscit nisi ꝯm ꝙ est actu. ⁊ ideo intellectus noster seipm̄ cognoscit ꝑ spēm intelligibilē. vt dr̄ tercio huius. ⁊ nō cognoscit se directe intuēdo suā essentiaz. ideo in cognitione aīe opꝫ ꝓcedere ab his que sunt extrinseca ⁊ sensibilia a q̄bꝫ abstrahūtur spēs intelligibiles ꝑ quas intellectus seipsum intelligit ꝑ obiecta. ergo cognoscimus actus ⁊ ꝑ actus potentias. ⁊ ꝑ potentias essentiā aīe. Si ꝓo aīa directe suā essentiaz cognosceret ordo ꝯtrarius obseruaret̄. qꝛ que aīe essent ꝓpinquiora p̄us ab ipsa cognoscerent̄. Et ad illā autoritatem dr̄ ꝙ nō sunt eadē nobis nota ⁊ nature. solū est intelligenda vbi effectus sunt magis sensibiles suis causis. sed vbi cause sunt sensibiliores suis effectibꝫ eadē sunt nobis p̄mo nota ⁊ nature

Ad rōnes añ oppositū Ad p̄mā dr̄. ꝙ licet actus sit posterior potentia q̄ȝtū ad executōez. est tñ p̄or in intentōe ⁊ ꝯm rōnē. licet etiā obiectū sit extrinsecū ꝯm id qđ est. tñ est p̄ncipiū vel finis actionis. ideo potentie capiūt spēm ab actibꝫ ⁊ ab obiectis Ad secundā dr̄ ꝙ illa ꝯtraria nō sunt p̄mo obiecta illius potentie. qꝛ visus non p̄mo videt rōnem albi vel nigri. sed rōnē coloris. Ad terciā dr̄. ꝙ diuersaꝝ potentiarū est bene idem obiectū materialr̄. diuersum tñ formalr̄. vt ens inq̄ȝtum sensibile est obiectū sensus. ⁊ inq̄ȝtum verū est obiectū intellectus. ⁊ inq̄ȝtum bonuz est obiectū appetitus. Ad terciā dr̄ ꝙ potentia supior p̄us respicit vl̄iorez rōnem q̄ȝ potentia inferior. et qꝛ q̄ȝto potentia est superior tanto ad plura se extendit multa ꝯueniūt in vna ꝯmuni rōne obiecti quā ꝑ se respicit potentia superior. que tñ differūt ꝯm rōnes ꝑticulares q̄s ꝑ se respiciūt potētie inferiores. et ideo diuersa obiecta q̄ ꝑtinēt ad diuersas potentias aīe inferiores que cum subdant̄ vni potentie superior ꝑtinent ad illam potentiam superiorem.

De anima

Naturalissimuz em̄ operum viuentibꝫ est quecūq̃ pfecta et nōn orbata. aut generationē spontaneam habent facere alterum quale ipm aīal q̄dem aīal. planta aūt plantā. quatenꝰ ipso semꝑ et diuino esse ⁊ imortale ꝑticipet ꝭm ꝙ pn̄t. Omnia em̄ illud appetūt ⁊ illius causa agūt oīa quecūq̃ agūt ꝭm naturā. Jd aūt ꝙ cuius causa sit dupl'r est. hoc quidez cuius. illud vero quo. Qm̄ igit̄ cōicare nō possunt ipo esse diuino ⁊ ꝯtinuare. ꝑpter id ꝙ nihil ꝯtingit corruptibiliū idem ⁊ vnū numero ꝑmanere. ꝭm ꝙ potest participare vnūq̄d q̃ sic ꝯmunicat. hoc quidem magis. illud vero minus. ⁊ ꝑmanet non idem sed vt idem. numero q̄dem nō vnū. spē aūt vnum Est aūt aīa viuētis corpis cā et ꝑncipiuz. Hec aūt multipl'r dicūt̄: attn̄ aīa ꝭm deẗmiatos modos tres cā d̄r. Et em̄ vnꝰ motꝰ cā est. et cuiꝰ cā. ⁊ sicut suba aīatoꝝ corporū aīa cā. Q̄ q̄dē igit̄ sit sicut suba manifestū ē. cā em̄ ipiꝰ ēē oībꝫ suba est Viuere em̄ in viuētibꝫ ēē ē. cā āt ⁊ ꝑncipiū hoꝝ aīa. ampliꝰ aūt eiꝰ q̄d in potētia rō ⁊ actꝰ est. Manifestū aūt ē ꝙ ⁊ cuiꝰ grā aīa cā. sicut em̄ itellectꝰ grā huiꝰ facit eodē mō ⁊ natura et h̄ est ipiꝰ finis: Hmōi āt in aīalibꝫ aīa ⁊ ꝭm naturā. oīa em̄ physica corpa aīe instrumēta sūt. sicut aīaliū sic ⁊ plātaꝝ tanq̄ꝫ grā aīe exn̄tia Dupl'r āt d̄r q̄d cuiꝰ grā. ⁊ q̄d cuiꝰ. ⁊ q̄d quo Atuero ⁊ vn̄ ꝑncipiū q̄ ꝭm locū motꝰ aīa ē. nō oībꝫ āt viuētibus iest potētia hēc. Est āt alteratio ⁊ augmētū ꝭm aīam sensus em̄ q̄dā alteratio ēē videt̄. nihil autē sentit q̄d nō hꝫ aīam Similiter aūt et de augmento ⁊ decremento se hꝫ: nihil em̄ decrementum patitur neq̃ augmentatur phisice nisi alatur alitur aūt nihil q̄d ꝯmunicet vita. Empedocles autē nō bn̄ dixit hoc addēs augmētū accidere plātis. deorsuz q̄dē radi

cem mittentib⁹ propter id q̃ terra sic fertur secũdum natu/ram. sursum aũt ꝓpter ignẽ simil'r. Neqꝫ eñ sursum ꝛ deor/sum bñ accipit Non eñ idẽ omnibus sursum ꝛ deorsum ꝛ in omni mũdo. sed sicut caput aĩalium. sic radices plantarum sunt. si ꝯgruit instrumẽta dicere altera ꝛ eadẽ opib⁹. Adhuc aũt quidẽ est cõtinẽs in ꝯtraria loca ad q̃ ferunt ignẽ ꝛ terrã Distrahẽtur eñ nisi aliquid sit prohibẽs. Si ꝟo erit hoc ẽ anima ꝛ cã augmẽti ꝛ alimẽti. Uidetur autẽ quibusdaꝫ ignis natura simpliciter causa augmẽti ꝛ alimẽti esse. Et nãqꝫ ipsum videtur solum corpoꝝ ꝛ elemẽtorum qđ alitur ꝛ augmentatur. Uñ et in plantis ꝛ in animalib⁹ putabit vtiqꝫ q̃s hoc esse qđ opatur Hic aũt ꝯcausa quidẽ quodãmodo ẽ. nõ tñ simpl'r causa sed magis anima Ignis eñ augmẽtũ in infinitum est quousqꝫ inerit ꝯbustibile Natura autẽ ꝯstantiũ omniũ terminus est ꝛ ratio magnitudinis et augmenti. hoc aũt est aĩe. sed nõ ignis et rõnis magis q̃ꝫ materie

Querit' vndecimo. Utrũ naturalissimũ operũ in viuen/sit generare sibi simile ꝭm spẽm ☞ Arguit' q̃ non ṗmo. illud est naturali⁹ alicui qđ est sibi ꝓprium. sed nutrire est viuẽtib⁹ magis ꝓpriũ q̃ꝫ gene/rare. q2 q̃ꝫdiu aĩal viuit semꝑ nutrit' sed nõ semꝑ generat. g̊ ꝛc. Scđo sic. illud est alicui naturalius qđ ab eo magis appetit'. sed nutritio plus ap/petit' q̃ꝫ generatio. q2 ordinat' ad ꝯseruatõem esse indiuidui. generatio vero ad ꝯseruatõem spẽi. mõ quelibet res plus appetit suũ esse q̃ꝫ esse alterius g̊ nutrire est naturalius q̃ꝫ generare. ¶ Tercio sic. illud quo aliquid ro/borat' est naturalius illo quo debilitat'. sed viuẽs ꝑ nutrire roborat' ꝑ gene/rare vero debilitat'. q2 ꝭm Aresto. in de causis longitudinis ꝛ breuitatis vite. aĩalia q̃ sunt frequẽtis coitus sunt breuioris vite q̃ꝫ alia. g̊ generare sibi sil'e nõ est naturalissimũ operũ in viuẽtib⁹. In oppositũ est phs in infra

Sciendũ est ṗmo. q̃ postq̃ꝫ phus ostendit distinctionem potentiaꝝ aĩe ꝛ quid restat determinãdũ et quo ordine. hic ꝯsequẽter ꝭm ordinẽ ṗmissum determinat de potentijs aĩe. Et ṗmo de vegetatiua. Secũdo de sensitiua. Tercio de intellectiua. Et in fine de motiuo ꝭm locum. De appetitiuo nõ facit tractatũ spẽalem. quia non facit specialẽ gradum viuentiũ. vel q2 determinãdo de motiuo ꝭm locũ satis determinat de ipo. et

ꝓmo determinat de obiectis ⁊ actibus q̄ꝫ potentiis ꝓpter rōnem prius dictam. Etiā prius agit de vegetatiuo q̄ꝫ de aliȷ̄s. quia est prima partiū aīe et est fundamentū oīm aliaꝝ ⁊ sepatur ab oībus aliȷ̄s ⁊ nō ecōtra.

Sciendum secundo ꝙ anteq̄ꝫ phūs determinat de potētia vegetatiua duo premittit necessaria ad cognitōem potentie vegetatiue Primū ꝙ generare est opus anime vegetatiue ꝙ ideo fit. quia superius Aresto. non attribuit illi potentie generare sed solum nutrire ⁊ augere Secūdū ꝙ opera potentie vegetatiue fiunt ab anima ꝙ fuit necessariū quia cum illa fiunt mediantibus qualitatibus primis aliq̄s credere possꝫ ꝙ essent a natura ⁊ non ab anima.

Sciendum tercio ꝙ aliquid dicitur generare sibi simile dupliciter. Uno modo ex materia extrinseca. ⁊ sic cōtingit ī inaīatis vt ignis generat aliū ignem in materia aliena. Alio modo ex materia intrinseca generantis scꝫ semine ab eo deciso. ⁊ hoc modo solū conuenit viuentibꝫ. ⁊ de isto modo est hic ad ꝓpositum.

Prima conclusio generare sibi simile primo ⁊ per se conuenit viuentibus perfectis non orbatis ⁊ spontaneam generatōnē non habentibus ꝓbat᷑ ex parte finis. nam oīa viuentia appetūt perpetuo permare in esse cum omnia appetunt assilari primo enti inq̄ꝫtum possunt sed non possunt semper eadem manere in numero. Ideo appetunt permanere ī specie ⁊ non possunt permanere in specie nisi ꝑ generatōem similis sibi ſm speciem. ergo illud conuenit viuentibus perfectis non orbatis. Et dꝛ perfectꝭ quia imperfecta vt pueri non possunt generare. naꝫ requirit᷑ ꝙ generās habeat suū esse perfectum sic non habent pueri propter defectū tp̄is. Et dicit᷑ non orbatis quia orbata non generant vt spadones ⁊ castrati. Et dicitur nec spontaneam generatōnem habentibus ꝓpter illa que generant᷑ per putrefactōem ad quoꝝ generatōnem non requirit᷑ agens particulare sed sufficit vniuersale ꝓpter eoꝝ imꝑfectōem vt vermes musce ⁊ silia. Et dicunt᷑ habere spontaneam generatōnem. qꝛ in sua generatōen non apparet agēs extrinsecū sed vident᷑ sua sponte generari.

Conclusio secūda Operum viuētis nobilissimū est generare sibi simile ſm speciem. patet. qꝛ operum viuentis. Illud est naturalissimū qđ est similius opatōnibus nature. sed inter opera viuentis generare est similius operatōi nature. qꝛ cōuenit aliquo mō inaīatis que generāt sibi simile sed non nutriūtur nec augent᷑. Secūdo illud est naturalius qđ ē magis intentū a natura. sed generare sibi silē est hmōi. qꝛ finis eius est perpetuitas speciei. Nam oīa viuentia naturaliter appetunt esse ꝑpetua qđ est esse diuinū ⁊ gratia illius agunt qđ agunt ſm naturā

Dubitatur. vtrum potentie vegetatiue fiunt ab anima videtur ꝙ non quia fiunt a corꝑe aīato mediātibus qualitatibꝫ primis. ergo sunt a natura. Pro quo sciendū est ꝙ aīa est principiū corporis viuentis in triplici genere cause scꝫ formalis finalis ⁊ efficientis. ꝓmū ꝓbat phs duplr̄ Primo illud est forma alteriꝰ qđ dat alteri esse. sed aīa dat corpori viuenti esse. quia sibi dat viuere. ⁊ viuere in viuentibꝫ est esse. Secundo omnis

motus rei est eius forma. sed aīa est actus corpis viuentis. ergo est eius causa formalis. Secūdū pbatur qr sicut intellectus artificis opatur pter finem ita natura sed intellectus practicus artificis ordinat materiā ad formam tanq̄ in finē. ergo natura ordinat corpus qđ est materia aīe ad ipaꝫ vt ad finem. Ideo vt dicit in textu nedū corpa viuentia ordinant ad hoieꝫ sed etiā oīa naturalia. nam bruta sunt pter hoiem ꝛ plante pter bruta et inaīata pter plantas. qr capiūt ab ipis alimenta. ꝛ sic ipa naturalia sūt pter hoiem tanq̄ pter finem Terciū pbatur. quia oīs forma naturalis corpis est principiū motus ipius. sed aīa est forma corpis viuentis. ergo ē pn cipium motus in viuentibus. ꝛ sic est causa efficiens corpis viuentis. vnđ motus localis pgressiuus prius est viuentibꝰ puectis ꝛ pfectis. Sꝫ augmentatio ꝛ diminutio conueniūt oībus viuentibꝰ vlr. Ex dictis seqtur responsio ad dubiū ꝙ opa potentie vegetatiue fiunt ab anima. quia ipa est forma corporis viuentis etiam ꝛ efficiens q̄tum ad suas opatōnes.

Ad rōnes ante oppositum Ad primā dicit ꝙ generare sibi sile naturaliꝰ ē q̄ nutrire ꝛ magꝫ intēdit a natura ꝛ est similius operationibꝰ nature. qr conuenit aīatis ꝛ inanimatis nutrire vero aīatis tm̄ ꝛ sic nutrire ē magis priū viuētibꝰ. sꝫ generare ē naturaliꝰ Ad scđam dr ꝙ esse vnius indiuidui potest considerare dupliciter. Uno mō vt est esse speciei. Alio modo vt est esse indiuidui. ꝛ indiuiduū magis appetit esse ea parte qua est esse speciei q̄ fm ꝙ indiuidui. quia sub illa rōne melius est.

Ad terciā dicit ꝙ per generatōnem res debilitatur per accidens scꝫ propter excessum vel pter nimiam frequentatōnem ꝛ non nocet de per se. qr superfluum alimenti p generatōne conseruat. ꝛ sic illud superfluū decisum non corrumpit nisi fiat cum excessu. Uel potest dici q̄uis p generatōnē abbreuiatur vita rei particularis tamen conseruat esse specificū quod est melius.

Uoniam autem est eadem potentia anime vegetatiue et generatiue. de alimento necessarium est determinare primū. separatur enim ab alijs potentijs opere hoc. Uidetur autem esse alimentum contrarium contrario. non omne autem omni. sed quecunq̄ contrariorum non solum generationem habent ex se inuicem. sed et augmentum. fiūt enim multa ex inuicem. sed non omnia augentur. vt sanum ex laborante. Uidentur autem neq̄ illa eodem modo ad inuicem esse alimentum. sed aqua quidem igni alimentum est

De anima

ignis autem non alit aquam. In simplicibus quidem igitur corporibus hoc esse videtur maxime. aliud quidem alimentum aliud vero quod alitur. Dubitatõnem autem habet. Dicunt enim hij quidẽ simile simili ali sicut et augeri. Alijs aũt sicut diximus ecõtrario videtur ali cõtrarium contrario tanquam impossibile sit simile a simili. alimentum autem mutari et decoqui oportet. Mutatio autez omnis in contrarium aut in medium. Adhuc autem patitur aliquid alimẽtum ab eo quod alitur. sed non hic ab alimento. sicut nec instructor a materia sed ab illo hec. Instructor autem mutatur solum in actũ ex ocio. Utrum autem sit alimentuz quod vltimo aduenit. aut prius hoc habet differentiam. Si vero vtrũque sed hoc quidem non coctum illud autem coctum. vtrobique vtique continget alimentum dicere. Inquantũ eñ non coctum contrariũ contrario alitur. Inquãtũ autem coctum. simile simili. Quare manifestũ quod dicunt quodãmodo vtrique et recte et nõ recte

Queritur duodecimo vtrũ alimentum sit obiectũ potentie vegetatiue. Arguitur quod non. quia vnius obiecti est tm̃ vna potentia. ergo si nutrimentum est obiectũ potentie vegetatiue sequitur quod erit tm̃ vna potẽtia vegetatiua. sed hoc est falsum. quia sunt tres. scz nutritiua. augmentiua et generatiua. Secũdo arguitur. nutrimentũ est obiectũ potentie nutritiue. vt patet ex vi noĩs. ergo non est obiectũ potentie vegetatiue. pñia tenet. quia proprium obiectũ potentie inferioris nõ ẽ adeqũ potẽtie superiori Tercio arguitur. si nutrimẽtũ est obiectũ potentie vegetatiue vel esset sile nutrito vel dissile. nõ 2m. quia omne quod augetur a sibi sile augetur. etiã quod nutritur nec primũ. quia nutrire est motus. et oĩs motus est de cõtrario in contrariũ.

In oppositũ ẽ phũs in littera Sciẽdũ primo quod postquam phylosophus oñdit quod opa aĩe vegetatie fit ab aĩa et nõ a natura. pñr circa hoc remouet duos errores et determinat de alimento secundum se. Primus error fuit Empedoclis dicentis quod motus augmenti non fit ab anima sed fit per motum grauium et leuium. Unde quia viuentia et plante augentur

sursum ⁊ deorsum. Dicebat ꝙ augmentū plantarū deorsum fit per motū terre que naturaliter mouet̄ deorsum ⁊ augmentū sursum fit ꝑ ignē q̄ naturaliter sursum ascendit ꝓpter eius leuitatem. Sed hec opinio reprobat̄ p̄mo qꝛ non bene capit sursum ⁊ deorsum in plantis. nam in eis sursum est in radicibꝫ deorsum in ramis. nā radices habēt se in plantis sicut in aīalibꝫ os qꝛ per vtrūqꝫ accipit̄ nutrimentum 'qđ ē principiū alitōnis. Scđo si aīata sic mouent̄ ꝓpter diuersos motus grauiū ⁊ leuiū cum motus elementoꝝ ꝯtrarioꝝ sint ad loca ꝯtraria seq̄tur ꝙ ipa locata q̄tum ad suas partes sepantur nisi esset aliq̄d ꝯtinens ea ⁊ ꝓhibens sepatōnem eaꝝ. ſꝫ tale continens non est nisi aīa. ğ ipa est cā principalis nutritōnis.

Sciēdum secundo ꝙ alius fuit error dicētium ignem eē causam augmenti eo ꝙ ignis inter cetera elementa magis videtur nutriri et augmentari. sed illud est p̄ncipium motus in alijs q ō de perse habet illū motum vt ignis qui est per se calidus est ꝑ se causa caloris in alijs. Sꝫ hec opinio improbat̄. quia si igni apponeret̄ infinita combustibilia cresceret in infinitū ğ si nutritio fieret virtute ignis vel augmentatio sequet̄ ꝙ aīata possent crescere in infinitū. sed hoc est falsum. qꝛ oīm natura cōstantiū positus est terminus ⁊ rō magnitudinis ⁊ augmenti ab aīa non quidē terminus indiuisibilis. sed habēs latitudinem. ergo ignis non est causa augmentatōnis verum est tamen ꝙ calor ignis facit ad augmentū sicut cā instrumentalis qꝛ per calorem illū decoquit̄ nutrimentū ⁊ disponit̄ ad ꝯuersionē in substātiā aliti qđ fit virtute anime. Sed ꝯtra hanc rōnem arguit̄ qꝛ si oīm natura constantium est positus terminus sequit̄ ꝙ ignis non cresceret in infinituꝫ. ⁊ sic est repugnantia in illa rōne. Rn̄det Auerrois ꝙ illa autoritas solum intelligit̄ de aīatis quia inaīata ꝓprie non augent̄. Ideo nihil ꝓhibet ignem augeri in infinitū per appositōnem combustibiliū. Aliter dicit Egidius ꝙ tripliciter potest sumi terminus alicuius augmenti. Uno modo ex parte forme que requirit certam quātitatem in materia ꝓpter suā operatōnem exercendā vt forme que requirunt corpora organica. sed forma non requirens corpora organica vt forma inaīatoꝝ non req̄rit certam quātitatem. ⁊ sic ex parte forme ignis prout est natura particularis sibi non repugnat crescere in infinitum Scđo mō potest sumi terminꝰ ex ꝑte materie quādo scꝫ forma hꝫ omnē materiā sibi possibilem. ⁊ sic ignis est terminatus qꝛ omniū corruptibiliū materia est diuisa in quatuor partes ꝭm quattuor elementa. Tercio mō sumit̄ terminus augmenti ex ordine vniuersi ⁊ natura vniuersali. ⁊ sic in elementis est terminꝰ certus ne vnum alterum corrumpat. ⁊ sic ignis non potest crescere in infinitum.

Sciendum tercio ꝙ tres sunt conditōnes nutrimēti ꝭm tria que sunt in nutritōne. Primū est ꝙ nutrimentū debet esse cōtrarium nutrito cum nutritio sit motus ⁊ motus est de cōtrario in cōtrariū Secundū est ꝙ nutrimentū sit de cōtrarijs que habēt transmutatōem ad inuicem cum in nutritōne nutrimentū conuertat̄ in substātiā aliti. Tercium est ꝙ nutrimentū sit de illis cōtrarijs que ꝑ generatōnem ⁊ corruptōnem possunt augere seinuicem. quia ꝑ alimentū fit nutritio ⁊ augmentatio

Ideo ignis nõ est nutrimentũ aque

Cõclusio. Alimentũ est obiectũ potẽtie vegetatiue Pz. qꝛ illud est obiectũ alicuius potẽtie in qd ꝑmo ꝛ ꝑ se fertur illa potentia ꝛ sub cuius rõne fertur in omne illud in qd fertur ꝑ diffinitionẽ obiecti. sed sic ẽ de nutrimento respectu potentie vegetatiue. vt ꝓbaret faciliter ꝑ opationes eius. ğ alimentũ est ꝓpriũ obiectũ potentie vegetatiue ꝛ ꝓprium eius

Dubitatur quõ differenter se habet obiectũ sensus ad sensuz et obiectũ potentie vegetatiue. Dõm ꝙ sensus ꝑmo est accñtium ꝛ ꝑ accidens substantiaꝝ que sunt sensibiles ꝑ accñs. Sed potentiua vegetatiua ꝑmo ꝛ ꝑ se respicit substantiã q̃ per se nutrit ꝛ accñtia soluz ex ꝯsequẽti. Etiã substantia dulcis ꝑ se nutrit. dulcedo vero ꝑ accidens. vñ natura dat qualitatẽ substantie nutrimenti vt per eam distinguamus nutrimentum ꝯueniens a nutimento disconueniente.

Dubitaꝛ secũdo. Utrũ alimẽtũ debeat esse simile vel dissimile. Dicendũ ꝙ ante decoctionẽ ꝛ digestionẽ est dissimile sibi in actu et ꝯtrariũ. simile tñ in potẽtia. sed post digestionẽ est actu simile nutrito. vt in omni actione naturali passiuũ in ꝑncipio actionis est ꝯtrariũ ꝛ dissimile. sꝫ in fine est simile agenti. qꝛ agens naturale assimilat sibi passum inq̃tuz potest. Unde aduertendũ est ꝙ aliq̃d potest esse in potentia dupłr. Uno mõ in potentia ꝓpinqua qñ per vnicũ mouens p̃t fieri in actu. et hoc mõ nutrimentũ in ꝑncipio nutritionis est simile in potentia nutrito. Alio mõ in potentia remota qñ pluribꝫ mouentibꝫ p̃t reduci in actũ. sed de ista potentia nõ est hic ad ꝓpositum. Ex quo sequiꝛ ꝙ simplex elementũ nõ est ꝓpinquũ nutrimentũ viuentis. cũ non sit in potentia ꝓxima vt assimileꝛ viuenti. sꝫ per vnũ agens elementũ mutaꝛ in alitum ꝛ ꝑ aliud ꝯuertiꝛ in subam aliti. nec etiã omne mixtum est nutrimentũ. vt patz de mineralibꝫ ꝛ de illis que sunt ꝓxima elementis. ꝛ de his que sunt difficilis collusionis

Ad rões ante oppositũ Ad primam diciꝛ ꝙ vnius obiecti ꝑm vnã rõnem formalez accepti est tm̃ vna potentia. sed vnius obiecti materialr ꝑm diuersas rões formales possunt esse plures potentie. sꝫ sic est de nutrimento respectu diuersarũ potentiaꝝ. vt postea patebit. Et per idem soluiꝛ secũda. Ad terciã patz solutio ex dictis

Qm̃ aũt nihil aliꝛ nõ ꝑticipans vita. aĩatũ vtiq̃ erit corpꝰ qd aliꝛ inq̃tum aĩatũ. quare alimentũ ad aĩatũ est ꝑ se ꝛ non ꝑm accñs. Est aũt alterũ alimento ꝛ augmento esse. Scdm̃ eñ ꝙ q̃tũ aliqd aĩatũ est augmẽtatiuũ. ꝑm aũt ꝙ hoc aliq̃d et suba alimẽtuz est. saluat eñ subam ꝛ vsq̃ ad hoc est q̃usq̃ alaꝛ. Et gñatõis aũt factiuũ nõ eiꝰ qd aliꝛ. sꝫ q̃le id qd aliꝛ. iam eñ ipa suba. Generat ãt nihil ipm seipm sed saluat

Liber secūdus.

Queriẗ tredecimo Utrū sint tm̄ tres operatõęs aīe ve-
getatiue.scꝫ nutrire.augere.7 generare. ☞ Arguiẗ pͥmo ꝙ nõ. q2 pre
dicte opatões dicūtur naturales.ergo nõ sunt opatões aīe.q2 operatões
aīe sunt supra opatões nature. Secūdo sic.operatio ꝯmunis viuētibꝫ et
nõ viuētibꝫ nõ est operatio aīe.sed generare est hmõi.g̃ 7c. Tercio sic.si
generatio esset opatio aīe sequereẗ ꝙ vbicūq3 essꝫ aīa posset esse generatio.
sed hoc est falsum.q2 orbata 7 impfecta nõ generāt Quarto sic.aīa est
potentior natura corporea.sed natura corporea eadē virtute dat spēm 7 de
bitam q̄titatem.ergo silr aīa vegetatiua.7 ꝑ ꝯñs generare 7 augere non
sunt opationes distincte Quinto sic.ꝑ idem res acquirit esse 7 ꝯserua
tur in esse.sed ꝑ generatõem res acquirit esse 7 ꝑ nutritiõem ꝯseruaẗ in eē
ergo ille opatiões nõ sunt distincte sicut nec creatio rerū 7 earū ꝯseruatio
¶ In oppositū est ꝑ pħs in lr̃a

Sciendū pͥmo.ꝙ postq̄ pħus determinauit de obiecto
potentie vegetatiue ſm se.ꝯsequēter de ipso determinat ꝑ respectū ad ope
rationes aīe vegetatiue. Et pͥmo determinat de ipso vt ꝯgruit nutritiõi
Secūdo put ꝑtinet ad augmētatõeꝫ.et tercio put ꝑtinet ad generatõem

Sciendū secūdo ꝙ nutrimentū ꝑtinet ad nutritõnem in
q̄tum est in potentia ad corpus aīatum iam existens. Rõ est.q2 omne qđ
nutritur est participans vitā.7 oīe ꝑticipās vitā est corpus aīatū.g̃ oīe
qđ nutriẗ est corpꝰ aīatum.sed alimentū est in potentia ad illud qđ nutriẗ
q2 nutrimentū ꝯuertiẗ in subam aliti.ergo vt ꝑtinet ad nutritionem est in
potentia ad subam corꝑis aīati p̄existentis. Nam corpus aīatum hꝫ in se
humidū radicale in quo est calor naturalis.sed calor ille ꝯtinue agit in hu-
midū aliquid de ipso ꝯsumendo 7 ad reseruandū illud deꝑditum necesse ē
ꝙ almentū ꝯuertaẗ in subam aliti ꝑ nutritionē

Sciendū tercio ꝙ alimentū inq̄tum nutritiuū et augmē
tatiuū est idem ſm esse 7 materialiter.differt tñ rõne.nam corpus aīatum
qđ nutriẗ est q̄tum.ideo ſm ꝙ nutrimentū est in potentia ad subam cor-
poris aīati est subiectū nutritõis.sed ſm ꝙ est in potētia ad exequenduꝫ 7
ad dandū maiorē q̄titatē corpori q̄ p̄habuit est obiectū augmētationis 7
ꝑ hoc habeẗ ꝙ nutritio prior est augmentatione 7 ei subseruit.q2 in nutriti
one fit ꝯuersio alimenti in subam aliti.sed in augmentatõe requiriẗ ꝯuer-
sio nutrimenti in maiorē q̄titatē q̄ fuerit deꝑditū de humido per actioneꝫ
caloris naturalis.

Sciendū quarto ꝙ alimentū inq̄tum habet rõnem sup-
flui 7 est in potentia ad corpus aīatū nõdū p̄existens est obiectū generatio
nis. Differt tñ generatiua ab alijs.q2 nutritiua 7 augmentatiua hñt suuꝫ
effectū in corꝑe cuius sunt.q2 corpꝰ aīe vnitū augeẗ 7 nutriẗ ꝑ istas vires
sed virtus generatiua hꝫ suū effectū nõ in eo in quo est.sꝫ in alio.q2 nihil se
ipsum generat.ideo virtus generatiua appropinquat dignitati aīe sensiti
ue q̄ hꝫ suas opatões circa res exteriores.licet excellentiori mõ.q2 dr̃ Dio
nisius ꝙ supremū inferioris ordinis attingit infimū supioris ordinis.ideo
inter istas potentias generatiua que est ꝑfectior quodāmõ ꝯuertiẗ cū po

tentĳs aīe sensitiue. Ex quib9 p3 q augmentatiua ꝛ nutritiua deseruiunt potentie generatiue

Sciendū quinto q predicte potentie duplr' distinguūtur Uno mō ex pte obiectoꝝ. q2 alimētum vt est in potentia ad subam membroꝝ vel aīati est obiectū potentie nutritiue. ꝛ put est in potentia caro q̄ta vel corpus q̄tū est obiectū augmentatiue. et sic est in potentia hoc aliqd. ꝛ put h3 rōnem supflui est obiectū generatiue. et sic iste tres potētie hn̄t vnū obiectū materialr'. sed sunt tria formalr'. Scđo distinguuntur ex pte finis. q2 finis nutritiue est ꝯseruatio indiuidui in suo esse. ꝛ finis augmentatiue est debita q̄titas. qua habita viuens p̄t debite suas opationes exercere q̄uis nō semp nutriat'. eo q nutritio est ad restauratōem humidi dépditi. Et q2 humidū depditū ꝯtinue ꝯsumit' a calore naturali. Ideo semp reqritur nutritio. Et finis generatiue est ꝯseruatio spēi. ꝛ sic nutritiua ꝯseruat indiuiduū in esse. augmentatiua pficit in quantitate. et generatiua conseruat esse specificum

Conclusio prima. tm̄ sunt tres opatōes aīe vegetatiue. s. nutrire generare ꝛ augere. q2 oīs opatio aīe vegetatiue vel est pter bonu3 spēi ꝛ sic est generatio. Uel indiuidui ꝛ hoc duplr'. vel ad ꝯseruatōem indiuidui in suo esse. ꝛ sic est nutritio. vel ad pfectiōem in q̄titate. ꝛ sic est augmentatio. Ex quo seqtur q tm̄ tres sunt potentie aīe vegetatiue. q2 tantu3 tres sunt opatōes eius ꝛ potentie p actus distinguūtur.

Dubitat' vtrū solū aīata nutriant'. Rn̄det' q sic. q2 quatuor sunt ncc̄aria ad nutritōem. Primum est ptus nutriens dans nutrito spēm. Secūdū est calor digerens qui est instrumētū illi9 virtutis. Terciū est receptaculū nutrimenti. Quartu3 est spongiositas ꝛ porositas corpis. al's nō recipet nutrimētū sed solis aīatis ista q̄tuor ꝯueniūt. g° sola aīata nutriūt'. Et l3 ignis fm siltudinē dr nutriri. nō tn̄ pprie nutrit' q2 illd' ppe nutrit' qđ in se aliqd recipit ad ꝯseruatōe3 sui eē in toto ꝛ in ptib9. sed h̄ nō cōuenit igni. q2 q̄uis in materia ꝯbustibili generat' nouus ignis. tn̄ ille nō cedit in ꝯseruatōem ignis p̄cedentis. sed est noua generatio ignis distincta a p̄cedēte. q2 totus ignis q̄ est ex aggregatōe pluriū ignitorum nō est simplr' vn9 sed solū p aggregatōem. sed in aīatis ꝯseruat' humiditas in ptib9 pexistentib9 p ꝯuersionē nutrimēti in subam aliti. Et p tale3 ꝯuersionē fit augmentatio pprie dicta. sed in igne solū fit augmentatio p additōnem ptis ad ptē. s3 tn̄ pter ei9 maximā raritatē magis nutriri videt' int' oīa elementa

Ad rōnes añ oppositum Ad p̄mā dr q opatiōes aīe vegetatiue dicūt' naturales duplici de cā. Primo mō pter siltudinē cū opationib9 nature. q2 natura intēdit eē, q̄titatē ꝛ ꝯseruatōem indiuidui. ꝛ ista fiūt ab aīa nobiliori mō q̄3 a natura. Scđo q2 fiūt mediātib9 q̄litatib9 primis q̄ sunt instrumēta nature. s3 tn̄ dnt' ab opatōib9 nature. q2 opationes aīe sl3 effectiue a p̄ncipio intrinseco. alie pō a p̄ncipio exteriori. Ad scđa3 dr q generare aliqd in materia extrinseca bn̄ ꝯuenit inaīatis. sed generare ex materia interiori. sc3 p semen decisum a generante in quo semine est virtus formatiua fetus generandi solum ꝯuenit animatis ꝛ etiam perfectis

Liber secūdus.

Ad terciā dr ꝙ generare solū ↄuenit viuentib⁹ ꝑfectib⁹ ⁊ non oīb⁹. et
sic neqꝫ potentie sensitiue oēs sunt cuiuslibet aīalis. sed solus tactus.
Ad quartā dr ꝙ generatio viuentiū est ex semine diffuso a generante qḋ
nccārio est parue ꝗtitatis. ideo oportꝫ genitum esse parue ꝗtitatis in ṗnci
pio. ideo requirit vis augmentatiua ad acqrendū debitam ꝗtitatē. sed in
aīatum generat ex materia exteriori separata ab agente. ideo simul recipit
spēm et ꝗtitatē ſm ꝗtitatem sue materie   Ad qntam dr ꝙ licet viuēs
ꝑ eandē cām vl'em acqrat esse ⁊ ↄseruet in esse. nō tñ per eandē causam par
ticularē sed ꝑ virtutē generātis acqrit esse. ꝑ virtutē nutritiuā vero sibi in
trinsecā ↄseruatur in esse.

Quare hmōi aīe ṗncipiuꝫ potentia est possibilis saluare
suscipiens ipam ſm ꝙ est hmōi. Alimētū aūt preparat opa
tionē vnde ṗuatuꝫ alimento nō pt esse. Oīm aūt sunt tria. qḋ
alitur. ⁊ quo alitur. ⁊ alens. alens qdem est ṗma aīa. qḋ vero
alitur est habens hoc corpus. quo vero alitur alimentum.
Oīm aūt a fine appellari oīa iustū est. Finis aūt est generasse
quale ipsum. erit vtiqꝫ prima anima generatiuꝫ quale ipm
Est autē quo alitur dupl'r. sicut ⁊ quo gubernat et manus ⁊
temo. hoc qdem mouēs ⁊ motum. illud aūt mouens solum
Oīe aūt alimentū nccāriū est decoqui. Opatur aūt deco
ctionē calidum. vñ oīe aīatum habet calorē. Figuraliter q
dem igitur alimentum quid sit dictū est. certificandū aūt est
posterius de ipso in ppriis rōnib⁹

Queritur decimoquarto. Utrum sint alique virtutes na
turales subseruientes potentie nutritiue.   ☞ Arguitur primo ꝙ non
quia potentia nutritiua ⁊ alie potentie vegetatiue sunt actiue. sed potentia
vegetatiua non indiget aliquo ad hoc ꝙ operetur. ergo ⁊c. Minor patet
quia per hoc differt potentia actiua a passiua. quia actiua operatur per se
in passum dispositum sine aliquo adiuuante. passiua vero non   Secun
do sic. quicquid potest virtus inferior potest virtus superior ⁊ cum hoc pl'
sed anima vegetatiua est suꝑior ad virtutes naturales neqꝫ indiget aliis
virtutibus a suis potentiis. ergo potentie nutritiue non subseruiūt virtu
tes naturales

In oppositum arguitur. quia nutritiua non potest perficere suas ope
rationes nisi mediante humido frigido calido ⁊ sicco. ergo sibi subseruiūt
virtutes naturales

De anima

Sciẽdum p̄mo ꝙ postq̄ꝫ phũs determinauit de obiecto et actibus anime vegetatiue. Hic ꝯñter determinat de ipsa ⁊ partibꝫ eius primo diffiniens potentiam nutritiuã sic est principiũ potens saluare suuꝫ susceptiuũ inq̄ꝫtũ hmõi ipsa em̃ saluat suũ subiectũ mediante alimẽto iõ p̄uatũ alimẽto nõ p̄t viuẽs saluari inesse Et q2 alimẽtũ ẽ p̄ncipiũ nutritõis sicut potentia nutritiua. ideo ne credamus illam diffinitõnem conuenire alimento phs ostendit quomõ dr̃ñter potentia nutritiua ⁊ nutrimentum sint principia nutritõnis dicens ꝙ in nutritõne tria requirũtur scꝫ qδ ali-tur quo alitur ⁊ alens. Primũ qδ alitur est corpus habẽs aĩam. Illud q̊ alitur est alimentum. ⁊ alens primum est anima vegetatiua cum potentia nutritiua.

Sciendum secundo ꝙ inter potentias anime vegetatiue est duplex ordo. Primus est ordo generatõis ẜm quẽ potentia nutritiua q̄ ordinaꝛ̃ ad cõseruatõnem indiuidui est prima ⁊ augmentatiua ꝑ quã acq̄ritur completa quãtitas est. scd̃a generatiua saluans esse specificũ est tercia Etiam nutritiua ab alimento sep̄at sup̄fluum ⁊ ip̄m reseruat ꝓ potẽtia generatiua sibi p̄parãdo materiã. ⁊ illud qδ non est sup̄fluũ mittit ad singula membra sed augmentatiua perficit q̄ꝫtitatem viuẽtis vt posset generare. ideo op̄atio aĩe vegetatiue dꝫ sequi ẜm naturã terminũ augmenti ⁊ vbi p̄cedit impedit augmentatõnez. Iõ generatiua p̄supponit alias potẽtias Alius est ordo nature ⁊ ꝑfectionis ẜm quẽ generatiua est prima quia est perfectissima. Est em̃ potentia ꝑ quã aliquid in se ꝑfectũ alteri tribuit esse ꝑfectũ. Tũc em̃ vnũqδq̄ꝫ perfectũ ẽ qñ potest alterũ facere tale quale ip̄m est. vt diciꝛ̃ quarto metheoroꝝ. ideo generatiua est finis aliaꝝ potentiaruꝫ anime vegetatiue. Et cum oĩa a fine appellari iustuꝫ est ⁊ finis generatiue est generare sibi simile ẜm speciẽ. Ideo bene diffiniꝛ̃ anima vegetatiua ꝙ ẽ p̄ncipiũ generatiuũ alterius sibi similis ẜm speciẽ.

Sciendum tercio ꝙ ne credatur aĩam solum habere nu-trimentũ ꝓ instrumento quia dictũ est nutrimentũ esse instrumentũ eius. phs oñdit ꝙ habet vnũ aliud. Est em̃ duplex instrumentũ quo aliq̇d aliꝛ̃ sicut est duplex instrumentũ quo nauis gubernaꝛ̃. scꝫ manu tanq̄ꝫ ꝑ instru-mentũ cuiꝰ forma est anima ⁊ gubernaꝛ̃ themone tanq̄ꝫ ꝑ instrumentum sep̄atum qδ est mouens nauim ⁊ motum a manu ⁊ manus solũ mouetur a principio intrinseco. vñ sicut gubernator vtitur quodam instrumẽto cõ-iuncto ⁊ quodã sep̄ato ita potentia vegetatiua vtitur calore naturali ꝓ in-strumento cõiuncto ⁊ nutrimento ꝓ instrumẽto sep̄ato ⁊ sicut nauta medi-diante manu mouet themonẽ quo mouet nauim. sic aĩa cũ calore mouet et decoquit alimentũ ⁊ per alimentũ moueꝛ̃ nutrimentũ. Ideo oportet oẽ qδ nutritur habere calorem naturalem qui est principium digestionis.

Conclusio alique virtutes naturales subseruiunt potentie nutritiue q̄ sunt attractiua nutrimenti ⁊ retẽtiua attracti digestiua retenti ⁊ expulsiua superflui. patet quia sine istis virtutibus non potest fieri nutritio viuentis ergo requirũꝛ̃ tanq̄ꝫ subseruiẽtes potentie nutritiue vnde attractiu a attra-hit nutrimentũ ad singula membra. sicut magnes attrahit ferrum ⁊ hoc existens in singulis membris iuuaꝛ̃ calore eleuante cibũ sicut ignis eleuat

oleum in lampade iuuatur etiam porositate membroꝝ. Sed retentiua re
quiritur ad retinendū alimentū in loco digestionis vsq̄ quo debite altereẞ
et fiat simile nutrito ꝛ sicco iuuatur retinente ꝛ frigido condensante. Sz di-
gestiua requiritur ad decoquendū ꝛ digerendū cibum vt assimiletur nutrito ꝛ
iuuatur calore alterante ꝛ humido quo nutrimētū est susceptibile figure mē-
broꝝ. Sed expulsiua requiritur ad expellendum sup̄fluū nutrimenti ꝛ iuua
tur calore rarefaciente ꝛ aperiente venas ꝛ humiditate laxante ꝛ q̄nq̄ vē
tositate ꝛ frigiditate ingrossante. Unde notandū q̄ quattuor ponūtur
digestiones. Prima fit in stomacho vbi sep̄atur purū ab impuro. Impurū
mittitur in intestina. purū aūt recipitur in epate in quo fit digestio secūda vbi il-
lud quod est subtile in alimento per venas epatis ductū capit colorē san-
guinis ꝛ deducitur ad extremitatem venaꝝ in quibꝰ fit tercia digestio ꝛ mu
tatur in album colorem ꝛ ab eo sep̄atur quedam aquositas que in facien
tibꝰ vrinā recipitur in vesica. Quarta digestio fit in membris vbi purū de
alimento assimilatur sube mēbri ꝛ ꝯuertitur in subam aliti.

Dubitatur vtrū semen solum sit superfluum alimenti vi-
detur q̄ non. quia filius nō assimilaretur patri sed boui si nutrimētū esset caro
bouis. Ad dubiū rn̄detur q̄ sup̄fluum alimenti inq̄ntum vis generati-
ua est sibi impressa ꝯuenienter dicitur semen. vn̄ alimentū p̄mo accipit quan
dam virtutē cōmunē respectu partium corporis ꝛ in fine determiātur ad
quālibet partē. Ideo non accipitur pro semine id qđ p̄dem est cōuersum in
subam membroꝝ per quandā resolutōnem sed illud qđ est in p̄xima di-
positōne ad conuersionē ꝛ p̄batur si illud resolutuz p̄cederet a natura ge-
nerantis tunc tenderet ad corruptōem ꝛ sic nō haberet virtutē generandi si
bi simile s̄m speciē si vero retineret naturam partis a qua resoluitur cū sit cō-
tractū iam ad naturam determiāte p̄tis nō haberet virtutē mouēdi ad na
turam totius nisi forte diceretur q̄ esset resolutū ex oībus partibus retinens
naturam partiū ꝛ sic semen esset quodāmō paruū aīal. ꝛ g̃ fit separatio se-
minis ab alimento quādo habet virtutē cōmunē respectu oīm partiū cor-
poris. Et ad rōnem dicitur q̄ assimilatio geniti ad generās non attenditur
penes materiam sed penes formā ꝛ virtutē generatiuam q̄ est ab aīa.

Ad rationes Ad primā dicitur q̄ hmōi virtutes naturales
dicuntur ministrare ꝛ appropriare materiam anime vegetatiue non q̄ dant
virtutem agendi. sed quia preparant illud in qđ agit potentia nutritiua.
Ad secūdā dicitur q̄ licet aīa vegetatiua cōtineat virtualiter omnes vir
tutes naturales nō tn̄ formaliter. iō vtitur eis tanq̄ instrumento.

Eterminatis āt his dicamꝰ cōiter de oī sensu. Sensus
aūt in moueri aliq̄d ꝛ pati accidit. sicut dictū est. videtur
eīn q̄dā alteratio esse. Aiunt āt q̄dā ꝛ sile a sili pati. Hoc aūt
quō possibile aut īpossibile dictū est in vlibꝰ rōnibꝰ de agere

et pati Habet aũt dubitatõem ꝓpter qd sensuũ ipoꝝ nõ sit sensus ⁊ quare sine his que sunt extra non faciunt sensum in existente igne ⁊ terra ⁊ aliis elementis. quoꝝ est sensus ꝑ se. aut ſm accñs his. Manifestum igitur est ꝙ sensitiuũ non est in actu sed potentia tm̃. Unde nõ sentiunt sicut cõbustibile nõ comburitur ipm a seipo sine combustiuo. Cõbureret enim se ipsum. ⁊ nihil indigeret actu ignem esse. Quoniã autẽ sentire dicimus dupliciter. Potentia em̃ audiens ⁊ videns audire et videre dicimus. ⁊ si forte dormiens. ⁊ qd iam operans dupliciter vtiqꝫ dicetur ⁊ sensus. hic quidẽ sicut potentia. ille vero sicut actu. Similiter autem qd sentitur. qd potentia ens et quod actu. Primũ quidem igitur tanqꝫ sit idem pati ⁊ moueri. ⁊ agere ⁊ mouere dicimus. Et nãqꝫ motus est actus quidam imperfectus tamen. sicut in alteris dictũ est. Omnia aũt patiuntur ⁊ mouentur ab actiuo ⁊ actu ente. Unde est quidem simile a simili pati est autẽ vt a dissimili sicut diximus. Patitur quidem enim quod dissimile. passum aũt simile est.

Diuidendum autẽ de potentia ⁊ actu est. Nunc em̃ simpliciter dicimus que habemus de ipsis. Est quidem enim sicut sciens ali quid. sicut si dicamus hominem scientem. quoniam homo est de numero scientium ⁊ habentium scientiaꝫ Est autem sicut iam dicimus scientem habentem grãmaticam. vterqꝫ autem horum non eodeꝫ modo possibilis. Sꝫ hic quidem quoniam genus huius ⁊ materia est. Ille autem quia volens possibilis est considerare nisi aliquid prohibeat exterius Jam autem considerans actu est per se ⁊ proprie sciens hãc litteram a. Ambo quidem igitur primi ſm potentiam scientes sunt sed hic quidem per doctrinam alteratus ẽ. et multotiens ex contrario mutatus habitu. hic autem ex eo ꝙ habet scientiam aut grãmaticam ex non agere autem in agere mutatur. Non est autem simpliciter neqꝫ agere neqꝫ pati. sed aliud quidem corruptio que a contrario. aliud aũt salus magis est eius qd est potentia ab eo qd est actu. Et similiter sic sicut potẽtia se hꝫ ad actũ. Speculãs em̃ fit hñs sciaꝫ qd vere aut nõ ẽ alterari. In ipm em̃ additio est. ⁊ in actum ire aut alterũ genus alteratõis est. vñ non bene habet dicere

sapiētē cū sapiat alterari. sicut nec edificatorē cū edificat. In actū q̄dē igit̄ ducēs ex potētia ente ſm itelligere ⁊ sape n̄ doctrinā. sȝ alterā habere denoīatōnē iustū esse. Ex potētia autē ente addiscēs et accipiēs sciam ab actu ente ⁊ didasculo aut neq̧ pati dicēdū sicut dictū ē. aut duos esse modos alteratōnis. ⁊ eā q̄ in priuatiua dispōnes mutatōem. ⁊ eā q in habit⁹ et naturā. Sensitiui aūt p̄ma q̄dē potētia mutatio fit a generante. Cū āt generatū ē. hȝ iā sicut sciam ⁊ sentire. qd̄ aūt ſm actū sil'r dr̄ ipi ꝯsiderare. Differt aūt q2 hmōi actiua opationis extra sūt visibile ⁊ audibile. sil'āt ⁊ reliqua sensibiliū. Cā āt qm̄ singulariū q̄dē ſm actū sensus. Scia autē vlium. nec em̄ in ipa q̄dāmō sūt aīa vn̄ intelligere ī ipa ē cū velit. sentire aūt nō ē in ipa. Necessariū ē āt esse sensibile. Sil'r aūt ⁊ hoc se habet in sciētijs sensibiliū ⁊ ꝓpter eandē cām. q2 sensibilia singulariū sunt ⁊ exterioꝝ. Sȝ de his q̄dē certificare tp̄s fiet et in rursum. Nūc aūt tm̄ sit diffinitū. qm̄ cū nō simpl'r sit qd̄ potētia sit sȝ aliud q̄dē. si dicam⁹ puerū posse militare Aliud āt sicut ī etate exn̄tē sic hȝ sensitiuū. Qm̄ aūt innoīata ē ipoꝝ differētia. Determīatū ē āt de his qm̄ altera. ⁊ quō altera. vti aut necē ē ipo pati ⁊ alterari tanq̄ ꝓprijs noīb9. Sensitiuū aūt potētia ē. q̄le iam actu sensibile. sicut dictū ē. patit̄ quidē igit̄ nō sil'e ens passū aūt assimilatū ē. ⁊ ē quale illud.

Querit̄ decimo quinto. vtrū sensus sit potentia passiua.
Arguit̄ q̄ nō q2 genera q̄ncūq̧ aliquoꝝ duoꝝ vnū est inferius ⁊ ē actiuū etiā superius erit actiuū. q2 est maioris virtutis. sed potentia vegetatiua q̄ est inferior ad sensitiuā est actiua. ergo a fortiori sensitiua erit actiua Secūdo ar̄. semꝑ formali⁹ est actiuū. sed potentia sensitiua formalior est vegetatiua. ergo cū vegetatiua sit actiua etiā sensitiua Tercio ar̄. iudicare est agere. sed sensus iudicat de sensibili. g̃ sensus est virtus actiua. Quarto ar̄. agens est nobilius paciente. si ergo sensus pateret̄ a sensibili oporteret obiectum exterius esse nobilius sensu. sed hoc est falsum. igitur ⁊c.
Quinto ar̄. oculi cattoꝝ ⁊ lupoꝝ resplendent in tenebris quod nō esset

nisi visio fieret extra mittendo. ḡ sensus est virtus actiua ⁊ nō passiua.

In oppositum est phūs in littera. Pro responsione sciendum est primo ꝙ postꝗ phs determiauit de aīa vegetatiua ⁊ eius potentijs ꝯñter determiat de aīa sensitiua ⁊ potētijs eiusdē. Et pmo inqrit quedam cōmunia oībus sensibus. Secundo inquirit ꝓpria circa vnūquēqꝫ sensum. vñ primo inquirit de compatōne sensus ad sensibile ⁊ quō sensus est qñqꝫ in potentia ⁊ qñqꝫ in actu ⁊ qualiter ducit̃ de potentia in actū.

Sciendum est secundo ꝙ ad cognoscendum qualis potentia sit sensus phs distinguit potentiam ad scire. Vñ duplex est potentia quedam est essentialis que est ad actum primū. vt homo ignorans habet potentiam ad sciam que est actus pm⁹ scientis. Alia est potentia accidentalis que est ad actum 2m vt habēs scientiā est in potentia ad actuꝫ 2m scientis qui est considerare. Et due iste potentie drūt. qa prima dicit̃ remota. scda vero ꝓpinqua respectu opatōnis. quia vt dicit̃ in textu habens habitū scientie ꝯsiderat dū vult nisi aliqd exterius ꝓhibeat ⁊ de potentia secūda potest aliquis seipm reducere de potentia ad actum sed de pma nō. Scdo differūt qa pma potentia bene stat sub habitu ⁊ actu cōtrario vt intellectus sub errore ꝯtrario scientie. Scda vero nō licet qñqꝫ stet cū priuatione actus vt hñs habitū nō semꝑ actu ꝯsiderat.

Sciendum est tercio ꝙ duplex est passio quedam ē corruptiua que est receptio forme in subiecto cum remotione alicu⁹ ꝑfectōis in eo ꝑcedentis vt cū aliqd mutat̃ de ꝯtrario i ꝯtrariū. Alia est ꝑfectiua q̄ est receptio forme in aliquo sine remotōne forme ꝑcedētis vt cū res mutat̃ de potentia in actū ꝓpriū ⁊ talis passio non est corruptio sed salus ⁊ perfectio potentie. ideo qñ aliqs hoc modo patit̃ non ꝓprie alterat̃ vt qñ habēs sciam actu speculat̃ nō ꝓprie alteratur sicut neqꝫ edificator dum actu edificat. Sed argueret̃ quia addiscens sepe mutat̃ de habito ꝯtrario in ꝯtrariū vt ab errore in sciam. ḡ ꝓprie patit̃ dōm ꝙ ibi est quedā similitudo alterationis que est de cōtrario in cōtrariū non est tamē alteratio ꝓprie dicta. qa in alteratōne ꝓprie dicta semꝑ requirit̃ ꝙ sit ꝓcessus de cōtrario in cōtrariū modo acqsitōni sciētie accidit ꝙ addiscēs prius sit in errore ⁊ potest fieri sciencia sine hoc ꝯtrario. Ideo nō ꝓcedit ꝑ se ab alio ꝯtrario.

Conclusio prima sensus est potentiā passiua ꝓbat phūs si esset potentia actiua sequeret̃ ꝙ sensus sentiret seipm ⁊ ꝙ sentiret sine obiecto exteriori qd est impossibile. patet ꝯña qa ſm antiquos sensus cōponitur ex igne aqua ⁊ terra ⁊ ceteris elementis sensibiliū vt oīa sensibilia posset cognoscere. sed ista sunt sensibilia. ḡ de necessitate sentiret seipm sine obiecto exteriori qa ad agendū sufficiunt virtus actīa ⁊ paciens dispositū sibi applicatū vt si combustibile haberet vim actiuā ad cōburendū tūc sine virtute exteriori cōbureret sensum. Tercio ꝓbatur qr sensus in sentiēdo recipit species sensibiles a sensibili qd est obiectum eius sed recipe est pati. ḡ sensus est potentia passiua.

Conclusio secunda potentia sensus ad sentire reducitur ī actum a ꝓprio obiecto nam oīa agunt̃ ⁊ patiunt̃ a ꝓprio agente ⁊ mouente

sed obiectū sensus est ꝓpriū agens ⁊ mouens respectu ipius. igit̄ ab eo re/
ducit̄ in actum.

Conclusio tercia potentia ad sensum vt est actus primus
reducit̄ in actum a generante. patet. q̄a dans formā dat ꝯñā formā. ḡ ge/
nerans aīam sensitiuā dat etiā sensum q̄ ꝑ se ꝯseq̄tur ad ipam aīaȝ sicut sci
entia est actus pm⁹ scientis ⁊ ꝯsiderare actus secūdus. sic sensus est act⁹
pm⁹ sentientis. ⁊ sentire actus secūdus. In hoc tñ est dr̄a qꝛ intellectus ē
vl'ium cū sit potentia īmaterialis. ⁊ sensus singulariū cū sit virtus corpo/
ralis et organica.

Dubitatur. vtrum sensus sit tm̄ singulariū cum tamen di
catur in fine libri posterioꝝ ꝙ sensus ē vl'ium. Pro dubio sciendū ē ꝙ du
plex est principiū agendi quoddā est ipm agens. Aliud est rō agendi sub
cui⁹ rōne agit illud qđ agit. Ideo in sensatōe est aliq̄d qđ sentit̄ scȝ ipm sen
sibile ⁊ rō sentiendi sub q̄ sentit̄. Tūc dr̄ ꝙ rō obiecti sensus est vl'is qꝛ ali
ter nō esset potentia sensitiua nec haberet vnū obiectū sub cui⁹ rōe forma
li cognosceret oīa q̄ apprehendit. Dicit̄ scđo ꝙ obiectuȝ sensus q̄tū ad id
qđ sentitur est singulare. qꝛ cognitio hȝ fieri per hoc ꝙ cognitū est in cogno
scente ſm suā silitudinē. Et qꝛ virtus est sensus corporea. iō recipit ꝑticu/
lariter silitudinē sensibilis ꝑticularis. iō ꝯñter dr̄ ꝙ sensus q̄tū ad actū ē sin
gulariū ⁊ q̄tum ad obiectum est vl'ium. sed intellectus est vtroqȝ modo
vl'ium. Ubi notandū ꝙ quattuor sunt gradus apprehensionis. Prim⁹ est
in quo abstrahit̄ forma rei a materia sed nō a ṗncipijs materie nec a cōdi/
tionibꝫ ei⁹ q̄ fit ꝑ sensum exteriorē. Secūdus qñ forma rei cognite abstra/
hit̄ a materia ⁊ a principijs materie sȝ nō a cōditōnibꝫ eius q̄ ꝯuenit yma
ginatōni. Tercius qñ a spēbꝫ sensatis abstrahūtur intentōnes nō sensa/
te nō tñ fit abstractio a ꝯditōnibꝫ materie ⁊ ista fit ꝑ estimatiuā. Quartus
qñ abstrahit̄ forma a materia ⁊ a ṗncipijs materie ⁊ a conditōnibꝫ eius
que fit per intellectum.

Ad rōnes ante oppositum Ad primā dicitur ꝙ maior ha
bet veritatē qñ superius ⁊ inferius ordinātur ad eunde finē. mō potentia
sensitiua ⁊ vegetatiua ordinant̄ ad diuersos fines Dicit̄ vltra ꝙ passiuuȝ
suꝑioris ordinis est perfectius actiuo inferioris ordinis. mō totū gen⁹ po
tentie sensitiue ē supra gen⁹ potētie vegetatiue. ⁊ ꝑ h̄ soluit̄ scđa rō. Ad
terciā dr̄ ꝙ qñ sensus ē in trāsmutari patit̄ a sensibili. sȝ qñ ē in trāsmuta/
to esse p̄t agere ⁊ iudicare de sensibili ꝑ formā sibi impressam. qꝛ nulla ē po
tentia adeo passiua q̄n p̄t agere ꝑ formā sui actiui in eā receptā Ad q̄rtā
dr̄ ꝙ agēs ea rōe q̄ agit ē nobilius passo sȝ nō sꝑ simpl'r. Jō obiectū sensus
inq̄tū ē actu tale q̄lis ē sensus ī potētia hȝ rōeȝ ꝑfectōris Ad q̄ntā dr̄ ꝙ
talis emissio lumis nō fit ab oculis cattoꝝ inq̄tū in eis ē ꝟtus visiua. sȝ in
q̄tū sunt corpa tersalenia ⁊ polita. Jō visus nō hȝ se actiue in videndo.

Icendū aūt est ſm vnūquēqȝ sensum de sensibilibꝫ pri
mo. Dicit̄ aūt sensibile tripliciter. quoꝝ duo q̄dē dicim⁹ ꝑ se
sentire. vnū aūt ſm accn̄s. Duoꝝ aūt aliud q̄dē ꝓpriū ē vni/

uſcuiuſq; ſenſus. aliud aūt cōmune oīm. Dico aūt ꝓpriū quidem qḋ nō cōtingit alio ſenſu ſentiri ⁊ circa qḋ nō ꝯtingit errare vt viſus coloris ⁊ auditus ſoni ⁊ guſtus humoris. Tactus autem plures habet differentias. Sed vnuſquiſq; iudicat de his. ⁊ non decipitur viſu. quoniā color. neq; auditus quoniam ſonus ſed quidez coloratū aut vbi. aut quid ſonās Hmōi quidem igitur dicunť ꝓpria vniuſcuiuſq;. Cōmunia autem quinq; motus quies numerus figura magnitudo. hmōi eñ nullius vnius ſunt ꝓpria ſed cōmunia omnibꝫ Tactui eñ motus aliquis ſenſibilis ⁊ viſui. per ſe quidē igiť ſunt ſenſibilia hec Secūdū accidens autem dicitur ſenſibile vt ſi album ſit Dyarri filius ſm accidens Etenim hoc ſentitur. quoniā accidit albo hoc quod ſentiť. Unde nihil patiť ſm q̄ hmōi eſt a ſenſibili. Senſuum autem ſm ſe propria ꝓprie ſenſibilia ſunt: et ad que ſubſtantia apta nata eſt vniuſcuiuſq; ſenſus.

Queritur decimoſexto vtrū quinq; ſenſibilia cōia q̄ ſunt motus quies nūerꝰ figura ⁊ magnitudo ſint ſenſibilia ꝑ ſe. Arguiť q̄ nō q: numerus nō cadit ſub ſenſu ſed ſolū cognoſcitur ab intellectu. quia numerus eſt multitudo menſurata per vnū. ſed talis menſuratio fit per collationem que pertinet ad rōnem. ergo numerus non eſt ſenſibile cōmune.

Scḋo arꝫ. q: ſenſibile cōe ē qḋ ꝑcipiť ab oībꝫ ſenſibꝫ. ſꝫ tactꝰ ⁊ viſus ſolū ꝑcipiūt ꝑdicta q̄nq;. q: magnitudo ⁊ figura nō ꝑcipiūť ab alijs ſenſibꝫ. ꝗ̄ iſta nō ſūt ſenſibilia cōia. Tercio arꝫ. illud ſentiť ꝑ accñs qḋ ſentiť ꝑ aliud ſꝫ predicta ſolū ſentiūtur per aliud ſcꝫ ꝑ ſenſibilia ꝓpria. ergo non ſunt ſenſibilia per ſe.

In oppoſitum eſt phūs in littera ſciendum primo q̄ poſtq; phs oñdit quō ſe hꝫ ſenſus ad ſenſibilia cōſeqnť incipit determiare de ſenſibilibus ⁊ primo determiat de ipīs in cōi oſtendēdo q̄d ſit ſenſibile cōmune ⁊ quid ꝓpriū ⁊ poſtea determinat de ſenſibilibus ꝓprijs in particulari. vnde primo premittit diuiſionem ſenſibilis in cōi. quia diuidiť dupliciter. nam quoddā ē ſenſibile ꝓpriū ⁊ quoddā cōmune que ambo ſunt ſenſibilia per ſe. Aliud vero eſt ſenſibile ꝑ accñs.

Sciendū ſecundo q̄ ſenſibile ꝓpriū ē qḋ nō ꝯtingit alio ſenſu ſentiri ⁊ circa qḋ nō ꝯtingit ſenſū errare vt viſꝰ coloris auditꝰ ſoni viſus eī ñ decipiť circa colorē ſed bñ circa coloratū qḋ ē ſenſibile ꝑ accñs. Ex

ad hoc ꝙ aliqs sensus nō decipiať circa sensibile ꝓpriū tres ꝯditōnes req-
runť. Prima est ꝙ sit debita dispositio organi sensus defectu cuius febrici-
tans male iudicat de saporib9 Secūda est ꝙ sit debita dispositio medij
defectu cui9 iudicamus solem de mane rubeū. Tercia est ꝙ sit debita di-
stantia sensus a sensibili defectu cui9 sol videť bipedalis ꝙtitatis vel rube-
um visum a longe videť nigrū. Et potest addi quarta cōditio ꝙ sit debita
virtus sensibilis sic ꝙ nō est nimis magna nimis fortis nimis parua. Sꝫ
cōmune est qđ pluribꝫ sensibꝫ cognosciť circa qđ ꝯtingit sensum errare et
sunt ꝗnqꝫ in principio numerata. ⁊ sic patent due drñe inter sensibile cō-
mune ⁊ ꝓprium que habētur in textu

Sciendum tercio ꝙ aliqui dixerūt sensibilia cōmunia es-
se sensibilia ꝑ se primo. qꝛ sensibilia cōmunia sunt obiecta ꝓpria sensus cō-
munis Scđo ꝗa sensibilia ꝓpria non possunt esse sine sensibilibꝫ cōmuni-
bus pñt tamē esse sine sensibilibꝫ ꝑ accñs. Sed ꝓmā rōnē improbat san-
ctus Thomas. ꝗa falsum est sensibilia cōmunia esse obiecta sensus cōmu-
nis. ꝗa sensus cōmunis percipit oīa obiecta sensuū particulariū ⁊ etiaꝫ ac-
tiones eoꝝ. ergo non habet obiectū distinctū ab obiectis ꝗnqꝫ sensuū parti-
culariū. ⁊ sic illa sensibilia cōmunia nō sunt primo obiecta sensus cōmunis
Item oīs potentia per se ꝓmo fertur in suuꝫ obiectū. sed sensus cōmunis
non percipit per se primo ista sensibilia cōmunia. sed mediantibꝫ sensibꝫ ꝓ-
prijs. Similiter secūda rō non valet. quia si sic sequereť ꝙ substantia esſꝫ
per se sensibilis. cū sit subiectū ꝓprioꝝ sensibiliū sine quo esse nō possunt

Sciendum est tercio ꝙ non omne agens infert passionē
cuilibet patienti. sed solū patienti disposito. cū ergo sentire consistat in quo-
dam pati quicqd ꝑ se facit in alteratōne sensus a sensibili est sensibile per se
et hoc contingit dupliciter. Uno mō qꝛ sensibile imutat sensum ꝑ ꝓpriaꝫ
speciem. Alio mō ꝗa per se facit ad modū imutandi. licet non agat per ꝓ-
priam speciē. ideo tam illud qđ imutat per ꝓpriam speciem ꝙꝫ illud qđ fa-
cit ad modū imutandi diciť sensibile per se. Sed sensibile ꝑ accidens diciť
qđ accidit sensibili per se ⁊ non facit passionē in sensu neqꝫ ꝑ ꝓpriam specieꝫ
neqꝫ ad modū imutandi. ⁊ ideo ipo mutato non mutatur iudiciū sensus.
Ex quo patet tercia differentia inter sensibile per se ⁊ ꝑ accñs.

Sciendum est vlterius ꝙ ad sensibile per accidens duo
requirūtur. Primo ꝙ accidat sensibili per se. Secūdo ꝙ statim apprehen-
datur a sentiente cognito sensibili per se. si eñ aliquid acciderit sensibili per
se qđ tñ lateret sentientē non diceret sentire ꝑ accidēs quare oportet ꝙ co-
gnoscať illud sensibile ab aliqua potentia sentientis que sit sensus vel intel-
lectus vel vis cogitatiua vel estimatiua. Exemplū de sensu. sicut dulce ꝑ
accidens ꝑcipiť a visu. Exemplū de intellectu vt cum videmus aliqd mo-
uere seipm ꝑ intellectū apprehendimus vitā eius. Exemplū de cogitatiua
vt viso colorato ꝑcipim9 ipm esse hoīem vel aīal. de estimatiua vt ouis vi-
dendo lupum ex colore ⁊ figura eius elicit intentōnem inimicicie. Et diffe-
runt cogitatiua in hoīe. ⁊ estimatiua in brutis. ꝗa cogitatiua apprehendit
indiuiduū vt est sub natura cōmuni existens. ⁊ est collatiua intentōnū ꝑti-
culariū sicut intellectus vniuersaliū. ⁊ ideo diciť rō particularis inꝙtum

participat aliqd de virtute intellectiua cui ꝯiũgit in hoīe. Sʒ estimatiua in brutis nō apprehendit indiuiduū ꝑm ꝙ est sub natura ꝯmuni. sʒ soluʒ put est terminus aut ꝑncipiū actōis vel passionis. vt ouis non cognoscit hanc herbā. vt est sub sua spē. sed solū inq̄tum est cibꝫ eius. Nec etiam est collatiua intentionū ꝑticulariū

Tunc sit ꝯclusio prima Sensibilia ꝯmunia sunt sensibilia ꝑ se. Patʒ. quia illa que faciūt ad immutandū sensum ꝑ ꝓpriam spēm siue ad modū immutandi sunt sensibilia ꝑ se. sed sensibilia cōia sunt hmōi nam faciūt ad diuersum moduʒ īmutandi sensum. nam aliter īmutat visum color in magno corpe ⁊ aliter in paruo.

Conclusio secūda Substātie et accñtia distincta a sensibilibꝫ ꝓprijs ⁊ cōibꝫ solū sunt sensibilia ꝑ accidēs. Patʒ. qꝛ non immutant sensum ꝑ ꝓpriam spēm. neqʒ ꝑ se faciūt ad modū īmutandi.

Ad rōnes añ oppositū Ad primā dr̄ ꝙ licet numerꝰ ꝑm suā simplicē essentiā soluʒ cognoscat̄ ab intellectu. tñ ꝑm esse materiale qđ habet in rebꝫ numeratis est q̄dam q̄titas discreta ⁊ a sensu ꝑcipit̄ Ad secūdā dr̄ ꝙ ad sensibile ꝯmune nō req̄rit̄ ꝙ ab oībꝫ sensibꝫ ꝑcipiat̄. sed sufficit ꝙ a multis Ad terciā dr̄ ꝙ illa sensibilia bene sentiūtur ꝑ aliud sed non ꝑ accidens. qꝛ ꝑ aliud non est idem qđ per accidens. sed opponit̄ ei qđ est per se ꝑmo. Et hec de questione

Cuius quidem est visus hoc est visibile. Visibile autem est color quidē ⁊ ꝙ vere quidem est dicere. Innominatuʒ autem contingit esse Manifestum aūt erit ingrediētibꝫ maxime. Visibile em̄ est color. hoc autem est in eo quod ꝑm se visibile. ꝑm se non autem ratione. sed quoniam in seipso habet causam essendi visibile Omnis enim color mouens est eius quod ꝑm actum dyaphoni. ⁊ hec est ipsius natura. Unde q̄dem non visibile sine lumine. sed om̄is cuiuslibet color in lumine visibile. Ex quo de lumine primo dicendum quideʒ est Est igitur aliquid dyaphanum. Dyaphanum autem dico quod est quidem visibile. non autem ꝑm se visibile. vt simpliciter est dicere. sed propter extraneum colorem. huiusmodi autem est aer ⁊ aqua ⁊ multa solidorum. Non enim ꝑm ꝙ aqua neqʒ ꝑm aer dyaphanum est. sed quoniam est natura ea

dem in his vtrisqꝫ et in perpetuo superius corpore. Lumen
autem est huiusmodi actus dyaphani ſm ꝙ est dyaphanū
potentia autem in quo hec est et tenebra. lumen autem vt co
lor est dyaphani ſm ꝙ actu dyaphanū ab igne aut huiusmo
di. vt qđ sursum corpus. Etenim huic aliquid inest vnum ꝛ
idem. Quid quidem igitur dyaphanum et quid lumen dic/
tum est. quia neqꝫ ignis est neqꝫ omnino corpus neqꝫ deflu/
xus corpis vlli Esset eñ vtiqꝫ aliquod corpus. et sic si ignis
aut huiusmodi alicuius presentia in dyaphano. Neqꝫ enim
possibile est duo corpora in eodem esse. Videtur autem lu/
men contrarium esse tenebre. Est autez tenebra priuatio hu
ius habitus ex dyaphano. Quare palam ꝙ ꝛ huius presen
tia lumen est. Et non recte empedocles neqꝫ si aliquis alius
sic dixit ꝙ feratur lumen et extendatur in medio terre ꝛ cōti/
nentis: nos autem lateat. hoc enim est ꝛ extra eaz que in ratio
ne veritatem. et extra ea que videntur In paruo enim spacio
lateret nos. Ab oriente autem in occidens latere magna q̄
dem multum questio est

¶Queritur decimoseptimo. Utrum ad videndum req̄/
ratur lumen propter medium tm̄ et non propter colores. ☞ Et ar/
guitur primo ꝙ non. quia color non habet virtutem mouendi dyaphanuz
sine lumine. ergo lumen requiritur propter colores. Antecedens patet a si
gno. nam ille qui est in obscuro loco videt rem positaz in lumine et nō ecō
uerso. si sit in lumine non videt rem in tenebris. quia color non potest dif/
fundere suas species nisi medio illuminato. Secūdo arguitur sic. vi
sus est vna potentia. ergo habet vnum per se et primo obiectum. quod nō
esset si color esset per se visibilis. et non per virtutem luminis. quia lumen

est per se visibile In oppositum est philosophus in textu dicens q color
habet in se causam essendi visibile. cū sit per se visibilis.

¶ Pro responsione sciendum est primo. q postquā actum
est de sensibilibus in communi. Hic consequenter agit Arestoteles de ip-
sis in particulari. et primo de sensibili visus. et quia ad videndum requiri-
tur dyaphanum et lumen. ideo de istis determinandum est. In omni
enim sensatione tria sunt. scʒ mouens tantum quod est obiectum. et mo-
tum quod est ipse sensus. et mouens ꝛ motum simul quod est medium
Sensibile em̄ positum supra sensum non facit sensationem. ideo semper re
quiritur medium. Et circa hoc videnduʒ est vtrum lumen requiratur ad
ad videndū ꝓpter medium vel ꝓpter ipsos colores.

¶ Sciendum est secundo q dyaphanuʒ dicitur quod de
se non habet proprium lumen quo videatur. sed est susceptiuuʒ luminis ex
tranei per quod aliquo modo fit visibile. vt sunt aer et aqua. ignis in sua
propria spera ꝛ aliqua corpora solida. vt vitrum cristallus ꝛ aliqui alij la-
pides. Unde licet ignis sit lucidus in materia aliena. tamen vt est in ma-
teria propria est corpus dyaphanum. aliter enim per regionem ignis stelle
non viderentur in celo. Quāuis etiam quedam accidentia conueniant ele
mentis ratione suarum naturarum. vt calidum frigidum. graue ꝛ leue. ta
men dyaphoneitas non couenit eis ſm naturas eorum proprias. sed cō-
sequitur quandam naturam communem quibusdam elementis et etiam
celo quod est incorruptibile. nisi enim aliqua corpora celestia eēnt dyapha
na non possemus videre stellas fixas que sunt in octaua spera. Unde pa-
tet q dyaphoneitas non est proprietas consequens naturam elementi. sed
consequitur quandam naturam innominatam communem celo et qui-
busdam elementis.

¶ Sciendum est tercio. q lumen est actus dyaphani ſm
q dyaphanum est. Unde dyaphanum est in potentia lucis et tenebre. si-
cut materia prima est in potentia respectu priuationis et forme. lumen au-
tem comparatur ad dyaphanum sicut color ad corpus coloratum. quia
vtrunqꝫ est forma ꝛ actus sui susceptiui. Et ideo dicit Arestoteles q lu-
men est quasi color dyaphani ſm q dyaphanum est in actu factum ab ob
liquo corpore luminoso. siue sit ignis siue aliquod corpus celeste. nam sicut
dyaphanum ꝯmune est celo ꝛ elementis. ita esse lucens ꝯuenit igni ꝛ celo

¶ Sciendum est quarto q corporuʒ quedam sunt actu lu
cida. vt sol ꝛ stelle. quedam dyaphona. vt aer ꝛ aqua. quedam opaca. vt
terra et cetera corpora obscura. Cuius ratio est. quia lux est prima quali-
tas primi alterantis. scʒ celi quod est corpus perfectissimū. ideo corpora il-
la que sunt actualiora sunt actu lucida. que vero sunt ꝓpinqua his sunt re
ceptiua luminis vt dyaphana. sed maxime materialia nec sunt lucida nec
sunt receptiua luminis ſm profundum. sed sunt opaca propter sui materia
litatem. sicut patet de terra

Liber secũdus.

Tunc sit conclusio responsiua ad quesitũ. Ad videndum
requiritur lumen ꝓpter mediũ ꝛ non ꝓpter colores. Prima pars pꝫ. qꝛ co-
lor est motiuus diaphani ſm ꝙ est in actu. vt patꝫ in textu. sed lumen est
actus diaphani. ergo ad videndũ requirit̃ lumen ex parte diaphani qđ est
mediũ. cuius signũ est. qꝛ si color ponat̃ imediate supra oculũ non videbit̃
Secũda pars pꝫ. nam color de sui natura habet ꝙ possit mouere diapha-
num in actu. sed oĩe potens ꝑ se mouere diaphanũ in actu est per se visibi
le. qꝛ per se p̄t mouere organũ visus. ergo color ſm sui naturaꝫ est per se vi
sibilis. ꝛ sic ex parte sui non requiritur lumen. Sed qꝛ diaphanũ nõ fit in
actu nisi ꝑ lumen. ideo color nõ potest videri sine lumine. ꝛ sic lumen req̃ri
tur ꝓpter mediũ ꝛ nõ ꝓpter colores. qꝛ color est per se visibilis. ꝑ se scꝫ in se
cũdo modo ꝑ se. qꝛ visibile est ꝓpria passio eius ꝛ nõ de sua essentiali defini
tione. ideo dicit textus. ſm se aũt ꝛ nõ rõne. vel in quarto. qꝛ in seipso habꝫ
causam essendi visibile. ¶ Aliter tñ respondet Albertus ꝙ ad videnduꝫ
requiritur lumen ꝓpter mediũ ꝛ ꝓpter colores. quod probat per rões an-
te oppositum. Dicit eñ ꝙ color habet duplex esse. quoddam materiale ꝓ
ueniens ex ꝓportione quatuor qualitatum. ꝛ ſm hoc esse solum est in tene-
bris. Aliud est formale quo potest mouere dyaphanũ quod habet ex inci
dentia luminis quod est tota ypostasis coloris. et ſm hoc esse color est actu
visibilis. et solum in lumine ꝛ non in tenebris. et sic ad videndum requiri
tur lumen propter colorem in lumine. Et vtraq; opinio est probabilis
¶ Ex predictis infertur falsitas opinionis dicentium lumen esse corpus.
quia cum lumen diffundatur in qualibet parte dyaphoni si esset corpꝰ duo
corpora essent in eodem loco. Ultra sequitur ꝙ non est defluxus paruorũ
corporum. sicut dicit Democritus. quia sic oporteret dicere ꝙ esset parua
corpora. etiam sequeretur ꝙ diffunderetur vt parua corpora per medium.
Nec valet dicere vt dicit Empedocles ꝙ lumen diffundatur per motuꝫ
successiuum qui tñ est imperceptibilis. quia licet in paruo spatio talis mo-
tus possit nos latere. tamen non posset in tanto spacio sicut ab oriente in
occidentem. in eodem eñ instanti quo sol ascendit orizontem illuminat to
tum nostrum emisperium.

¶ Dubitatur quare distantia impedit visionem Dicen
dum ꝙ causa est. quia res videtur sub quodam triangulo figure pyrami
dalis cuius basis est in re visa ꝛ conus in oculo videntis. Res autem vi-
sa maior est in puncto in quo est ille triangulus. ꝛ quanto plus recedit ab
oculo tanto magis diminuit̃ ille angulus. et quanto latera alicuius trian-
guli sunt longiora tanto angulus est minor. dum tñ basis est eadeꝫ. Ideo
res a remotiori visa minor apparet ꝛ minus bene videtur.

¶ Ad rationes ante oppositum. Ad primam dicitur ꝙ
color non hꝫ virtutē mouendi dyaphanũ sine lumine req̇sito ex parte me-
dij. sed tamen habet virtutem mouendi sine lumine requisito ex parte sui.
Nam duplex est forma. Quedam est perfecte virtutis que potest dispone
re subiectum ꝛ influere formam sibi similem. Alia est imperfecte virtutis

quia licet posset influere aliam formam sibi similem. tamen non sufficit disponere subiectum. et sic est de colore. quia color est quoddaz lumen obscuratum ex admixtione corporis opaci. ideo non potest disponere mediū ad recipiendum formam. sed potest in ipsum suas species diffundere. Et ad id quod dicebatur de existente in tenebris dicitur ꝙ illud medium est illuminatum quantum sufficit ad diffusionem specierum coloris. Ad secūdaz dicitur ꝙ lumen est substantia coloris. ideo ambo pertinent ad eandē naturam visibilis. Nec oportz colorem fieri visibilē per lumen extrinsecū. sz in se hz lumen intrinsecū quo possit mouere dyaphanū

¶ Est autem coloris susceptiuū: quod sine colore soni autem absonum. sine colore autem dyaphanuz. et inuisibile autē quod vix videtur. vt quod tenebrosum est. huiusmodi autem dyaphanum quidem est. sed est cum sit actu dyaphanū: sed cum potentia. Eadem enim natura quandoqz quidem tenebra quandoqz autem lumen est. Nō omnia autem visibilia in lumine. sed solum vniuscuiusqz proprius color. Quedaz enim in lumine quidem non videntur. in tenebra autem faciūt sensum. vt que ignea videntur et lucentia: Non autem nominata sunt hec vno nomine. vt quercus putride cornu capita piscium et squame et oculi. sed nulli horum videtur proprius color. propter quam igitur causam hec videntur. Nunc autem in tantum manifestum est quoniam quod quidem in lumine videtur color est. Unde non videtur sine lumine. hoc enim erat ipsi colori esse motiuum esse enim actuz dyaphani. actus autem dyaphani lumen est. Signum autez huius manifestum. si quis enim ponat habens colorē super ipsuz visum non videbitur. sed color mouet dyaphanum puta aerem ab hoc autem iam continuo existēte mouetur quod sensitiuum est. Non enim bene dicit Democritus opinatus si esset vacuū ꝙ mediū posset percipi vtiqz certius. et si formica in celo esset hoc enim impossibile est. patiente enim aliquid sensitiuo fit

ipsum videre. Ab ipso igitur qui videtur colore impossibile est. Relinquitur autem quod a medio. quare necesse est aliquid esse medium. vacuo autem facto nõ aliquid certe. sed omnino nihil videbitur. propter quam quidẽ igitur causam colorem necesse est in lumine videri. dictuz est: Ignis autem in vtrisqʒ videt͛ ⁊ in tenebris ⁊ in lumine. ⁊ hoc ex necessitate dyaphanum enĩ ab hoc lucidum fit. Eadẽ autẽ ratio est ⁊ de sono ⁊ de odore. Nihil enĩ ipsorum tangens sensitiuũ facit sensum. Sed ⁊ ab odore quidem ⁊ sono media mouent͛ ab hoc autẽ sensitiuorum vtrũqʒ. Cum autẽ super ipsuz sensitiuum aliquis apponit odorans aut sonans. neqʒ vnuz sensum faciet. De tactu autem ⁊ gustu habet se similiter. non autem videtur. propter quam autem causam posterius erit manifestum. Medium autẽ sono quidem aer est. odori autẽ innominatum est. Cõmunis enim quedam passio est ab aere ⁊ aqua: sicut dyaphanum colori: sic est habenti odorem qḋ est in vtrisqʒ his. Videntur enim animalium aquatica habere odoris sensum. sed homo ⁊ pedibꝰ ambulantium quecunqʒ respirant impossibilia sunt odorare nisi respirãtia. Causa autem de his posterius dicetur:

Queritur. vtrũ color sit ꝓpriũ obiectũ visus. Arguit͛ ꝑmo qꝫ non. quia obiectum visus per se primo videtur. sed color nõ videtur nisi per lumen ⁊ dyaphanum. ergo non est obiectum visus. Secũdo arguitur sic. proprium obiectum alicuius potentie est illud in quod ꝑmo directe ⁊ adequate fertur illa potentia. sed non sic est de colore respectu visus. quia multa videntur que non habent colorem. vt corpora celestia ⁊ cetera lucentia. ⁊ etiam tenebre. g͂ color non est obiectum visus. In oppositum est phus in littera.

Sciendũ primo qꝫ postqꝫ phus ostendit quid est color. quid dyaphanũ et quid lumen. Consequenter ostendit qualiter se habeat dyaphanũ ad colorem ⁊ ad lumen qḋ est actus eius. Unde dt̄ qꝫ dyapha

De anima

num est susceptiuū luminis et coloris. Et quia susceptiuuꝫ alicuius debet
esse a natura eius denudatum quam accipit. ideo dyaphanum ſm se non
habet lumen vel colorem. ideo ſm se est inuisibile ⁊ non videtur vt corpo-
ra lucida ⁊ colorata. quia tamen est eadem potentia cognitiua oppositoruꝫ
ideo dyaphanū potest videri sicut tenebrosum. et sicut dicitur de suscepti-
uo obiecti visus, ita dicendum est de susceptiuis aliorum sensuuꝫ. et sic pꝫ
qualiter dyaphanū sit visibile

Sciendū secundo ꝙ quedaꝫ sunt visibilia improprie di-
cta. vt sunt noctilucētia. vt sunt putredines quercuū. cornu. capita. ⁊ squa
me quorūdam piscium. ⁊ oculi cattorum ⁊ luporum. que dicūtur visibilia
innominata. Unde ista sunt visibilia in lumine inq̄ꝫtum colorata ⁊ non in-
quantum lucentia. sed in tenebris videntur vt lucentia ⁊ non vt colorata.
Cuius ratio est. quia predicta in sua ꝯpositione habent aliquid lucis inq̄ꝫ-
tum lucidum ignis ⁊ dyaphanū aeris ⁊ aque non est in eis totaliter com-
prehensum per opacum terre. et sic sunt quodammodo lucida. et lux eorū
solum in tenebris percipitur Et qꝛ illa lux est debilis. ideo ad presentiam
maioris luminis obscuratur. ideo in lumine non videntur vt lucentia sub
propria luce vt colorata. sed lumine alieno. et quia lux ipsorum est debi-
lis ideo potest reducere medium in actum. vt posset recipere species colo-
ris. ideo in tenebris sub suo colore non videntur neq̄ꝫ alia corpora. sed qꝛ
lux ipsorum est fortior suo colore. ideo in tenebris possunt videri vt luci-
da. et dicuntur visibilia innoīata. quia nō possunt habere vnuꝫ nomen tm̄

¶Sciendum est tercio ꝙ color non videtur sine lumine
vt prius dictum est Et qꝛ color est motiuus dyaphani ſm actum. nec dya-
phanum in actu est nisi per lumen. ideo color non potest videri sine lumi-
ne exteriori requisito ex parte mediĳ. Hoc probat philosophus a signo. qꝛ
si quis ponat coloratum supra visum non videtur nisi sit medium. quia co
lor mouet diffundendo suas species. et dyaphanum motum a colore mo
uet visum. Ex quo patet falsitas opinionis Democriti ponentis visio-
nem fieri per vacuum. Dicit eīm ꝙ si totum spaciuꝫ esset vacuum formica
posset videri in celo si esset. sed hoc est impossibile. quia coloratum non po-
test videri nisi diffundat suas species per aliquod medium actu illumina-
tum. et in vacuo nullum esset medium deferens species visibiles. ideo per
vacuū si esset non posset fieri visio. Sed deceptus est democritus. quia cre
didit medium impedire visionem. eo ꝙ resistit sue visioni et immutationi
per lumen

¶Sciendū quarto ꝙ ignis et cetera lucida pn̄t videri tā
in tenebris q̄ꝫ in lumine. Cuius ratio est. quia corpus lucidum per suuꝫ lu
men potest reducere corpus dyaphanum ad actum videndi multiplicādo
suas species per ipsum. tamen sicut colorata nō possunt videri sine medio
ita etiam neq̄ꝫ lucidaꝫ Et eade est rō de sono ⁊ odore ⁊ aliĳs sensibilibꝫ. qꝛ
nullum tangens facit sensatōem. sed ista ꝓus imutant aliquod medium ⁊
mediū ab ipis alteratum immutat sensum ⁊ facit sensatōem. vn̄ mediū so
ni est aer. ⁊ mediū odoris aer vel aq̄ sicut mediū coloris ē corpꝰ dyaphanū

Liber secũdus.

¶ Ex quo patet ꝙ sunt quatuor genera visibilium. Nam quedã habent lumen in potentia tm̃. vt corpora dyaphana. Quedam vero lumen habẽt debile que tamen possunt aliquo modo lucere in tenebris. vt sunt visibilia innominata. Alia habent lucem ꝑmixtam cum opaco que nõ possunt lucere in tenebris vt colorata. Alia vero habent lucem fortẽ que possunt se diffundere tam in tenebris q̃ȝ in lumine. vt corpora lucida. Ulterius patȝ ꝙ om̃ia ista sunt visibilia inq̃ȝtuȝ participant aliquid de lumine quod est formale coloris vel in actu vel in potentia. Unde lumen ⁊ color substantialiter ꝯueniũt.sed differũt primo q: lumen nominat formã imꝑmixtam cuȝ tenebroso.color aũt nominat lucem ꝑmixtam cum opaco. Secũdo differunt q: lux est qualitas ꝑmi alterantis que non habet ꝯtrarium.ideo susceptiuũ eius semꝑ est in vltima dispositione ad suscipiendũ lumen. Sed color ꝭm suas spẽs habet ꝯtrarietatem ꝭm diuersas ꝑmixtiones luminis cũ opaco ⁊ ꝭm ꝙ lumen magis vel minus dominat̃ ꝭm hoc causant̃ diuersi colores extremi vel medij.quoꝝ numerus vel sufficientia potest sumi ꝭm diuersos mixtionis modos luminis ⁊ opaci.

Prima conclusio. Color est ꝓprium obiectum visus cõprehendendo lumen sub colore. q: lumen est formale coloris. Patȝ.illud ẽ ꝓprium obiectũ visus in quod primo ⁊ directe fertur talis potentia.sed sic est de colore ⁊ luce.ergo est obiectum visus. Ex quo patet ꝙ visus est spiritualior inter sensus spũales. Patȝ primo ex parte obiecti.quia illud inest tam celestibꝫ q̃ȝ inferioribꝫ.quod non ꝯuenit obiectis aliorum sensuũ. Tactus em̃ solum percipit qualitates tangibiles.que solum sunt in elemẽtis et in mixtis.gustus vero sapores.et olfact⁹ odores que sunt in mixtis tm̃. et auditus percipit sonum qui solum est in corporibꝫ que possunt faciliter rarefieri ⁊ ꝯdensari et non in celestibꝫ. Secũdo patȝ ex modo sue immutationis .quia alij sensus a visu immutantur materialiter ⁊ spũaliter. Et dicitur immutatio materialis quando qualitas immutans recipitur in paciente ꝭm esse reale.et spũalis quando recipitur intentionaliter tm̃ . Sed visus solum immutatur intentionaliter.ideo est spũalior alijs. deinde auditus.tercio olfactus.quarto gustus. ⁊ vltimo tactus

¶ Dubitatur vtrum lumen sit in corpore dyaphano vt in subiecto. ¶ Pro dubio sciendũ ꝙ aliqui dixerũt ꝙ lux vel lumen est q̃daȝ natura spũalis ꝓpter hoc ꝙ in rebꝫ intellectualibꝫ vtimur noĩe luminis . vt dicimus sub̃as separatas habere lumen intellectuale . Alia fuit opinio ꝙ lumen est forma substantialis solis.eo ꝙ sol ꝭm se est lucidus. Sed iste opiniones improbantur .quia nulla forma substantialis.siue sit corporea siue incorporea est ꝑ se sensibilis.lumen autem est ꝑ se sensibile. Alia est opinio Alberti.ꝙ lumen est subiectiue in corꝑe lucido ⁊ intentionaliter tm̃ in medio illuminato. Sed hec improbat̃ ꝭm sanctũ Thomã. q: ens intentionale nõ facit naturalẽ transmutationem.sed radij corpoꝝ celestiuȝ transmutant corpora inferiora. Est em̃ lumẽ qualitas actiua corꝑis celestis ꝑ quã agit in ista inferiora.ergo lumen habet esse reale ⁊ nõ intentõale in medio illuminato.et sic est ibi subiectiue. Et ꝑ hoc pȝ solutio dubij

Ad rationes ante oppositum Ad primã dicit̃ q̃ color nõ
videt̃ sine lumine reqsito ex parte medij. sed videt̃ sine lumĩe exteriori req̃
sito ex pte sui. Ad secũdã dr̃ q̃ corpora lucentia hñt formale coloris qd̃
est lumen. vnde color z lumen cõueniũt in vna rõne formali visibilis. z te
nebre solũ vident̃ p carentiã luminis sicut priuatio percipit̃ per cognitio
nem sui habitus.

Unc autem primũ de sono z olfactu determinem⁹
Est aũt duplex son⁹ hic quidẽ actu/ eñ quidã. alius
aũt potentia. alia eñ nõ dicimus habere sonũ vt spõgiam la
nam pilos. Quedã aũt habent. vt es z quecunq; plana z le/
nia sunt. quoniam possunt sonare. Hoc autẽ est ipsius medij
et auditus facere sonum actu Fit aũt qui ẽm actũ sonus sem
per alicuius ad aliquid et in aliquo percussio eñ est faciens.
Unde impossibile est cum sit vnũ fieri sonum. alterũ enim
est verberans z quod verberatur. quare sonãs ad aliquid so
nat. Tangit eñ aliquid. cum aũt ictu tangitur sonat. Ictus
aũt non fit sine motu. Sicut iam diximus non oĩm contin/
gentium ictus sonus est. Nullum eñ faciunt sonũ pili. z si p
cutiantur sed es z quecunq; lenia z concaua sunt. Et quidẽ
quoniã lene est. Concaua aũt ex repercussione faciunt mltos
ictus post primũ in potenti exire qd̃ motum est. Amplius aũ
tem auditus in aere z in aqua sed minus in aqua Non ẽ aũt
soni pprius aer neq; aqua Sed oportet firmorũ repercussio
nem fieri adinuicem z ad aera. Hoc aũt fit cum permaneat
percussus aer. et non soluatur. vnde si velociter z fortiter per
cutiatur sonat. Oportet enim preoccupare motũ ferẽtis fra
cturam aeris sicut si congregatiõnem aut cumulum lapillorũ
percutiat aliquis latum velociter. Echon autem fit quando
ab aere vno facto propter vas determinãs et prohibens dif
fundi iterum aer repellitur sicut spera. Videtur autẽ semper

fieri echon sed nõ certus. quia áccidit in sono sicut ⁊ in lumi ne. Et eñ lumen sꝑ repercutit. neqꝫ eñ fieret penitus lumē sed tenebra extra solem. Sed non sic repercutit sicut ab aq̄ aut aere aut et ab aliquo alio leniũ. quare tenebram facit qua lumen determinamus.

Queritur vtrũ sonus fiat in aere tanq̄ꝫ in ꝓprio medio Ar/ guitur ꝙ nõ q2 aeris ad sonũ nulla est resistentia. g̃ si fieret in aere vt in ꝓprio medio diffunderetur in instanti ꝑ illud mediũ. ꝯñs est falsuꝫ. q2 successiue dif funditur ꝑ aerē. Scd̃o subiectũ soni non est mediũ eius sed sonus est sub iectiue in aere. g̃ nõ est in ip̃o vt in ꝓprio medio. Maior patꝫ. q2 sonus ē in suo ꝓprio subiecto realiter ⁊ in suo medio intentionaliter sed non p̄t in eodē esse realiter ⁊ intentionaliter. Tercio sonus auditur in aere ⁊ aqua. vt dr̄ ĩ textu. g̃ neqꝫ aer neqꝫ aqua est ꝓpriũ medium eius.

In oppositũ est phũs in littera Pro rñsione notandũ pri mo ꝙ postq̄ꝫ ph̄s determinauit de lumine ⁊ colore eo ꝙ est obiectũ visus Hic ꝯñter determĩat de sono qui est obiectũ audit⁹. Et p̄mo determinat de generatõe ip̄ius soni ⁊ 2° de imutatõe ip̄ius audit⁹ ꝑ ip̄m sonũ Se cũdo de quadā specie soni scꝫ de voce de q̄ posteri⁹ videbitur. Et adhuc pri/ mo videbitur de generatõne soni ⁊ postea de imutatõne auditus a sono.

Secũdo notandũ ꝙ corporũ habentiũ habitudinem ad sonũ quedā sunt bene sonantia ĩ actu. alia bñ sonãtia in potẽtia vt dicim⁹ campanā bñ sonare qñ actualiter facit sonũ ⁊ etiā qñ nõ sonat in actu sed habet potentiā ad sonandũ. Alia sunt que nõ sunt bene sonãtia nec in actu nec in potentia vt lana ⁊ cetera corꝑa mollia. Cui⁹ rõ ē. q2 corꝑa mollia ce dunt ꝑcutienti. Ideo ex ꝑcussione corꝝ nõ frangitur aer vt posset fieri sonus Si tñ illa mollia cõprimantur ⁊ duriciē accipiãt sic ꝙ ꝑcutiẽti resistãt tũc fi/ et sonus licet surdus. Ex quo patet ꝙ son⁹ qñꝫ hꝫ esse in actu qñqꝫ in po/ tẽtia. Dupliciter tñ aliq̇d hꝫ eē in actu. Uno mõ in esse permanenti ⁊ in fa cto esse ⁊ sic sensibilia aliorũ sensuũ ab auditu hñt esse cõpletũ in actu sicut odor vel sapor. Son⁹ ṽo hoc mõ nõ ē ĩ actu. Alio mõ aliq̇d ē in actu suc cessiuo ⁊ in fieri. ⁊ illo mõ son⁹ hꝫ esse in actu. Nõ eñ hꝫ eē ꝑmanēs ⁊ fixũ in suo subiecto vt alia sensibilia. sꝫ solũ q̄ꝫdiu fit generatio ei⁹ ⁊ est in fieri. iõ siĺ sũt generatio soni ⁊ imutatio audit⁹ ab ip̃o. Iõ siĺ Aresto. determĩat p̄ dicta duo de ip̃o sono qđ nõ facit de aliȷ̃s sensibus.

Sciendũ tercio ꝙ ad generatõnem soni tria requiruntur scꝫ corp⁹ ꝑcutiēs corp⁹ percussum. ⁊ mediũ in q̊ fit ꝑcussio. q2 son⁹ causatur ex vehemẽti ꝑcussione in q̄ fit fractio aeris. sꝫ in oĩ ꝑcussione req̇ritur ꝑcutiēs et ꝑcussum. ⁊ q2 ict⁹ ꝑcutiẽtis nõ fit sine motu locali. Nec motus localis sĩe medio. Iõ in illa ꝑcussione req̇ritur mediũ. ⁊ sic tria p̄dicta req̇rũtur in ge neratõne soni. Iõ dr̄ in textu ꝙ son⁹ sꝑ ē alicui⁹ ad aliud ⁊ in aliq̊ alicui⁹ scꝫ ꝑcutiẽtis ad aliud scꝫ ꝑcussuꝫ. ⁊ in aliq̊ scꝫ in medio. ⁊ sic patꝫ q̄ req̇rũtur ad generatõem soni. Sꝫ ad vidēdũ q̄lia dñt esse corꝑa ex q̇bꝫ gñatur son⁹.

De anima

Quarto sciendum q ad hoc q corpora ex sua percussio/ne pnt bn sonare requirutur qttuor oditoes. Prima e q sint dura ad hoc q aer vehemetius extrudat q qde extrusio seu violenta fractio e ca generato nis soni. Scda e q sint lenia vt aer sit vn9 z vniformis in sua fractoe. Tercia e q sint ocaua si magnu sonu facere debeat. qz aer in talib3 claudit z aer pmo pcussus no pt pmo exire. io pmo pcutit pma pte corpis z sic pcutit a lius aere z fiut multi ictus z multiplicat sonus. Ideo etia illa corpa q hnt in sua copone aere no bn dispositu no bn sonant sicut plubu z alia terrestria et aqsa z in hoc iplicite cotinet vna alia oditio q talia corpa debent esse la te figure vt magna qtitas aeris inter ipa coprehendat vt fiat violetra fra ctio aeris. Quarta est q corpa illa dura velociter moueant ipcussione qa si motu tardo z lente se pcuteret no facerent sonu. qz aer an pcussione dissol/ueret z sic no frangeret z ergo nec possit causari sonus.

Tunc sit hec coclusio ppriu mediu soni est aer z minus ppriu est aqua pbat. Illud est ppriu mediu deferens sonu qd faciliter rarefit et condensat ad hoc q p motu circulare diffundat z qd de se denudatu e a sonis sed hoc reperit pprie in aqua. g aer est ppriu mediu soni z aqua im propriu. Ideo antiqui credentes locu vbi est aer esse vacuu dixerut vacuu esse ppriu mediu auditus z qvis male dixerut in hoc q aer nihil sit. tamen bene dixerunt q sonus fit per aerem.

Dubitat primo quare hic phus determiat de generatoe soni z tamen prius non determinauit de ge generatone coloris. sed solum de imutatone sensus vel medij a colore. Rndetur q alie qualitates sensi/biles a sono vt color. odor. sapor z qlitates tangibiles habent esse fixum et permanens in suo subiecto. Ideo est alia cosideratio de ipis fm se z fm q imutat sensum. io est alterius cosideratonis generatio ipo z alterius im mutatio. Hic aut psiderat de imutatoe sensuu ab obiectis. z in libro de sen su z sensato determiat de gnatone saporis coloris z odoris. z in de genera tone determiat de qlitatib3 tangibilib3 z qtu ad aliqd in libro metheoro/ru. s3 son9 no h3 ee fixu i suo subiecto s3 in qda imutatoe psistit eo q catur a motu z sic sil sut gnatio soni z imutatio audit9 p ipm. Io sil de ipo de/termiat qtu ad sua gnatoem z fm q imutat sensum.

Dubitat quo gnat son9 echon Pro dubio sciedum q so nans se h3 ad ipm sonu sicut centru sic q circa ipm orbiculariter diffudit sonus vt qn lapis cadit in aqua puctus s3 pcussionis e sicut centru z circu lariter causant multe inundatones q si no inueniut obstaculu finaliter de ficiut. s3 si reperiut tuc reuerberant ad locu a quo pcesserut. Ita sil'r sonus diffundit z si no reperiat obstaculu tande deficit sed si reperiat tuc a corpe obiecto aer in quo est sonus iteru repercutitur versus locum corpis sonan/tis Et qz iste aer ide i numero q repcutit adhuc habet impressione soni pri mo generati. Ideo per hoc causatur sonus qui dicit echon. Ideo qnqz se/cundario audimus similem vocem voci prius formate dum tamen pro/pe fiat reflectio soni. quia si nimis distanter fieret non amplius seruaret si/

milem impressionem. quia talis figuratio continue per motum diffundi-tur. Ubi aduertendum q̄ in omni sono fit ista repercussio soni q̄d probat phs a minori. Nā in lumie sp̄ fit reflectio a corpe opposito. q̄z nisi semper fieret nunq̄ videret᷑ aliq̄d nisi incideret lumen solis vel alterius luminosi directe supra ip̄m. q̄d est falsum. q̄z sic in vmbra ad quā radij solis directe nō pertingūt nihil viderem⁹. ḡ semp fit repcussio soni. sed nō semper percipit᷑. sed qn̄ fit in locis concauis vt in vase in puteo in valle iuxta muros in siluis bn̄ pcipit᷑ sonus echon. sed si non sic fiat est incertus nec bene pcipit᷑. ⁊ sic patet rn̄sio ad quesitū.

Ad rōnes ante oppositum Ad primam dicit᷑ q̄ aeris ad sonū nulla est resistentia cū nō habeat in se formā sono ꝯtrariā. sed q̄z son⁹ fit cum motu locali cui repugnat fieri in instanti. iō sonus nō potest fieri subito sed successiue. Ad secūdā dr̄ q̄ son⁹ ē subiectiue in aere ꝓpinquo respectu sonantis ⁊ intentōnaliter diffundit᷑ in aerē distantem. Ideo s̄m diuersas ptes eius inest realiter ⁊ intentōnaliter. Ad terciā patet solutio ex dictis.

Uacuum eñ recte dicit᷑ sp̄ciū audiendi. videt᷑ eñ esse vacuum aer. hoc aūt est faciens audire. cū moueatur cōtinuus et vn⁹. Sed propter id q̄ fragilis est non sonat. nisi lene sit q̄d percutitur tunc aūt vnus fit. Simul eñ propter planū vnū eñ est lene ⁊ planū. Sonatiuū quidem igitur q̄d motiuū est vnius aeris cōtinui vsq̄ ad auditū. Auditus aūt cōnaturalis est aeri. propter id aūt q̄ in aere est moto exteriori q̄d infra mouet᷑. propter q̄d quidem nō vbiq̄ audit aīal neq̄ vbiq̄ transit aer. Non eñ vbiq̄ habet aerē mouenda pars ⁊ animatū sicut pupilla humidū. Per se quidē igitur insonabilis aer. ꝑpter id q̄d facile cessabilis est. Cum vero ꝓhibeatur defluere hmōi motus sonus est. Hic aūt est in auribus edificatus. cum hoc q̄ īmobilis sit quatenus certe sentiat omnes differentias motus. Propter hec autē ⁊ in aqua audimus. qm̄ nō ingredit᷑ ad ip̄m cōnaturalem aerem. sed neq̄ ibi aūt ꝑpter reflectōnes ip̄ius. Cū aūt hoc accidat. nō audit᷑ neq̄ meringa. sicut nec in pupilla pellis laborat. Sed signū est audiendi. aūt nō sonare semp aūt sicut cornu. Semper enim

quodā ꝓprio motu aer mouet in auribꝰ. sed sonus extraneus et nō ꝓpriꝰ Et ꝓpter hoc debent audire vacuo ⁊ sonāt. quia audimus in habente determinatū aera. Utrū autem sonat verberans. aut qd verberat. aut vtrūqꝫ. modo aūt altero Est em̄ sonus motꝰ possibilis moueri hoc mō quo quidem saltantia a leuibꝰ cū aliquis traxerit. Non igit sicut dictū est omne sonat qd verberatur ⁊ verberās. vt si obijciatur acus acui. sed oportꝫ qd percutitur regulare eē. vt aer subito dissimilat ⁊ moueatur Differentie aūt sonatium in sono ſm actum ostendūtur. Sicut em̄ non videntur colores sine lumine, sic neqꝫ sine sono acutuꝫ ⁊ graue. hec autē dicūtur ſm metaphorā ab illis que tangūtur. Acutuꝫ em̄ mouet sensum in pauco tempore multū. Graue autē in multo paucū: Necꝫ tamen velox est acutū. graue autē tardū. sed fit hoc quideꝫ ꝓpter velocitatē huius motus. illud autē ꝓpter tarditatē. Et videnť similitudinē habere circa tactum cum acuto ⁊ hebeti. acutū em̄ quasi pūgit. hebes enim quasi pellit. propter id qd mouet hoc qdem in pauco. illud aūt in multo Quare accidit hoc quidem velox. illud autem tardū esse. De sono igitur sic determinatum sit

Queritur. Utrū sonus sit obiectū auditus. ¶ Arguit primo qꝫ non. qꝛ nullum sensibile ꝯmune est obiectum auditus, sed sonus est sensibile ꝯmune. ergo nō est obiectum auditus. quia est motus localis. et motus est sensibile ꝯmune vt ṗus dictum est Secūdo sic. illud est ꝓprium obiectum auditus a quo immutať organum auditus. sed a corpore sonante immutatur auditus. qꝛ corpus sonans immutat aerem sibi ꝓpinquū ⁊ ille aer immutat auditum. ergo corpus sonans est obiectum auditus et non sonus ¶ In oppositum est philosophus in littera

¶ Pro responsione sciendum est primo. qꝫ postqꝫ visuꝫ est de generatione soni et de his que requirūtur ad generationem eius. Consequenter dicendum est de immutatione auditus ab ipso sono. licet em̄ sit

mul tempore sicut generatio soni ⁊ diffusio eius per aerem ⁊ imutatio auditus, tamen prius sm naturam fit generatio soni ꝙ̄ diffusio eius per medium et immutatio auditus

Sciendū secūdo. ꝙ organuʒ auditus est de natura aeris sicut organum visus de natura aque. ⁊ ideo in organo auditus est q̇dam aer inclusus qui recipit sonū existentem in aere exteriori. et quando aer exterior motus ꝑ foramen auris attingit ad pelliculam ꝯtinentem illū aereʒ intrinsecū. tunc imutatur illud organum ⁊ auditur sonus. Ex dictis seq̇tur ꝙ animal nō audit in qualibet parte sui corporis. quia non in qualibet parte aerem habet inclusum qui sit organum auditus. neq3 aer exterior potest penetrare quamlibet partem animalis vt immutet aerem intrinsecū qui est organum auditus. Ulterius sequitur ꝙ iste aer ꝯnaturalis animali non habet in se sonum. quia si haberet non perciperet sonum ab extrinseco venientem. ⁊ ꝯtinetur ille aer ne destruatur per pelliculam ipsum continentem ⁊ est edificatus. id est firmiter positus in tympano auris. ⁊ oportet ꝙ sit imobilis ad hoc ꝙ possit sentire omnes differentias motus ⁊ sonus. sicut pupilla caret omni colore vt posset omnem colorem cognoscere

Sciendum tercio ꝙ ad organum auditus duo sunt necessaria. vt patʒ ex dictis. Primū est ꝙ ibi sit aer inclusus in quadam pellicula que dicitur miringa auris. Scdm est ꝙ ille aer sit immobilis ⁊ ꝓpter ista possunt accidere duo impedimenta circa auditum. Primum est. si ille aer inclusus corrūpatur. vt patʒ de homine existente in aqua dum aqua ꝑuenit ad ipsum corrumpitur. potest tamē impediri a tali ingressu propter tortuositates que sunt in foramine auris. vel si ledatur illa pellicula continens impeditur etiam auditus. sicut impeditur visus si pellicula ꝯtinens humidum quod est in pupilla oculi lesa fuerit. Secūdum impedimentuʒ est si ille aer intrinsecus moueatur. q2 requiritur ꝙ sit immobilis ⁊ sine sono. vt possit percipere motum et sonū existentem in aere exteriori. Ideo phus ponit signum ad discernendum vtrum aliquis sit boni auditus. nam si cōtinue in auribus audiat sonum aer sui organi est in continuo motu. ideo non potest bene percipere motum exteriorem. ideo est mali auditus ⁊ si multotiens percipiat silentium est boni auditus.

Conclusio: sonus est proprium obiectum auditus. quod ꝓbatur sicut ꝓbatū est ꝙ color sit obiectū visus.

¶ Sed dubitatur primo circa textum. vtrum causa actiua soni sit verberans vel quod verberatur. hoc est vtrum sonus causetur a ꝑcutiente vel a percusso vel ab vtroq3. Respondetur ꝙ ab vtroq3. sed diuersimode. quia primo fit a percutiente. eo ꝙ illud comprimit et pellit aerem et quia percussum est durum et lene. ideo resistit ꝑcutienti et facit aerem resilire. et sic ab vtroq3 causatur ille motus a quo fit sonus. quia oportet ꝙ ibi fiat resilitio ex resistentia percussi. nō tamen omne quod percutitur causat sonum. quia si acus acui obijciatur non generatur sonus. sed requiruntur conditiones superius posite

¶Dubitatur secūdo .que sunt differentie soni. Respondetur ꝙ sunt acutum ⁊ graue. et sumūtur per similitudinem ad differentias que sunt in tactu. Unde acutū dicitur ꝙ in modico tempore multum mouet sensum tactus. Et acutum in sono est quod multum mouet sensuꝫ auditus. Sed sonus grauis dicitur qui in multo tempore paruū mouet auditum Sed quia aliquis posset credere ꝙ acutū ⁊ graue in sono essent idē quod velox ⁊ tardū in motu. ideo illud remouet phus dicens ꝙ ad inuicē differunt. tamen sicut motus est causa soni. ita etiaꝫ velocitas motus est causa soni acuti. et tarditas est causa soni grauis .et hoc intelligendum est quando sonus vnico motu causatur. quia si fiat pluribꝫ motibus tunc frequentia motuū est causa soni acuti. ⁊ raritas soni grauis .vt dicit Boeti⁹ in sua musica. et ideo chorda cythare magis tensa acuti⁹ sonat. quia in ea ex vna percussione frequentius percutitur aer. Et sic pꝫ rñsio ad dubium

¶Ad rationes ante oppositum. Ad primam dicitꝛ ꝙ sonus non est motus localis formaliter. sed est ibi ꝑdicatio causalis siue materialis. quia sonus solum ex motu locali causatur. Ad secūdam dicitꝛ ꝙ corpus sonās. vt homo vel campana solum per accidens immutat auditum. sonus autem per se īmutat. ideo ponitꝛ obiectū auditus

Uox aūt sonus ꝗdam est aīati. inaīatorum em̄ nulluꝫ vocat. sed ꝫm similitudinē dicitꝛ vocare. vt tybia ⁊ lyra. et ꝗcūꝗꝫ alia inanimatorū extensionem habēt ⁊ melos ⁊ locutionem Assimilantur em̄ quia ⁊ vox hoc habet. Multa aūt animalium vocem non habent. vt que sunt sine sanguine ⁊ sanguinem habentium pisces. Et hoc rationabiliter si quidē aeris motus sonus est. Sed qui dicūtur vocare vt qui in achielo sonant branchis. aūt quodā altero huiusmodi. Uox autem sonus animalis est. et non quālibet parte. sed quoniam omne sonat verberante aliquo ⁊ aliquid in aliquo. Hoc autem est aer. ratiōabiliter vtiqꝫ vocabunt hec sola quecūqꝫ suscipiūt aera. Jam em̄ aere respirato vtitur natura in duo opera. sicut lingua ⁊ in gustū ⁊ locutōeꝫ. quoꝝ ꝗdē gust⁹ necessarius ē. vñ ⁊ pluribꝫ inest. Interꝑtatio aūt est ꝑpter bñ eē. sic et spū ⁊ ad calorē interiorē tanꝗꝫ necessariū. Causa auteꝫ in alteris dicta est et ad vocem. vt quo sit esse bene

Liber secũdus.

Organũ aũt respiratõis vocalis arterea est Cuius autem causa hec pars est pulmo. Hac em̃ pte plus habẽt calorem pedib9 gradientia aliis. Indiget aũt respiratõe ꝛ circa cor lo cus primus. Unde necesse est interius respirante ingredi ae rem. Quare pcussio respirati aeris ab aĩa que est in his ptib9 ad vocalẽ artereã vox est. Nõ em̃ oĩs aĩalis sonus vox est si/ cut diximus Est em̃ ꝛ lingue sonare ꝛ sicut tussientes. Sed oportꝫ aĩatum esse verberãs ꝛ cũ ymaginatõe aliqua ſcans Significatiuus em̃ q̃dam sonus est vox ꝛ nõ respirati aeris sicut tussis. sed iste ꝑberat eũ qui est in arterea ad ipsaꝫ. Sig nũ aũt est nõ posse vocare respirãtẽ neqꝫ expirantẽ sed deti/ nentẽ. mouet em̃ iste retinẽs. Manifestũ aũt ꝛ q2 pisces sine voce. nõ em̃ habẽt guttur. hanc aũt partem nõ habẽt q2 non recipiũt aerẽ neqꝫ respirant. sed qui dicunt sic peccant. ꝓpter quam igitur cãm altera ratio est

Queritᷣ. vtrũ vox hoc mõ bene definiatᷣ. Vox est repcus/ sio aeris inspirati ab aĩa que est in his partib9 ad vocalẽ artereã ☞ Ar guitᷣ pͥmo q nõ. q2 repcussio est motus. sed vox nõ est motus. ergo nõ ẽ re percussio Scdo sic. illa definitio nõ ꝯuenit sono instrumentoꝝ musicali um. ꝛ tñ dicũtur voces. g̃ est insufficiens Tercio sic. si vox fieret p respira tionẽ. cuꝫ respiratio aeris fiat naturaliter. seq̃retᷣ q oĩs vox esset naturalis ꝛ ſcatiua naturalr̃ qd̃ falsum est Quarto sic. si definitio esset sufficiẽs seq̃ retᷣ q tussis esset vox. sꝫ hoc est falsum. g̃ definitio est male assignata

¶ In oppositũ arguitᷣ p phm in textu

Sciendũ q determinato de sono in generali ꝯñter deter minat de voce q̃ est q̃dã spẽs soni. vñ vox solum est sonus aĩati corporis ꝛ si aliqd̃ inaĩatum vt tuba vel cithara dicatᷣ habere vocem. hoc soluꝫ est siĺi/ tudinarie. q2 voces taliũ instrumentoꝝ in trib9 req̃sitis ad vocẽ hñt siĺitu/ dinẽ vocis. Primũ est extensio. Nam in corporib9 inanimatis sonus cau/ satᷣ ex simplici p cussione. ꝛ q2 ista pcussio cito transit. ideo sonus coruꝫ cito transit ꝛ nõ habet extensionem Sed vox causatᷣ ex repcussione aeris ad vo calem artereãm. et quia illa repercussio continuatur ſm appetitum anime ideo ſm hoc vox habet extensionem et ꝯtinuatõem ꝛ soni instrumentorũ inq̃ꝫtũ quãdã extẽsionẽ hñt siĺitudinẽ hñt vocis Scd̃m est ꝯsonãtia. nã so n9 inaĩati corpis cũ ꝓueniat ex simplici pcussione ẽ vniformis nõ hñs in se

diuersitatẽ grauis ⁊ acuti ideo nõ hȝ ꝯsonantiã q̃ est ꝓportio sed quia vox ex repercussione causat que fit diuersimode ſm appetitũ aĩalis. ideo diuersificatur per graue ⁊ acutũ et cũ in sono instrumentoꝝ sit quedaȝ melodia in hoc assimilatur voci. Terciũ est discretio ⁊ interruptio sonoꝝ. Nam in voce humana est discretio ⁊ figuratio vocũ vt oratio distinguit ꝑ dictiones. ⁊ dictio per syllabas ꝓpter diuersas repercussiones aeris ab aĩa. ⁊ q᷑ sonus instrumentoꝝ diuersificat ꝓpter diuersas ꝑcussiones cordaꝝ vel flatuũ ideo habet siĺitudinẽ vocis.

Sciendum ꝙ licet vox solum conueniat animatis tamẽ multa aĩalia non habẽt voceȝ sicut generaliter oĩa carentia sanguine ⁊ istorum sunt quattuor genera vt dicit in libro de aĩalibus. Quedam eñ habent mollem carnem exterius vt sepie pulpi. Alia sunt mollis teste vt canceres. Alia sunt dure teste vt conche ⁊ ostree. Alia sũt corporis anulosi vt apes ⁊ formice. Siĺr aliqua aĩalia habẽtia sanguinem carent voce sicut pisces. Et rõ est. quia vox est quidã motus aeris qui fit per respiratõeȝ. sed dicta aĩalia non respirant aerem ideo non faciunt vocẽ ⁊ si aliqua dicãtur habere vocem vt pisces que sunt in achileo fluuio hoc est q̃a faciũt sonũ cuȝ branchis eoꝝ quibꝫ expellunt ⁊ attrahunt aquã

Sciendum ꝙ idẽ est organum vocis ⁊ respiratõnis. Nã in oĩ voce cum sit sonus tria requirũtur scȝ percutiens percussum ⁊ medium in quo fit percussio. sed mediũ in quo fit percussio formãdo vocem est aer attractus ꝑ respiratõnem. ideo sola illa aĩalia que respirant possũt formare vocem. igit sequtur ꝙ est idem organũ vocis ⁊ respiratõnis. vñ respiratio ordinatur ad duas opatõnes. vñ sicut natura vtitur lingua ad duo opera scȝ ad gustũ qui requirit necessario in aĩali ⁊ ad locutõnem qui soluȝ requirit quo ad bene esse. Ita vtitur aere respirato ad mitigandũ calorem cordis. ⁊ epatis ⁊ hoc est in aĩali necessariũ ⁊ ad formatõnem vocis qđ requirit ad bene esse.

Sciendum ꝙ organũ respirationis est vocalis arthera que cõtinuat pulmoni vt sibi deseruiat ad aeris attractõnem. Nam aĩalia ꝓgressiua magis habẽt de calore in pulmone q̃ȝ in aliis partibus corpis eo ꝙ pulmo est ꝑncipiũ caloris naturalis. ideo locus qui est circa cor indiget respiratõne aeris ad refrigeriũ eius ⁊ ꝓpter hoc oportȝ ꝙ aer ingrediatur ad pulmonẽ qui se habet ꝑ modũ follis exspirando. ⁊ q᷑ aĩalia habẽtia sanguinẽ plus habent de calore naturali q̃ȝ non habentia. ⁊ adhuc habentium sanguinem pisces minus hñt de sanguine. Ideo anĩalia carentia sanguine et etiã pisces non respirant nec pñt formare vocem.

Conclusio predicta definitio vocis est sufficienter assignata patȝ ꝑ cõditõnes vere definitõnis. Primo eñ ponit repcussio tanq̃ȝ genus. Non tñ ibi est ꝑdicatio formalis sȝ causalis. q᷑ vox non est formaliter illa repercussio. sed sonus causatus ex illa repercussione. Et dicit aeris inspirati ꝑ qđ excluditur sonus factus ꝑ cõpressionem manuũ vel ꝑ aliaȝ partem corpis. Et đr ab aĩa per qđ excludũtur soni aĩaliũ qui nõ sunt cuȝ ymagine significãdi vt tussis ⁊ siĺia. Ad hoc eñ ꝙ sonus dicat vox vel fieri ab aĩa inq̃ȝtum hmõi requirit ꝙ sit cũ ymagine ⁊ cum intentõne ad

aliquid ꝓcandū quia oīs vox est significatiua naturaliter vl'ad placitū ꝛ ꝙ vox sit repercussio aeris inspirati ꝓbat.p.duplici signo. Primū est ꝙ anial non pōt formare vocem nec respirando nec aspirando sed dum retinet aerem. Ideo aer retent⁹ causat motū ad formatōnem vocis. Scdm ē ꝙ pisces non habēt vocem eo ꝙ carent respiratōne neq̧ habēt vocalem artheriam. ꝛ quia illa repercussio aeris respirati hꝫ fieri ad vocalem artheriā Ideo illa particula addiť ad denotandū corpus percussum. Ad ṕmaꝫ et ad secūdā paruit solutio. Ad terciā diciť ꝙ aliq̇d bene est naturale in vl'i ꝛ voluntariū in particulari sicut viuere in cōmuni est naturale sed viuere hoc modo vel illo modo est voluntariū. Ita sil'r humana locutio in vniuersali naturaliter conuenit hoī sꝫ cuꝫ tali dearticulatōne est ad plurimū. ideo non omnes hoīes eodem modo loquūtur. Ad quartam patet solutio ex dictis.

E odore autē ꝛ olfactibili minus bene determinabile est dictis. Non em̄ manifestū est quale quid sit odor sicut sonus aut visibile vtrū lumē. Causa aūt est quia sensum hunc nō habemus certū. sed peiorē multis aīalib⁊. praue em̄ odorat homo. Et nihil odorat odorabiliū sine leticia ꝛ tristicia. sicut non existente certo eo q̄ sentimus. Rōnabile autez sic ꝛ fortes oculis colores sentire ꝛ non per manifestas ipsis esse differentias coloꝝ nisi terrentiū ꝛ non terrentiū. sic autez et odores hoīm genus. Videtur em̄ ꝛ analogiam habere ad gustum. ꝛ similiter species humoꝝ cum his que sunt odoris sed certiorem habemus gustū ꝓpter id qđ ipse quidā tactus est. hūc aūt habet homo sensum certissimū. In alijs em̄ deficit ab aīalib⁊ multis. Scdm aūt tactū differenter certificat vū et prudentissimū aīaliū est. Signū aūt in genere hominū ꝑm sensum ingeniosos esse ꝛ nō ingeniosos. ꝑm aīaliū autez nullū. Duri em̄ carne inepti menti. Molles aūt carne bene apti. Est āt sicut humor hic q̇dē dulcis. ille vero amarus. sic et odores sunt. Sꝫ alia q̇dē hn̄t ꝓportōnal'r odorē ꝛ humor Dico āt dulcē odorē dulcē hūorē. alia vero ꝯtrariū Sil'r aūt et acer ꝛ austerus ꝛ acutus ꝛ pinguis est odor. sed sicut dixi

mus ꝓpter id ꝙ nō multū ꝑmanifesti sunt odores sicut hu- mores. ab his acceperunt noīa ſm similitudinem rerū. Dulcis quidē em̄ a croco ⁊ melle. acer autem a thimo ⁊ hmōi eodem autemt modo ⁊ in aliīs. Adhuc autem sicut auditus et vnusquisq; sensuum hic quidem audibilis et non audibilis. ille vero visibilis ⁊ non visibilis. et olfactus odorabilis ⁊ nō odorabilis. Non odorabile autem aliud quidem ſm id qđ omnino impossibile est habere odorem. aliud vero paruum habens et prauum. Similiter autem ⁊ non gustabile dicit.

Queritur. vtrum odor sit proprium obiectum olfactus. Arguitur ꝙ non quia obiectum propriū debet esse adequatum sue potentie. sed odor non adequatur olfactui. quia olfactus ꝑcipit non solum odorabile. sed etiam nō odorabile. Scđo aliqui odores ab olfactu nostro nō ꝑcipiuntur. igitur odor non est obiectum olfactus Tercio odores percipiuntur a gustu. quia sapida bene odorant. igitur odor est obiectū gustus

In oppositū est phūs in littera sciendum primo ꝙ postq̄ phs determinauit de visibili ⁊ audibili que sunt obiecta visus ⁊ auditus. Consequenter determinat de odorabili quod pertinet ad olfactum. Et primo determinat de ipso ſm se. postea vero ſm ꝙ immutat sensum olfactus. Sed quia difficilius est determinare de odoribus q̄ȝ de coloribꝫ vl' sonis eo ꝙ inter oīa aīalia hō ē peioris olfactus. Ideo non possumꝰ complete ⁊ per certitudinem cognoscere odores.

Sciendum secūdo ꝙ homo inter cetera animalia ſm quātitatē sui corpis hȝ maius cerebrū. sȝ cōplexio cerebri ꝯsistit in frigido ⁊ humido ⁊ cū subiectū odoris sit calidū ⁊ siccū oportȝ organū olfactus esse potētia calidū ⁊ siccū. ⁊ qꝛ organū olfactꝰ situatū ē circa cerebrū ꝯtrahit frigiditatē ⁊ hūiditatē a cerebro q̄ indisponūt ipm ad suscipiendū spēs odoris et hinc est ꝙ hō ceteris aīalibꝫ hȝ peiorē olfactū q̄ ꝓpter hoīes nō discernūt drn̄tias odoris nisi referēdo ad saporē ⁊ solū ꝑcipiūt excellētes odores generātes gaudiū vel tristiciā sicut quedā aīalia hn̄tia duros oculos vt locuste ⁊ quidā pisces nō ꝑcipiūt nisi excellētia visibilia ⁊ terrentia.

Sciendum tercio ꝙ differentie odoris distinguuntur ꝑ anologiam ad gustum ⁊ ad species saporis. quia non bene percipimus ipsas ꝑ olfactum. Cuius causa est. quia homo est optimi gustus ⁊ pessimi olfactus. Et qꝛ om̄e ignotū hȝ cognosci ꝑ magis notū ad qđ hȝ habitudinē. Ideo cum spēs saporis sint nobis magis manifeste q̄ȝ species odoris et species odoris habent affinitatem ad species saporis ⁊ sub illarum similitudine a nobis cognoscuntur. Ideo conuenienter distinguunt species odoris ſm spēs saporis ⁊ homo hȝ gustū certiorē ceteris animalibus

Cuius rō est. quia gustus est quidam tactus ꝛ homo inter oīa aīalia ha-
bet perfectissimū tactum.

Sciendum quarto ꝙ licet homo in aliis sensibus de-
ficiat a quibusdam aīalibus. Sunt em̄ quedam bruta que melius vident
audiunt ꝛ odorant ꝙ̄ hoīes. homo tamē cetera ꝑcellit in tactu ꝗa est sub-
tilioris ꝛ ꝑfectioris complexionis. Et inde ꝓuenit ꝙ in hoībus ꝑ tactum
iudicamus qui sunt ingeniosi ꝛ qui non ꝛ nō ꝭm alios sensus. Nā hn̄tes
carnē durā ꝛ ꝑ ꝯn̄s malū tactuꝫ sunt cōmuniter inepti ꝭm mentem ſꝫ habē-
tes molles carnes sunt bone mētis ꝛ ingeniosi. Ideo dicit in textu Mol-
les carne aptos mente dicimus. Sed argueret ꝙ aptitudo mentis mag̾
corrn̄deret bonitati visus ꝙ̄ tactus. quia visus est sensus spūalior ꝛ ples
rerum differentias nobis oñdit quocūꝗ alio sensu. Ideo sepe vocat sen-
sus discipline. g̃ bonitati visus magis rn̄det aptitudo mentis ꝙ̄ bonitati
tactus qui est inter omnes maxime materialis. Rn̄det ꝙ duplici de cau-
sa bonitas mentis corrn̄det bonitati tactus. Prima est ꝗa tactus est fun-
damentum oīm alioꝝ sensuū. quia organū eius diffundit ad modum re-
this ꝑ totum corpus ꝛ in organo cuiuslibet alterius sensus est organū ta-
ctus. Ideo cum aliquis habet meliorē tactū seꝗtur ꝙ simpl'r hꝫ meliorē ꝟ-
tutem sensitiuā. ꝛ ꝑ ꝯn̄s meliorē intellectū. qꝛ bonitas sensus est dispositio
ad bonitatem intellectus. sed ex hoc ꝙ aliquis habet meliorē visum nō se-
quitur ꝙ sit melioris sensus simpl'r ſꝫ tm̄ ꝭm ꝗd. Alia cā est. ꝗa bonitas ta-
ctus inseꝗtur bonitatē cōplexionis Et cū organū tact⁹ nō p̄t esse denuda-
tū a qualitatibꝰ tangibilibꝰ qꝛ cōpositū est ex elemētis oportꝫ ꝙ sit in potē-
tia ad extrema tangibilia ad h̄ ꝙ sit mediū inter ea sed ad bonitatē cōplex-
tionis corꝑis seꝗtur bonitas aīe. ꝗa forma ꝛ materia ꝓportionari debēt. g̊
qui sunt boni tactus sunt melioris animi ꝛ subtilioris intellectus.

Sciendum quinto ꝙ licet tactus sit certissimus sensuuꝫ
tn̄ species odoris nō debēt magis distingui ꝑ tactū vel denoīari ꝙ̄ ꝑ spēs
saporis. Rō est qꝛ sapor ꝛ odor causant ex certa cōmixtione q̄litatū elemē-
toꝝ. ꝛ ideo spēs odoꝝ magis corrn̄dent speciebꝰ odoris ꝛ ab ipis denomi-
nant magis ꝙ̄ a q̄litatibꝰ tangibilibꝰ. vn̄ spēs odoris nominant ꝑ spēs sa-
poris ꝛ sic extremi odores dicūtur dulcis ꝛ amarus etiā noīa medioꝝ sa-
porū transferūtur ad medios odores vt pingue acutū austerū acetosū dū
tamē sil' reperiant in eodē subiecto qꝛ quedā sunt boni saporis ꝛ mali odo-
ris. ꝛ quedā ecōuerso. qꝛ sapor cōsistit in humido aqueo aliq̄liter digesto
a sicco mediante calido' Odor ꝟo ꝯsistit in sicco aereo aliq̄liter tꝑato mō
q̄nꝗ cōtingit vtrāꝗ subam scꝫ aereā subtilē ꝛ aqueā grossiorē ꝭm debi-
tam ꝓportionē cōmisceri. ꝛ sic ē suauitas odoris ꝛ saporis. Si vero sit de-
bita ꝓportio in vna ꝛ nō alia ecōtra se habebunt.

Conclusio odor est ꝓprium obiectum olfactus ꝓbarer si-
cut ꝓbatū est de colore ꝛ sono respectu visus ꝛ auditus. Ex ista cōclusio-
ne infert sicut visus est visibilis ꝛ non visibilis ꝛ auditus audibilis ꝛ non
audibilis. ꝗa eadem est potentia oppositoꝝ. priuatio em̄ nō cognoscit nisi ꝑ
habitū. iō olfactus est odorabilis ꝛ nō odorabilis. Sed nō odorabile dici-
tur dupliciter vel qꝛ oīno nō hꝫ odorē vt sunt corꝑa simplicia vel qꝛ ꝑuum

halet odorem vel prauū ⁊ est corruptiuū olfactꝰ. ⁊ ita dicendū est de visi/
bili audibili ⁊ tangibili.

Ad ratōnes ante oppositū Ad primā dicit̄ ꝙ licet olfactꝰ
ꝑcipiat non odorabile. tamen hoc est solum priuatiue. quia cognoscit ipm
per priuatōnem odoris Ad secūdā dr̄ ꝙ ꝗuis sint aliqui odores q̄ non
ꝑcipiūtur ab olfactu nr̄o ꝓpter eius maliciā tn̄ ab aliquo olfactu ꝑcipiunt̄.
Ad terciā dr̄ ꝙ licet odor qn̄qꝫ ꝑ accn̄s a gustu ꝑcipit̄ scꝫ qn̄ bn̄ sapida
bn̄ odorant tn̄ non semꝑ nec per se. quia qn̄qꝫ bene sapida nō bn̄ odorant

Est aūt olfactus per medium vt aerem aut aquam. Et nan/
qꝫ aquatica videntur odorem sentire. Similiter. aūt ⁊ que/
cunqꝫ cum sanguine ⁊ sine sanguine. sicut ⁊ que in aere. Ete
nim horum quedam a longe occurūt ⁊ ad alimentum que
ab odore mouentur. Unde ⁊ dubium videtur si omnia qui
dem que sub odore fiunt similiter odorent. Non autem respi
rans odorat non respirans autem sed expirans. aut retinēs
spiritū non odorat neqꝫ a longe neqꝫ a prope neqꝫ si in nasum
intus apponatur. ⁊ hoc quidem in ipso positum quo sentit̄.
insensibile esse omnibus cōmune est sed sine respiratōne non
sentire ꝓprium est hoīm. Manifestum autem est tētantibꝰ.
Quare sanguinem non habentia qm̄ non respirant alterum
vtiqꝫ quendam sensum habent preter eos qui dicti sunt. Sꝫ
impossibile est siquidem odorem sentiūt. Odorabilis enim
sensus ⁊ mali odoramenti ⁊ homini odoramenti olfactus est
Amplius autem ⁊ corrumpi videtur a fortibus odoribꝰ ex
quibus homo corrumpitur. vt sulphur ⁊ hmōi. Olfactū qui
dem igitur habere necessarium est sed non respirantia. Vide
tur autem hoībus differre hoc sensitiuū ad ea que alioꝝ ani
maliū. sicut oculi ad ea que duoꝝ oculoꝝ sunt. Hec quidem
eīm habent fragma ⁊ sicut velamen palpebras quas aliquis
non mouens neqꝫ retrahens non videt. fortia autem oculis
nihil hmōi hn̄t. sed mox vident que fiunt in lucido. sic igitur

et odoratum aliȷ́ quidem sine operculo est. sicut oculis aliȷ́s
vento aerem recipientibus habere cooperimentum. quod re
spirantibus discooperitur ampliatis venis ⁊ poris. ⁊ ꝑ hoc
respirantia non odorant in aqua. necessariũ eñ est odorẽ pa
ti respirantia. hoc aũt facere in humido impossibile. Est aũt
odor sicci sicut humor humidi. Odoratiuũ autem sensiti/
uum potentia hmõi est.

Queritˀ vtrũ odor multiplicatur per mediũ intentionali/
ter tm̃. Arguitˀ ꝙ nõ Poma omittentia odores desiccantˀ ⁊ cõtrahunt q̃s/
dam rugas. vt dicit Auicẽna qđ non fiet nisi esset realis fluxus odoris a
corpe odorabili. g̊ odor multiplicatˀ per mediũ realiter. Secũdo odor ẽ
fumalis euaporatio. vt habetˀ de sensu et sensato. g̊ realiter diffunditˀ ꝑ me
dium Tercio bestie siluestres quando appropinquant ad locũ vbi vo/
lunt quiescere faciunt magnos saltus vt interrumpatˀ via canũ. quia q̃z/
diu quiescunt canes non possunt eas sentire. sed cũ se mouent a canibꝫ in/
ueniuntˀ qđ non esset nisi odor diffunderetˀ per medium realiter.

In oppositũ arguitˀ ꝙ odor est quoddã accidens. ergo est
in aliq̊ subiecto. vl g̊ in aere vel in corpe alio. Nõ primũ. qꝛ corpus simplex
non potest esse subiectũ odoris. nec aliud corpus existens in aere qꝛ sequere
tur ꝙ duo corpa simul essent in eodem loco cũ aer non videatˀ expelli ideo
multiplicatur per medium intentõnalr.

Pro rñsione primo notandũ qꝛ postq̃z visum est de odora
bili ſm se. ꝯñter pħs determinat de imutatõne olfactꝰ ab odorabili ⁊ etiã
de imutatõne mediȷ́ oñdendo qualiter odores diffunduntˀ per mediũ. vñ
ꝓpriũ mediũ est aer vel aqua. ꝓbatur in textu. qꝛ tam aĩalia aquatica q̃z vi
uentia in aere siue hñt sanguinẽ siue nõ a longe percipiũt odorẽ. qꝛ a longe
ꝓsequũtur nutrimentũ qđ non ꝑcipiunt ꝑ aliũ sensum q̃z ꝑ olfactũ. Et cir
ca h̊ ẽ dubiũ q̃liter odor p̃t diffũdi i tãta distãtia ꝑ quã mlˀtiplicatꝰ ꝑcipitˀ.

Sciendũ ꝙ quidam posuerũt omnẽ sensum perfici quo
dam tactu dicebant eñ ꝙ qñ fit sensatio sensus ⁊ sensibile mutuo se tan/
gunt tamen differenter est in visu ⁊ in aliȷ́s sensibꝫ. q̇a dicebant ꝙ a visu e/
grediantur radiȷ́ visuales ꝓcedentes vsq̧ ad rem visam ex quoꝝ tactu cuꝫ
visibili causatˀ visio. Sed in aliȷ́s sensibꝫ dicebãt ecõtrario fieri. qꝛ sensibile
venit ad sensum. vt patꝫ in gustu ⁊ tactu quoꝝ sensibilia quodaꝫ gustu ⁊
tactu ꝑcipiũtur etiã de auditu qꝛ aer motus vsq̧ ad auditũ pertingit. Si
militer dicebãt esse in olfactu ponẽtes ꝙ a corpe odorifero egreditˀ quedaꝫ
fumalis euaporatio que ẽ subiectũ odoris ⁊ ꝑuenit vsq̧ ad sensũ olfactꝰ.

Sciendũ ꝙ causa huius diuersitatis fuit ꝙ antiqui non
cognoscebãt imutatõnẽ spũalẽ ſꝫ solũ materialẽ mõ in aliȷ́s sensibꝫ a visu
apparet imutatio materialis que non apparet in visu. Nam soni ⁊ odores

deferunt et quando impediuntur per ventos. colores vero non. etiam cõ trariorum colorum species per eandem partem aeris deferunt ad visum vt cũ vnus homo videt albuz alius nigru per idem mediũ. sed hoc nõ contingit in olfactu quia cõtrarij odores in medio se impediunt quare antiqui ignorantes imutatõnem spũalem posuerũt quod radij visuales procedentes a visu vsque ad rem visam extenduntur. Sed quia perceperũt imutatõnem naturalez medij ab alijs sensibilibus credebant alia sensibilia deferri ad sensum sed hoc non videt possibile in olfactu quia odor cadaueris nõ pt multiplicari per medium realiter in tanta distantia scdm quã percipit maxime cũ odores se diffundant orbiculariter. Nam si totũ corpus resolueret in vapores nõ posset per tm̃ spaciũ diffundi cũ sit certus terminus rarefactõnis vltra quẽ corpus naturale peruenire nõ potest. vñ corpus rarefactibile nõ potest rarefieri vltra raritatem ignis et sic illa raritas est terminus in istis corporibus.

Conclusio Odor vsque ad certam distantiam potest multiplicari realiter cũ fumali euaporatõne. sed vltra multiplicat intentionaliter tm̃. Primũ patet. nã odores impediũtur per ventos quod nõ esset si solum intentõnaliter multiplicarent. ventus tamẽ nõ impedit multiplicatõnem coloris. ergo in aliqua distantia multiplicat odor per mediũ realiter.

Scdm patet. quia sensibile positũ supra sensuz non facit sensatõnẽ. cũ ergo odor imutat olfactũ ad ipm defertur intentõnaliter. Itẽ patet per exemplũ de vulturibus qui vt dicit Homerus venerũt a quingentis miliaribus ad cadauera mortuorum post bellũ troyanũ sed nõ pt multiplicari odor realiter vsque ad tãtã distãtiã. Ex quo pz qualiter olfactus et etiã mediũ imutant ab odore.

Sed circa hoc dubitat. vtrũ hois et bruti sit idem olfactus. Arguitur quod nõ quia hõ solũ odorat respirãdo. bruta vero nõ respirãdo. ergo in hominibus et brutis nõ ẽ idẽ olfactus. Rñdet quod oĩa aĩalia respirãtia et non respirãtia hñt eũdẽ olfactũ in spẽ. probat. primo. Potẽtie distinguũt per actus et obiecta. sed idẽ ẽ obiectũ olfactus hoĩs et bruti. ergo etc. Secũdo eadẽ ẽ potentia cuius sũt eadẽ corruptiua sed ab eisdẽ malis odoribus vt a sulphureis corrũpit olfactus in hoĩbus et in brutis. ergo ipsorum ẽ idẽ olfactus. Sz hñt drãm in mõ odorãdi vt probat rõ adducta an oppositum Hoc probat etiã phs quia organũ olfactus hoĩs dĩt ab organo aliorum aĩaliũ sic oculi quorũdã dñt ab oculis hoĩs quia oculi hoĩs hñt palpebras quas si retraheret nõ possz videre. sz hoc nõ accidit in hñtibus duros oculos quia nõ hñt palpebras sz stati vidẽt visibilia quorum spẽs sũt in dyaphono. Ita sitr in nõ respirãtibus organũ olfactus ẽ sine coopculo. sz in respirãtibus ẽ quoddã coopculũ sup organũ olfactus ad moduz buti mãmille quod apit per inspiratõem. ideo nõ pñt odorare sine inspiratõne quod pz a signo quia hõ exñs in aq̃ quia nõ respirat nõ pt percipe odorẽ. Rõnes ante oppositũ facte soluuntur ex dictis.

Gustabile aũt ẽ quoddã tangibile. et hec est causa quare nõ fit sensibile per mediũ extraneũ corpus. Neque em̃ tactus et corpus in quo ẽ humor. quod ẽ gustabile in humido sicut in materia hoc aũt quoddã tangibile.

Unde et si in aqua essemus sentiremus vtiq₃ appositū dul/ce. Non autem esset tunc nobis sensus per mediū. sed in eo quod miscetur humido. sicut in potu. color autem non sic videtur in eo quod miscetur. neq₃ defluxionibus vt quidē igit͛ mediū nihil est. vt autem color visibile sic gustabile humor ē Nihil aūt facit humoris sensum sine humiditate. sed habet actu aut potentia humiditatem vt salsu₃. bene enim liquidū ipsum est ꝛ liquefactiuū lingue. Sicut aūt visus visibilis ē et inuisibilis tenebra aūt inuisibilis est. iudicat autē et ipsam visus. Adhuc aūt ꝛ valde splendidi est etenim hoc inuisibi/le est alio autem modo a tenebra Similiter aūt ꝛ auditus soniq₃ et silentij. quoꝝ aliud audibile. aliud non audibile ꝛ magni soni sicut visus est splendidi. Sicut eīm paruus sonus inaudibilis quodāmodo. sic ꝛ magnus ꝛ violentus. Inuisibile aūt aliud quidem oīno dicit͛. sicut ꝛ in alijs impossibile. aliud autem q̄uis aptū natum non habet aut praue. sicut qḋ sine pedibus est ꝛ sine gressu dicit͛. Sic autem gustus gustabilis est ꝛ non gustabilis. Hoc aūt est paruū aut prauum habens humorem aut corruptiuū gustus. Uidetur aūt principium esse potabile ꝛ non potabile. Gustus eīm quidā ambo sed hoc quidem vt prauū ꝛ corruptiuū gustus. illud autē ꝑm naturam. Est autē cōmune tactus ꝛ gustus potabile. Quoniam autem humidum quidem est gustabile. necesse est sensitiuum ipsius neq₃ humidum esse actu. neq₃ impossibile fieri humidum. patitur eīm aliquid gustus a gustabili ꝑm q̄ gu/stabile est. Necessarium est ergo humectatū fore quod possibile humectari saluatū. non humidū autē gustatiuū sensitiuū Signum aūt neq₃ siccam existentem linguam sentire. neq₃

multum humidam. hic em̄ tactus fit primi humidi. sicut cū aliquis (qui ante gustauit fortem humorem) gustet alterum et vt laborantibꝰ amara oīa videtur. ꝓpter id quod lingua plena huiusmodi humiditate sentit. Species autē humoꝝ sicut in coloribꝰ simplices quidem ꝯtrarie sunt. sicut dulce ꝛ amarum. Habite autē sunt cum hac quidem pingue. cū illa vero salsum. media aūt hoꝝ acre ꝛ austerum. ꝛ ponticum ꝛ acutum. fere em̄ he videnꝛ esse humorum differentie: Quare gustatiuū est potentia huiusmodi. gustabile autē est factiuum actu huius.

Queritꝛ vtrū sapor sit propriū obiectū gustus ¶ Arguitꝛ p̄mo ꝙ nō. qꝛ obiectū gustus debet esse inferius ad obiectū tactus. sed sapor non se hꝫ vt inferius ad qualitates tangibiles. ergo nō est obiectuꝫ gustus. Maior patꝫ. qꝛ gustus est quidam tactus ꝛ gustabile quoddā tangibile. vt dꝛ in textu. igitur gustabile debet esse inferius ad tangibile Secūdo sic. illud est obiectum gustus sub cuius ratōne gustus percipit oīne illud qđ percipit. sed humor saluialis est hmōi. igitꝛ est obiectuꝫ gustus. ¶ In oppositum est phus in littera

¶ Sciendū primo ꝙ postq̄ꝫ phus determinauit de odore qui est obiectū olfactus. Consequēter determinatꝛ de sapore siue gustabili ꝛ de his que ꝑtinent ad gustum. Et p̄mo inquirit de medio gustus. Secūdo de obiecto. Tercio de organo

Circa primū secūdo sciendū ꝙ oīs sensus ꝑcipit suū obiectum per aliqđ mediū. qꝛ sensibile positum supra sensum nō facit sensationem. Sed duplex est mediū. scꝫ intrinsecū quod est pars aīalis. et extrinsecum quod est ab animali separatū. vnde visus auditus ꝛ olfactus sentiūt per mediū extrinsecū. sed gustus ꝛ tactus ꝑ mediuꝫ intrinsecū. qđ est caro et hoc manifestū est de tactu. et qꝛ gustus est quidam tactus. ideo etiā gustus quodāmodo ꝑcipit per mediū intrinsecū. ¶ Sed ꝯtra arguitꝛ si in aq̄ dissoluatꝛ corpus sapiduꝫ vt mel vel aliq̄s existens in aqua distante ab illo corpore sentit illud corpus ꝑ gustum. sed hoc est ꝑ mediū extraneum. ideo gustus īmutatꝛ ꝑ mediū extraneū. Respondet phus ꝙ nō sentimus saporem talis corporis nisi ꝓ q̄n͡to miscetꝛ aq̄. sicut pꝫ in potu in quo si ponatur mel statim ꝑcipimus dulcedinē mellis ꝛ ita sentimus saporē illū nō vt est corporis distantis. sed ꝓut est aque īmutate a tali corꝑe. Cuiꝰ signū est ꝙ remisse īmutat gustū. eo ꝙ debilitatꝛ ꝓpter ꝑmixtionē aque

Sciendū tercio. ꝙ nihil sentimus ꝑ gustū sine humiditate. nam sicut color nō p̄t videri sine lumine. ita neq̄ꝫ sapor sine humido gu-

stari potest. quare oportz om̄e gustabile humiditatem habere. vel in actu si cut vinũ. vel in potentia sicut cibꝫ. ꝛ ideo opꝫ ꝙ semꝑ supra linguã sit aliq̃ saliua que sit liq̃factiua. ꝑ quã cibaria humectant̄ vt eoꝝ sapoꝛ ꝑcipi possit nã aliter sapoꝛ nõ posset penetrare carnē lingue. q̃ est mediũ in sensu gu stus. et sic pꝫ de medio gustus

Sciendũ quarto ꝙ sicut visus est visibilis ꝛ nõ visibilis et nõ visibile dicit̄ dupl'r. ita gustus est gustabilis ꝛ nõ gustabilis ꝛ nõ gu/ stabile dr̄ dupl'r. quoddã est penitus nõ habens saporē. Aliud est qđ parũ hꝫ de sapore aut qđ hꝫ paruũ saporē. scꝫ nimis violentũ ꝛ corruptiuũ gu/ stus. Sed qꝛ gustabile semꝑ est habēs humidũ aqueũ. ꝛ humidũ aqueuꝫ est ṗncipiũ saporis. igit̄ videt̄ ꝙ potabile ꝛ nõ potabile sint ṗncipium eoꝝ q̃ gustu ꝑcipiũtur. gustus eñ ꝑcipit gustabile vt ꝯueniens ꝭm naturã ꝛ nõ gustabile. vt prauũ corruptiuũ. sꝫ tñ ista percipiũtur a gustu vt cõuenit cũ tactu. nam potabile ꝯmune est ad gustũ ꝛ tactũ. pertinet eñ ad tactuꝫ in q̃tum est humidũ. ꝛ gustũ inq̃tum est sapidum. ꝛ sic pꝫ de obiecto gustꝰ. Sed ad videndũ de organo eius est.

Quinto sciendũ ꝙ organũ gustus nõ debet esse humidũ in actu nec habere repugnãtiam ad humidũ. sed debet habere potentiaꝫ ad fieri humidũ. vt organũ visus nullũ debet habere colorē in actu. sed est sus/ ceptiuũ coloris. gustus eñ tangit̄ a gustabili qđ est humidũ actu si sit actu gustabile. igit̄ organũ gustus ꝭm se debet esse humidũ in potentia soluꝫ. et cum iam passum est fit in actu humefactum vt possit gustare. Et ꝙ illđ organũ nõ habeat humorem in actu ꝓbat phus. nam lingua existens ni/ mis humida nõ potest sentire. neq3 existens nimis sicca. quia q̃n est nimis humida solum fit sensus ṗmi humidi ꝛ nõ superuenientis. sicut cũ aliq̃s gu stauit forte saporem nõ p̄t alium ꝑcipere ꝓpter humorē manentē supra lin/ guam. vt febricitans oĩa iudicat amara. qꝛ linguã hꝫ plenam humore cole rico et amaro. quare nõ p̄t alium humorem ꝑcipere

Conclusio ṗma. Sapoꝛ est ꝓpriuꝫ obiectũ gustus. qđ ꝓ batur sicut ꝓbatum est de ꝑcedentibꝫ.

Conclusio secũda. Tm̄ sunt septē spēs saporis: scꝫ dulce amarũ. pingue. salsum. acre siue austerũ. ponticuꝫ. ꝛ acutũ. Nam oĩs sapoꝛ aut extremus est. ꝛ sic est dulcis ꝛ amarus. aut medius ꝑ eque distantiaꝫ et sic est acutũ. Uel ꝑ paticipatõem tm̄. ꝛ hoc dupl'r. vel mediat inter acu tum ꝛ dulcē. vel mediat inter acutũ ꝛ amarũ. Si ṗmũ vel magis appro/ pinquat̄ ad dulce. ꝛ sic est pingue. vel ad acutũ ꝛ sic est austerus. Si secun dũ vel magis appropinq̃t ad amarũ. ꝛ sic ē salsus. vel ad acutũ ꝛ sic ē põticꝰ

Ad rõnes añ oppositũ Ad ṗmã dr̄ ꝙ gustꝰ et tactus pñt vno mõ ꝯsiderari quo ad modũ sentiendi. et sic gustus est q̃dam tactꝰ. qꝛ tangendo ꝑcipit suũ obiectũ ꝑ mediũ intraneũ. Alio modo quantum ad obiectũ. ꝛ sic gustus nõ est q̃daꝫ tactus. qꝛ sapoꝛ nõ est qualitas tãgibilis licet causet̄ a qualitatibꝫ tangibilibꝫ ꝛ fundet̄ in ipsis. Sil'r gustus fundat̄ in tactu. Uel dꝫ ꝙ gustus inq̃tum est discretiuus sapoꝝ nõ est q̃dã tactꝰ

sed vt distinguit qualitates tangibiles τ alimentū ɔueniens a discōueni/enti p ipsas est quidam tactus. Jdeo dr tercio ethicoꝝ ꝙ circa delectatio/nes gustus pmo modo ɔsiderate non est temperantia. sed solum put est quidam tactus Ad secūdā dr ꝙ humor salivalis non percipitur a gu/stu nec est obiectū eius. sed est pncipiū quo gustus pcipit sapores. qꝛ dispo/nit organū eius τ quodāmodo se habet in rōne medij

De tangibili aūt τ tactu eadē ratio. Si eñ tactus non est vnus sensus sed plures nccārium est tāgibilia sensibilia plu/ra esse. Habet eūt dubitatiōem vtrū plures sint aut vnus τ quid est sensitiuū tangibile vtrū caro. τ in alijs ppoꝛtiōabile aut non. sed hoc qdē est mediū. pmū aūt sensitiuū aliud qdē est intus. Ois etēm sensus vnius ɔtrarietatis esse videt. vt visus albi τ nigri. auditus grauis τ acuti. gustus amari τ dulcis. Jn tangibili aūt multe insunt ɔtrarietates. calidum frigidū humidū siccū molle τ alioꝝ qcūqꝫ sunt hmōi. Ha/bet aūt solutōem quādam ad hanc dubitatōem τ ꝙ in alijs sensib⁹ sunt ɔtrarietates plures vt in voce non solū acumen et grauitas. sed et magnitudo τ paruitas τ leuitas τ asperi/tas vocis τ silia alia. Sunt aūt τ circa colorē differentie hu/iusmodi altere. Sed ꝙ sit vnū subiectū sicut auditui sonus sic tactui non est manifestū. Utrū aūt est sensitiuū intus aut nō. sed mox caro. nullū videt esse signū fieri sensum simul cū tactu. Etēm nūc si aliqs circa carnē extenderit vehemētem faciēs silr sensum mox tactū insinuat τ tñ ɔstat ꝙ non est in h sensitiuū. Si aūt τ cū naturale fuerit citi⁹ vtiqꝫ ɔtinget sen/sus. Propter quod talis pars coloris videtur sic se habe/re sicut si circulariter nobis aptus natus esset aer. Videre/mur enim vno quodam sentire et sonum et odorem et colo/rem. et vnus quidem sensus esse auditus et visus τ olfactus Nūc aūt qm̄ determinatum est p quod fiūt motus manife/

sta sunt predicta sensitiua altera esse in tactu autē hoc ꝗdem nūc manifestum est. Ex aere quidem eñ aut aqua impossibile est ꝯstare aīatum corpus. oportet eñ firmum esse. Relinquitur autē mixtuȝ ex terra ⁊ ex his esse vt vniuersaliter caro et ꝓportionale. Quare nccārium est ⁊ corp⁹ esse qđ medium tactui aptū natū ꝑ qđ fiant sensus cū sint plures. Demōstrat aūt ꝙ plures sint qui in lingua tactus. Oīa eñ tangibilia sentit ꝫm eandem partē ⁊ humorem. si quidem igit̄ ⁊ alia caro sentiret humoreȝ. videretur vnus ⁊ idem esse sensus gust⁹ et tactus. nūc aūt sunt duo ꝓpter id qđ nō ꝯuertit̄:

Queritur vtrū sensus tactus sit vnus sensus. Arguit̄ p̄mo ꝙ sic. qꝛ accñs capit vnitatem a subiecto. sed sensus tactus hȝ vnū subiectū quod est ꝗdam neruus extensus ad modū rethis ꝑ totū corpus

Secūdo sic. si esset plures hoc esset qꝛ est ꝑceptiuus pluriū ꝯtrarietatuȝ sed hoc nō obstat. qꝛ quilibet alioꝝ sensuū est ꝑceptiu⁹ pluriū ꝯtrarietatuȝ et tamen est vnus. ergo tactus est vnus. Tercio sic. si tact⁹ nō esseȝ vn⁹ sed plures nō essent ꝗnqȝ sensus exteriores. ꝯñs est falsum. g̊ ⁊c. In oppositum est pħus in littera

Sciendū primo ꝙ postꝙ̄ pħus tractauit de obiectis q̄tuor sensuū a tactu. Hic ꝯsequēter determinat̄ de sensibilib⁹ ipsi⁹ tact⁹. ⁊ licet tactus sit fundamentū omniū sensuū tñ est minus spūalis oīb⁹ alijs. quare vltimo determinat pħus de ipo. p̄mo mouendo aliquas dubitationes. que licet possent moueri de tāgibili et tactu. tñ ꝯmodosius possunt terminari si moueant̄ circa tactū ꝙ̄ si mouerētur circa tangibilia. ideo mouent̄ circa tactum q̄uis pħus p̄ncipaliter intendat eas determinare de tāgibili. Prima illarū est titulus q̄stionis. Scđa est. vtrū caro sit organū tactus vel aliq̄d ꝓportionatū carni in nō hñtib⁹ carnē

Pro primo est secūdo sciendū. ꝙ organum tactus est vnū subiecto ⁊ plura formaliter. Est eñ organū tactus ꝗdā neruus extensus ꝑ totū corpus ꝯsistens in media ꝓportione qualitatū tangibiliū. cū ergo ille neruus sit vnus oporȝ etiā organū esse vnū subiecto. sȝ qꝛ sensus videt̄ esse ꝗdā media ꝓportio mediās inter sensibilia ꝯtraria ⁊ cū tact⁹ sit pluriū ꝯtrarietatum ꝑceptiu⁹ ⁊ diuersarum contrarietatum sint diuerse ꝓportōes medie seq̄tur ꝙ organū tactus est mediū diuersaꝝ ꝯtrarietatū p̄marū. scȝ ꝯtrarietatis calidi ⁊ frigidi. ⁊ ꝯtrarietatis humidi ⁊ sicci. g̊ organū tactus nō est vnū formal'r sed plura

Sciendum tercio ꝙ sicut in lingua sunt duo sensus scilȝ gustus ⁊ tactus q̄ formal'r distinguūtur ꝓpter diuersitatē ꝓportōnis nerui extensi ꝑ linguā. ⁊ tñ sunt vnus sensus subiecto. ꝓpter vnitatē nerui gusta

tim. ita imaginandū est de organo tactus per totū corpus. vñ si p totum corpus gustaremus sicut tangimus nihilominus gustus esset formaliter distinctus a tactu. Ita sil'r licet ille neruus sit extensus p totum corpus & vbiqз tangamus. tñ pter diuersitatē qualitatū tangibiliū que nō pñt ad vnū genus reduci tactus est formal'r plures sensus. Cuius hoc nō apparet. q2 iste portões sunt in vno neruo. Rō vero quare gustus nō fit in qlibet parte sicut tactus est. q2 sapores nō sunt qlitates elementorū ex quib9 pstat corpus aīalis. ideo nō tm ptinēt ad psistentiam aīalis. sicut qualitates tangibiles

Conclusio: tactus est vnus sensus materialiter & subiecto. sed est plures formal'r & fm rōnem. Primū pз. q2 tactus est i vno organo. ergo est vnus vnitate subiecti. Secūduз pbat. q2 potentie formal'r distinguūtur ex pte obiectoꝝ. g quilibet sensus hз vnū gen9 sensibilis sibi correspondens. Et cū in vno genere sit tm vna pma ptrarietas. vt dr nono metaphysice. seqtur q obiectū vnius sensus solū ptinet vnā pmaз ptrietatem. tñ pñt esse plures p subordinatōeз. vt in genere sube sunt plures subordinate vel etiā plures p accñs. vt in genere corpoꝝ. vt ptrarietas albi & nigri calidi frigidi. sed in genere tactus sunt plures pme ptrarietates nō reducibiles ad aliquā pmā. q2 ptrarietas calidi & frigidi nō reducitur ad ptrarietatē humidi & sicci nec ecōtra. g tact9 est plures sensus formaliter. Et cū dr in textu q subiectū ptrarietatū tāgibiliū nō est vnū. ibi capit' subiectū p genere qd pparat' ad suas drñas sicut potentia ad actū & nō p substātia q pprie est subiectū illaꝝ ptrarietatū. & sic soluitur prima questio.

¶ Sed p secūda sciēdū q caro vel aliqd pportionatū carni est cōnaturale mediū tactus & se hз sicut se haberet aer circūdās nos ad visum vel ad auditū si nobis esset pnaturalis. nā si ita esseз aer videret' esse organū illoꝝ sensuū cuius esset mediū. & sic hō videret' vno organo sentire colorē sonū & saporē. sed q2 illud mediū distinguit' a nobis. ideo manifestū est q nō est organū. sed sunt diuersa organa pdictoꝝ sensuū. Sil'r caro est nobis pnaturale mediū in tactu & nō organū Et nō valet dicere q tāgibili posito super carnē statim sentimus tangibile. Nā vt dr phs. si supra carnē extendat' aliqua pellicula tenuis statim cū tāgeret' sentiret' tangibile. & tñ nō pter hᵒ esseз organū tact9. ideo si tāgibile positū supra carnē statim sentiat' nō est signuз sufficiens q caro sit organū tact9. sed est mediū. & sic in tactu habem9 mediū itrinsecū & extrinsecū. Et si qrat' qre aer & aq q sꝫ mediū alioꝝ sensuū nō sꝫ nobis pnaturalia. sicut caro q est mediū gust9 & tact9. Rñdet phs q cā est. q2 oз corp9 aiatū eē firmū. sed aer & aq q sunt male terminabilia in seipis pter eoꝝ fluxibilitatē non sunt corpa firma. ideo ex ipsis puris non pt psistere corpus aīatū. sed corpus aīatū est mixtū ex qtuor elementis

Ad rōnes ante oppositū Ad primā pз solutio ex dictis

Ad secūdā dr. q licet alius sensus a tactu bene est pceptiu9 pluriū ptrarietatū subordinataꝝ vel quaꝝ vna est p se & alia p accñs. tñ nō pluriū ptrarietatum per se. sicut tactus est pceptiuus plurium ptrarietatū et p se ipsoꝝ tāgibiliū Ad terciā dr. q sunt tm qnqз sensus exteriores fm materialē distinctōem suoꝝ organoꝝ in eodem subiecto. sunt tñ plures fm formalē distinctionē que ex parte obiecti sumit'.

¶Dubitabit autem aliquis si omne corpus profundum habet. Hec autem est tercia magnitudo. quorū autē corporum mediuʒ est aliquod corpus nō ꝯtingit ipsa adinuiceʒ se tangere. Humidum aūt non est sine corpore neqꝫ humectū sed necesse aquam esse aut habere aquam. Que vero tangūtur ad inuiceʒ in aqua. nisi sicca extrema sint necesse est aquā habere medium quo repleta sunt vltima. si autem hoc verū impossibile est tangere aliquid aliud in aqua Eodem auteʒ modo est ⁊ in aere Similiter autem se habet aer ad ea q̄ sunt in ipso ⁊ aqua ad ea que in aqua. latet autē magis nos. sicut et que sunt in aqua animalia. si humectū tangit humectum Utrū igitur omniū similiter sit sensus. an aliorū aliter sicut nūc videtur. gustus quidē ⁊ tactus in tangendo. alij auteʒ a longe. hoc aūt non est. sed durum et molle ꝑ altera sentim⁹ sicut et sonabile ⁊ visibile et odorabile. sed alia quideʒ a longe alia vero a prope. propter quod latet. quoniam omnia q̄dem sentimus per medium. Sed in his latet: ⁊ quidem sicut diximus prius et per pellem sentiremus omnia tangibilia ignorato illo quoniam prohibet. similiter vtiqꝫ haberemus sicut et nunc et in aqua et in aere. putamus em̄ nunc ipsa tangere et nihil esse per medium. Sed differt tangibile a visibilibus et sonatiuis quoniam illa quidem sentimus ex eo ꝙ medium mouet aliquid nos. Tangibilia vero non a medio sed simul cum medio sicut per clipeum percussus. nō em̄ clipeus percussus prius percussit. sed simul accidit vtraqꝫ percuti: Omnino videtur caro et lingua sicut aer et aqua ad visum et auditum ⁊ olfactum se habent sicut se habent ad sensitiuum. sicut illorum vnūquodqꝫ. ipso auteʒ sensitiuo tacto neqꝫ ibi neqꝫ hic fiet vtiqꝫ sensus. vt si quis ponat corp⁹ album in oculo vltimum. Quare et manifestū ꝙ intus sit tāgibilis sensitiuū. sic em̄ vtiqꝫ accidet quod quidem in alijs Apposita em̄ super sensitiuū non sentiunt. super autē carneʒ posita sentiunt. quare medium tactui caro Tangibiles q̄dem igitur sunt differentie corporis ꝑm ꝙ corpus. Dico autem differentias quib⁹ elementa determinantur calidūʒ frigidum humidum siccum de quib⁹ prius dictum est in his q̄

de elementis. Sensitiuum aũt ipsarum quod tactiuum et in quo sensus vocatus tactus est primo ꝙ potentia huiusmo/di pars est. Sentire eñ pati quoddam est. quare faciẽs quale ipsum actu huiusmodi illud facit cum sit potentia. Unde similiter calidum ꝛ frigidum aut durum ꝛ molle nõ sentim⁹ sed excellentias tanq̃ꝫ sensu velut medietate quadam existente eius que in sensibilibꝫ ꝯtrarietatis. Et ꝓpter hoc discer/nũt sensitiua sensibilia. medium eñ discretum est. Fit eñ ad vtrũqꝫ ipsorum alterum vltimorũ. Et oportꝫ sicut debẽs sentire album ꝛ nigrum neutrũ ipsorum debere esse actu. potentia vero vtrũqꝫ. Sic aũt et in alijs. ꝛ in tactu neqꝫ calidũ neqꝫ frigidum. Amplius aũt sicut visibilis ꝛ inuisibilis erat q̃dammodo visus. Similiter autẽ ꝛ reliqui oppositorum. sic et tactus et tangibilis et intangibilis. Intangibile aũt par/uam omnino habẽs differẽtiam tangibilium. vt passus est aer. Et tangibilium excellentie sicut corruptiua. Scd̃m q̃dem igitur vnũquemqꝫ sensum dictũ est figuraliter.

Querit̃ vtrꝫ inter tangens ꝛ tactũ sit semꝑ medium. Arguit̃ ꝙ nõ. q꞉ sic sequeret̃ ꝙ in corꝑibꝫ tangibilibꝫ esset ꝓcessus in infinitum ꝯñs est falsum. Secũdo sic. dum aq̃ applicat̃ sensui tactus statim sentit̃ ꝙ inter ipam ꝛ tactũ nõ est mediũ extraneũ. Tercio sic. si corp⁹ duruꝫ et acutũ ponit̃ suꝑ carnẽ cũ tale sit penetratiuũ ipm penetrabit sine medio extraneo. ergo inter tangens ꝛ tactũ nõ semꝑ est medium. In oppositũ est philosophus in littera

Sciendũ ṗmo. ꝙ postq̃ꝫ phus ostendit ꝙ in sensatione tactus req̃rit̃ mediũ ꝯnaturale ꝛ intrinsecũ. ꝯñter phs inq̃rit qualiter in tactu reperit̃ mediũ extraneũ. Uñ licet tactus quõqꝫ fiat ꝑ mediũ extraneum vt cõtingit in alijs sensibus. tñ fit dr̃ñter ab ipsis. q꞉ sensibilia aliorꝫ sensuum a gustu ꝛ tactu sentiũtur ꝑ hoc ꝙ imutant ꝛ mouent mediũ. ꝛ mediũ mouet sensum. ꝛ sic in ipis mediũ ṗus imutat̃ q̃ꝫ sensus ṗus. scilꝫ ordine causalitatis. q꞉ imutatio medij causat imutatõem sensus. ꝓpter qd̃ mediũ extraneũ in eis nccãrio req̃rit̃. sed in tactu mediũ extraneũ nõ req̃rit̃ de ne/cessitate. sed bene per accidens vt in tactu vel quo ad bene esse vt in gustu

eo ꝙ ĩmutatio medij extranei nõ causat ĩmutatõnem tactus a tangibilibꝫ qđ ꝓbat pħs. qꝛ simul ĩmutanť sensus ⁊ mediũ. vt simul ꝑcutiũtur clipeꝰ et hñs clipeũ. vñ clipeus medians nõ est cã ꝑcussionis clipeati. sed magis impedit. Siľr in sensu gustus mediũ magis ĩpedit ĩmutatõez ꝗ̃ sit cã ipiꝰ

Sciendũ secũdo. ꝙ sicut aer ⁊ aqua hñt se actiue ad organũ visus ⁊ auditꝰ. ita se hꝫ caro ad organũ tactus. ⁊ est mediũ intraneũ. et sicut visibile positũ supra visum nõ videť sed qñ mediat aer in debita ꝗ̃titate. ita tangibile si ponať supra organuꝫ tactus. sed sentiť qñ poniť supra carnẽ. igiť caro non est organũ tactus sed est medium eius. sicut aer est medium in visu

Sciendũ tercio. ꝙ ꝯtrarietates tãgibiles sunt drñe corpoꝝ tangibiliũ. ⁊ sunt ꝑme drñe q̇bꝫ elementa distinguũtur ⁊ cũ alijs ꝯponũtur. ⁊ cũ aĩal ꝯponať ex elementis ⁊ q̃libet ꝑs eiꝰ. ideo oꝫ carnẽ includere istas ꝯtrarietates. ⁊ cũ mediũ debeat eẽ denudatũ a qualitatibꝫ sensibilibꝫ ƀm iliũ sensum. ideo est difficultas q̃liter mediãte carne sentiũtur ille ꝯtrarietates. Ubi est intelligendũ ꝙ ꝯtrarietates nõ sunt in mixto ƀm eẽ intẽsum eaꝝ. sed ƀm esse tꝑatum. ⁊ sic caro denudata est ab excellentijs illaruꝫ ꝯtrarietatũ. et qꝛ sic est denudata ideo est in potẽtia ad ipsas ⁊ patiť ab eis ideo licet caro ꝯplexioneť ex ꝯtrarietatibꝫ tangibilibꝫ. tñ est ꝯueniens medium in tactu. qꝛ denudať ab excellentijs illaꝝ ꝯtrarietatuꝫ. Et siľr dďm est de organo tactus qđ est ꝑs integralis aĩalis. illud em̃ organũ est in media ꝓportione ꝯtrarietatũ ꝑmaꝝ. et qꝛ mediũ ꝯtrariať extremis ⁊ patiť ⁊ ẽ in potentia respectu ipoꝝ vt tepidũ respectu calidi ⁊ frigidi. ideo organũ tactꝰ est in potentia ad excellentias ꝯtrarietatũ tangibiliũ. sed est denudatũ a tãgibilibꝫ ƀm illud esse quo ĩmutať ab ipsis. ⁊ est in medio tꝑamento ipoꝛuꝫ et qꝛ hõ ceteris aĩalibꝫ est melioris ꝯplexionis ⁊ ꝯtrarietates in ipo sꝫ magis tꝑate ⁊ reducte ad mediũ. ideo est melioris tactus

Sciendũ quarto ꝙ sensus tactus est ꝑceptiuꝰ coꝝ q̃ pñt saluare aut corrũpere aĩal. ideo necesse est organũ tactus esse diffusum ꝑ totum corpꝰ. est em̃ q̇dã neruꝰ diffusus ad modũ rethis ꝑ q̃libet ꝑtẽ aĩalis cooꝑtus carnibꝫ ⁊ pelle. ⁊ sicut mediante oculo visꝰ est ꝑceptiuus visibilis et non visibilis. ita mediante neruo tactiuo tactus est ꝑceptiuꝰ tangibilis ⁊ nõ tangibilis. et sicut nõ visibile dꝛ tripľr. ita nõ tangibile.

Conclusio ꝑma. inter oĩa corꝑa dura que se tãgũt in aere vel aqua est corpꝰ mediũ. Patꝫ ꝑmo de tãgibilibꝫ in aq̃. qꝛ talia corꝑa necessario sunt humectata in suis suꝑficiebꝫ. sed humiditas q̃ sunt humectata nõ est sine subiecto. sed est in aliquo corꝑe hñte talẽ humiditatẽ. g̃ inter illa corꝑa sicca mediat corpus hñs talẽ humiditatẽ. Secũdo pꝫ de aere. qꝛ sicut se hꝫ aqua ad corpora q̃ in ipsa se tangũt. ita corpora existentia in aere. g̃ sicut oĩa tangentia in aqua sunt humectata ꝑ aquã. ita ⁊ in aere. sꝫ hoc magis latet in aere ꝗ̃ in aqua ꝑmo. qꝛ ꝯtinue sumꝰ in aere. ideo nõ ꝑcipimus aerẽ. ita existentia in aqua nõ ꝑcipiũt aquã mediã existentẽ inter ipsa Secũdo qꝛ aer est magis subtilis ⁊ minus sensibilis ꝗ̃ aqua.

Conclusio inter tangens z tactum non semper de neces- sitate est corpus mediũ sed humida possunt sine medio se tangere. patz. qz solũ reqrit mediũ ad humectanduz corpa sicca. g si de se sint humida pñt se tãgere sine medio extrinseco Solũ em̃ inter corpa dura z sicca que male sunt terminabilia termino alieno requirit humidũ ꝓ medio qđ tamen de- bet esse in modica qͣtitate. Secũdo patet. qz elementa ꝭm suas qualita- tes agunt z patiunt. g imediate se tangunt. Ad primã z secũdã patet solutio ex dictis Ad terciã dicit q in extremitate alicui⁹ corpis est aliqs aer z in carne est humiditas. ideo corpus durũ z acutũ penetrans carnes pt imediate tangere ipam rõne sue humiditatis. sed si ambo essent corpo- ra dura z sicca requireret mediũ extraneum.

Portet autez vniuersaliter de omni sensu accipere. qm̃ sensus est susceptiuus specierum sine materia. vt cera a nuli sine ferro et auro recipit signum. Accipit ãt aureum aut eneum signũ. sed non inquantũ aurum aut es. Similiter au tem z sensus vniuscuiusqꝫ ab habente colorem aut humorez. aut sonum patitur. sed non inqͣtum vnumqđqꝫ illoꝝ dicitur sed inqͣtum hmõi et ꝭm rõnem. Sensitiuũ autem primũ in quo hmõi potentia. Est quidez igitur idem ꝭm rem. sed esse alterum est. Magnitudo quidem enim id quo sensus patit. Non tamen sensitiuũ esse. neqꝫ sensus magnitudo est. sed rõ quedam et potentia illius. Manifestum autem ex his. z ꝓ- pter quod sensibiliũ excellentie corrumpunt sensitiua. Si nãqꝫ sit fortior sensitiuo motus. soluitur ratio hoc aũt erat sen- sus sicut et symphonia z sonus percussus fortiter cordis. Et ꝓpter quid plante non sentiunt habentes quandam partem animalem. z patientes a tangibilibus. Et nãqꝫ frigescunt et calescunt Causa em̃ non habere medietatem. neqꝫ hmõi pn cipium possibile recipere species sensibilium. sed pati cũ ma teria. Dubitabit autem aliquis. si patiatur aliquid ab odo- re. quod impossibile est olfactum habere. aut a calore nõ pos sibile videre. similiter autem et in aliis. Si autem olfactibile

odor si aliquid facit olfactum. odor hoc facit. Quare impossibiliū olfactum habere nihil possibile pati ab odore. Eadem aūt ratio et in aliis. neq; possibilium. sed inq̄tum vnūquodq; sensitiuū. Simul aūt manifestum est et sic. neq; eñ lumen et tenebra. neq; sonus neq; odor nulluz facit incorporeum sensum. sed effectiuum in quibus est. vt aer qui cū tonitruo scindit lignū. Sed tangibilia et humores faciunt. Si eñ non a quo vtiq; patient̄ inaīata et alterabuntur. Ergo ne et illa faciunt. aut non omne corpus passiuum ab odore et sono et patientia indeterminata non manent. vt aer. Fetet eñ sicut patiens aliquid. Quid igitur est odorare preter pati aliquid. aut odorare sentire est. Aer aūt patiens hoc mox sensibilis fit

Queritur vtrū sensus sit susceptiuus specierū sine materia. Arguit̄ q̄ non quia sensus cognoscit rem singularem. sed res non pñt cognosci sine circūstantiis meterie. Ille aūt circūstantie sunt aliq̄d materie. ḡ sensus cognoscit cū materia. Secūdo sensibile etiā pōt imutare sensuz ꝑm esse intentionale. ḡ est ꝑm esse reale et materiale. Cōseq̄ntia tenet q2 maioris virtutis est imutare aliq̄d imaterialiter et spūaliter q̄z ꝑm esse reale et materialiter Tercio si scinderet̄ neruus tactiuꝰ hō plus lederet̄ q̄z si solū scinderet̄ caro. ḡ sensibile positū sup̄ sensū facit sensatōnē. et sic sensus nō ē receptiuus specierum sine materia.

In oppositū est phūs in littera. Sciendū primo q̄ postq̄z phs determīauit de ꝓprio sensibili cuiuslibet sensus in speciali. cōñter determinat de ipīs in cōmuni ponendo quedā generalia oībus sensibꝫ. et q2 sensus pōt ad duo compari scz ad obiectū et ad organū. Ideo sunt duo generalia cōmunia cuilibet sensui quorū primū sumit̄ ex ꝑte obiecti scz q̄ sensus sit susceptiuus specierū sine materia. Secūdū est ex ꝑte organi scz q̄ sensus sit eadem potentia cū suo organo dr̄ñs tñ ab eo ꝑm rōnez q2 est alia rō organi et alia potentie. Nā potētia ē forma et actꝰ organi. et organū est materia ipīus. vñ cum sensus cognoscit singularia materialia necessario indiget organo sibi ꝓportionato.

Sciendū secūdo q̄ organū consistit in quadam ꝓportione complexionis requisita ad hoc q̄ sensibilia ꝑcipiantur. et quia excellētia sensibiliū potest soluere illā ꝓportōnem qñ motus sensibilis fortior ē q̄z organū posset pati. ideo excellentia sensibiliū potest corrumpere organū sensus vt cum aliquis fortiter percutit cordas instrumenti soluitur melodia et symphonia que in quadam ꝓportione consistit. Ex dictis patet q̄ plan-

te non sentiunt licet habeant animã vegetatiuam ⁊ patiant̃ a tangibilibꝫ. Nam in ipis non est illa ꝓportio que requirit̃ ad organũ sensus. quia nõ habent medietatem complexionis inter tangibilia quã requirit organũ tactus sine qua media ꝓportõne nullus potest esse sensus. ideo plante non habent sensum patiunt̃ tamẽ a tangibilibus ſm naturalez transmutatõnem quia qualitates tangibiles in ipsis habent esse materiale sicut in elemẽtis. Etiam patiũtur a gustabilibus non inquantum gustabilia sed inquantum sunt tangentia.

Conclusio omnis sensus est receptiuus specierũ sine materia non tamen sine conditõnibus materie. Primũ patet. quia sicut cera recipit formã sigilli. ita sensus recipit formam sensibilis. sed cera recipit formã sigilli sine materia. puta sine auro vl' ere. ergo sensus recipit spẽs sensibiles sine materia rei sensibilis. Sc̃dm ꝓbat̃. q2 sens⁹ cognoscit rẽ singl'ariter. ergo cognoscit cũ ꝯditõibꝫ materie que sunt hic ⁊ nunc ⁊c̃. Et si arguatur ꝙ recipere formã sine materia agentis conuenit oĩ patienti. Nã omne patiens recipit aliquid ab agente inquantum est agens. sed agens agit ꝑ suam formam. ergo omne patiens recipit formam sine materia. vt aer recipit formã ab igne ⁊ non materiam. ergo non est ꝓprium sensus recipere formam sine materia. Dicendũ ꝙ licet om̃e patiens recipiat formã ab agẽte hoc tamen fit differenter. quia quedam recipiunt illam formã in esse reali. ⁊ ꝑ ꝯñs materialiter. quia in tali esse naturali sicut est in agente. Alia vero recipiunt intentionaliter tm̃. ⁊ illa dicũtur recipere formã sine materia q̃ non recipiunt eam sub tali esse materiali quo prefuit in agente. Ex dictis patet ꝙ sensibile positũ supra sensum non facit sensatõnem. quia cũ sensus recipiat species sensibiliũ sine materia requirit̃ mediũ in quo fiat spiritualisatio sensibil' ipi⁹ speciei. Est em̃ ymaginãdũ ꝙ species ipsius sensibilis est spiritualior in potencia quam in medio ⁊ in medio quam in obiecto.

Dubitat̃ vtrũ corpus non habens sensum possit pati a colore sono vel odore siue ab aliis sensibꝫ. Arguit̃ p̃mo ꝙ non q2 qđ patit̃ ab odore olfacit. q2 ꝓprium est olfactus olfacere s3 nõ habẽtia sensũ olfact⁹ nõ olfaciũt. ergo nõ patiũt̃ ab odore. Secũdo ar̃. lumẽ tenebra son⁹ ⁊ color nihil faciũt in corpe inaĩato nisi forte ꝑ accñs ꝓ q̃nto corpa hñtia illas q̃litates aliq̇d agũt sicut aer a tonitruo ꝓpter vehemẽtiã mot⁹ frãgit arbores et sic patiũt̃ a sono nõ ꝑ se s3 ab aere moto. Dc̃m ẽ p̃mo ſm textũ ꝙ corpora inaĩata patiũt̃ a tãgibilibꝫ ⁊ gustabilibꝫ inquantũ sũt q̃dã tãgibilia. ꝓbatur q2 nisi paterẽt̃ ab ipis nõ paterent̃ nec alterarẽt̃ a q̃cũq3 alio. q2 q̃litates tãgibiles sũt actiue ⁊ passiue ⁊ ipis mediãtibꝫ fit oĩs alteratio. Dicit̃ sc̃do ꝙ ab aliis sensibilibꝫ patiũtur quedã inaĩata nõ tamen oĩa sed aliq̃. s. aer ⁊ aqua que sunt humida ⁊ bene diuisibilia. Probat ph̃s quia aer quãdoq3 fetet. ergo patitur ab odore tñ nõ tm̃ patit̃ ab istis sicut a tangibilibꝫ q2 tangibilia sunt cause alioꝝ sensuũ. iõ plus hñt de ꝟtute actiua ⁊ possũt agere in q̃cũq3 corpa. Alia sũt mĩoris ꝟtutis. Jõ nõ pñt agere ĩ corpa nisi valde passibilia. Ad obiectõem dr̃ ꝙ nihil patit̃ ab odore passione q̃ dr̃ sensatio nisi habeat olfactũ nec illo mõ aer ab eo patit̃ s3 bñ aliq̇d non hñs sensum patit̃ ab odore passione corruptiua. ⁊ sil'r dicerẽt̃ de aliis.

Ad primã ⁊ ad secundã patet solutio ex dictis. Ad terciã dicit ꝙ in neruo tactiuo est caro coniuncta ꝑ quã fit sensatio ⁊ sine qua nõ fieret ta/men est maior lesio quãdo scindũt nerui ⁊ caro ꝙ̃ si scinderet caro tm̃ ⁊ nõ fit sensatio in illa parte in qua scinditur neruus ꝓpter realem p̄sentiam sensibilis sed in alia parte distanti.

Uod autem non sit sensus alius preter quinq;. Dico autem hos. visum auditum olfactum gustum tactum ex his credet aliquis. Si em̃ omnis cuius est sensus tactus et hunc sensum habemus. Omnes em̃ tangibiles inq̃tum tãgibiles passiones. tactu nobis sensibiles sunt. Necesseq; siquidem deficit aliquis sensus. ⁊ organũ aliquod nobis deficere. ⁊ quecunq; quidem ipsi tangentes sentimus tactu sensibilia sunt que existimus habentes. Quecunq; vero per media et non ipsa tangentes simplicibus Dico aũt vt aere ⁊ aq̃ habent aũt sic. vt siquidem per vnũ plura sensibilia existẽtia altera ab inuicem genere necesse habẽtẽ hmõi sensitiuũ vtrorũq; sensitiuũ esse. vt si ex aere est sensitiuũ et est aer medium soni ⁊ coloris. Si vero plura eiusdem sunt. vt coloris et aer et aqua. vtraq; em̃ dyaphana ⁊ qd alterũ ipoꝝ est habens solum. sentiet id qd per vtraq;. aut quod ab ambobꝫ. Simplicium aũt ex duobꝫ sensitiua solum sunt ex aere et aqua. Pupilla quidem em̃ aque auditus vero aeris. olfactus aũt hoꝝ alterius est. Ignis aũt nullius est. aut cõmunis omnibꝫ. Nihil em̃ sine calore sensitiuũ ẽ. Terra vero aut nullius est. aut in tactu maxime miscetur. vnde relinquitur nullum esse sensitiuũ extra aerem ⁊ aquã. Hec aũt ⁊ nunc quedam habent aĩalia. Omnes igitur sensus habentur a non impfectis. neq; orbatis. videtur em̃ talpa sub pelle habens oculos. Quare si non alterũ aliquod est corpus ⁊ passio que nullius ẽ eoꝝ que sunt hic corporũ neq; vnius vtiq; deficiet sensus. Atue-

ro neq3 cōium pt eē sensitiuū aliqđ ꝓpriū q̄ vno q̄q3 sensu sen timꝰ nō ꝑm accn̄s. vt motꝰ statꝰ figure magnitudinis nūeri vniꝰ. Hec em̄ oīa motu sentimꝰ. vt magnitudines motu. q̄re ⁊ figurā. Magnitudo em̄ q̄dā ⁊ figura est. q̄escēs aūt in eo q̄ nō mouet̄. Numerꝰ ꝟo negatōe ꝯtinui ⁊ ꝓprij. vnūq̄sq3 em̄ sentit sensus. Quare manifestū ē qm̄ impossibile esse cuiuslibet ꝓpriū sensum eē hoꝝ vt motꝰ. Sic em̄ erit sicut nūc visu dulce sentimꝰ. H aūt ē qm̄ āborū hn̄tes existimꝰ sensuȝ q̄ cū ꝯciderit ꝯgnoscimꝰ si ꝟo nō neq̄q3 vtiq3. s3 āt ꝑm accn̄s sentiebamꝰ vt cleonis filiū. nō q2 cleonis filiꝰ est. s3 qm̄ albet Huic aūt accidit filiꝰ cleonis eē. ꝯmuniū aūt habemꝰ iam sensuȝ cōem nō ꝑm accn̄s: nō igit̄ est ꝓpriꝰ. nequaq3 em̄ vtiq3 sentiremꝰ. s3 aut sic sic dictū est cleonis filiū non videre ad inuicē em̄ ꝓpria ꝑm accn̄s sentiūt sensus. nō ꝑm q̄ ipsi sunt sed ꝑm q̄ vnꝰ cū simul fiat sensus in eodē. vt colera q̄de3 amara et rubicūda. Nō em̄ alteriꝰ dicere q̄ ambo vnū ꝓpter qđ ⁊ decipit̄. qđ si sit rubicūdū colerā opinat̄ esse. Inq̄ret aūt aliq̄s cuiꝰ cā plures habemꝰ sensus. s3 ⁊ non solū vnū. aut q̄tenus minꝰ lateāt ꝯsequētia ⁊ cōia. vt motꝰ ⁊ magnitudo ⁊ numerꝰ Si em̄ ess3 visus solus ⁊ spēm albi. laterēt vtiq3 magis et viderent̄ eē idē oīa ꝓpter id q̄ ꝯsequūtur se ad inuicem sil' colo2 et magnitudo. Nūc āt qm̄ in aliquo sensibili cōia sunt manifestū facit q̄ aliud q̄dam vnūqđq3 ipoꝝ est

Querit̄ vtꝝ tm̄ sint quinq3 sensus exterio2es :sc3 visus auditus olfactus gustus et tactus. ☞ Arguitur ꝑmo q̄ non. quia sicut se habet intellectus ad intelligibilia ita sensus ad sensibilia. sed p2o omnibus intelligibilib3 tm̄ est vnus intellectus possibilis. ergo p2o omnib3 sensibilib3 tm̄ debet poni vnus sensus Secūdo sic. species non distinguuntur contra suum genus. sed gustus est quidam tactus. ergo non sunt q̄nq3 sensus Tercio sic. sensus est cognoscitiuus accidentiū. sed accidētia sunt plura q̄3 q̄nq3. ergo sunt plures sensus exterio2es q̄3 quinq3. quia sen/

sus per obiecta distinguūtur Quarto sic. diuersitas obiectorum per se variat potentias sed magnitudo ꝛ figura sunt q̄dam sensibilia ꝑ se etiam diuersa. q2 plus differūt ꝙ color ꝛ son⁹. ergo nō sunt tm̄ q̄nqꝫ sensus exteriores In oppositū est phus

¶Sciēdū p̄mo ꝙ postq̄ꝫ phus ostendit aliqua generalia oībꝫ sensibꝫ. ꝯsequēter inquirit numerū ipoꝝ sensuum. ostendendo ꝙ nō sint nisi q̄nqꝫ sensus exteriores. et h̄ incipit sanctus Thomas terciū librū de anima. vbi phus incipit inuestigare distinctionez intellectus a sensu. eo ꝙ antiqui dixerūt intellectū non distingui a sensu. Et dicit ꝙ apud grecos sic inuenitur intitulatus. Sed ſm Egidiū de roma et Albertū dicentes ꝙ in hoc secūdo agitur de sensu. ꝛ in tercio de intellectu incipit ibi terci⁹ Om̄ aūt duabꝫ differentijs. Sed moderni incipiūt ibi. De tempore aūt anime. Sed illa difficultas est modice virtutis nec multū ꝑquirenda

Conclusio p̄ma. in aīali ꝑfecto sunt omnes sensus particulares. q2 quod habet omnia organa requisita ad sentiendū omnia sensibilia habet omnes sensus. sicut habens organum ad sentiendū omnia tangibilia habet sensum tactus ꝛ econtra. sed animal ꝑfectum habet organa omnia requisita ad sentiendum om̄ia sensibilia. ergo in animali ꝑfecto stꝫ omnes sensus particulares. Minor probaẜ. nam om̄e sensibile vel est sensibile ꝑ mediū intraneū in tangendo. vt sunt qualitates tangibiles q̄ sunt differentie elemētoꝝ. ꝛ sic organū sensibiliū illoꝝ est in aīali ꝑfecto. Uel est sensibile per mediū extraneū. ꝛ sic sentieur ꝑ corpora simplicia que sunt aer et aqua. ꝛ tūc habēs organa de natura illoꝝ corpoꝝ potest sentire sensibilia que ꝑ illa media sentiūtur sed solum ex aqua vel aere potest esse organum sensus. vt pupilla est de natura aque. auditus vero est de natura aeris ꝛ olfactus est alterius hoꝝ. Ignis eīm nullius est organuꝫ aut est ꝯmunis omnibꝫ ꝑ quandam participatōem. q2 nihil sine calore sensitiuū est. terra etiaꝫ nullius est aut soluꝫ miscetur in tactu. ꝛ sic oīa sensibilia sunt sensibilia ꝑ aerem ꝛ aquā. sed in aīali perfecto sunt organa de natura aeris ꝛ aque. vt illa que predicta sunt. et ista sufficiūt ad sentiendū omnia sensibilia que cognoscūtur per medium intranenm et extraneū. ergo aīal perfectū habꝫ omnia organa requisita ad sentiendū. et sic potest sentire om̄ia sensibilia. ergo animal ꝑfectum habet omnes sensus. Et licet q̄dam animalia ꝑfecta q̄nqꝫ careant organo visus vel auditus hoc est per accidens. vt est in orbatis sicut sunt ceci vel surdi. Et licet talpa que est aīal ꝑfectum videaẜ carere oculis tamen habet oculos sub pelle vt habeat ꝑfectionem sui generis. sed quia habitat sub terra vbi non est lumen discoopertio oculoꝝ ipsarum esset superflua. idcirco ne ledanẜ a terra habēt cooperculum

Conclusio secūda. quinqꝫ sunt sensus exteriores. quia in aīali ꝑfecto sunt om̄es sensus exteriores. sed in eo non sunt nisi quinqꝫ sensus particulares. vt pꝫ ꝑ numeꝝ suoꝝ organoꝝ capiēdo tactū ꝓ vno sensu. ergo sunt tm̄ q̄nqꝫ sensus exteriores. Unde sufficiētia pt dari faciliter ex parte obiectoꝝ ꝛ ex pte organoꝝ medioꝝ ꝛ ex parte finiū illoꝝ sensuum

Dubitatur vtrū pro sensibilibꝫ cōmunibus que sunt ma

gnitudo numerus figura motus et quies oporteat ponere vnū particula-rem sensum illis ꝓportionatum Respondet ꝙ nō. qđ ꝓbat phus. qꝛ ꝓprium sensibile vnius sensus nō sentitur ab alio nisi per accidēs. vt visus per accidens percipit dulcedinē. ergo si esset vnus sensus ꝓprius sensibiliū ꝯmuniū nō sentiret ab alijs nisi ꝑ accidens. qđ est ꝯtra rōnē sensibilis cōis

Dubitat secūdo: quare habem⁹ plures sensus ꝛ nō vnū tm̄ Respondet phus ꝙ cā est. vt non lateat nos differētia sensibiliū cō-muniū a ꝓprijs. nam si vnico sensu sentiremus oīa sensibilia. vt si ꝑ vi-sum videremus magnitudinē ꝛ colorem nesciremus distinguere inter illa duo. ideo vt differentia sensibiliū esset nobis manifesta eo ꝙ ꝑ aliū sensū ꝑcipimus magnitudinē ab illo quo sentimus colorem. ideo oportuit ani-mal habere plures sensus

Ad rōnes ante oppositum Ad primā dicitur. ꝙ intellec-tus est īmaterialis ꝛ nō ꝑcipit suū obiectū nisi in esse vl'i. ideo vnus existēs pt habere ꝓportionē ad oīa intelligibilia. Sensus vero est potentia orga-nica ꝑcipiens suū obiectū in esse particulari. Et quia vnus sensus non po-test esse ꝓportionatus ad oīa sensibilia in esse particulari. cū habeat modos particulares distinctos. ꝛ vnus sensus nō percipit nisi ea que sunt ꝓportio-nata organo eius. ideo oportꝫ esse plures sensus Ad secūdā pꝫ solutio ex dictis Ad terciā dꝛ ꝙ nō oīa accidētia sunt ꝑ se sensibilia. sed sole cō-trarietates de tercia spē qualitatis a quib; alterantur sensus ꝛ etiā corꝑa ināīata Ad quartā dꝛ ꝙ illa sensibilia ꝯmunia nō alterant sensum ꝑ se ꝑmo sed solū rōne sensibilis ꝓprij ꝛ ꝑ alterū. ideo distinctio illoꝝ non facit distinctionem sensibilium.

Qm̄ aūt sentim⁹ qđ videm⁹ ꝛ audim⁹ necc̄e est aut visum sentire qꝛ videt aut altero. si āt altero aut ipo erit qꝛ videt. aut altero. Sed idē erit visus ꝛ subiecti coloris. quare aut duo eiusdē erūt. aut idē eiusdē Ampli⁹ aūt si alter sit visus sensus aut in infinitū ꝓcedet. aut aliqs ipe suipi⁹ erit iudex. q̄re in ꝑmo hoc faciēdū est. Hꝫ aūt dubitatiōem. si em̄ visu sentire videre est. videt aūt color aut hn̄s hūc si videbit aliqs qđ est vidēs. colorē hēbit ꝑmū vidēs. Manifestū est igit qm̄ nō est vnū oīno visu sentire. ꝛ nāq; cū nō videm⁹ visu discernim⁹ et tenebras ꝛ lumē. sed nō sil'r. Ampli⁹ aūt ꝛ vidēs tāq; colo-ratum sensitiuum em̄ susceptiuum est sensibilis sine materia vnumquodq;. Unde et abeuntibus sensibilibus insunt sensus et phantasie quibus sentiunt. Sensibilis autem

actus et sensus idem est et vnus. esse aũt ipsorum non idem
Dico autẽ vt sonus ſm actum ⁊ auditus ſm actum. Est em̃
auditum habentia non audire ⁊ habens sonum non semper
sonat. Cum autem operatur possibile audire. ⁊ sonet possi/
bile sonare. tunc ſm actum auditus simul fit ⁊ ſm actum so
nus. Quorum dicet vtiꝫ aliquis hoc quidẽ auditionem eẽ
hoc vero sonationẽ. Si igitur est motus ⁊ actio ⁊ passio in
eo quod agitur nccẽ est ⁊ sonum ⁊ auditum qui ſm actuꝫ in
eo quod est ſm potentiam esse. Actiui em̃ ⁊ motiui actus in
patiente fit. vñ non necesse est mouẽs moueri. Sonatiui q/
dem igitur actus aut sonus sonatio est Auditiui aũt aut au
ditus auditio est. Dupliciter em̃ auditus ⁊ dupliciter sonus
Eadẽ aũt rõ est ⁊ in alijs sensibꝰ ⁊ sensibilibꝰ. Sicut em̃ ac/
tio ⁊ passio in patiente. sed non in agente. sic ⁊ sensibilis ac/
tus ⁊ sensitiui in sensitiuo ẽ. Sed in quibusdam quidẽ ⁊ no/
minatum est. vt sonatio ⁊ auditio. In quibusdã aũt non no
minatum est sed alterum. visio em̃ dicitur visus actus. Que
vero est coloris nõ nominatũ est ⁊ gustatiui gustꝰ est humo
ris aũt non nominatũ est. Quoniã autẽ vnus quidẽ est actꝰ
sensibilis et sensitiui. esse autẽ alterum est. necesse simul cor/
rumpi ⁊ saluari sicut dictum auditum ⁊ sonum. Et humorẽ
igit̃ et gustum et alia similiter. Dicta autẽ ſm potentiam nõ
nccẽ est. Sed priores philosophi hoc nõ bene dicebant ni
hil opinantes neꝫ album neꝫ nigruꝫ esse sine visu. neꝫ hu
morem sine gustu. Sic quidem em̃ dicebant recte. si aũt nõ
recte. dupliciter em̃ dicto sensu et sensibili his quidem ſm
potentiam. illis vero ſm actum De his quidẽ accidit qđ dic
tum est. sed in alteris non accidit. Sed illi simpliciter dice/
bant de dictis non simpliciter Si autem symphonia vox
quedam est. vox autem et auditus est sicut vnum. et est sicut
non vnum aut idem. proportio autem est symphonia. ne/
cesse est et auditum rationem quandam esse. et propter id cor
rumpit vnumquodqꝫ excellens acutum et graue auditum. ⁊
in hũoribꝰ gustũ et in coloribꝰ visuꝫ fortit̃ fulgidũ et opacũ et
in olfactu fortis odor ⁊ dulcis ⁊ amarꝰ tãqꝫ rõ q̃dã sit sensus
vñ et delectablia q̃dẽ sunt dum dicũtur sincera ⁊ mixta entia

De anima.

ad rationem vt acutum aut dulce aut salitum. Delectabilia enim tunc omnino autem magis ꝙ mixtū est symphonia ꝙ̄ acutum ⁊ graue. Tactus autem calefactibile ⁊ figurabile s₃ sensus ratio est excellentia autem contristant aut corrumpūt Unusquisq₃ quidem igitur sensus subiecti sensibile est qui ē in sensitiuo inq̄ꝫtum sensitiuū ⁊ discernit subiecti sensibilis differentias. vt album quidem ⁊ nigrum visus. dulce vero et amarum gustus. Similiter autem se habet hoc ⁊ in alijs Quoniā autē album ⁊ dulce ⁊ vnumquodq₃ sensibiliū vnūquodq₃ discernimus quodam ⁊ sentimus quia differunt necesse igitur sensu. sensibilia enim sunt quare ⁊ manifestū q̄m caro non est vltimum sensitiuū. Necesse esset enim tangens ipsum discernens discernere.

Queritur vtrū sensus praticulares percipiant suas actiones. Arguit̄ ꝙ sic. q₂ visu ꝑcipimus nos videre ⁊ auditu audire ⁊ sic de alijs. ergo sensus particulares percipiunt suas actōnes. Añs patet. q̄a vel eodem sensu quo videmus colorem videmus nos videre vel alio si eodez habetur intentum si alio tunc illo alio videmus nostram visionem ⁊ cum nihil videatur nisi color seq̄tur ꝙ eiusdē sensibilis erunt duo sensus qđ est falsum. Item si alio sensu ꝑcipimus colorem et nostram visionem tunc ꝑcipimus illius actionem per eūdem sensum vel per aliū si eundē. g̃ ita dicēdum erat de primo si alio tunc querit̄ de illo alio ⁊ sic eēt ꝓcessus in infinitū

In oppositum Arguit̄ q₂ nihil videtur nisi color vel coloratum. sed visio non est color vel coloratum. ergo visu quo videmus colorem non videmus visionem.

Pro responsione sciendū primo ꝙ postq̄ꝫ phūs tractauit de sensibus exteriorib₉. Hic ꝯñter determiat de sensib₉ interiorib₉. ⁊ primo de sensu cōmuni cui⁹ inuestigat naturam per duas opatōnes que sunt in nobis ⁊ non possunt esse a sensu particulari. Prima est quia ꝑcipim⁹ actōnes sensuū ꝑticulariū ꝑ aliquē sensum. Secūda est q₂ ponimus ꝑ sensū conuenientiam ⁊ differentiam inter sensibilia diuersoꝝ sensuū ꝑticularium Et primo inuestigat sensum cōmunē ex parte prime opatōnis de qua querit questio vtrū possit ꝯuenire sensui ꝑticulari aut ꝓpter ipam sit ponend⁹ sensus cōmunis.

Sciendum secundo ꝙ actio visus et cuiuslibet sensus ꝑticularis potest dupliciter cōsiderari. Uno modo ꝓut consistit in imutatōe organi a sensibili exteriori. ⁊ sic a visu non ꝑcipit̄ nisi color. ⁊ ista actōne vi₃

sus non videt se videre. Alio modo inq̄ꝫtum post imutatōnem organi iudicat de receptōne sensibilis ꝛ de imutatōne sensus etiā abeunte sensibili et isto modo visus non solū sentit colorem. sed etiā visionem coloris ꝛ pcipit se videre cū visus hoc mō capiatur ꝑ sensu cōmuni qui ꝭm ꝙ imutatꝛ ab actōnibus sensuum particulariū ꝛ inq̄ꝫtum pcipit colorem vel visionē vocatur visus ꝛ inq̄ꝫtuꝫ pcipit auditū vocatꝛ auditus. vnde sensus cōmunis respectu particulariū est sicut centrū circuli qđ est terminus cuiuslibet linee ꝓcedentis ab eo ad circūferentiam Ex quo patet ꝙ color ꝛ vnumqđq꜡ sensibile habet duplex esse. Unū materiale in re sensibili ꝭm ꝙ pcipitur mediantibꝫ speciebus a sensu particulari. Aliud est spūale sub quo pcipitꝛ a sensu cōmuni. quia eadem specie qua imutatꝛ sensus particularis imutatꝛ sensus cōmunis.

Sciendū tercio ꝙ vidēs in actu est similis colorato et sic potentia que videt aliquē esse videnteꝫ non est extra genus potentie visiue ꝛ ꝙ videns sit coloratum. Patet. qꝛ vt dictū est prius organū sensus denudatū ē a speciebꝫ sensibilibꝫ illius sensus dictū est etiā ꝙ organū sensꝰ ē organū eū receptiuū specieꝝ sensibiliū illius sensus sine materia quare abeuntibus sensibilibꝫ fiunt in nobis sensibiles apparitōnes ꝭm quas aliq̄ modo sentimus inq̄ꝫtum ergo visus habet similitudinem coloris dicitur aliquo modo coloratū. ꝛ similiter de alijs sensibus.

Sciendum quarto ꝙ non solum videns dicitꝛ coloratuꝫ sed etiā actꝰ eiꝰ q̄ est vnꝰ ꝛ idē cū visibili in actu q̄uis differāt ꝭm esse ꝛ rōnē. vt dꝛ in textu. sicut ē idem sonꝰ in actu q̄ dꝛ sonatio. ꝛ auditꝰ in actu q̄ dꝛ auditꝰ q̄uis rōne differāt. Nā vt dꝛ tercio physicoꝝ. Motus actio et passio sunt sīl in patiente ꝛ mobili. iō cū auditus patitꝛ a sono oportꝫ ꝙ sonatio q̄ est actus sonatiui. ꝛ auditus q̄ ē actus auditiui sint in organo auditꝰ qꝛ actus actiui ꝛ mobilis sunt in patiēte disposito ꝛ nō in agente q̄re nō est necesse om̄e mouēs moueri. iō sicut actio ꝛ passio sunt vnus motus subiecto ꝛ drūt rōne ꝑ hoc qđ est actus huiꝰ vt ab hoc ꝛ huiꝰ vt in hoc. ita ē idē actus sensibilis ꝛ sentientis drñs rōne tm̄. ꝛ vt dꝛ in textu in aliquibꝫ sensibus vterq꜡ actus est noīatus vt sonatio ꝛ auditio ꝛ in aliq̄bus tm̄ vnus est noīatus vt actus visus dꝛ visio ꝛ actus coloris est inominatus

Conclusio prima nullus sensus particularis potest percipere suā actōnē. ptꝫ. qꝛ nulla ꝟtus materialis ꝛ organica pt agere in seipaꝫ nec pt hr̄e sup̄ se reflectōem. sꝫ sensus pticularis ē hmōi. g̃ nō pt cognoscere seipm neq꜡ suā actōem. Maior pꝫ. qꝛ si ꝟtus materialis sup̄ se reflectitꝛ ꝭm totū. ita ꝙ q̄libet ps sup̄ quālibet ptē tūc totū poneretꝛ in minima particula vł in pūcto vł si vna ps reflecteretꝛ sup̄ aliā tūc nō esset reflectio ciuidē supra se. g̃ ꝯclusio vera.

Conclusio secūda sensus cōmunis pt pcipe actōnes sensuū pticularuū. patꝫ. qꝛ sic se hꝫ centrū circuli ad circūferētiā. ita sensus cōis ad sensus pticulares. sꝫ nihil pt moueri ad centrū circuli ab extra nisi trāseundo circūferētiā eiꝰ. g̃ nullū sensibile ꝑuenit ad sensū cōem nisi mediante sensu pticulari q̄ mediat inter sensibile ꝛ sensū cōem. g̃ sic sensus exterior reducitꝛ ad actuꝫ ꝑ suū obiectū imutās ipm Jta ꝛ sensus cōis fit in actu ꝑ

sensũ ꝑticularẽ actuatũ ꝑ ꝑrimũ sensibile ei⁹. ğ sensus cõis hꝫ iudicare de actionbꝫ sensuũ particularium.

Dubitatur primo vtrũ sensus et sensibile simul sint vel nõ Respõdet ꝙ sens⁹ ĩ actu ꝛ sensibile in actu sit sũt. qꝛ ipoꝝ est idem actus drñs ſm esse. ſꝫ sensus in potẽtia nõ sit est cũ sensibili in actu. qa vnũ pt esse sine alio. Jnde decepti fuerũt antiq̃ q̃ nõ distinguebãt inter sensibile ĩ actu et sensibile ĩ potẽtia. ſꝫ tm̃ capiebãt sensibile ꝛ sensũ in actu dicẽtes nihil eẽ albũ vel nigrũ nisi qđ videt albũ vel nigrũ ꝛ ponebãt eẽ rei in apparẽtia tm̃ et ꝙ om̃e qđ apparet eẽ veꝝ ꝛ sic cõcedebãt duo ꝯdictoria sil eẽ ꝟa.

Dubitat secũdo q̃re q̃dã sensibilia corrũpũt et contristant sensũ q̃dã ꝟo delectãt. Causa ẽ qꝛ organũ sensus ꝯsistit ĩ q̃dã armonia ꝛ ꝓportõne media suoꝝ sensibiliũ ſꝫ excellentie sensibiliũ excedẽtes illã armoniã sens⁹ dissoluũt ipaꝫ ꝛ sic tristabilia qñꝫ ꝟo nõ excedũt illã ꝓportõeꝫ mediam ꝛ sic delectãt sensũ. Rõnes añ oppositũ soluunt ex dictis

Neqꝫ vtiqꝫ in sepatis ꝯtingit discernere ꝙ alteꝝ sit dulce ab albo. ſꝫ oportꝫ aliq̃ vno vtraqꝫ manifesta eẽ. Sicut em̃ ꝛ hoc q̃dẽ ego illud ãt tu sentis. Manifestũ vtiqꝫ erit. qm̃ altera ad inuicẽ sunt. oportet aũt vnũ differentie qm̃ alterũ. Alteꝝ em̃ dulce ab albo. dicit ergo idẽ. quare sicut dicit. sic et intelligit et sentit. Q̃ q̃dẽ igit nõ possibile sepatis iudicare sepata palã

Querit vtꝝ ad discernẽdũ sensibilia diuersoꝝ sensuum sit ponendus sensus cõis. Ar. ꝙ nõ qꝛ sensibilia diuersoꝝ sensuũ sufficienter distinguũt ꝛ cognoscũt a diuersis sensibꝫ. ğ ad cognoscendũ drãs eoꝝ non oportet ponere distinctã potentiã a sensibus ꝑticularibꝫ. Añs pꝫ inductiue qꝛ per visum sufficienter discernim⁹ drãs visibiliũ vt albũ ꝛ nigrũ ꝛ sic de alijs. Scđo sensibilia diuersoꝝ sensuũ sufficiẽter abinuicẽ distinguũt ꝑ intellectũ. ğ nõ est necesse ponere sensũ cõmunẽ ad discernẽdũ illa sensibilia abinuicẽ. Tercio nõ possum⁹ discernere sensibilia diuersoꝝ sensuuꝫ nisi cõponendo ꝛ diuidendo. sed sensus nõ cõponit neqꝫ diuidit. igit ꝛc̃.

Quarto impossibile est idem in tpe eodẽ moueri diuersis motibꝫ. ſꝫ sensus mouet a sensibili ꝛ ꝯtraria sensibilia mouẽt cõtrarijs motibus. ğ impossibile est qđ idem simul cognoscat contraria ꝛ diuersa sensibilia. ğ non potest iudicare differentias eoꝝ.

Jn oppositũ ẽ phs in lr̃a Sciẽdũ ꝙ postq̃ꝫ. p. inq̃siuit sensum cõmunem ex illa operatõne que est percipere ĩmutatõnes sensuũ particularũ ꝯñter inquirit ipsum ꝑ aliam operationem que est discernere sensibilia diuersorum sensuum abinuicem per quam operatõnem oñdit esse vna potẽtia cõis ad oẽs sensus ꝑticulares.

Sciendum secũdo ꝙ quilibet sensus particularis est vnius obiecti ad cognoscendum differentias. Jđo ad discernẽdũ inter sensibilia eiusdẽ sens⁹ nõ req̃rit ali⁹ sens⁹ a ꝑticularibꝫ ſꝫ sens⁹ ꝑticularis nõ põt

discernere conuenientiā ⁊ differentiā inter sensibilia diuersoꝝ sensuum. q꞉ potentia inter aliqua discernens necessario ambo cognoscit quare oportȝ ꝙ discernant̄ ꝑ aliā potentiā a sensu ꝑticulari. Nec sufficit potētia intellectiua q꞉ cognoscimus differentias albi ⁊ dulcis nō solum quo ad quid ē qđ fit ꝑ intellectum. sed etiā ꝑ diuersas imutatōnes sensus qđ nō fit nisi per sensum.

Sciendum secundo ꝙ illud iudicans et discernens sensibilia diuersoꝝ sensuū est vnū subiecto sed rōne drn̄s. vn̄ ꝫm ꝙ est diuisibile ⁊ alterum sentit diuersa ⁊ nō inq̄ꝫtum vnum ⁊ ꝑ hoc potest solui vltima ratio ante oppositū. hāc tamen solutōnem non tenet pħs q꞉ licet idem subiecto et diuersum rōne possit habere cōtraria ꝫm potentiam nō tamē ꝫm actū. Non em̄ est possibile idem indiuisibile simul esse album ⁊ nigrū. nec simul pati a speciebꝫ ꝯtrarioꝝ sensibiliū Ideo aliter dicit pħs ꝙ sensus cōmunis est tanq̄ꝫ terminus sensuū ꝑticulariū ⁊ est simile de puncto in centro circuli quia sicut ille punctus est vnus subiecto ⁊ plures rōne vt est terminus diuersaꝝ lineaꝝ que ꝓcedunt ad circūferentiam. Ita vis sensitiua q̄ est radix sentiendi ⁊ diffundit̄ ad organa quinq̄ꝫ sensuū ꝑticulariū est vna ꝫm rem ⁊ plures rōne Illa igitur vis pōt cōsiderari dupliciter. Uno mō vt est terminus oīm imutatōnū sensuū ꝑticulariū. Alio mō vt est terminus imutatōnis huiꝰ sensus ⁊ illius inq̄ꝫtum scȝ vtimur illo ṗncipio quasi vno termino ꝓ duobꝫ ⁊ hoc modo sensus cōmunis iudicat illa que sunt sepata ⁊ potest plura simul cognoscere inq̄ꝫtum illa vis accipit̄ vt terminꝰ diuersaꝝ imutatōnū sensibiliū ⁊ potest iudicare differentiam vnius ad alterū inq̄ꝫtum est vna.

Sciendum tercio ꝙ licet sensus cōmunis imutat̄ a sensu particulari non tamen ꝓpter hoc sensus particularis est nobilior sensu cōmuni licet mouens sit nobilius motu sic nec sensibile exterius est simpliciter nobilius sensu particulari licet moueat ip̄m est tamē nobilius ꝫm q̇d inq̄ꝫtum est actu illud ad qđ sensus est in potentia vnde sensus particularis simpliciter est nobilior sensibili exteriori ꝓpter virtutem sensitiuā quaȝ habet similiter sensus cōmunis est nobilior sensu particulari. quia nobiliori modo recipit species sensibiles q̄ꝫ sensus particularis. q꞉ virtus sensitiua in sensu cōmuni ē vnita vt in radice. vnde sensus particularis habȝ discernere inter ꝯtraria sui obiecti inq̄ꝫtum aliq̇d ꝑticipat de virtute sensus cōmunis. quia sensus particularis est terminus imutationū que fiunt ꝑ mediū a ꝯtrarijs sensibꝫ ⁊ vltimuȝ iudiciū ꝑtinet ad sensum cōmunē licet sensus particularis vt imutans ꝫm quid sit sensu cōmuni dignior.

Conclusio ad discernendum sensibilia diuersorum sensuum necesse est ponere sensum cōmunē. patet. quia nos ponimus conuenientiam ⁊ differentiam inter sensibilia diuersoꝝ sensuū etiam inq̄ꝫtum sensibilia sunt ⁊ non solum per intellectū. sed hoc non fit per sensum particularē quia vel hoc fieret vno sensu vel multis. Non vno quia ꝑ vnū sensum cognoscimus illa que cadunt sub vno obiecto. sed ponens cōuenientiaȝ ⁊ differentiam inter aliqua duo necessario ambo cognoscit. Nec diuersis quia simile esset si diceret̄ ꝙ oculo sentiremus album ⁊ gustu dulce. sed nullus

De anima

istoꝝ discernit inter albũ ꝛ dulce nec vnꝰ dicit albũ esse alterꝫ a dulcecum vtrũqꝫ nõ ꝯgnoscat. ꝑ pter sensus ꝑticulares necce ẽ ponere sensũ ꝯmunẽ.

Conclusio secunda sicut nõ fit iudiciũ diuersoꝝ sensibiliũ diuersis sensibus. ita nõ fit iudiciũ diuersoꝝ sensibiliũ cognitoꝝ in diuersis tꝑibꝫ q̃ ad drãm ꝛ ꝯueniẽtiã. ſꝫ opoꝛtꝫ illa eodẽ tꝑe cognosci. pꝫ. qꝛ tũc pri us cognoscerẽmꝰ vnũ puta albũ ꝛ postea alterũ puta dulce. ſꝫ hꝰ nõ pt esse qꝛ nullꝰ põt iudicare ꝑ sensuꝫ aliq̃ eẽ diuersa nisi ambo cognoscat ꝓ illo in stãti in q̃ iudicat vnũ differre ab alio. qꝛ non pt illud iudicare nisi ꝯꝑet ipa ad inuicẽ. ꝑ sicut opoꝛtꝫ ꝑ eãdẽ potẽtiã vtrãqꝫ cognoscere. ita oꝫ in eodem tꝑe illa cognoscere ad hꝰ ꝙ possit iudicare ꝙ inter se distinguant.

Ad rõnes añ oppositũ Ad primã dicit ꝙ licet a diuersis sensibꝫ exterioꝛibꝫ cognoscãtur diuersa sensibilia ꝓpria nõ tñ possumꝰ po nere drãm ꝛ ꝯueniẽtiã inter diuersa sensibilia nisi eadẽ potẽtia cognoscãt.

Ad scđam dr̃ ꝙ ꝑ intellectũ cognoscũt sensibilia q̃tũ ad q̃d est ꝛ poni mus inter ipa ꝯueniẽtiã ꝛ drãm cõponẽdo ꝛ diuidẽdo ſꝫ q̃ ad diuersam ĩ mutatõem sensus cognoscimꝰ ea ꝑ sensũ Ad terciã dr̃ ꝙ sensus nõ cõ ponit vel diuidit ꝑdicãdo vel negãdo sicut intellectus ſꝫ apphẽdẽdo vni onẽ vel diuisionẽ plurium adinuicem. Ad q̃rtã patuit solutõ ex dictis Põt tñ dici ꝙ sensibilia q̃ sũt ꝯria in esse reali nõ pñt eẽ ĩ eodẽ ſm actũ sub illo esse tñ ſm esse intentõnale pñt esse in eodẽ nec illo mõ ꝯtrariant. qꝛ in tentõnes non contrariant.

Quod aũt neqꝫ in sepato tempoꝛe hinc. Sicut em̃ idem di cit ꝙ alterum bonũ ꝛ malũ. sic ꝛ qñ alterũ dicit qm̃ alterum tunc et alterum. non ſm accidẽs ipm qñ. Dico ãt puta nunc dico qm̃ alterũ nõ tñ qm̃ nũc alterum. ſꝫ sic dicit ꝛ nũc ꝛ qm̃ nũc silr ergo. Quare insepabile ꝛ in insepabili tꝑe. Atuero im possibile est silr ſm cõtrarios motos moueri idẽ aũt indiuisi bile ꝛ in indiuisibili tꝑe. si em̃ dulce sit mouet sensum aut in tellectũ. amarũ ãt cõtrarie. ꝛ albũ aliter. Ergo simul quidem et numero indiuisibile ꝛ insepabile quod iudicat ſm esse aut sepatum. Est igitur quodãmodo diuisibile quod diuisa sen tit. est autem quod indiuisibile ſm esse quidem enim diuisi bile. loco autem ꝛ numero indiuisibile. aut non possibile. po tentia quidem enim ꝛ indiuisibile contraria. ſm esse autem non. sed in operari diuisibile et impossibile est ꝛ album et ni grum esse simul. Quare neqꝫ species pati ipsoꝛũ si hmõi est

sensus et intelligentia. Sed sicut quod vocant quidam pun ctum aut vnum aut duo sic et indiuisibile. Scd̃m quod qui dem igitur indiuisibile vnum discernens est et simul. Fm ve ro ꝙ diuisibile. bis vtitur eodem signo simul. Inq̃ztum qui/ dem igitur pro duobus vtitur tercio. duo indicāt. et sepata sunt vt insepato Inq̃ztũ vero vnũ vno ⁊ simul. De principio quidem igitur fm ꝙ dicimus possimus sentire animal de/ terminatum sit hoc modo.

Queritur vtrũ preter quinqꝫ sensus exteriores in aĩalibꝫ perfectis sint quattuor interiores. scz sensus cõmunis ymaginatiua siue fantasia estimatiua ⁊ memoria Arguit̃ ꝙ nõ. q2 cõmune nõ distinguit̃ ɔtra ꝓpriũ. g̊ sensus cõis nõ dz enumerari inter potentias sensitiuas p̃ter sensus exteriores. Secũdo fantasiatũ est memoratũ sunt passiones pri mi sensitiui scz sensus cõis sed passio nõ distinguit̃ cõtra suũ subiectũ. ergo fãtasia ⁊ memoria nõ distinguũtur a sensu cõi Tercio Intellectus mi/ nus dependet a sensu q̃z q̃cũqꝫ potentia sensitiua. sed intellectus nihil cog noscit nisi accipiendo a sensu. g̊ multominus debet poni potentia sensitiua interior ad percipiendũ intentiones nõ sensatas que vocat̃ estimatiua.

Quarto actus cogitatiue qui est componere ⁊ diuidere ⁊ actus remi/ niscentie qui est discursus ad reminiscendũ de p̃teritis differũt ab actu esti matiue ⁊ memorie sicut actus estimatiue ab actu fantasie. sed cogitatiua ⁊ reminiscentia non sunt potẽtie diuise ab estimatiua ⁊ memoria. g̊ similiter estimatiua ⁊ memoria nõ erunt abinuicem distincte.

In oppositũ Arguit̃ per Auicennã in sexto qui predictas quinqꝫ poten tis enumerat.

Pro responsione sciendũ ꝙ postq̃z visum est de necessita te ponendi sensum cõmunem. Hic consequenter videndum est de distinc tione eius ab aliis potentiis sensitiuis interioribus. vnde q̃a natura non deficit in necessariis neqꝫ habundat in superfluis ⁊ ad vitam animalis per fecti requiritur ꝙ non solum apprehendat rem in presentia sensibilis sed etiam in absentia eius. Alias enim cum motus animalis sequatur appre/ hensionem non moueretur ad querendum aliquod absens. Cuius cõtra rium videtur in animalibus perfectis cum moueatur ad prosequendũ ali quod absens. Ideo animal non solum cognoscit sensibile presens dum pre sens est vel dum presentialiter imutatur sed etiam speciem sensibilis reti/ net et conseruat.

Sciendum secundo ꝙ bene retinere et bene recipere in organis corporalibus diuersa principia consequuntur. Nan humida be/ ne recipiunt sed male retinent ⁊ econtra est de siccis cum ergo potentia sen

De anima

sitiua sit actus organi corporalis oportet ꝙ sit alia potentia que retineat
species sensibilium ⁊ alia que conseruet. vnde ad recipiendum ipsas ordi/
nantur sensus proprij et sensus cōmunis. Sed ad cōseruandum illas spe/
cies ordinatur fantasia siue ymaginatiua que est sicut thesaurus forma/
rum acceptarum per sensum cōmunem. Ideo sensus cōmunis ponitur
in prima parte capitis vbi congregantur nerui sensitiui omnium sensuum
exteriorum ⁊ est quasi centrum omnium sensuum ⁊ in propinquiori eius
parte est fantasia siue ymaginatiua vel ymaginatio que aliquādo vocatur
potentia formalis q̄a retinet formas ⁊ figuras sensibiliū.

Sciendū tercio ꝙ animal perfectū non solum mouet̄ ad
ꝓsequendū delectabile ꝫm sensum ⁊ ad fugiendū tristabile. sed etiā moue
tur ad ꝓseq̄uēdū vel fugiendum propter alias vtilitates. sicut auis colli/
git paleam non quia delectet sensuȝ sed quia vtilis est ad nidificandum ⁊
ouis fugit lupum non propter indecentiam coloris vel figure sed illū ap/
prehendit inimicum nature sue. ergo necessarium est animali perfecto ꝙ
recipiat aliquas intentiones que non percipiuntur a sensu exteriori. ⁊ ergo
indiget principio illius perceptōnis. ⁊ quia perceptio formarum sensibili
um fit per immutationem sensibilis. Non autem perceptio intentionum
non sensatarum. Ideo ad percipiendum illas intentiones non sensatas q̄
non percipiuntur per sensum exteriorem. nec per sensum cōmunem oritur
estimatiua in media parte capitis ⁊ quia ibi habet organū quodāmō im/
perfectum propter nimiū motum cerebri. iō ad conseruādum hmōi inten
tiones ponitur memoria que est thesaurus illarum intentionū. Cuiꝰ signū
est quia principium memorandi in animalibus fit per aliquam intentōnē
puta per nociuum vel conueniens et ista memoria habet organum in po/
strema parte capitis vbi sunt nerui motiui ⁊ sensitiui protensi per spon/
dilia dorsi.

Sciendum quarto ꝙ inter hominē et bruta non est dif/
ferētia q̄ꝫtum ad formas sensibiles. quia similiter imutant̄ a sensibilibꝫ ex/
terioribꝫ. Sed q̄ꝫtum ad intentōnes est differentia. quia bruta percipiunt
hmōi intentōnes quodam instinctu naturali tm̄ sed homo percipit eas ꝑ
quandam collatōnem. ideo potentia cognitiua illarum intentionū que in
brutis dicit̄ estimatiua in homine dicitur cogitatiua que per quanduȝ col/
latōnem istas intentōnes recipit. Ideo in homine hec potentia ratō par
ticularis dicitur quia est collatiua intentionū particulariū. sicut ratō intel
lectiua intentōnū vniuersaliū. Et etiam differentia est inter hominē ⁊ bru
tum ex parte memorie. quia memoria in brutis est subita recordatio prete
ritoꝝ. sed homo cum hoc habet reminiscentiam cuiꝰ actus est vti quodā
discursu vel syllogismo ad inquirendum memoriam preteritoꝝ ꝫm inten/
tiones particulares ⁊ conuenit memorie in hoībus inq̄ꝫtum est cōiuncta
virtuti superiori scȝ intellectui cuiꝰ aliquo mō naturā ꝑticipat

Conclusio preter quinqȝ sensus exteriores in animalibus
perfectis sunt alij quattuor sensꝰ iteriores. s. sensꝰ cōis ymaginatiua siue
fantasia estiatiua ⁊ memoria. pȝ satis ꝯclō ex dictis. Verūtamē Auicen/

na ponit q̄nq̧ interiores potentias q2 distinguit ymaginatiuā a fantasia. s3 Thomas nō ponit realē drām inter ipos. q2 opatio ymaginatiue ꝛ fantasie pn̄t eidem conuenire.

Ad rōnes añ oppositū ad primā dicit̃ ꝙ sensus cōmunis respectu pticulariū nō dr cōmunis p pdicatōem s3 p causalitatē sicut radix cōis ꝛ ꝯmune pncipiū ipoꝝ. iō bn̄ distinguit̃ ꝯtra ipos. Ad scdam dr ꝙ sicut vna potētia orit̃ ab aīa mediāte alia. silr actio vni⁹ subijcit̃ actioni alterius ꝛ ſm h̄ fantasiatiuū ꝛ memoratiuū dicūtur passiones pmi sensitiui tanq̧ efficiētis ꝛ nō tanq̧ subiecti. Ad terciā dr ꝙ l3 opatio intellectus oriatur ex sensu tn̄ intellect⁹ multa cognoscit in re apphensa p sensu3 que sensus pcipe nō pt. Et ita dōm ē de estimatiua respectu sensus pticularis. Ad q̄rtā dr. ꝙ cogitatiua ꝛ memoria in hoīe hn̄t illā eminētiā vltra cetera aīalia nō p aliq̄d qd̄ sit ꝓpriū sensitiue parti s3 ꝓpter affinitatem ad intellectū. Jō cogitatiua ꝛ reminiscentia nō sūt alie potentie ab estimatiua ꝛ memoria in hoīe. tn̄ sunt in eo pfectiores q̄ꝫ in brutis.

Uoniam aūt duab⁹ differentijs diffiniūt maxime animam motu quod ſm locum et in eo quod est intelligere et discernere ꝛ sentire. Uidetur autem ꝛ intelligere et sapere tanq̧ quoddam sentire esse. Jn vtrisq̧ enim his aīa iudicat aliquid et cognoscit eoꝝ que sunt. Et antiqui sapere ꝛ sentire idem esse aiunt. sicut Empedocles dixit ad presens. voluntas augetur et in hominib⁹ ꝛ in alijs. Unde eis semp sapere altera prestat. Jdem aūt his vult. ꝛ id quod est homeri Talis em̄ intellectus est in terrenis hoīb⁹ quale3 ducit in diem pater virorumq̧ deorumq̧. Oēs em̄ hi intelligere corporeum. sicut sentire opinantur. Et sentire ꝛ sapere simile simili. sicut ſm principia rōnibus determinauimus. Et tamē oportuit simul ipsos de deceptōne dicere magis ꝓprium em̄ est animalib⁹ ꝛ plurimū tempus in hoc perficit anima. vnde necesse aut (vt quidam dicūt) omnia que vident̃ esse vera. aut dissimilis tactū deceptōnem esse. Hoc em̄ cōtrariū ei qd̄ simile simili cognoscere. Uidetur aūt ꝛ deceptio ꝛ scientia cōtrarioꝝ eadem esse. Q quidem igitur nō idem sit sapere ꝛ sen

tire manifestũ est. hoc q̃dem eñ in omnibꝫ est. illud autem in paucis aĩalium est. Sed neqꝫ intelligere in quo est ⁊ recte ⁊ non recte. recte quidem prudentia ⁊ scientia aut opinio vera Non recte aũt ꝯtraria horum. neqꝫ hoc est idem cuꝫ ipso sentire. sensus quidem ꝓpriorum semper verus est ⁊ in omnibꝫ inest animalibꝫ. Intelligere autẽ ꝯtingit et falso. ⁊ nulli inest cui nõ est ratio. Fantasia eñ alterum est a sensu ⁊ ab intellectu. Et hoc non fit sine sensu. ⁊ sine hac non est opinio. Qꝛ autem non est eadem fantasia ⁊ opinio manifestũ. hec quidem eñ passio in nobis est cum volumus. Pre oculis eñ est facere sicut in recordatiuis positi et ydolum sunt faciẽtes: Opinari aũt non in nobis est. Necesse eñ falsum aut verum dicere Amplius aũt cuꝫ opinamur difficile aliquid aut terribile statim ꝯpatimur. Similiter aũt est ⁊ si ꝯsiderãduꝫ ꝼm fantasiam aũt similiter nos habemus. sicut si essemus cõsiderantes in pictura difficilia et ꝯfidentia. Sunt aũt ⁊ ipius acceptionis differentie scientia ⁊ opinio ⁊ prudentia ⁊ ꝯtraria horũ. de quorũ differentia altera sit ratio.

Queritur vtrũ intelligere ⁊ sentire sint idem sicut fantasia et opinio ☞ Arguit̃ p̃mo ꝙ sic. qꝛ tam intelligendo q̃ꝫ sentiendo anima iudicat ⁊ cognoscit. ergo intelligere est idem cũ sentire. ⁊ ꝑ ꝯsequẽs intellectus cum sensu ⁊ etiam opinio que ꝑtinet ad intellectũ cũ fantasia q̃ ꝑtinet ad sensum Scđo sic. nullũ incorporeũ patit̃ a corporeo. sed intellectus ⁊ volũtas patiũtur a corporibꝫ celestibꝫ. qꝛ ꝼm Empedoclẽ diuersitas tempoꝝ hominibꝫ ⁊ brutis alia ⁊ alia sapere p̃stat. homines eñ diuersis horis ⁊ tpibꝫ de rebꝫ diuersimode iudicãt. ergo intellectus est corporeus. ⁊ ꝑ ꝯsequens nõ differt a sensu. nec intelligere a sentire Tercio sic. talis est intellectus in hominibꝫ qualẽ inducit pater viroꝝ deorũqꝫ scꝫ sol. g̊ intellectus patit̃ a corꝑe celesti. ⁊ sic est corporeus ⁊ nõ differt a sensu. In oppositũ est ph̃us in littera.

Sciendũ primo ꝙ postq̃ꝫ ph̃us ostendit duas operationes sensus ꝯmunis nõ excedere virtutem p̃ncipij sensitiui. Inquirit ꝯsequent̃ vtrũ sapere ⁊ intelligere ⁊ q̃dã alie oꝑatões excedãt facultatẽ hm̃oi

ꝑncipij. ꝑmo ostendendo ꝙ intelligere ⁊ sapere nō ꝑtinent ad sensum qđ est ostendere sensum nō esse idē cū intellectu. Deinde ostendit ꝙ fantasia que ꝑtinet ad sensum ⁊ est apparitio q̄ fit in ꝑte sensitiua nō est idem cum opinione que ꝑtinet ad intellectū. ⁊ est q̄dam apparitio intellectiua. Deinde ꝯparat opinionē ad intellectū ⁊ fantasiā ad sensum

Sciēdū scđo. ꝙ nullū corpus pt̄ directe agere in icorporeū. Et qꝛ potētie sensitiue sunt corporee. qꝛ sunt virtutes organis corporeis affixe. ideo pñt imutari ꝑ actōem corpoꝝ celestiū. nō tñ ꝑ se sed ꝑ accidens. qꝛ nec aīa nec virtus eius mouet̄ nisi ꝑ accidens moto corpore. ideo antiq̇ ponentes celū habere directe impssionē in intellectū ⁊ volūtatem dixerūt intellectū esse corporeū ⁊ per ꝯsequens nō differre a sensu. ⁊ etiā ꝙ sapere ⁊ intelligere sint idem cū sentire. qꝛ tam intelligendo q̄ȝ sentiendo aīa cognoscit. Et ꝙ dicat̄ celū agere in intellectū ⁊ volūtatē patȝ ꝑ v̄ba eoꝝ. qꝛ dicit Empe. ꝙ in hominibꝫ ⁊ brutis augetur volūtas ad presens ⁊ diuersitas tempoꝝ intellectui diuersa sapere p̄stat. Et homerus dꝛ ꝙ talis est intellectus in terrenis hoībꝫ qualē inducit pater viroꝝ deoꝝ́q; sol qui ꝭm ipsum dꝛ pater viroꝝ. qꝛ sol et hō generant hominē. Et dꝛ pater deoꝝ. quia ceteros planetas illuminat quos antiqui credebant esse hoīes deificatos in celo post mortē. quoꝝ sol pater fuerat.

Tercio sciendū. ꝙ licet impressio corpoꝝ celestium pt̄ indirecte ꝑtingere vsq; ad volūtatē ⁊ intellectū ꝓut intellectus in sua opatione ꝯiūgitur sensui. qꝛ leso organo fantasie impedit̄ speculatio intellectus. Silr̄ volūtas ꝯiūgitur appetitui sensitiuo ⁊ inclinat̄ ad mouendū vel volendum ꝭm inclinationes appetitus sensitiui qui pt̄ variari ꝑ actionē corpoꝝ celestium. tñ corpora celestia non possunt directe agere in intellectuȝ ⁊ volūtatem. Nec volūtas de nc̄citate trahit̄ ad appetitus sensitiuos. sed de se manet libera ad hoc ꝙ sequat̄ vel nō sequat̄ inclinatōem appetitus sensitiui. ideo corꝑa celestia non inducūt necessitatē corporibꝫ humanis. quare ratio antiquoꝝ est falsa.

Conclusio prima. Antiqui male assignabant causaȝ cognitiōis esse sīlitudinē cognoscētis ad cognitū nō assignātes cām deceptionis. Patȝ. qꝛ deceptio est magis ꝓpria aīalibꝫ q̄ȝ cognitio. qꝛ hoīes a seipso decipi possunt. ⁊ si veritatē cognoscāt opꝫ ꝙ ab alijs doceant̄. ⁊ in maiori tp̄e aīa est in deceptōe q̄ȝ in cognitione veritatis. ad quā cognitōem vix ꝑuenit nisi ꝑ studiū magni tp̄is. ergo antiqui assignātes cām cognitiōis aīe debuerūt assignare cām sue deceptōis. qđ tñ nō fecerūt. Nec valet dicere ꝙ sicut causatur cognitio ꝑ ꝯtactum rei sīlis. ita deceptio ꝑ ꝯtactum rei dissimilis. qꝛ ꝯtrarioꝝ est eadem deceptio ⁊ scīa. modo simile ⁊ dissimile ꝯtrariantur. ergo si de simili habet̄ scīa ita de dissīli. ⁊ silr̄ de deceptōe

Secūda ꝯclusio. Sentire nō est idem ꝙ sapere nec intelligere. Primū patȝ. qꝛ sentire inest oībꝫ animalibꝫ. sed sapere ꝯuenit paucis. ergo sentire non est idem qđ sapere. Nec tñ intelligendū est ꝙ sapere solum insit hominibꝫ. qꝛ quedā bruta aliquid prudentie participant ꝓut nec

De anima

te iudicant ad agendū per naturalem estimationem. Secūdū3 ꝓbatur. q2 ꝯtingit intelligere recte ꝛ nō recte. vt ꝑ sapientiā ꝛ prudentiā intelligimus recte ꝛ non recte ꝛ opposita hoꝝ. sed non ꝯtingit sentire nō recte. q2 sensus circa ꝓpria sensibilia semꝑ est verus. Itē sentire ꝯuenit omib9 animalib9. s3 intelligere solū ꝯuenit habentib9 rōnem. ergo sentire non est idem qđ intelligere cum potentie ꝑ suos actus distinguūtur. Et capit hic sapere vt idem est ꝙ iudicare. et intelligere vt idem est ꝙ apprehendere ꝑ intellectū. qui ꝑmo apprehendit ꝛ postea iudicat

Conclusio tercia. fantasia non est idem qđ opinio. Patet q2 fantasia est in nobis cu3 volumus. q2 est in potestate nostra formare aliquid quasi apparens nobis vt montē aureū. sed opinari nō inest nobis cū volumus. sed opoꝛ3 opinātem habere rōnē ꝑ quā verū vel falsum opinat igitur ꝛc. Secūdo ad opinari semꝑ sequit delectatio vel tristitia. q2 per hoc ꝙ apprehendimus aliquid tristabile vel delectabile habet delectatio vel tristicia. sed ad fantasiam non sequitur passio in appetitu. q2 dum aliquid nobis apparet ꝭm fantasiā similiter nos habemus vt cōsiderantes in pictura aliqua delectabilia vel tristabilia vnde non seqtur delectatio vel tristicia. igitur opinio nō est idem qđ fantasia.

Conclusio quarta. Opinio ꝑtinens ad intellectu3 non est intellectus nec fantasia que pertinet ad sensum est sensus. Pat3 q2 dū sentimus vel intelligimus aliquid dicimus ita esse. sed quādo habemus opinionem vel fantasiam dicimus ꝙ sic videt vel apparet ꝛ nō sum9 certi

Ad rōnes ante oppositum ad primā dicit. ꝙ aliter fit iudicium ꝑ intellectum ꝛ sensum ꝭm ꝙ intellectus et sensus circa diuersa operantur Ad secūdam ꝛ terciā pat3 solutio ex dictis.

E eo aūt qđ est intelligere. qm̄ alterū est ab eo quod est sentire. Huius aūt aliud fantasia esse videt. aliud opinio De fantasia determinās sic ꝛ de altero dicēdū ē. Si igitur fantasia est ꝭm quā fantasma aliqđ in nobis fieri dicim9 ꝛ si nō aliqđ ꝭm metaphorā dicim9 vna qđā potētia est: haꝝ aūt habit9 ꝭm quā discernim9 aut verū aut falsum dicim9 hmōi aūt sunt sensus. opinio scīa ꝛ intellect9. Quod quidē igit nō sit sensus manifestū ex his est. Sensus qđē em̄ aut potentia aut act9 est. vt visus ꝛ visio. fantasiat aūt aliqđ ꝛ nullo hoꝝ existēte: vt q in somnis. Postea ꝭm potentiā sensus qđē semper adest viuentib9 ꝛ nō oꝛbatis. fantasia autem non

Si vero ei qđ actu idem omnibꝫ vti ꝯtingeret bestijs fantasiam inesse. videtur aũt non bestijs. vt formice aut api aut vermi. Postea hi quidem veri semper. fantasie autē plures false. Amplius autē non dicimus cum operemur certe circa sensibile. quoniam videtur hoc nobis sed magis cum nõ manifeste sentimus. tunc et aut verus aut falsus. Et quod ꝗdem diximus apparent ⁊ dormientibꝫ visiones. Atuero neqꝫ semper vera dicentium neqꝫ vna erit vt scientia aut intellectus. Est enĩ fantasia ⁊ vera ⁊ falsa. Relinquitur igitur videre si opinio sit. Fit enĩ ⁊ opinio ⁊ vera ⁊ falsa. sed opinioni quidem inheret fides. Non enĩ contingit opinantem de quibus non videtur credere. Bestiarum autem nulli inest fides fantasia autem multis. Amplius si omnẽ opinionem consequatur fides. fidem autem suasum esse. suasionē autẽ ratio. Bestiarum autem quibusdam fantasia inest. ratio vero non. Manifestum igitur quoniam neqꝫ opinio cum sensu neqꝫ ꝑ sensum neqꝫ complexio opinionis ⁊ sensus erit fantasia. Propter hoc et manifestum ꝙ non alia quedam est opinio. sed illa que quidem cuius est ⁊ sensus Dico autẽ ex albi opinione et sensu complexio fantasia est Non enĩ ex opinione quid est albi: ex sensu autẽ boni. Apparere igitur est opinari. quod ꝗdem sentitur non ꝺm accidens: Apparent aũt ⁊ falsa. de quibus simul acceptionẽ veram habent. ⁊ videtur sol vnius pedis. sed creditus est maior esse habitatione. Accidit igiť aut abijcere suijpsius verā opinionem quam habebat saluatā saluare non oblitum neqꝫ decredentem. aut si adhuc habet eandẽ necesse veram ⁊ falsam. sed falsa facta est cũ lateat trãscendens res. Non ergo vnum aliquod horum est. neqꝫ ex his fantasia. Sed qm̃ accidit moto hoc moueri alterum ab hoc. fantasia aũt motus videtur esse. ⁊ non sine sensu fieri sed in his que sentiũt. ⁊ quorum sensus est. Est autem motũ fieri ab actu sensus. ⁊ hunc similem necesse est esse sensui. erit vtiqꝫ fantasia ipsa motus non sine sensu contingens. Neqꝫ non sentientibꝫ inesse. Et multa aũt est ꝺm ipam facere ⁊ pati habens. ⁊ esse veram ⁊ falsam. hoc autem accidit propter hoc ꝙ sensus propriorum quidem est verus autē ꝗꝫ paucissi/

mum habēs falsū. Secūdo aūt de accidere hoc ꝛ hoc iam ꝯtingit mentiri. Qđ quidem em̄ album non mentitur. si autem hoc album aut aliud mentitur. Tercio autē ꝯmunium et consequentiū accidentia quib₉ insunt propria. Dico autē vt motus ꝛ magnitudo accidūt sensibilib₉. circa que est maxime iam decipi. Scđm sensum motus aūt ab actu factus differt a sensu qui ab his trib₉ sensibus. Et primus quidem presentis sensus verus. Alij autē presentis ꝛ absentis erunt vtiq₃ falsi. Et maxime cum procul sit sensibile. Si quidem igitur nihil aliud habet que dicta sunt nisi fantasia. hoc autē est quod dictum est. Fantasia vtiq₃ erit motus a sensu ꝑm actum factus. Quoniam autē visus maxime sensus est. et nomen a lumine accepit. qm̄ sine lumine non est videre Et quoniam immanent ꝛ similes sunt sensib₉. multa ꝑm ipsos operantur animalia. Alia quidem quia non habent intellectum vt bestie. Alia vero ex velamēto intellectus. aliquādo passione aut egritudine aut somno. vt homines. De fantasia quidem igit̃ q̇d est ꝛ ꝓpter quid dictū sit in tantum

Querit̃ vtrū fantasia sit sensus intellectus vel opinio.

☞ Arguit̃ p̄mo ꝙ sic. quia quidq̇d est in nobis ꝑtinēs ad cognitōnem reducit̃ ad sensum vel intellectū. sed fantasia est in nobis ꝑtinēs ad cognitionē ꝛ nō ꝑtinet ad intellectū. g̃ ad sensuz. ꝛ ꝑ ꝯsequens est sensus Secūdo sic. dꝛ scđo phisicoꝝ ꝙ intelligētie credere est incōueniēs. ꝛ ibi capit̃ intelligentia ꝓ fantasia qđ nō recte fieret nisi esset intellectus. Tercio sic. scire est rem ꝑ cām cognoscere. sed qn̄q₃ ꝑ fantasiam ꝯphendim⁹ rē ꝑ cām vt qn̄q₃ ꝑ fantasiā gladij fantasiamur interfectōem Quarto opinio ē assensus rōnis ad vnā ꝑtē ꝯtradictōis cū formidine de opposito. sed hoc ꝯuenit fantasie. ergo est opinio In oppositū est ph̄s in littera

Sciendū primo ꝙ postq₃ ph̄us ostendit ꝙ fantasia non est opinio. ꝯsequenter inq̇rit q̇d sit fantasia. ꝛ cuz sit ostensum ꝙ intelligere est aliud a sentire. ꝛ ꝙ opinio ꝑtinet ad intellectū ꝛ fantasia ad sensuz. consequēter determinat de fantasia inquirendo quid est. ꝛ postea determinabit de intellectu ꝛ opinione. ꝛ in alijs libris sequētib₉ de alijs sensib₉ interiorib₉

Sciendum secūdo. q̄ cū fantasia sit ſm quam aliqd fantasma nobis apparet. vt ydolum vel silitudo alicuius rei particularis. videtur q̄ fantasia sit de numero habituum vel potentiarum cognitiuarum quibus vnum distinguitur ab alio. vt verum a falso. quia aliquid apparere non est aliud q̄ȝ cognoscere verum a falso. sed quatuor potentie vel actus quib⁹ verum a falso discernit̄. sciȝ sensus intellectus scientia ⁊ opinio. capiendo tamen intellectū ꝓ cognitōe ṗncipioꝝ et sensum ꝓ actu potentie cognitiue sensitiue.

Conclusio prima. fantasia non est sensus nec sensus in potentia nec sensus in actu. Primū patȝ dupl̄r. q2 sensu existente in potentia nihil nobis apparet. sed in fantasia semꝑ nobis aliquid apparet. Secūdo sensus in potentia semꝑ adest aīali. non aūt fantasia. cum non semꝑ nobis aliquid appareat. ergo ⁊c. et hic capit̄ fantasia ꝓ actu fantasie. Secūdū ꝓbatur quadrupl̄r. ṗmo q2 sentire in actu ꝯuenit oīb⁹ brutis. sed fantasia non ꝯuenit oīb⁹ brutis. q2 formice apes ⁊ vermes nō habent fantasiam. et est sermo de fantasia determinata q̄ hȝ organū determinatū vbi retinentur spēs sensibiliū abeūtib⁹ sensibilib⁹. Sed ꝯtra argueret̄. q2 p̄dicta animalia sunt prudentia. vt pȝ ex suis operib⁹. q2 prouident sibi de futuris. g̊ habent fantasiam determinatā. Rñdetur q̄ illa aīalia solū operant̄ quadā naturali inclinatōe. ⁊ nō q2 habeant fantasiaȝ determinatā distinctā a sensu. nihil eīn fantasiant̄ nisi dum mouētur a sensibili. et q̄ȝuis operant̄ ꝓpter finem quasi ꝓuidendo de futuro. hoc tñ non est q2 habeant precognitiōem futuri. sed q2 imaginātur actus p̄sentes qui ordinātur ad finem ⁊ magis operant̄ ex naturali inclinatōe q̄ȝ ex apprehensione. Secūda rō. sensus ſm actum semꝑ sunt veri. q2 sensus circa sensibile non decipit̄. sed fantasie sepe sunt false. igit̄ ⁊c. Tercia rō. cū aliquid sentimus in actu habemus certitudinē de ipso. sed cū aliquid fantasiamur dicim⁹ q̄ hoc nobis videt̄ ⁊ sumus incerti. Quarta rō. dormientib⁹ sepe inest fantasia. ⁊ eis nō inest sensus in actu. ergo fantasia nō est sensus in actu

Secūda ꝯclusio. fantasia non est intellectus vel scientia. Patet. q2 intellectus ⁊ scia semꝑ sunt veroꝝ. fantasia vero est q̄nq̄ȝ veroꝝ et quandoq̄ȝ falsorum

Tercia ꝯclusio. fantasia nō est opinio. Patȝ primo. q2 ad opinionē semꝑ seq̄tur fides. sed illa nō semꝑ sequitur ad fantasiā. cum in brutis nō sit fides. tñ in eis reperit̄ fantasia. Secūdo. q̄cūq̄ȝ hñt opinioneȝ hñt rōnem ꝑ quā fit ꝑsuasio ⁊ fides. sed nulla bestia hȝ rōnem ⁊ tñ aliq̄ habent fantasiā. g̊ fantasia nō est opinio

Quarta ꝯclusio. fantasia nō est q̄d ꝯpositū ex sensu ⁊ opinione. Patȝ q2 multotiens habem⁹ sensum falsum ⁊ verā opinionē. sicut sol ſm sensum apparet bipedalis q̄ȝtitatis. ⁊ tñ rōne credimus ipm eē maiorē tota terra. g̊ fantasia non est q̄d ꝯpositū ex sensu ⁊ opinione. ⁊ sic habet̄ quid non sit fantasia

Dubitat̄ q̄d est fantasia. Rñdet̄ q̄ est mot⁹ factus a sensu

ꝑm actū. ꝛ iste motus cāˀtur a sensu in actu. ideo silis est sensui. cū oīe agēs agat sibi sile. Nā illud qđ mouet eo ꝙ mouetˀ causat motuȝ silem motui q̄ mouetˀ. ḡ motus fantasie nō potest esse sine sensu.

Dubitatˀ secūdo. cū fantasia sit motus a sensu qualiter fantasia pt esse falsa sensu existente vero. ¶ Pro dubio sciendū ꝙ licet sensus circa ꝓpria sensibilia raro deficiat sicut potētie naturales nō deficiūt a proprijs opatōibꝫ nisi raro. tn̄ sensus circa sensibilia cōia ꝛ ꝑ accn̄s sepe decipitur. qꝛ iudiciū de ipis variatˀ ꝑm diuersas cās. Tūc rn̄detˀ ꝙ fantasia pt eē falsa sensu existente vero. qꝛ motꝰ fantasie est factus a sensu. ꝛ est effectus eiꝰ. ſȝ effectꝰ est debilior sua cā ꝛ q̄to plus elongatˀ a pmo agēte tanto minus hȝ de virtute eiꝰ. ideo licȝ motꝰ fantasie qui fit a sensu ꝓprioꝝ sensibilium vt in pluribꝫ sit verꝰ in p̄sentia sensibilis. tn̄ in absentia pt eē falsus. etiā fantasia circa sensibilia cōia ꝛ sensibilia ꝑ accn̄s pt esse falsa. tam̄ in p̄sentia q̄ȝ in absentia ipsorum.

Dubitatˀ tercio. a quo sumitˀ nomē fantasie. Rn̄detˀ ꝙ phos grece est idē ꝙ lux latine Jn̄ venit phanos qđ est apparitio vel illuminatio vnde vlterius dicitur fantasia.

Dubitatˀ quarto. q̄re aīalia agūt ꝛ patiūtur ꝑ fantasiam Rn̄detˀ ꝙ fantasie manēt abeūtibꝫ sensibilibꝫ in actu. ideo sicut sensus in actu mouet appetitū in p̄ntia sensibilis. ita fantasia in absentia. ꝓpter h̄ aīalia multa opantˀ ꝑm fantasiā. ꝛ hoc ꝯtingit qn̄ deest intellectus q̄ nō corrigit cognitōem fantasie. ideo nō h̄ntia intellectū agūt ꝑm fantasiam. ꝛ qn̄q̄ȝ hoīes dū nō h̄nt intellectū velatū qđ ꝯtingit tripl'r. qꝛ qn̄q̄ȝ intellectꝰ ē velatus ex forti passione q̄ obnubilat intellectū vt in icōtinēte. qn̄q̄ȝ ꝓ͛ ex infirmitate. vt in freneticis. qn̄q̄ȝ aūt in somno vt in dormiētibꝫ. Jstis de causis fantasia p̄ualet intellectui. ꝛ tūc hō ꝯsequtur opatōem fantasie.

Ad rōnes aū oppositū Ad p̄mā đr ꝙ fantasia ꝯsequitˀ actū sensus. ſȝ tn̄ nō est sensus Ad scđaȝ đr. ꝙ ibi capitˀ intelligētia ꝑ imaginatōe vel fantasia qꝛ nōdū ꝓbauerat phs intellectū esse distinctū a fantasia ꝛ sensu Ad terciā đr ꝙ ꝑ fantasiā ꝑ accn̄s ꝯtingit intelligere effectum ꝑ cām. qn̄q̄ȝ apprehēsione sensitiua. ſȝ h̄ nō fit ꝑ discursum rōnis qđ reqritˀ ad sciam Ad q̄rtā đr ꝙ fantasia nō est assensus rōnis. sed est motus factus a sensu. ꝛ sic est finis huiꝰ secūdi de aīa.

Recapitulatio huiꝰ scđi libri de aīa in quo determinatū est de aīa q̄tū ad subam eiꝰ ꝛ q̄tū ad potētias vegetatiuas ꝛ sensitiuas. Cuiꝰ sunt quatuor tractatꝰ. Primo detˀminatˀ de aīa ꝑm se totā ꝛ q̄tum ad eiꝰ subam. Jn scđo ꝓ͛ de potētijs vegetatiuis. Jn tercio de sensibꝫ exteriorꝫ Et in q̄rto de sensibꝫ interiorꝫ. secūdꝰ ibi (q̄re p̄mū de alimētis) Terciꝰ ibi (determinatis aūt de his) Quartꝰ ibi (ꝙ aūt nō sit sensus) Primus tractatꝰ hȝ tria capl'a. Jn p̄mo phs inuestigat cōem definitōem aīe. Jn scđo ꝯcludit ꝓpriā definitōem eiꝰ q̄ pt appropari cuilibet aīe. ibi (Om̄ aūt) Jn tercio ostēdit qualiter p̄dicta definitio đȝ appropriari diuersis ptibus aīe enumerando potentias anime et ostendendo qualiter ꝯstituūt diuersos gradus viuētium. ibi (Potentiaꝝ aūt anime)

Liber secūdus

¶ Secundus tractatus ꝯtinet duo capitula. In primo phus ostendit que operationes ꝯueniūt anime vegetatiue. In secūdo determinat de alimento quod est obiectum anime vegetatiue. ⁊ quō se habet ad operatōes anime vegetatiue. et quō ſm illas operationes definiūtur potentie anime vegetatiue. ibi(Om̄ aūt que habent potentie. ¶ Tercius tractatus continet septem capitula. In pmo phus ostendit ꝙ omnis sensus est in potentia passiua. ⁊ quomodo habet reduci ad actum. In secundo determinat de sensibꝫ in ꝯmuni et in speciali de sensibꝫ ⁊ de sensu visus. ibi(Dicenduz autem) In tercio determinat de sensibili ⁊ sensu auditus. ibi (Nūc autez pmū) In quarto de sensibili ⁊ sensu olfactꝰ. ibi(de odore aūt) In quinto de gustabili ⁊ gustu. ibi (gustabile aūt) In sexto de tangibili ⁊ tactu. ibi (tāgibile aūt) In septimo de sensibꝫ in ꝯmuni ꝙ omnis sensus est susceptiuꝰ specierum sine materia. ibi(Oportet autem vniuersaliter) ¶ Quintus tractatus cōtinet quatuor capitula. In primo phus ostendit qualiter sītm̄ quinqꝫ exteriores ⁊ qualiter in animali requiritur pluralitas sensuum In secundo probat ꝙ preter quinqꝫ sensus exteriores sit ponendus sensus communis. propter duas operationes sensus que nō possunt fieri ab aliquo sensu particulari. In tercio ostendit ꝙ intelligere differt a sentire et intellectus a sensu. et similiter opinio ꝯsequens intellectuz ⁊ fantasia que consequitur actum sensus. In quarto ostendit quid non est ⁊ quid est fantasia. Secundum ibi(Quoniam autem sentimus) Tercium ibi Quoniam aūt duabꝫ differentijs. Quartū ibi(De eo aūt qđ est intelligere

¶ Finitur Secūdus liber de Anima.

¶ Sequitur Tercius liber de Anima

De anima.

E parte autem anime qua cognoscit anima et sapit siue separabili existente siue nõ separabili ẜm magnitudinem. sed ẜm rationem considerandum quam habet differentiam. et quomodo quidem fit ipm intelligere. Si igitur est intelligere sicut sentire aut pati aliquid. vtiqꝫ erit ab intelligibili. aut aliquid huiusmodi alterũ Impassibilem ergo opoꝛtꝫ esse susceptiuum autem speciei. ⁊ potentia hmõi sed non hoc. Et similiter se habere sicut sensitiuũ ad sensibilia. sic intellectiuum ad intelligibilia.

Circa initium tercij libꝛi de aĩa

Queritur vtrũ intellectus noster possibilis sit potẽtia passiua. Arguit᷑ ꝙ non. quia substãtia est intellectiua eo ꝙ est ĩmaterialis. sed anima nostra est ĩmaterialis per suã essentiam. ergo ꝑ suã essentiam est intellectiua. ⁊ sic intellectus non est potentia passiua. Secundo ar᷑. vnũquodqꝫ patitur ẜm materiam ⁊ agit ẜm foꝛmã. sed virtus intellectiua cõsequit᷑ ĩmaterialitatẽ substantie intellectualis. ergo intellectus non est potẽtia passiua. Tercio intellectus noster possibilis est immaterialis sed vnumquodqꝫ patitur ratione materie ergo intellectus non est potentia passiua. Quarto agens nobilius est patiante. sed potentie vegetatiue sunt actiue. ergo intellectus qui est perfectioꝛ istis ẽ potẽtia actiua

In oppositum est phũs in littera. Pro rñsione sciendum primo ꝙ postqꝫ phus in secũdo libꝛo egit de parte sensitiua anime ⁊ ostendit ꝙ intelligere ⁊ sentire non sint idem cõsequẽter. In isto tercio determinat de parte intellectiua anime ⁊ ꝯsequenter de actibus et differentia eiꝰ a sensu ⁊ vltimo de pꝛincipio motiuo ẜm locum. Et pꝛimo tractat de intellectu possibili. secũdo de intellectu agẽte. tercio de intellectu in actu. quarto de virtute appetitiua. ⁊ de pꝛincipio motiuo. ⁊ q̄uis intellectus agens nobilioꝛ sit possibili eo ꝙ agens nobilius sit paciente. tamẽ pꝛius determinat de possibili eo ꝙ maioꝛẽ habet affinitatem ad sensum.

Sciendum secundo ꝙ phũs vocat partem intellectiuam anime partẽ qua anima cognoscit ⁊ sapit. cognoscit eñ q̄tum ad appꝛehẽsionem ⁊ sapit q̄tum ad iudiciũ intellectus vel diceret ꝙ cognoscere refertur ad intellectum pꝛacticũ sapere vero ad speculatiuũ. Et querit phus vtrũ hec pars sit seꝑabilis ab alijs partibus anime subiecto vel rõne tm̃ et si sit seꝑabilis ẜm rõnem tm̃ quã differentiã habet ad alias partes ⁊ q̇a ꝓprietates potentie cognoscuntur ex quantitate sui actus. Ideo phus in

quirere opatōnem intellectus vt potentia intellectiua cognoscat.

Sciendum tercio q passio vl pati dicitur tripliciter. vno modo ꝓprie qn̄ ab aliquo remouet q̄litas sibi cōueniens ſm naturā suā ꝓpriam vel naturalem inclinatōnem vt aqua patitur dum calefit. Secūdo modo dicit minus ꝓprie aliquid pati dum aliquid abijcit ab eo siue sit cōueniens siue non. ꝛ isto modo patit nedum egrotans sed etiam qui sanat. Tercio mō dicit aliqd pati cōiter qn̄ recipit aliquid ad qd erat in potentia sine hoc tn̄ q aliqd ab eo abijciat. ꝛ isto modo omne qd exit de potētia in actum patit dato q perficiat ꝛ hec vocat passio pfectiua. sed primo et secūdo modis dr passio corruptiua licet minus ꝓprie q̄ꝫ secūdo modo.

Conclusio prima. Intellectus noster possibilis est passiuus passione pfectiua. sed nō corruptiua. Primū patet. qꝛ sicut se habꝫ sentire ad sensibilia. sic intelligere ad intelligibilia. sed sentire est passio sensus respectu sensibiliū. g̃ intelligere ē quoddam pati respectu intelligibiliū. ꝛ sic intellectus est potentia passiua perfectiua. Maior patet. qꝛ sicut sentire ē quoddā cognoscere ꝛ qn̄qꝫ et qn̄qꝫ non. Ita intelligere est cognoscere qn̄ꝫ in actu ꝛ qn̄qꝫ in potentia. Secūda pars patet ꝑ rōnem ante oppositum.

Conclusio secunda. Intellectus noster possibilis est immixtus. Nō tamē vt imparet vt dicit Anaxagoras sed vt oīa cognoscat patet. qꝛ omne susceptiuū qd est in potentia ad aliqua denudatū est ab illis quoꝝ est susceptiuū vt supra patuit de organis sensus. sed intellect⁹ possibilis est in potentia ad oīa intelligibilia ꝛ est susceptiuus ipoꝝ. g̃ denudatus est ab oībus ipīs ꝛ cū possit intelligere oīa corpalia seqtur q caret omī natura corporea. ꝛ sic est imixtus. qꝛ si esset in se corporeus natura corporalis intus existens ꝓhiberet extraneum. Ex dictis infert phus q intellectus noster nō hꝫ aliquā naturā determiatā. g̃ ē in potētia oīm intelligibilium ꝛ ꝑ hoc sibi ꝯuenit q nō solū est cognoscitiuus vnius generis cognoscibiliū sed vl'r totius nature sensibiliū. vt sicut materia ꝓ̄ma est in pura potentia ad omnes formas naturales ꝛ nulli ē actu vnita. sic intellect⁹ possibilis respectu intelligibiliū ante actuale intelligere nihil est actu illoꝝ que intelligit sed in potentia tm̄. ꝛ hoc est ꝯtra antiquos ponētes ipm cōpositū ex oībus vt oīa cognosceret. Secūdo si intellectus esset corpalis sic q haberet organū tunc oporteret ipm habere aliquā naturā determiatā de genere sensibiliū sic q esset calidus. humidus. frigidus vel siccus. ſꝫ qꝛ potētia q̄ ē act⁹ organi ꝯformat ipi organo. g̃ solū pciperet illa q̄ essent ꝓportionata tali nature. ꝛ sic nō eēt cognoscibilis oīm intelligibiliū. Itē sic antiq dixerunt Aīa est locus specieꝝ intelligibiliū rōne intellect⁹. qꝛ sicut loc⁹ est receptiuus locatoꝝ sic intellect⁹ est receptiuus intelligibiliū. sed h̄ nō eēt si itellect⁹ nr̄ haberet organū. qꝛ tūc spēs nō solū recipent i aīa ſꝫ i toto ꝯiūcto

Dubitat vtrū sit silis passibilitas sensus ꝛ intellectus. Rñspōdet q nō. qꝛ sensus ē affixus organo corpeo qd p̄t corrūpi ab excellētia sensibilis ꝛ excellens sensibile nō p̄t sentire debilia sensibilia. ſꝫ intellect⁹ nr̄ nō hꝫ organū nec p̄t corrūpi ab excelētia itelligibiliū. ſꝫ cū intellect⁹ cognoscit aliqd valde itelligibile nō min⁹ itelligit infima. ſꝫ magis pficit tn̄ ꝑ accidens intellectus debilitatur ex lesione organum sensus quod necessario

De anima

requiritur ad sibi presentandū suum obiectum.
Ad rōnes añ oppositū ad pmā dr ꝙ īmaterialitas substā
tie īmaterialis create nō ē intellectꝰ eiꝰ sꝫ ex īmaterialitate eiꝰ hꝫ ꝟtutē in
telligendi. Jdō nō oportet intellectū eē essentiā aīe Ad secūdā pꝫ solutō
ex dictis Ad terciā dr ꝙ Aresto. vocat intellectū passiuū ꝟtutē cogita/
tiuā q̄ dr rō ꝑticularis q̄ ē corꝑalis rōne sui organi. sꝫ potētia intellectiua
dr intellectꝰ possibilis ꝛ nō passiuꝰ. qꝛ nō patit̄ duob̄ pmis modis Ad
q̄rtā dr ꝙ respectu eiusdē opatōnis ꝛ in eodē ordine agens ē nobiliꝰ patien
te. sed respectu diuersarum opationū ꝛ in diuersis ordinib̄ nō ē necessariū
sed patiens superioris potest esse nobilius agente inferioris ordinis.

Ecesse est itaqꝫ quoniā omnia intelligit immixtū esse. si
cut dicit Anaxagoras vt imperet. hoc autem est vt cog
noscat despectum intus apparens enim prohibet extraneū
et obstruet. Quare neqꝫ ipsius est esse naturam neqꝫ vnam.
sed ad hoc ꝙ possibilis sit vocatus itaqꝫ anime intellectus.
Dico autem intellectum quo opinatur et intelligit anima. ni
hil est actu eorum que sunt ante intelligere. Neqꝫ misceri est
rationabile ipsum corpori. Qualis em̄ aliquis vtiqꝫ fiet aut
calefactus aut frigidus. si organum aliquod erit sicut sensiti
uo. nunc autem nullum est.

Queritur vtrū intellectus noster possibilis sit a corpore
separabilis ꝫm esse. Arguit̄ ꝙ sic. quia vt dicitur in textu sensitiuum nō est
sine corpore hic autem scꝫ intellectus est sepatus. Secundo sic om̄e cor/
pus habet naturam determinatam. si ergo intellectus possibilis esset cor/
pori ꝫm esse coniunctus haberet naturam determinatam ꝛ sic esset singu
laris. ꝛ ꝑ ꝯñs reciperet intelligibilia singulariter quod falsuꝫ est. Tercio
si esset corpori coniunctus ꝫm esse sequeret̄ ꝙ esset corruptibilis ad corup/
tionem compositi. ꝯsequens est falsum. igit̄ ꝛc. Quarto eiusdem est po/
tentia ꝛ actus quia idem est quod potest agere. ꝛ quod agit. sed actus in/
tellectualis non est actus corporeus. ḡ neqꝫ potētia intellectiua ꝛ per con/
sequens intellectus est ꝫm esse a corpore separatus.

In oppositū Arguit̄ per phm qui vocat intellectum par/
tem aīe. sed aīa est actꝰ corꝑis. ḡ intellectus nō est a corpore separatus.
Sciendū ꝙ Auerrois ꝛ quidā alij moti pma ratione ante oppositum
dixerunt intellectum possibilem esse a corꝑe sepatū ꝫm eē vt vnā de substā
tijs sepatis ꝛ dicebat ꝙ lꝫ dicamur īelligere ꝑ ītellectū possibilē tñ h̄ nō ē
quia est nobis coniunctus ꝫm esse sed solum ꝫm intelligere ymagina/
tur enim Auerrois ꝙ intellectus possibilis sit nobis vnitꝰ per speciem
intelligibilem q̄ habet duplex subiectū. s. ītellectū possibilē ꝛ ipa fātasmata

que sunt in organis corporeis et quia talis species est quodammodo vnum cum intellectu possibili et quodammodo vnum cum fantasmatibus que sunt in nobis. Ideo dicit intellectum possibilem continuari cum fantasmatibus per talem speciem et etiam nobiscum quia fantasmata sunt in nobis

Sed contra hanc opinionem sit prima conclusio Intellectus possibilis quo intelligimus non est a corpore separatus secundum esse. patet. quia homo intelligit et necesse est quod aliquo principio formali intelligat. sed illud est intellectus possibilis de quo dicit philosophus. Dico autem intellectum quo anima opinatur. ergo intellectus possibilis est quo formaliter homo intelligit. sed impossibile est illud quo aliquid formaliter operatur ab eo esse separatum secundum esse quia nihil agit nisi secundum quod est in actu. sed nihil est in actu per id quod est ab eo separatum secundum esse. ergo intellectus possibilis quo intelligimus non est a corpore separatus secundum esse. Licet enim id quo aliquis operatur tanquam principio effectiuo possit esse ab eo separatum vt cum baliuus operatur per regem vel econtra tamen impossibile est id quo aliquid formaliter operatur esse ab eo separatum secundum esse.

Conclusio secunda modus quo ponit Auerrois intellectum possibilem continuari cum fantasmatibus et nobiscum nullam ponit continuationem. Probatur. quia intellectus possibilis non est vnum cum intelligibili nisi inquantum est actu intelligibile. ergo species intelligibilis non est forma intellectus possibilis nisi inquantum est intelligibilis in actu. sed res non est actu intelligibilis nisi vt est a fantasmatibus abstracta. ergo secundum quod vnitur intellectui est remota a fantasmatibus et per consequens non est aliquid vnum cum intellectu et cum fantasmatibus. ergo per istum modum intellectus possibilis non vnitur nobiscum. Unde dicit sanctus Thomas quod Auerrois fuit deceptus per fallaciam accidentis sic arguens. species intelligibilis est vnita fantasmatibus et est vnita cum intellectu possibili. ergo intellectus possibilis vnitur cum fantasmatibus que sunt in nobis. Nam species intelligibilis vt est abstracta a conditionibus materie est vnita intellectui et prout est coniuncta illis conditionibus est coniuncta fantasmatibus.

Conclusio quamuis predicto modo intellectus possibilis nobiscum vniretur adhuc per talem modum non essemus intelligentes sed intellecti patet. quia per hoc quod species alicuius rei est in aliqua potentia cognitiua res illa non fit cognoscens sed cognita sicut per hoc quod similitudo coloris est in potentia visiua color non fit videns sed videtur. ergo per hoc quod species intelligibilis que est similitudo fantasmatum reperitur in intellectu possibili non sequitur quod homo fiet intelligens sed magis quod homo vel fantasmata que sunt in ipso intelligantur ab intellectu possibili

Conclusio predicta positio est directe contra intentionem Aresto. probatur. quia philosophus in principio huius tractatus inquirit de parte anime que est intellectus possibilis. sed anima est in corpore cuius est forma. ergo etiam intellectus possibilis qui est anime potentia est corpori coniunctus. Item Aresto. vocat in textu intellectum id quo anima intelligit et opinatur. et sic patet responsio ad quesitum.

Ad rõnes ante oppositũ Ad primã dr ꝙ phs nõ dicit ꝙ intellect⁹ sit a corpore separatus ₰m esse. sed dicit ꝙ est separatus qr non habet organũ determinatũ quo opereť sicut sensus. sed hoc est qr aĩa intellectiua ꝓpter sui nobilitatem supgreditur facultatẽ materie ꝛ nõ pt ab ea totaliter includi. ergo remanet aliqua actio in qua sibi nõ ꝯmunicat corpus. ꝛ potentia que sic opatur nõ habet organũ corporeũ Ad secũdam dr ꝙ licz intellect⁹ sit singularis in essendo ꝓpter finitatẽ sui subiecti. s. aĩe. est tñ vl'is in cognoscendo ꝛ p respectũ ad suũ obiectũ. nã obiectũ intellectus recipiť in eo p spẽm que est vl'is in repñtando. et ideo in eo recipitur vniuersaliter. Ad terciã negať ꝯña. qr cum anima nostra sit a corpore separabilis. qr nõ est totaliter ĩmersa corpori nec materie. ideo nõ est corruptibilis ad corruptõem totius ꝯpositi nec etiã potẽtie que sibi ꝯueniũt ea parte qua supgreditur naturã corporeã sunt corruptibiles. Ad qrtam dr ꝙ intellectus non est actus corporis. qr ꝗuis aĩal ₰m suã essentiaz sit forma corporis. tñ intellectus nullũ organũ informat nec tñ a corpore separať ₰m esse. qr est in essentia aĩe. ꝛ anima ₰m suã essentiã est forma corporis. Unde aĩa vt est p se subsistens dr agere tm̃ p modũ ptis. eo ꝙ nõ subsistit subsistentia ꝯpleta ꝛ totũ dr agere p modũ entis ꝯpleti

Et bene iam dicentes sunt aĩam esse locũ specieruz nisi ꝙ nõ tota sed intellectiua neqȝ actu sed potentia species. Quoniam aũt non similis sit impassibilitas sensitiui ꝛ intellectiui manifestũ est ex organis et sensu. sensus eñ nõ potest sentire ex valde sensibili. vt sonum ex magnis sonis. neqȝ ex fortib⁹ odorib⁹ ꝛ coloribus. neqȝ videre neqȝ odorare. Sed intellectus cum intelligat aliquid valde intelligibile non minus intelligit infima. sed ꝛ magis sensitiuũ ꝗdem eñ nõ sine corpore est. hic autẽ separatus est. Cum aũt sic singula fiant vt sciens dicitur qui ₰m actũ. hoc autez ꝯfestim accipit cum possit operari p seipm. Est quidẽ igiť ꝛ tũc potentia quodãmodo. non tñ siliter ꝛ ante addiscere aut inuenire. ꝛ ipse autem seipsum tunc potest intelligere

Queritur vtrũ post actuz intelligendi spẽs intelligibiles possint in intellectu ꝯseruari. ☞ Arguiť ꝙ non. qr spẽs intelligibiles hñt reseruari in memoria. sed in intellectu nõ est memoria. ğ post actũ intelligendi nõ remanẽt spẽs in intellectu. Minor patz. qr memoria cognoscit p̃teritũ sub rõne p̃teriti ꝛ sic cognoscit sub aliquo determinato tempore quod est cognoscere hic ꝛ nũc. sed hoc conuenit sensui ꝛ non intellectui

ergo memoria non est in ꝑte intellectiua. Secundo intellectus fit in actu ꝑ hoc ꝙ est informatus spē intelligibili. sed intellectus in actu est ipē intellectus actu ⁊ ecōuerso. ḡ intellectus oīa intelligit quoꝝ hꝫ in se spēs. ḡ post actuale intelligere non remanent spēs in intellectu. al's intellectus omnia que nouit intelligeret In oppositū arguit̄ ꝑ phm dicentē. cum ergo intellectus singula fiat vt sciēs dr̄ q̄ ꝫm actū. sꝫ sciēs hꝫ habitū in ipo ꝑmanētē

Sciendū ꝙ postq̄ phs determinauit de intellectu in potentia qui est in potentia ad oīa intelligibilia. ꝯsequēter ostendit q̄ūo reducatur in actū. Et p̄mo ostendit ꝙ intellectꝰ qn̄q̄ꝫ sit in actu. deinde de suo obiecto respectu cuiꝰ fit actu. de quo videbit̄ in sequentibꝫ

Sciendū secūdo. ꝙ ꝫm Auicēnā spēs intelligibiles in intellectu nō remanēt post actuale intelligere. Dicit em̄ ꝙ solū ī potētia sensitiua pn̄t ꝯseruari spēs q̄ꝫtum ad duas potentias. scꝫ imaginatiuā ⁊ memoriā quaꝝ organa corporalia ꝑficiūtur quodā sicco bene retinente in q̄bꝫ possunt ꝯseruari alique spēs sensate post actualē sensatōem. sed intellectꝰ qui caret organo corporali nihil recipit nisi īmaterialr̄ ⁊ qn̄ intelligit in actu et q̄ꝫ diu manet similitudo tam diu actu intelligit. ⁊ cū desinit actu intelligere aliquā rem spēs eiꝰ desinit esse in intellectu. ⁊ optet ꝙ si de nouo velit illam rem intelligere ꝙ se ꝯuertat ad intellectū agentē quē ponebat subaꝫ separatā vt ab illo effluant spēs in intellectū possibilē ⁊ ꝑ vsum ⁊ exercitium se ꝯuertendi ad intellectū agentē relinq̄tur q̄daꝫ abilitas in intellectu possibili ad se ꝯuertendū. quā abilitatem dicebat esse habituꝫ scie. ⁊ sic ꝫm hanc opinionem in parte sensitiua post actuꝫ intelligendi nō remanet spēs in imaginatiua nec memoria.

Sciēdū tercio. ꝙ hec opinio est ꝯtra Arestotelē dicētem ꝙ intellectus possibilis sic fit singula sicut sciens. ⁊ sic reducit̄ in actuꝫ speꝝ intelligibiliū. sicut habēs habituꝫ scientie ⁊ dum hꝫ spēs in actu dr̄ sciēs in actu. hoc aūt sibi ꝯuenit qn̄ ꝑ seipm p̄t operari opatōes intellectꝰ. sicut accidit de om̄i forma ꝙ aliquid in actu hꝫ formā qn̄ potest ꝫm opatiōem illius forme operari Et dr̄ intellectus possibilis fieri singula inq̄ꝫtum recipit spēs singuloꝝ ꝫm ꝙ spēs vel sit̄itudo rei recepta in intellectu est forma ipius intellectus. ⁊ ex ipa sit̄itudine ⁊ intellectu fit vnū sicut ex actu ⁊ potentia. non tn̄ ꝙ intellectus fiat idem ꝫm esse nature cuꝫ re exteriori cuius species est in intellectu. sed solū ꝫm esse intelligibile ⁊ intentionale. ⁊ ideo intellectus sic factus in actu non solum potest intelligere omnia quoꝝ hꝫ spēs sed etiam p̄t intelligere seipsum

Conclusio p̄ma. spēs intelligibiles remanēt in intellectu possibili post actuale intelligere. nō tn̄ ꝫm esse ꝑfectū sed impꝑfectū semiplenū. Primū patꝫ. qꝛ om̄e qd̄ recipit̄ in aliquo recipit̄ in eo ꝫm modū recipiētis. sed intellectus est nature magis stabilis ⁊ īmobilis q̄ꝫ natura corporalis. sed natura corporalis retinet formas quas recipit non solum qn̄ ꝑ eas agit in actu sed etiaꝫ cessante actione. ergo a fortiori intellectus retinet species intelligibiles siue sint accepte a sensibꝫ siue infuse ab intellectu superio

ri. Secūdū pꝫ. qꝛ intellectus mediantibꝰ spēbꝰ sic reseruatis nō exit in actū nisi se ꝯuertendo ad fantasmata. ergo spēs in eo solum remanent in actu in completo. scꝫ in habitu ⁊ in actu pmo ⁊ in potentia ad actū secundū qui est actuale intelligere.

Ex dictis sequit̄ secūda ꝯclusio. In parte sensitiua est ponenda memoria. Patꝫ qꝛ ibi est potentia ꝯseruatiua spērum intelligibiliū Dupl'r tn̄ potest capi memoria. Uno modo ꝑ potentia que p̄t apprehendere p̄teritū ꝙtum ad p̄teritōem obiecti ⁊ ꝙtum ad p̄teritōem actus cognoscendi. ⁊ sic memoria solum est in parte sensitiua que aliq̄d apprehendit ꝑ hoc ꝙ īmutat̄ a p̄senti sensibili. ideo aīal simul memorat̄ se sensisse in p̄terito ⁊ cognouisse p̄teritū. ⁊ sic nō est in parte intellectiua que nō apprehendit suū obiectū sub determinata differentia temporis ex p̄te obiecti ⁊ p̄teritum inq̄ꝙtum p̄teritū nō ꝯsiderat esse sub determinato tp̄e. Alio modo p̄t capi pro potentia apprehensiua p̄teriti ꝙtum ad p̄teritōem actus cognoscendi ⁊ nō ꝙtum ad p̄teritōeꝫ obiecti. ⁊ sic ī intellectu est memoria. qꝛ intellectus recordatur de suo actu intelligendi p̄terito. eo ꝙ nostrū intelligere est quidā actus particularis qui in isto tp̄e fit vel in illo. ideo p̄t cognosci ab intellectu ꝑ reflectōeꝫ. ⁊ potest habere memoriā de ipo

Dubitatur primo. vtrū memoria intellectiua sit alia potētia ab intellectu. ¶ Arguit̄ ꝙ sic. qꝛ est eadē rō distinctōis potentiarū partis sensitiue ⁊ intellectiue. sed memoria sensitiua est alia a sensu. g̃ ⁊c̄ ¶ Pro dubio sciendū. ꝙ potentie aīe distinguūtur ꝭm diuersas rōnes obiectoꝝ. sed si aliqua potentia ordinet̄ ad obiectū ꝭm ꝯmunē rōnem obiecti non variat̄ illa potentia ꝭm rōnes p̄ticulares obiecti. vt visus respicit coloratū in ꝯmuni ⁊ nō variat̄ ꝑ diuersitatem albi ⁊ nigri. ⁊ cū intellectus respiciat obiectū ꝭm cōem rōnem obiecti. eo ꝙ intellectus potest omnia fieri nō diuersificat̄ ꝭm particulares dr̄ias entiū. sed qꝛ respectu eiusdē obiecti aliud est p̄ncipiū actiuū a quo fit obiectū in actu. ⁊ aliud passiuū q̄d mouetur ab obiecto existente in actu. qꝛ potentia actiua se hꝫ ad obiectuꝫ vt actus ad potentiā. ⁊ passiua ad suū obiectuꝫ vt potentia ad ens in actu et nihil respectu eiusdem eodē mō ꝯsideratuꝫ est in actu ⁊ in potentia. ideo in anima intellectiua oportet esse intellectum agentem realiter distinctum a possibili. ¶ Tunc respondetur ꝙ memoria intellectiua non est alia potentia ab intellectu. Patꝫ quia de ratione memorie est ꝙ sit thesaurꝰ ⁊ locus ꝯseruatiuꝰ spēꝝ. sꝫ vt dꝫ phs intellectꝰ est locꝰ spērum. g̃ in p̄te intellectiua memoria nō est alia ab intellectu. differt tn̄ ab eo rōne. qꝛ inꝙtum intellectus possibilis p̄t recipe spēs intelligibiles dr̄ intellectus. sed inq̄ꝙtum seruat spēs intelligibiles post actuale intelligere vocat̄ memoria intellectiua ¶ Ad rōnem dr̄ ꝙ p̄teritū ⁊ p̄sens pn̄t esse dr̄ie diuerse potētie sensitiue q̄ apprehendit particulariter. nō aūt intellectiue que apprehendit vl'r ⁊ nō sub aliqua determinata dr̄ia tp̄is.

Ad rōes aā oppositū Ad primā dr̄ ꝙ licet intellectꝰ non sit apprehensiuꝰ p̄teriti ꝭm p̄teritōem sui obiecti. tn̄ apprehēdit p̄teritū ꝭm p̄teritōeꝫ actꝰ. ē etiā ꝯseruatiꝰ spēꝝ ītelligibiliū rōne cuiꝰ ī eo poꝰ mēoria

Ad secūdam dr̄ q̄ spēs intelligibilis vno mō est in intellectu in pura potentia tm̄. vt ante addiscere. sed sic intellectus est in potentia eēntiali tam q̄tum ad actū pm̄ ū q̄ etiā q̄tum ad actū secūdū. Alio mō est in eo s̄m esse cōpletum ⁊ in actu du⁊ intellectus actu intelligit. Tercio mō pt̄ esse in intellectu medio mō sc⁊ in actu semipleno ⁊ ibi est p modū habitus et in actu p̄mo qui mediat inter potentiā puram ⁊ actū secūdum. hoc mō intellectus cōseruat spēs intelligibiles. ideo nō oportet q̄ semp intelligat. cū non sit in eo in actu completo.

Uoniam autē aliud est magnitudo ⁊ magnitudinis esse. et aqua ⁊ aque esse. ⁊ sic in multis alijs. nō autē in omnib⁹. in quibusdā em̄ idem est esse carnis aut carnē. aut alio ergo. aut aliter habente discernit. caro em̄ non sine materia. sed sicut symū hoc in hoc. Sensitiuo quidem igit̄ calidum et frigidū iudicat. et quoꝝ ratio quedā caro. alia autem aut separata aut sicut circūflexa se habet ad seipsam cum extensa sit carni esse decernit. Iterū aūt in his que abstractiōe sunt rectum sicut symū. cum ꝯtinuo em̄ est. Quod autē quid erat esse. si est ⁊ alterum recto esse ⁊ recto alio. Sit em̄ dualitas altero itaq̄ aut aliter habente se iudicat. Omnino ergo sicut separabiles res a materia. sic et que circa intellectum sunt. Dubitabit autē vtiq̄ aliquis si intellectus simplex est ⁊ impassibilis. et nulli nihil habet ꝯmune. sicut dicit Anaxagoras. quomodo intelligit si intelligere pati aliquid est. hoc q̄dem agere illud vero pati videtur

Queritur vtrum quidditas rei materialis sit propriū obiectum et adequatum nostri intellectus. Arguitur primo q̄ non quia obiectum alicuius potentie non debet excedi ab obiecto habitus illius potentie. quia est idem obiectū potentie habitus ⁊ actus eius. s⁊ ens est obiectum metaphisice q̄ est habitus nostri intellectus. ergo obiectum nostri intellectus non debet esse minus ꝯmune ipso ente. ergo quidditas rei materialis non est obiectum nostri intellectus Secūdo sic. nulla potentia debet excedere proprium obiectum. sed multa per intellectum cognoscūtur que sub quidditate rei materialis non continentur. ergo ipsa nō est obiectum adequatum nostri intellectus.

De anima.

In oppositum arguit per phylosophū dicentem q̄ in naturalibus ⁊ mathematicis alia ⁊ alia virtute cognoscit suppositū ⁊ natura vel si per eandem cognoscūtur. tamē est ꝑ eandem aliter ⁊ aliter se habentem. q̄a ꝑ sensum in naturalib⁹ ⁊ ꝑ ymaginatōnē in mathematicis cognoscitur suppositū ⁊ ꝑ intellectū cognoscitur natura vel si ꝑ intellectū vtrumq̄ cognoscatur tamē natura directe cognoscit ⁊ suppo^m indirecte.

Sciendum primo q̄ postq̄ phūs posuit conditōnes intellectus possibilis. ⁊ ostēdit quare reducat de potentia in actum. Cōsequēter determinat de obiecto ei⁹ q̄a potētie ꝑ obiecta cognoscūt. Cui⁹ rō est quia potentie ꝑ obiecta abinuicē distinguūtur ⁊ specificātur. sed eadē sūt principia essendi vnitatis rei ⁊ distinctōnis ab alia ⁊ cognitōnis eius.

Sciendum q̄ Plato posuit quidditates rerum esse realiter sepatas a singularib⁹ quas vocabat ydeas. Sed cōtra ipm Aresto. septimo methaphy. ostēdit q̄ quidditates rerū nō sunt aliud a reb⁹ nisi ꝑ accidēs. q̄a quidditas solum includit illa que pertinēt ad speciē. Res vero in naturalib⁹ ⁊ mathematicis vltra ꝑ̇ncipia essentialia speciei includit ꝑ̇ncipia indiuiduantia que a ꝑ̇ncipijs speciei sunt realiter distincta vt dicemus q̄ nō est eadem q̇dditas hōis albi ⁊ hōis. Nam quidditas hōis non continet in se nisi quod pertinet ad speciem hōis. sed homo alb⁹ habet aliq̇d in se preter principia speciei. ⁊ istud cōtingit ī omnib⁹ habentib⁹ formam in materia in quib⁹ suppositū habet aliq̇d preter ꝑ̇ncipia speciei quare in ipis sunt alia accidentia nature ⁊ alia suppositi sed in illis que nō hn̄t formā in materia. sed sunt forme tm̄ ibi in supposito nihil est preter essentiā speciei. ideo ibi nō differūt natura ⁊ suppositū. Nec sūt diuersa supposita eiusdem nature. q̄a non habent diuersa principia.

Sciēdū tercio q̄ tā naturalia q̄ mathematicalia hn̄t formam in materia. Sed duplex est materia. quedam est sensibilis a qua abstrahūt mathematicalia ⁊ quā includūt naturalia Alia ē itelligibilis quā cōcernūt forme mathematicales. q̄a naturaliter q̄titas inest substantie cōposite ex materia ⁊ forma. qualitates vero sensibiles que reponūt materiam in esse naturali in q̄titate fundant sed remoto posteriori pt̄ remanere prius. Ideo remotis qualitatib⁹ sensibilib⁹ ꝑ intellectū adhuc manet continuitas ⁊ quātitas in substātia. Et quia quedā sunt forme requirentes materiam sub determīata dispositōne q̄litatū sensibiliū sicut naturalia q̄dam vero nō requirunt materiā sub determīata dispositōne. sed solū sub q̄titate vt triangulus ⁊ quadrangulus. Ideo bene dicebat q̄ cōcernunt materiam intelligibilem ⁊ abstrahunt a sensibili. Ex quo patet q̄ tam in naturalib⁹ q̄ in mathematicis cū habeāt formas in materia differunt res nature siue suppositū ⁊ quidditas rōne cui⁹ possunt inueniri plura indiuidua sub vna specie vnde ponūtur duo exempla in textu. vnū mathematicū cū dicit. Aliud est magnitudo ⁊ magnitudinis esse. ⁊ aliud est naturale cū dicit aliud ē aqua ⁊ aque eē Et ꝑ aquā itelligit suppositū ⁊ ꝑ esse aque intelligitur quidditas.

Sciendum q̄ in naturalibus et mathematicis vbi reali

ter distinguitur quidditas a supposito diuersis virtutibꝫ cognoscũtur natura ꝛ suppositũ. sed in sepatis vbi nõ distinguũtur eadẽ virtute cognoscit vtrũqꝫ. Et ꝙ insepatis nõ distinguũt tangit phus in textu dicẽs ꝙ aliud est aqua ꝛ aque esse. ꝛ sic in multis alijs. non tamẽ in oibꝫ. sed in quibusdã scꝫ in sepatis idẽ est caro ꝛ carnis esse ꝛ vtit istis terminis corpaliũ. qa substãtie sepate sunt nobis ignote. iõ nõ noiat eas phs noibꝫ pprijs. Ex istis seqtur ꝙ insepatis p intellectũ cognoscũtur natura ꝛ suppositũ. sꝫ in naturalibꝫ ꝛ mathematicis natura directe cognoscit p intellectũ ꝛ suppositũ p sensum vel ymaginatõem. ꝛ si suppositũ cognoscat p intellectũ hoc est solũ reflexe. Ex quo infert phs ꝙ sicut res sunt sepabiles a materia sic ꝛ ea q̄ circa intellectũ sunt.

Conclusio prima. quidditas rei materialis est obiectum pprium nostri intellectꝰ. patet. qa illud est obiectũ alicuiꝰ potentie in qd primo ꝛ directe fert illa potentia. ꝛ sub cuiꝰ rõne cetera apprehendit sed sic ẽ de quidditate rei materialis respectu nostri intellectus. Nã si intellectus noster interdũ cognoscat suppositũ materiale hoc nõ est directe sed reflexe. etiã si cognoscat subas sepatas hoc nõ est nisi mediante cognitõne substãtie materialis. Jõ in metaphysica prius Aresto. tractat de substantijs materialibꝫ q̄ȝ de sepatis. Scdo actio cuiuslibet agentis est ꝯm cõditõnem forme que est principium illiꝰ actõnis sed spẽs intelligibilis a fãtasmatibꝫ abstracta est forma nostri intellectus ꝛ pricipiũ sue actõnis que quidẽ species est ppria similitudo qdditatis rei materialis. g̃ intellectus noster p̄mo et per se intelligit qdditatẽ. Nec pt dici ꝙ illa spẽs intelligibilis sit obiectum nostri intellectus qꝛ non est id qd intelligit sed quo aliqd intelligit.

Tercio obiectũ alicuiꝰ potentie dꝫ esse pportionatũ illi potentie sed itellectus est cõiunctus corpi ꝯm esse ꝛ sepatus subiectiue ꝛ hoc silr cõuenit quidditati rei materialis q̄ est coniuncta suppositis ꝯm esse ꝛ distincta ab ipis ꝯm rõnẽ ꝛ nõ cõuenit alijs habere talem pportõnem ad intellectũ

Quarto potentie ꝯm speciẽ distinguũtur per actus ꝛ obiecta sꝫ intellectus specie differt a sensu ꝛ ab intellectu angeli. g̃ suũ obiectũ distinguitur ab obiecto sensus ꝛ ab obiecto substãtie sepateq̃ cum obiectũ sensus sit cõiunctũ ꝯm rem ꝛ rõnẽ materie pticulari. ꝛ obiectũ itellectꝰ sepati sit sepatũ ab oi materia tã sensibili q̄ȝ imaginaria oportꝫ obiectũ intellectꝰ nri nõ esse cõiũctũ realr ꝛ esse sepatũ ꝯm rõnẽ qd solũ ꝯuenit qdditati rei materialis.

Ad rõnes aũ oppositũ Ad primã dicit ꝙ obiectũ cõmune alicuiꝰ potẽtie nõ excedit ab obiecto hitꝰ talis potẽtie. sꝫ obiectũ hitus pt excedere obiectũ ppriũ potẽtie. vñ ens ẽ obiectũ cõe nri intellectus ꝛ qd qd ẽ rei materialis ẽ obiectũ ppriũ eiꝰ p qd distinguit a ceteris potẽtijs cognitiuis sꝫ verũ dꝛ rõ cõis p quã fert itellectꝰ i vnũqdqꝫ. ꝛ vlr ẽ qdã pprietas ꝯseqns naturã intellectã Ad scdam dꝛ ꝙ directe ꝛ p se intellectꝰ nr solũ intelligit qdditatẽ rei materialis. ꝛ alia solũ intelligit p attributõnem ad dictã qdditatẽ vl tanq̄ȝ sibi inferiora vt effectꝰ eiꝰ vl tanq̄ȝ sibi superiora vt sunt sue cause vt sunt subẽ sepate.

Amplius autem si intelligibilis et ipse aut secundum alijs inerit intellectus. si non secundum aliud ipse intelligibilis est. vnum autem aliquid intelligibile. Si autem sit mixtum aliquid habebit quod facit intelligibile ipsum sicut alia Aut pati secundum comune aliquid diuisum est prius. quoniam potentia quodammodo est intelligibilia intellectus sed actu nihil antequam intelligat. Oportet autem sic sicut in tabula nihil est scriptum actu. quod quidem accidit in intellectu. Et ipse autem intelligibilis est sicut intelligibilia. In his enim que sunt sine materia idem est intellectus. et quod intelligitur. scientia namque speculatiua et sicut scibile idem est. Non autem semper intelligendi causa consideranda. In habentibus autem materiam potentia vnumquodque intelligibilium. quare quidem illis non inerit intellectus. Sine materia enim potentia est intellectus talium illud autem intelligibile erit.

Queritur vtrum intellectus noster possibilis sit intelligibilis. Arguitur quod non ratione philosophi. quia si sic vel intelligeretur per seipsum vel per aliud sibi aditum quod faceret ipsum intelligibilem si primum tunc est intelligibilis et intelligens. et cum omne intelligibile sit eiusdem speciei cum alio incomptum huiusmodi sequeretur quod omne intelligibile intelligeret si per aliud sibi adiunctum sequeretur idem quod prius scilicet quod omne intelligibile intelligeret. quia intellectus intelligeret per formam qua fieret intelligibilis et per eandem formam alia sunt intelligibilia scilicet per speciem intelligibilem. ergo omnia alia intelligerent Secundo si esset intelligibilis intelligeret se sicut alia scilicet per speciem intelligibilem. sed hoc est falsum. quia cetera intelligibilia per abstractionem a materia intelliguntur. intellectus vero non quia est immaterialis. ergo non est intelligibilis.

In oppositum est philosophus in littera. Sciendum primo quod postquam phylosophus ostendit naturam intellectus possibilis et quomodo reducitur ad actum et quid sit obiectum eius. Consequenter circa predicta mouet duas questiones. Prima est cum intellectus noster sit simplex et impassibilis et non habens aliquid comune cum alijs quomodo poterit intelligere cum intelligere sit quoddam pati et de ratione patientis est quod habeat aliquid comune cum agente omnia enim que agunt et patiuntur adinuicem in materia comunicare videntur.

Liber tercius.

Secunda dubitatio est presens questio. Pro prima solutione est secūdo notandū ꝙ passio multipliciter dicit᷑ vt prius patuit ⁊ intellectus dicitur pati sm ꝙ pati idem est qd̄ recipere tm̄. Dicit᷑ eñ pati inquātum recipit intelligibilia ad que est in potentia. Est enim tanq̄ tabula rasa in qua nihil actu est depictū in potentia tamē exn̄s ad receptōnē scripturarum ⁊ picturaꝝ ⁊ sic in intellectu nihil intelligibiliū est in actu sed i potētia tm̄ ⁊ ꝑ hoc excludit᷑ opinio antiquoꝝ qui ponebāt aīaz cōponi ex oībus vt oīa intelligeret ⁊ opinio Platonis ponētis animā intellectiuā naturaliter habere sciētiam oīm rerum sed eam obliuisci ꝑ vnionē ad corpus Ideo dicit ꝙ nostrum addiscere solum est oblitoꝝ reminisci. ⁊ sic habetur solutio prime dubitatōnis.

Sed pro solutione secūde sit hec conclusio Intellect⁹ noster possibilis est intelligibilis non per suam essentiā sed per speciem. patet quia in his que sunt sine materia idem est intelligens ⁊ qd̄ intelligit᷑. sed intellectus possibilis non est actu intelligens nisi per speciem intelligibilē q̄ ē forma eius ꝑ quam intelligit. g̈ non est intelligibilis nisi per speciem intelligibilem ꝑ quā alia intelligibilia intelligūtur sicut eñ sensus in actu ⁊ sensibile in actu fiunt vnū ꝓpter similitudinem sensibilis que est forma vtriusq̄ sic intellectus in actu ⁊ intelligibile in actu fiunt vnū per speciem intelligibilem rei intellecte que est forma vtriusq̄ ⁊ facit vtrumq̄ intelligibile in actu.

Dubitatur vnde habet intellectus possibilis ꝙ non intelligit ꝑ suam essentiam sed ꝑ speciē intelligibilem. Rn̄detur ꝙ hoc est ideo quia in ordine intelligibilium est tm̄ in potentia. Sed vnūquodq̄ est cognoscibile sm ꝙ est in actu ⁊ non sm ꝙ est in potentia vt coloratum in actu videtur ⁊ non coloratum in potentia ꝓpter hoc intellectus non cognoscit materiam nisi in ordine ad formam. Ex dictis patet ꝙ essentia diuina que est actus purus ⁊ ꝑfectus simpliciter est ꝑ essentiam intelligibilis. Iō prima causa ꝑ suam essentiam non solum se intelligit sed cetera a se essentia vero substantie sepate in genere intelligibilium est sicut actus non tamen purus. Ideo sua intentio non totaliter completur per suam essentiā quia licet intelligit se ꝑ suā essentiam tamē alia a se non cognoscit ꝑ suam essentiam sed per eoꝝ similitudines que sunt species intelligibiles concreate intellectui intelligentie Sed intellectus noster in genere intelligibiliū se habet vt ens in potentia tm̄. sicut materia prima est in genere corꝑaliū. iō intellectus noster ex se habet virtutem vt recipiat speciem non aūt vt intelligat nisi sm ꝙ reducitur in actum per speciem intelligibilem. Ideo nō intelligit per suam essentiam sed ꝑ speciē intelligibilē.

Ubi sciendum ꝙ intellectus noster primo cognoscit suum obiectum. secūdo suū actum. tercio speciem intelligibilem ꝑ quā intelligit seip̄m dupliciter tamen contingit intellectum nostrū cognoscere seipsum. Uno modo particulariter ⁊ q̄tum ad quia est vt cum sortes vel plato percipit se habere aīaz ꝑcipit se intelligere. Alio modo vniuersaliter ⁊ q̄ ad quid est vt cum percipit naturam anime intellectiue per actum intellectus. vnde ad primam cognitionem intellectus sufficit eius presentia.

Ad secūdā vero non sufficit eius presentia sed requirit sufficiens inquisitio quā nō potest quisqȝ facere. Ideo multi naturaȝ intellectus ignorāt et errant circa ipsam.

Ad rationes ante oppositum ad primā dicit q intellectus est intelligibilis p aliud sibi adiunctū ⁊ cū inferebatur q omne intelligibile intelligeret negat ꝯña. ⁊ rō est q̄a licet intellectus ⁊ alia intelligibilia fiant actu intelligibilia p eandem speciem tñ q̄a intellectus est īmaterialis. Alia vero materialia ideo intellectus p illam spēm fit intelligens. Nō aūt alia intelligibilia q̄ sunt materialia. Ideo dicit phs q quorūdā essentia est sine materia sicut est in substātijs sepatis ⁊ vnūquodqȝ ipoꝝ est intelligens et intellectū sed quarūdā rerū essentia nō est sine materia sed solū species ab eis abstracte sunt sine materia. Ideo q̄uis ille res fiāt intellecte p illas species. Non tñ fiunt intelligentes Ad secūdā dr q ibi nō est oino simile. sed est in aliquo simile. q̄a sicut intellectus intelligit alia a se p speciē intelligibilem alioꝝ. ita seipm cognoscit p eandem speciē que in eo recipit ⁊ p quā reducit in actum ⁊ tunc est actu intelligibilis.

Uoniam autē sicut in omni natura est aliquid hoc quidem materia vnicuiqȝ generi. hoc autem est potentia omnia illa. Alterum autem causa. et factiuum quod in faciendo omnia. vt ars ad materiam sustinuit necesse ⁊ in anima has esse differentias Et est intellectus hic quidem talis in omnia fieri. ille vero in omnia facere sicut habitus quidem. et sicut lumen. quodam enim modo et lumen facit potentia existentes colores actu colores. Et hic quidem intellectus separabilis ⁊ impassibilis ⁊ immixtus substantia actu ens. semper enim honorabilius est agens patiente. et principium materia.

Queritur vtrū in anima nostra preter intellectū possibilem sit ponendus intellectus agens. Arguit q nō. quia sicut se habet sensus ad sensibilia. sic intellectus ad intelligibilia sed nō ponitur sensus agēs. q̄a sensus est in potentia ad sensibilia. ḡ nō est ponendus intellectus agens.
Secūdo sic similitudo agentis recipit in patiente fm modū patientis. sed intellectus possibilis est virtus īmaterialis. ḡ īmaterialitas eius sufficit ad recipiendū species īmaterialiter. ḡ non oportet ponere intellectum agentem vt faciat formas actu intelligibiles. Tercio p intellectū possibilem aīa est in potentia ad omnia intelligibilia ⁊ si in ea ponit intellectus agens erit in actu et in potentia respectu intelligibiliū qḋ est impossibile.
Quarto si esset intellectus agēs in aīa pcederet ab anima ⁊ non ab ali

quo ſuperiori ſed hoc eſt incõueniens, igitur ⁊c̃.

In oppoſitũ eſt phũs in littera Sciendũ primo ꝙ poſtꝗ̃ phs determiauit de intellectu poſſibili. ꝯñter determĩat de intellectu agẽte et oñdit q̃ttuor cõditões eiꝰ Prima ẽ ꝙ ſit ſeparabilis. Scđa ꝙ ſit impaſſibilis. Tercia ẽ ꝙ ſit ĩmixtꝰ id ẽ nõ cõpoſitꝰ ex naturis corporeis nec hñs naturã coporeã ⁊ in his tribꝫ cõditõnibꝫ ꝯuenit cũ intellectu poſſibili. Quarta ẽ ꝙ ſit in actu ꝑ ſuã ſubam ⁊ ꝑ hoc drt ab intellectu poſſibili. ꝗ ſm ſe ẽ in potẽtia ⁊ ſolũ fit in actu ꝑ ſpẽm in eo receptã. Iſte ꝯditões ſic ꝓbant. qꝛ oĩe agens ẽ nobiliꝰ patiẽte ⁊ ꝑncipiũ actiuũ materia. ſꝫ intellectus agens cõꝑatur ad poſſibilẽ. ſicut ꝑncipiũ actiuũ ad materiaꝫ. ḡ eſt nobilior intellectu poſſibili. ſꝫ ĩtellectꝰ poſſibilis ẽ impaſſibilis ĩmixtus et ſeꝑatus. ḡ a fortiori intellectꝰ agens. Ex ꝗ ptꝫ ꝙ eſt ens ſm ſuã ſubam in actu. qꝛ nihil agit niſi ſm ꝙ in actu.

Sciendum ſecũdo ꝙ ꝓpter iſta verba phi aliqui poſuerunt intellectum agentẽ eſſe ſubam ab hoĩe ſeꝑatã. ſed hoc improbatᷣ quia ſic homo non eſſet ſufficientᷣ a natura inſtitutꝰ cũ nõ haberet in ſe ꝑncipia quibꝫ poſſet cõplere ſuã oꝑatõem ꝗ eſt intelligere ꝗ nõ pt cõpleri niſi ꝑ intellectũ agentẽ. ḡ ꝑfectio nature hũane reꝗ̃rit ꝙ vterqꝫ intellectꝰ ſit in aĩa

Itẽ ſicut oꝑatio intellectus poſſibilis ꝗ ẽ recipe intelligibilia attribuitᷣ homini ita ⁊ oꝑatõ intellectꝰ agẽtis ſcꝫ abſtrahere ſpẽs. ſꝫ hoc nõ fieret niſi formale ꝑncipiũ oꝑatõnis eſſet hoĩ ꝯiunctũ. ḡ intellectꝰ agẽs nõ ẽ ſubſtantia ab hoĩe ſeꝑata. Nec ſufficeret dicere ꝙ ſpẽs ĩtelligibiles facte in ĩtellectu ꝑ ĩtellectũ agẽtẽ haberẽt fãtaſmata ꝓ obiecto. qꝛ vt dictũ e ꝑus ſpẽs nõ ſũt actu ĩtelligibiles niſi vt ſunt abſtracte a fãtaſmatibꝫ. ḡ niſi mediantibꝫ ipis actio intellectꝰ agẽtis nõ poſſet nobis attribui. Ex ꝗ ſeꝗ̃tᷣ ꝙ nõ ẽ vnꝰ intellectꝰ oĩm hoĩm vt dicit Auerrois qꝛ cũ ſit hoĩ ꝯiũctꝰ ſm eſſe oportet ꝙ multiplicetᷣ ſm multiplicatõem aĩe cuiꝰ ẽ ꝟtus. Ulterius pꝫ ꝙ ĩtellectus agẽs ẽ ꝟtus ĩmaterialis hñs potẽtiã ad faciendũ intelligibilia in potentia actu intelligibilia.

Concluſio in aĩa nr̃a preter intellectũ poſſibilẽ neccẽ ẽ ponere intellectũ agentem. ꝓbat phus. qꝛ in omni natura que eſt, qñqꝫ ĩ potentia ⁊ qñꝫ in actu oꝫ eẽ aliꝗd in illo gñe ꝙ ſit in potẽtia ad cetera illiꝰ generis ⁊ oꝫ eẽ aliꝗd qđ ſit vt agẽs ⁊ ꝑncipiũ actiuũ ſe hñs in faciendo oĩa ſic ars ad materiã. ſꝫ aĩa ſm intellectõem qñꝫ ẽ in potẽtia ⁊ qñꝫ in actu. ḡ i ea ſũt iſte potẽtie. ſ. intellectꝰ in potẽtia oĩa fieri ꝗ dꝛ poſſibilis ⁊ alius potẽs oĩa facere. ſ. ĩtellectꝰ agẽs ꝗ vt dꝛ ĩ textu ẽ ꝗdã hitus capiẽdo tñ hitũ generaliter ꝓ forma vt diſtinguitᷣ ꝯ̃ ꝑuatõem ⁊ nõ capiẽdo ꝓ noticia ꝑmoꝝ ꝑncipioꝝ vt aliꝗ voluerũt. qꝛ tũc intellectꝰ agẽs nõ faceret oĩa actu intelligibilia cũ hitꝰ ꝑncipioꝝ ꝑ̃ſuppoñit aliꝗ iã intellecta ſcꝫ termĩos ꝑncipioꝝ.

Itẽ res materiales ſũt intelligibiles ĩ potẽtia tm̃ ⁊ cũ nihil ducat ſe de potẽtia ad actũ oꝫ ponere aliꝗd qđ faciat ipas actu ĩtelligibiles ſꝫ hͦ nõ p̃t eſſe ĩtellectꝰ poſſibilꝭ cũ ſit in potẽtia tm̃ reſpectu ĩtelligibiliũ nec ab eo ꝓcedit aliꝗs actꝰ niſi ꝑus fuerit factꝰ in actu ꝑ ſpẽm ĩtelligibilẽ. ḡ p̃ter ĩtellectũ poſſibilẽ ẽ ponẽdus intellectus agens ꝗ dꝛ agens ſicut lumẽ reſpectu coloris qꝛ ſicut colores ſine lumĩe videri nõ p̃nt nec etiã intelligibilia ſine in

tellectu agente intelligi pñt. Et si qrat̃ que sit necessitas ponẽdi intellectuꝫ agẽtẽ. Dõm ꝙ Aresto. ẽ motus ponere ipm ad excludẽdũ opinionẽ platonis ponẽtis qdditates rerꝫ a materia sepatas ꝛ actu intelligibiles. Iõ sibi nõ erat necessariũ ponere intellectũ agentẽ. Sꝫ qꝛ Aresto. posuit qdditates sensibiliũ in materia nõ esse actu intelligibiles nisi ꝑ abstractõnem oꝫ ꝙ poneret aliquẽ intellectũ abstrahentẽ ipas a materia faciẽtem eas actu intelligibiles.

Ad rõnes añ oppositũ. Ad primã dicit̃ ꝙ sensibilia sunt actu sensibilia ẜm suũ esse reale extra animã. Ideo nõ oportuit ponere sensum agẽtẽ sꝫ subẽ materiales nõ sunt actu intelligibiles ẜm esse materiale sed solũ ꝓut abstrahũtur a materia. Ad secũdã dꝛ ꝙ spẽs intelligibilis i fantasmate cõiuncta est conditõnibꝫ materie. iõ nõ pt actuare intellectũ possibilẽ quẽ ĩmaterialis nisi sit illustrata lumĩe intellectus agentis. vñ supposito agẽte ĩtellectu ꝯtingit silitudinẽ alicuꝰ diuersimode recipi in diuersis ꝓpter dispositõnẽ diuersam ipoꝝ sed remoto intellectu agente spẽs ipsa nõ sufficeret disponere receptiuũ iõ nõ sufficit ĩmaterialitas intellectꝰ

Ad terciã dꝛ ꝙ aĩa habet se vt ens in potentia ad intelligibilia a actu ꝑ intellectum agentem sꝫ se habet vt ens in actu ad intelligibilia que sũt adhuc cõiũcta cum fantasmatibꝫ ꝛ fiũt actu intelligibilia ꝑ actũ intellectꝰ agentis. Ad qrtã dꝛ ꝙ intellectꝰ agens fluit ab essentia aĩe ẜm tñ ꝙ ipsa ꝑticipat cũ substãtijs ĩmaterialibꝫ. Ipa em̃ ẽ creata in orizonte eternitatis et sic cũ substãtijs oĩbꝫ tã materialibꝫ ꝙ̃ ĩmaterialibꝫ aliqd ꝑticipat. ꝛ sic dꝛ ꝑticipare intellectũ agẽtem ab aliquo intellectu superiori.

Idem autem et ẜm actum scientia rei. que vero ẜm potentiã tempore prior in vno est. omnino autem neqꝫ tempore. sꝫ nõ aliquando quidem intelligit. aliquando autem nõ intelligit. Separatus autem est solum in hoc ꝙ vere est. et hoc solum immortale et perpetuum. Non reminiscimur autem qꝛ hoc quidem impassibile. passiuus vero intellectus corruptibilis. et sine hoc nihil intelligit anima.

Queritur vtrũ species intelligibilis a fantasmatibꝫ abstracta sit id qd̃ intelligit̃. Ar̃. ꝙ sic qꝛ intellectũ in actu ẽ actu in intellectu. sꝫ nihil est de re in intellectu cognoscẽte nisi spẽs intelligibilis a fantasmatibꝫ abstracta. g̃ illa spẽs ẽ id qd̃ intelligit̃. Scd̃o oportꝫ intellectũ in actu eẽ in aliq̃ al̃s nihil eẽt sꝫ nõ pt esse in re extra aĩam qꝛ cũ illa sit materialis nihil in ea exñs pt esse ĩtellectũ in actu. g̃ intellectũ solũ ẽ i ĩtellectu sꝫ nihil est de re in intellectu nisi species intelligibilis. igit̃ ꝛc̃. Tercio voces sũt note passionũ q̃ sunt in aĩa ꝑmo ꝑihermenias sed voces significant res intellectas que per voces significãtur. ergo passiones anime siue species intelligibiles sunt illa que intelliguntur. In oppositum Arguitur qꝛ sicut se habꝫ spẽs sensibilis ad sensũ. ita spẽs ĩtelligibilis ad intellectũ. sed species

ſenſibilis non eſt id qđ ſentitur ſed quo aliquid ſentitur. ḡ ſpecies intelligi
bilis non eſt id quod intelligit.

Sciendum ꝙ aſſignatis conditionibus intellectus agē/
tis ↄſeq̄nter phs oſtendit conditōnes intellectus in actu ⁊ totius partis i
tellectiue. Unde ponit tres cōditōnes intellectus in actu. Prima eſt ꝙ in/
tellectus in actu eſt idem rei ſcite qđ non eſt verum de intellectu in poten/
tia. Nam ſpecies intelligibilis ꝑ quā intellectus intelligit facit vnū cū in/
intellectu ſicut forma cum materia. Secūda conditio In eodem ſcientia
in potentia precedit ſcientiam in actu. Tamē vniuerſaliter loquendo ſciē/
tia in actu precedit ſcientiā in potentia natura ⁊ tempore. q̇a id quod eſt in
potentia nō reducitur in actum niſi per aliquod ens actu ⁊ ſic de potentia
ſciente non fit ſciens in actu niſi ꝑ aliquā ſcientiā actu p̄exiſtentē Tertia
conditio intellectus in actu ſemper intelligit ⁊ non q̄n̄ꝗ ſic ⁊ q̄n̄ꝗ nō in q̊
differt ab intellectu poſſibili ⁊ intellectu in habitu quoꝝ vterꝗ q̄n̄ꝗ intel/
git ⁊ q̄n̄ꝗ non. ⁊ per intellectum in actu intelligitur potentia intellectiua i
formata ſpecie intelligibili exiſtente in ea in actu cōpleto ⁊ perfecto.

Sciendū ſecundo ꝙ totius partis intellectiue phūs po
nit tres conditiones. Prima eſt ꝙ pars intellectiua eſt ſeparabilis qđ
eſt verum tam de intellectu poſſibili q̄ꝫ de intellectu agente que ſunt ſepara
quia habent opatōnem ſine organo corpali q̄uis ſint corpi coniuncta ſm
eſſe Secūda cōditio pars intellectiua ſola in homine eſt id qđ vere eſt.
Tercia eſt ꝙ hec ſola pars anime eſt incoruptibilis ⁊ perpetua. Ideo
dicit in ſecūdo ꝙ hoc genus anime ſepatur ab aliis ſicut ꝑpetuū a corrupti
bili ⁊ dicit potentia ꝑpetua ꝓpter carentiam finis ⁊ non principii. Et ne cre
datur ꝓpter hoc ꝙ anima ē īmortalis ꝙ in ea poſt ſepatōnem a corpore re/
manet ſciētia ⁊ operatōnes eo modo quo nunc ſunt. phs ponit ꝙ aīa non
reminiſcit poſt mortem eoꝝ que prius ſciuit cauſam aſſignat. quia ꝑs anie
intellectiua eſt impaſſibilis. Ideo nō eſt ſubiectum paſſionū anime. vt ſūt
amor odium reminiſcentia ⁊ ſimilia que cum aliqua corpali paſſione ↄtin
gunt. ſed intellectus paſſiuus eſt corpalis id eſt pars anime que eſt ſubiec/
ta illis paſſionibus ꝑtinentibus ad partem ſenſitiuam. vnde pars ſenſiti/
ua dicitur intellectus ꝑ participatōnem. q̇a quodāmō participat rōne ſibi
obediendo ⁊ ſeruiendo vel per intellectum paſſiuū intelligit fantaſia vł eſti
matiua. q̇a ſine illis intellectus cōiūctus nihil intelligit. iō vt eſt a toto cor
pore aīa ſepata aliter intelligit q̄ꝫ dum eſt cōiuncta.

Concluſio ſpecies intelligibilis non eſt quod intelligit ſꝫ
quo intellectus intelligit. Primū patet. nam eadem ſūt que intelligūtur
et de quibus ſunt ſcientie. Si ergo ea que intelligūtur ſunt ſolum ſpecies
que ſunt in anima ſeq̇tur ꝙ ſcientie nō ſunt de rebus que ſunt extra aīam
ſed de ſpēb in aīa qđ falſum eſt. Item ſi ſpecies intelligibilis eſſet id qđ i
telligitur ſequeretur opinio antiquoꝝ dicentiū omne qđ videtur eſſe verū
et ſic duo ↄtradictoria poſſent ſimul eſſe vera. ↄn̄a patet. quia ſi potētia co
gnitiua ſolū cognoſceret primā paſſionem de ipa iudicat. ſic eīn videtur a/
liquid ſm ꝙ potentia cognitiua ꝑ ipm affirmat. igit iudiciū potentie cog/
nitiue ſemper erit de prima paſſione. ⁊ ſic iudicium erit verum ⁊ cum ꝑme

De anima

passiones de eodez cognoscibili sint ꝯtrarie. vt gustus sani iudicat de aliq̄ ꝙ sit dulce qđ gustus infirmi iudicat amarum. ꝛ sic duo ꝯtradictoria eēnt vera. cū quilibet vere iudicet de sua ꝑma passione. Scđa ps pȝ. qꝛ in actio ne transeūte forma ſm quā fit actio est silitudo obiecti actiōis. vt calor est silitudo calefacti. ꝛ siliter forma ſm quā fit actio humana est silitudo ob iecti illius actōis. ꝫ silitudo rei intellecte que est species ītelligibilis est for ma ꝑ quā intellectus intelligit. loquendo tamen de intellectōe directa ꝛ nō reflexa. qꝛ ꝑmo ꝛ directe ꝑ spēm intelligit suū obiectū. sed reflexe pt intelli gere suū actū ꝑ spēm intelligibilez ꝛ seipm. ꝛ sic spēs intelligibilis est bene id quod secūdario intelligitur.

Ad rōnes aū oppositū Ad primā dꝛ ꝙ intellectū est in in tellectu ꝑ suā silitudinē. ideo dꝛ ꝙ intellectus in actu ꝛ intellecum in actu sunt idē inq̄ꝫtum silitudo rei intellecte est forma intellectus in actu. Ideo non seqtur ꝙ spēs intelligibilis sit id quod intelligitur Ad secūdam dꝛ ꝙ intellectū in actu duo importat. scȝ rem que intelligiť ꝛ actū intelligendi et q̄ꝫtum ad rem que intelligiť solū hȝ esse extra aiam. sed q̄ꝫtum ad intelli gi solum est in anima. quia id quod intelligitur inquātuȝ hmōi est in intel lectu per suam similitudinez ꝛ secundum suum esse reale quod est intelligi bile in potentia est ens extra animam. Ad terciam dicitur. ꝙ sicut in parte sensitiua primo est īmutatio sensus a sensibili. ꝛ secūdo est forma tio inq̄ꝫtum imaginatio sibi informat idolum rei absentis. sic intellectꝰ ꝑ mo informať spē intelligibili. ille informatus secūdo format definitiōem aut enūciatōem que ꝑ vocē ſcatur. ideo rō quā ſcat nomen est definitio ꝛ enūciatio ſcat ꝯpōnem ꝛ diuisionē intellectus. Dōm igiť ꝙ voces nō sig nificant spēs intelligibiles quibꝫ intellectus efficiť in actu. sed ſcāt ea que intellectus format ad iudicandū de rebꝫ exterioribꝫ. ꝛ hec sunt ꝯceptus q̄s format intellectus siue sint ꝯplexi siue incomplexi quibꝫ mediantibus sig nant res ad extra.

Indiuisibiliū quidez igitur intelligentia in his est. circa q̄ non est falsum. In quibꝫ aūt ꝛ falsum iam et verum est. com positio quedā iam intellectuū est. sicut eorum que vnuȝ fiunt Sicut empedocles dixit vere multorū quidē capita sine cer uice germinauerūt postea ꝯposita sunt ꝯcordia. sic ꝛ hec se para ꝯposita sunt vt assimetron ꝛ dyametros. ꝛ vt simetron et dyametros. Si aūt factorꝫ ꝛ futurorū tempore eo intelli gens et ꝯponens. falsum eñ in ꝯpositione semꝑ est. ꝛ nāqꝫ si albū nō albo. aut si nō albū albo ꝯponit. ꝯtingit aūt ꝛ diui dentem dicere oīa. Sic ergo est nō solū falsum aut verum ꝙ

albꝰ cleon ē. sȝ ⁊ qđ erat aut erit vnū. aut faciēs hoc intellectus est vnūquodqȝ Indiuisibile aūt quoniam dupliciter potentia aut actu est. nihil ꝓhibet intelligere indiuisibile cuȝ lōgitudineȝ intelligat. Indiuisibilis em̄ actualiter est ⁊ in tempore indiuisibili. Similiter em̄ tempus diuisibile ⁊ idiuisibile longitudini est. Nō em̄ est dicere aliqđ in medio intelligere vtrūqȝ. Nō em̄ est nisi diuidat̄. sed aut pōtētia seorsum aut vtrūqȝ intelligēs dimidiorū diuidit ⁊ tempus simul tūc aut in longitudine. Si vero est sicut ex vtrisqȝ et in tempore est quod in vtrisqȝ Qđ aūt nō ſm quātitatem indiuisibile est sed specie. intelligit ⁊ indiuisibili tempe ⁊ indiuisibili anime. Scđm accidens aūt ⁊ nō inq̄ꝫtum illa diuisibilia quod intelligit ⁊ in quo tempore. sed inq̄ꝫtuȝ indiuisibilia. Inest autem vtiqȝ his aliquid indiuisibile. sed forte nō separabile. qđ facit tempus vnuȝ et longitudinem. Et hoc similiter in omni est et ꝯtinuo ⁊ tempore et longitudine. Pūctum aūt ⁊ omnis diuisio. ⁊ sic indiuisibile monstratur sicut priuatio. ⁊ similis ratio in alijs est. vt quomodo malum cognoscit aut nigrum. ꝯtrario em̄ aliquo modo cognoscit. Oportet autē potentiam esse cognoscens ⁊ esse in ipso. Si vero alicui nō inest ꝯtrariū ipm̄ cognoscit seipsum. ⁊ actu est ⁊ separabile.

Querit̄: vtrum intellectus noster per ꝑus cognoscat diuisibile q̄ꝫ indiuisibile ☞ Arguitur primo ꝙ non. quia ex cognitione ꝑncipiorum causarum ⁊ elementorum intelligimus principiata causata ⁊ elementata. primo phisicorum. sed principia sunt indiuisibilia ⁊ principiata diuisibilia. ergo per prius cognoscimus indiuisibile Secundo sic Illud quod ponitur in definitione alicuius prius cognoscitur a nobis q̄ꝫ definitum. sed indiuisibile ponitur in definitione diuisibilis. vt pūctus in definitione linee ⁊ vnitas in definitione numeri. igitur ⁊c.

Tercio arguitur sic. simile simili cognoscitur. sed indiuisibile est ma/

gis simile intellectui nostro q̄ diuisibile. cum intellect⁹ sit indiuisibilis. ergo intellectus noster per prius cognoscit indiuisibile q̄ diuisibile.
¶ In oppositum arguitur. q2 indiuisibile cognoscitur sicut priuatio diuisibilis. sed priuatio cognoscitur per habitum. ergo diuisibile prius cognoscitur q̄ indiuisibile.

¶ Sciendum primo ꝙ postq̄ philosophus determinauit de intellectu ẜm se. Hic consequenter determinat de operatiōibus ei⁹ quarum prima est indiuisibilium intelligentia. Secunda est cōpositio vel diuisio. Et quia prima est indiuisibilium intelligentia. ideo ostendit philosophus qualiter indiuisibile intelligatur. gratia cuius ostendit quot modis dicitur indiuisibile. et quia quidditas rei materialis est obiectum nostri intellectus et potentia per se fertur in suum obiectum et in alia fertur ẜm ꝙ habent habitudinem ad suum obiectum. ideo ad videndum qualiter indiuisibile a nobis intelligatur oportet videre quam habitudinē habet ad quidditatem rei materialis

¶ Sciendum secūdo. ꝙ indiuisibile et vnum dicitur tribus modis. Primo modo dicitur indiuisibile quod est vnum continuitate actu indiuisum. diuisibile tamen in potentia. et hoc modo om̄e continuum est indiuisibile. quia potest capi per intellectum tanquā indiuisum in actu. Et si intelligatur continuum vt diuisibile in potentia hoc erit numerando partem post partem. ⁊ sic intelligetur ipsum in tempore diuisibili. et huiusmodi indiuisibile per prius cognoscitur q̄ diuisibile. quia est cōfusius et magis compositum. ¶ Secūdo modo dicitur indiuisibile quod est vnum ẜm formam vel speciem. vt homo vel equus et tale per prius cognoscitur ẜm totum q̄ partes eius. quia est confusius ⁊ in indiuisibili temporis intelligitur. licet em̄ partes ẜm se in tali toto sint quodamodo diuise possunt tamen accipi indiuise. quia in ipsis est aliquid indiuisibile quod facit eas esse vnum. scil3 forma que facit totum esse vnum ⁊ h̄ est indiuisibile ẜm speciem. ¶ Tercio modo dicitur aliquid vnum quod est simpliciter indiuisibile ẜm quantitatem ⁊ secundum formam tam in actu q̄ in potētia. sicut punctus vł vnitas. et de hoc indiuisibili intelligitur textus quod monstratur intellectui. sicut priuatio. et tale indiuisibile est quasi p̄uatio rei corporalis. ideo cum intellectus non per se et directe fertur nisi in quidditatem rei materialis. tale indiuisibile posterius et per negationem continui cognoscitur. Cuius alia est ratio. quia intellectus cognitionem capit a sensu. ideo magis sensibilia. vt sunt magnitudines proprius cognoscuntur a sensu. ideo vnitas et pūctus et vniuersaliter omnia que transcendūt sensum cognoscūtur a sensu per priuationem sensibiliu3. hinc est ꝙ de substantijs separatis dicim⁹ ꝙ sunt incorporee ⁊ imateriales

¶ Conclusio. indiuisibile tercio modo posterius cognoscitur a nobis q̄ diuisibile. sed indiuisibile alijs modis captum prius cognoscitur a nobis. Cōclusio ẜm vtrāq₃ partem pat3 ex dictis

Liber tercius.

Dubitat̃ p̄mo vtrū intellectus possit esse falsus. Pro dubio supponit̃ q̄ due sunt op̄atões intellectus. Una est simpliciū apprehensio. ⁊ i illa nō est veritas vel falsitas Alia est ↄpositio vel diuisio in q̄ repit̃ veritas vel falsitas. Rn̄det̃ g̊ q̄ intellect⁹ circa q̇dditatē rei materialis nō p se decipit̃. Patz q꞉ ip̄a est p̄priū obiectū eius .p accn̄s tn̄ qn̄qꝫ decipit̃. vt attribuēdo definitōem vni⁹ alteri definito. vel si p̄tes definitōis habeāt repugnātiā. vt si diceret̃ hō est aīal insensibile. ⁊ in hoc hꝫ intellectus silitudinē cū sensu. q꞉ circa p̄priū obiectū nō decipitur p se sed circa sensibia cōia aut p accn̄s decipi p̄t sil'r intellect⁹ circa intelligibilia simplicia ⁊ circa qd̄ quid est nō decipit̃ nisi p accn̄s. sed semp est verus, ideo p̄ma p̄ncipia cōplexa statim cognoscūtur apprehēsis suis terminis ⁊ circa ea intellect⁹ nō decipit̃. sed semp est ver⁹. sꝫ qn̄qꝫ decipit̃ in ↄponēdo q̄ nō sunt ↄposita. et diuidēdo illa q̄ nō sunt ab inuicē abstracta. ¶ Sed argueret̃. q꞉ in solo intellectu ↄponēte ⁊ diuidēte est veritas vel falsitas. g̊ intellect⁹ circa qd̄ q̇d est nō est ver⁹. Rn̄det̃ q̄ nō d꞉ verus tanq̄ cognoscens veritatē. sed ē verus. q꞉ adequatus rei quā intelligit. ⁊ sic d꞉ verus tanq̄ res vera

Dubitat̃ secūdo. vtrū intellectus noster possit simul plura intelligere Rn̄det̃ q̄ nō p̄t plura intelligere simul se h̄ntia p modū multoꝝ. sed h̄ntia se p modū vni⁹ q̄ p candē spēm intelligibilē cognoscūtur vt plures p̄tes p silitudinē sui toti⁹ et illa se h̄nt p modū pluriū que diuersis spēb꞉ intelligūtur

Ad rōnes añ oppositū. Ad p̄mā d꞉ q̄ nō semp ex cognitione p̄ncipioꝝ venimus in cognitōem p̄ncipiatoꝝ. sed aliqn̄ econtra. sꝫ tn̄ in ↄplemento scīe p̄cedimus ex cognitōe p̄ncipioꝝ. scꝫ in cognitōne p̄pter q̇d. sed p̄ncipia nō sunt indiuisibilia tercio mō indiuisibilis siue sint ↄplexa siue incōplexa Ad scd̄am d꞉. q̄ hoc qd̄ ponit̃ in definitōe rei nō semper est p̄us nobis notū q̄ definitū. sed sufficit q̄ sit notius ꝫm naturā ⁊ q̄ sit p̄ncipiū essendi definiti Ad terciā d꞉ q̄ silitudo p quā intellectus cognoscit est spēs cogniti existens in cognoscente. ideo nō p silitudinē nature ad potentiā cognitiuā est aliq̇d p̄us cognitū. al's visus magis cognosceret auditū q̄ colorē. q꞉ auditus magis assilatur visui in natura q̄ color. ideo q̄uis intellectus sit indiuisibil'. non sequitur q̄ p̄us cognoscat indiuisibile q̄ diuisibile

Est aūt dicō q̇d ē aliq̇d de alio sicut affirmatio vera ē aut falsa oīs intellect⁹ aūt nō oīs. sꝫ q̄ est ipsius q̇d est ꝫm hoc q̄ aliq̇d erat eē ver⁹ ē ⁊ nō aliq̇d de aliq̄. sꝫ sicut videre p̄priū verū ē. Si āt hō albū aut nō. nō verū sp. sic āt se h̄nt q̄cūqꝫ sine maetria sunt. Idē āt est ꝫm actū scīa rei. q̄ vo ꝫm potētiā tpe p̄or ē in vno. oīnō āt neqꝫ tpe. Fiūt em̄ ex actu ente oīa q̄ fiūt.

De anima.

Videtur autem sensibile ex potentia existente sensitiuo actu agens non enim patitur neque alteratur. Unde hec alia speci es mot9. motus enim imperfecti actus. simpliciter autem ac tus aliter est qui perfecti. Sentire quidem igitur simile est ip si dicere solum et intelligere. Cum autem delectabile aut tri ste. aut affirmans aut negans prosequitur aut fugit et est de lectari aut tristari. agere sensitiua medietate ad bonũ aut ma lũ. inq̃ʒtũ talia ꝛ fuga aut et appetitus. hec que ꝯm actũ et nõ alterꝝ appetitiũ ꝛ fugitiuũ neqꝫ abinuicẽ neqꝫ a sensitiuo. sʒ eẽ alterum est. Intellectiue autem anime fantasmata vt sensibi lia sunt. cum autem bonum aut malũ affirmat aut negat. et fugit aut ꝓsequitur propter quod nequaq̃ʒ sine fantasmate in telligit anima. Sicut em̃ aer pupillam hmõi fecit. ipsa autẽ alterũ. et auditus similiter. sed vltimũ vnuʒ et vna medietas esse autem ipsi plura quo autem discernit. quo differt dulce et calidum. dictum est quidem ꝛ prius dicendũ autem ꝛ nũc est enim aliquid vnum sic autem et trinus. sed hoc in ꝓpor/ tionali. aut numero ens vnũ habet se ad vtrũqꝫ. sicut illa ad inuicẽ q̃ em̃ differt non homogenia indicare aut cõtraria vt albũ aut nigrum. Sit igitur sicut a albuʒ ad b nigrum g ad d sicut illa adinuicem quare et permutatum. Sicut igitur g d vni sint existentia. sic habebunt sicut et a b idem quidẽ esse autem non idem. et illud similiter. Eadem aũt ratio est ꝛ si a quidem dulce sit. ꝛ b vero album. Species quidem igiꝭ in/ tellectus in fantasmatibus intelligit. ꝛ sicut in illis determĩa tum est ipsi imitabile ꝛ fugiendum ꝛ extra sensum. cum in fan tasmatibus fuerit. mouetur vt sentiens quod fugibile est. q̃a ignis contrarium cognoscit videns quod mouetur. quo/ niam impugnans est. aliquando autem que sunt in anima fantasmatibus aut intellectibus. et tanq̃ʒ videns ratiocinaꝭ et deliberat futura ad presentia. ꝛ cum dixerit vt ibi letũ aut triste. hic fugit aut imitatur. Et omnino in actione ꝛ quod si ne actiõe est verum et falsum in eodem genere est cum bono et malo. Sed in eo quod simpliciter differt et a quodam.

Queritur vtrũ intellectus noster cognoscat res materia/ les ꝛ coporeas ꝑ abstractõnem specierꝝ a fantasmatib9. Arguiꝭ q̃ nõ. q̃a intellectus intelligens rem aliter q̃ʒ sit est falsus sed forme rerꝝ naturaliuʒ

non sunt abstracte a singularib⁹ quoꝝ fantasmata sunt similitudines. ergo si res materiales intelligerentur p abstractõnem semp esset ibi falsitas. Secũdo in definitõne reꝝ naturaliũ cadit materia. ergo sine materia intelligi non possunt. sed materia est pncipiũ indiuiduatõnis. ergo res materiales nõ pñt intelligi p abstractõnem vl'is a particulari qd est abstrahere species a fantasmatib⁹. Tercio sicut se hñt colores ad visum. ita fantasmata ad intellectũ. sed visio non fit p abstractõnẽ a colorib⁹. sed p hoc q color imprimit suã speciem in visum. ergo intellectio non fit p abstractõem a fantasmatibus sed p hoc q fantasmata ĩprimũt suã silitudinẽ in intellectuz. Quarto si fieret talis abstractio hoc fieret p intellectũ agentẽ sz hoc nõ. qr intellectus agens se hz ad fantasmata sicut lumẽ ad colores sed lumẽ nihil abstrahit a colorib⁹. ergo neq intellectus a fantasmatib⁹

In oppositũ Arguit qr sicut res sunt sepabiles a materia sic ea que sũt circa intellectũ. ergo illa materialia intelligũtur ſm q abstrahũtur a materia

Sciendũ primo q postq phũs determinauit de intellectu ſm se pñter de ipo determĩat p cõparatõnez ad sensum. et qa prius dictum est de cõparatõne sensus et qualiter se habeat ad sensibilia et qualiter etiam se habeãt sensus ad seinuicẽ et ad intellectũ. Ideo hic multa tanq manifesta dimittũtur que in textu ponunt.

Sciendum q obiectũ potentie cognitiue debet pportionari illi potentie. Sed triplex est virtus cognoscitiua. quedã est act⁹ corporalis sicut sensus et eius obiectũ ẽ forma put existit in materia. Et quia materia ẽ pncipiũ indiuiduatõnis. Jdõ oĩs potentia sensitiua est tm̃ cognitiua pticulariũ. Alia ẽ virtus q̃ nõ est actus organi corpalis neq materie cõiuncta vt intellectus angeli et eius obiectũ ẽ forma exñs sine materia. s. sua essentia ppria. Quis em̃ intelligentie materialia cognoscãt hoc nõ est nisi intuendo ipa in ĩmaterialib⁹. s. in seipis vel est essentia diuina. Alia ẽ virtus mediãs q̃ nõ est act⁹ organi est tñ materie cõiuncta. p quãto aĩa cui⁹ est virtus est actus corpis vt intellectus noster cui⁹ obiectũ est forma existens in singulari materia. Nõ tamẽ cognoscit formã vt est in materia pticulari sed abstrahendo et depurando a tali materia.

Sciendũ q abstrahere est in coniunctis ſm esse vnum accipe p intellectũ relinquẽdo aliud. idõ abstrahere formã a materia pticulari ẽ ipam accipe p ĩtellectũ relinq̃ndo cõditões materie pticularis. et vl'r oẽ pus abstrahit a posteriori vt subiectũ ab accñte supius ab ĩferiori et forma a materia dupl'r tñ cõtingit abstrahere. Uno° p modũ cõpõnis vl' diuisionis ĩtelligẽdo vnũ nõ eẽ in alio vel esse ab alio sepatũ. Alio° p simplicẽ apphensionẽ ĩtelligẽdo vnũ nõ ĩtelligẽdo aliud. vñ pmo° abstrahere p ĩtellectũ ea q̃ nõ sũt abstracta ſm rẽ nõ ẽ sine falsitate. sz abstrahere scdo mõ bñ ẽ sine falsitate. vt pz in sensibus. Possum⁹ em̃ videre colorẽ pomi nõ pcipiẽdo ei⁹ odorẽ. ita possum⁹ apphẽdere materiã lapidis vl' p alterius rei p ĩtellectũ possibilẽ sine h̃ q apphẽdam⁹ cõditõnes indiuiduãtes q̃ sũt de rõne indiuidui et h̃ ẽ abstrahere vl'e a pticulari et spẽm intelligibilẽ a fãtasmatib⁹. Et dr spẽs ĩtelligibil' silitudo rei vl'is exñs ĩ intellectu possibili. sz fantasma dr silitudo rei pticularis exñs in fantasia.

De anima

Sciendū ꝙ aliq̄ dixerūt materiā nō esse de essentia vel de
finitōe spēi materialis. Sꝫ hoc īpbat. Nā materia cōis ꝛ nō signata est de
essencia spēi ꝛ intellectꝰ intelligēs spēm rei materialis abstrahit a materia
signata ꝛ nō a materia cōi. Rō est qꝛ ↄditōnes indiuidui sunt de q̄dditate
spēi. Jō spēs p̄t intelligi sine ↄditōnibꝫ indiuiduātibꝫ vt hō sine his carni
bus ꝛ ossibꝫ. Nō tn̄ sine carnibꝫ in cōi sꝫ mathematica abstrahit a materia
sensibili tam cōi q̄ꝫ sigta ꝛ nō a materia intelligibili ꝛ imaginaria ꝛ dr̄ ma-
teria sensibilis q̄ ē subiecta q̄litatibꝫ sensibilibꝫ vt calido vel frigido Jma
ginaria dr̄ materia subiecta q̄ꝫtitati Et qꝛ q̄ꝫtitas in materia p̄cedit q̄lita
tes sensibiles. Jō q̄ntitates pn̄t ↄsiderari sine q̄litatibꝫ qd ē eas abstrahe
re a materia sensibili. Non tn̄ a materia intelligibili in cōi sꝫ abstrahant ab
hac materia vel illa subiecta q̄ꝫtitati. Encia vero metaphysicalia abstra-
hunt ab oī materia vt ens potētia actus ꝛ silia q̄ pn̄t esse a p̄te rei sine ma-
teria. Et qꝛ Plato ignorauit istos modos abstractōnis. iō oīa que posuit
abstracta p̄ intellectū posuit abstracta s̄m rē ꝛ sic posuit spēs rerū existere
sine indiuiduis.

Conclusio intellectus nō cognoscit res materiales ꝛ cor
poreas p̄ abstractōeꝫ spērū intelligibiliū a fantasmatibꝫ Patet qꝛ abstrahe
re spēm intelligibilē a fantasmatibꝫ ē cognoscere vl̄em naturā ↄiūctā ↄdi-
tionibꝫ materialibꝫ nō ītelligēdo illas cōditōnes. Sꝫ h̄ mō ītellectꝰ intelli
git. qꝛ ītelligit formā q̄ ē in materia singulari relinquēdo ↄditōnes indiui-
duātes. q̄ ītelligit abstrahēdo spēs a fātasmatibꝫ. Dicit̄ tn̄ ī textu ꝙ intelle
ctus spēs ī fātasmatibꝫ ītelligit. Sꝫ h̄ ē qꝛ nō p̄t intelligere ea q̄rū abstra-
hit spēs nisi se ↄuertēdo ad fātasmata ꝛ abstrahēdo spēs a fantasmatibꝫ.

Ad rōnes an̄ oppositū Ad primā dicit̄ ꝙ intellectus in-
telligēs rē aliter q̄ꝫ sit ex p̄te rei ē falsus. sꝫ intelligens rē aliter ex p̄te modi
intelligēdi nō ē falsus. Ad scdam pꝫ soº ex dictis Ad terciā dr̄ ꝙ co
lores hn̄t silēm modū essendi ī materia p̄ticulari ꝛ in visu. Jō pn̄t imp̄me
re suas spēs ī visū sꝫ fātasma cū sit spēs īdiuidui exn̄s ī organo corpali nō
hꝫ eūdē modū eēndi in re ad extra sicͭ ī intellectu. Jō ꝩtute p̄pria. nō p̄t im
p̄mere spēm ī intellectū possibilē sꝫ ꝩtute ītellectꝰ agētis q̄ se ↄuertit ad fā
tasmata silitudo q̄dditatis exn̄s ī fātasmate causat spēm vl̄em ī ītellectu
possibili. Nō ꝙ eadē spēs ī nūero q̄ ē in fātasmate ponat̄ ī intellectu possi
bili sꝫ spēs ibi exn̄s p̄ducit aliā Ad q̄rtā dr̄ ꝙ fātasmata p̄mo illuminat̄
ab intellectu agēte ꝛ ↄn̄r ab eis sic illustratis abstrahit̄ spēs ītelligibilis
q̄ꝫuis lumē n̄ se hꝫ silr̄ oīno ad colores sicͭ ītellectꝰ agēs ad fātasmata.

Bstractōne āt dicta ītellgit. sicut symū s̄m ꝙ symū nō
sep̄ate. Jnq̄ntū āt curuū si aliqd intellexit actu. sine car
ne ītellexit. in q̄ curuū. sicut mathematica nō sep̄ata tāq̄ꝫ si se
parata sint intelligit. cū ītelligit illud. Oīno āt ītellectꝰ q̄ s̄m
actū res est intelligens. Utrū aūt cōtingit aliqd separatorū in-
telligere ipm existentem nō separatū a magnitudine aut nō
considerandum posterius.

Nunc autem de anima dicta recapitulantes dicam⁹ iterum ꝙ oīa ea que sunt quodāmodo est aīa. aut eñ sensibilia q̄ sūt aut intelligibilia. est autem scientia quidem scibilia quodam modo sensus aūt sensibilia. qualiter aūt hec sunt oportet inq̄rere. Secatur eñ scientia ⁊ sensus in res. que quidem potentia est in ea que sunt potentia que vero actu in ea que sūt actu aīe aūt sensitiuū ⁊ qđ scire potest potentia hec sunt hoc quidem scibile. illud vero sensibile. Necesse est autem vt ipa aut species esse. ipsa quidem igitur non sunt. non eñ lapis in aīa est. sed species. quare aīa sicut manus est. manus eñ organum organorum. et intellectus species specierꝫ et sensus species sensibilium. Quoniā aūt neqꝫ res nulla est preter magnitudines. sicut videnẗ sensibilia sepata in specieb⁹ sensibilib⁹ intelligibilia sunt. ⁊ que abstractōnꝫ dicūtur. ⁊ quecūqꝫ sensibiliū habitus ⁊ passiones. ⁊ ab hoc neqꝫ non sentiens nihil vtiqꝫ addiscet neqꝫ intelliget. Sed cum speculeẗ necesse simul fantasma aliquod speculari. fantasmata aūt sicut sensibilia sunt preter quod sunt sine materia. Est autem fantasia alterum a dictione ⁊ negatione. complexio enim intellectuꝫ est verum aut falsum.

Queritur vtrū intellectus possit actu intelligere ꝑ species intelligibiles quas habet non conuertendo se ad fantasmata Arguitur ꝙ sic. qꝛ intellectus fit in actu ꝑ speciē intelligibilem qua informaẗ sed intellectum esse in actu est ipm intelligere. g̊ species intelligibilis sufficit ad hoc ꝙ actu intelligat sine cōuersione ad fantasmata. Secūdo magis depēdet ymaginatio a sensu q̄ꝫ intellectus ab ymaginatōne. sed virtus ymaginatiua potest actu ymaginari absente sensibili. g̊ magis intellectus p̄t intelligere sine fantasmate. Tercio de incorꝑabilib⁹ nulla sunt fantasmata quia fantasia non transcendit corꝑalia si ergo intellectus non possit intelligere sine conuersione ad fantasmata seq̄tur ꝙ non possit intelligere aliquid incorꝑeum qđ falsum est.

In oppositum Arguitur per phm dicentem substantie īmateriales nō sūt a nob̄ ītelligibiles qꝛ nihil sine fātasmate a nob̄ ītelligiẗ

De anima

Sciendũ ꝑmo. ꝙ opinio platonis fuit ꝙ subſtãtie imatẽ
riales non solũ a nobis intelligũtur. sed etiã sunt ꝑma a nobis intellecta.
Posuit em̃ formas ꝑ se subsistere ⁊ esse ꝑma obiecta nostri intellect⁹ ⁊ pri-
mo intelligi a nobis. ⁊ silr̃ subas separatas. ⁊ ſm ipsum cognitio applica-
tur reb⁹ materialib⁹ ſm ꝙ fantasia ⁊ sensus intellectui ꝑmiscent̃. et q̃to in
tellectus magis fuerit depuratus. tanto magis ꝑcipit virtutẽ imateria-
liũ. et sic ſm platonẽ intellectus ex cognitõe imaterialiũ venit in cognitõem
materialiũ. ¶ Sed opinio Aresto. est ꝙ intellectus ſm statum vite p̃sen-
tis hꝫ essentialem respectũ ad naturas rerũ materialiũ. ideo nihil intelligit
nisi ꝯuertendo se ad fantasmata. Vñ seq̃tur ꝙ nos nõ possumus intelli-
gere subas imateriales que nõ cadũt sub imaginatõe. Hanc tñ questio-
nẽ mouet phus ⁊ relinquit insolutã. nec inuenit̃ ab eo soluta. q꞉ eius solu-
tio ad metaphisicũ ꝑtinet ⁊ ꝯplementum metaphisice ad nos non ꝑuenit
Vel q꞉ non est tota translata. vel q꞉ phus morte p̄uentus eam nõ ꝯple
uit.

Secũdo sciendũ. ꝙ auerrois in hoc passu dicit hominē
posse ꝑuenire ad cognoscendũ subas separatas ꝑ vnionẽ cuiusdã sube se-
parate quam vocat intellectũ agentẽ. que cũ sit suba separata naturaliter
subas separatas intelligit. Unde dr̃ ꝙ dum intellectus agens fuerit no-
bis ꝑfecte vnitus ꝑ eum intelligimus subas separatas. sicut nũc ꝑ intellec
tum possibilem nobis ꝯiũctũ intelligimus res materiales. Et dr̃ intellec-
tum agentẽ nobis aliquo modo vniri. q꞉ cũ intelligimus ꝑ intellectũ agẽ
tem ⁊ ꝑ intelligibilia speculata oportꝫ ꝙ intellectus ꝯparet̃ ad intelligibi-
lia. vel sicut agens principale ad instrumentuꝫ. vel sicut forma ad mate-
riã. Nam istis duob⁹ modis attribuit̃ actio alicui. scꝫ sicut ꝑncipali agenti
vel instrumento. sed intellectus ꝯparat̃ ad intelligibilia speculata. sicut ꝑfe
ctio ad ꝑfectibile que simul in aliquo ꝑcipiũtur. vñ simul in intellectu possi
bili recipiũtur intelligibilia speculata. ⁊ intellectus agens ⁊ q̃to plura spe-
culata recipimus tanto magis appropinq̃mus ad hoc ꝙ intellectus agẽs
nobis ꝑ se vniat̃. ⁊ ꝑ hoc possum⁹ cognoscere om̃ia materialia ⁊ imateria
lia. et in hoc posuit vltimã felicitatẽ humanã. Sed albertus quodãmodo
cũ eo ꝯuenit dicens. cum intellectus possibilis fuerit adeptus spẽs omni
um materialiũ ⁊ illustratus lumine intellectus agentis. tunc in se habet to
tum lumen agentis vt posset intelligere subas seꝑatas. et erit suꝑ oĩa ma-
terialia tñ Albertus non ponit intellectũ separatũ a nobis vt ponit Auer
rois. sed solum separatum ab intellectu possibili et sibi vnitur per spẽs re
rum materialium. q꞉ lumen intellectus agentis in illis specieb⁹ manet si-
cut causa in effectu. Sed p̄dicta positio improbatur. q꞉ intellect⁹ agẽs
non est substantia separata sed quedam virtus anime. vt prius ostensum
est. et se extendit ad omnia actiue ad que se extẽdit passiue intellectus pos-
sibilis. Ideo dicit phus ꝙ intellectus possibilis est quo anima potest om
nia fieri. et intellectus agens est quo potest omnia facere. ergo sicut intelle
ctus possibilis ſm statum vite presentis ad sola materialia se extendit que
intellectus agens facit actu intelligibilia. ita ſm intellectum agentem ani

ma solum se extendit ad materialia neqꝫ per ipm possumus intelligere substantias separatas q̄tum ad quid est

¶Conclusio. intellectus possibilis non potest actu intelligere ꝑ spēs quas in se habet non se conuertendo ad fantasmata. Patet quia intellectus non impediretur a suo actu per lesionem alicuius organi corporalis. nisi actus eius presupponeret actum potentie organice. cum intellectus non habet organum. sed leso organo ymaginatiue. vt in freneticis. vel memorie. vt in litargicis impeditur homo ne actu intelligat. Etiaz obliuiscit̄ illa quoꝝ prius habuit sciam. ḡ intellectus requirit actus fantasie et quantum ad acquisitionem intelligibilium. ⁊ quantum ad vsum ipsorum iam acquisitorum. Item quilibet dum vult aliquid intelligere sibi format aliquod ydolum vel fantasma in quo respicit ea que vult intelligere. ideo dum volumus aliquem facere intelligere sibi proponimus exempla de quib⁹ potest sibi formare fantasmata ad intelligendū. ergo necesse est quemlibet intelligentem fantasmata speculari.

¶ Et si queratur que sit ratio huius. Respondetur ꝙ potentia cognitiua debet proportionari suo cognoscibili. ideo obiectum intellectus angelici qui est totaliter separatus est substantia intelligibilis totaliter a corpore separata. sed obiectum proprium intellectus humani qui est corpori ꝯiunctus est quidditas rei materialis existens ꝫm suum esse in materia particulari. ideo natura rei particularis non potest complete cognosci nisi cognoscatur ꝫm ꝙ est in particulari existens. sed in illo esse apprehenditur per sensum et imaginationem. ideo vt intellectus intelligat ꝓpriuz obiectū ꝫm suum esse reale indiget ꝯuersione ad fantasmata

Ad rationes ante oppositum. Ad primam dicitur. ꝙ species reseruate in intellectu possibili post actum intelligendi soluz remanēt in habitu. ideo non sufficiūt ad actum intelligendi. sed oportet ꝙ intellect⁹ vtatur specie intelligibili ꝫm ꝙ cōuenit rei cuius est species que est natura existens in particulari. ideo requiritur ꝯuersio ad fantasmata vt intellect⁹ reducatur ad actum ꝯpletum. Ad secūdam dicitur ꝙ fantasma est similitudo rei particularis. ideo imaginatio nō indiget alia similitudine particulari. sed species intelligibilis que est in intellectu non est similitudo rēi particularis sed vniuersalis. ideo intellectus indiget fantasmate. Ad terciam dicitur ꝙ incorporea quorum non sunt fantasmata cognoscūtur a nobis per comparationem ad corpora sensibilia que sunt effectus eorum et illorum sensibilium habemus fantasmata. ideo intelligendo res immateriales necesse est intellectum se ꝯuertere ad fantasmata rerū corporalium

Primi aūt intellectus quidē differrent vt nō fantasmata sint. aut neqꝫ alij fantasmata. sed nō sine fantasmatib⁹

Querit̄. vtrū intellectus noster possit intelligere singula/

De anima

ria ☞ Arguit q sic. qz cognoscens aliquã ↄpositõem cognoscit extre
ma eius. sed intellectus cognoscit hãc ↄpositõnem sortes est hõ. ergo cog
noscit hoc singulare qđ est sortes. Secũdo arguit. intellectus practic⁹
dirigit ad operandũ. sed actus sunt circa singularia. ergo cognoscit singu-
laria Tercio intellectus seipm intelligit ꝛ est quoddã singulare igit ꝛc
Quarto sic. quicquid pt virtus inferior pt virtus superior ꝛ cum hoc
plus. sed sensus cognoscit singulare. a fortiori intellectus ipm cognoscit
¶ In oppositũ arguit. qz intellectus noster nõ intelligit nisi ꝑ abstractiõez
a fantasmatibꝫ. sed hoc est intelligere vl'e ğ ꝛc

Pro responsione sciendũ pmo q postq̃ phs determina
uit de sensu ꝛ intellectu. ↄsequenter ex dictis ↄcludit quid sit sentiendũ de
anima. primo ostendens q natura aĩe est quodãmodo omnia. nam oĩa
que sunt aut sunt sensibilia aut intelligibilia. sed aĩa est quodãmõ oĩa itelli
gibilia ꝑ intellectũ. ꝛ oĩa sensibilia ꝑ sensuz alit tñ q̃ antiq posuerũt Nã aĩa
nõ est ipse res sensibiles. sicut Empe. posuit. q terrã terra cognoscimus ꝛ
sic de alijs Vñ ↄtra hoc dicit textus q lapis nõ est in aĩa sed spẽs lapidis
ꝑ hoc volens habere q intellectus in actu est intellectũ in actu ꝓ q̃to intelle
ctũ in actu est in intellectu per suã spẽm. et similiter diceret de sensu ꝛ sensi
bili Ex quo infert phus q anima similatur manui que est organũ organo
rum. et datur homini loco omniũ organoꝝ que data sunt alijs aĩalibꝫ. scilz
ad defensionẽ impugnatõem ꝛ cooperimentũ ꝛcĳs. Similiter aĩa est da-
ta homini loco omniũ formaꝝ. vt homo sit quodãmodo omne ens pro
q̃to per animã est quodãmodo omnia. qz anima est receptiua omniũ for-
marũ. scz intelligibiliũ ꝑ intellectũ. ꝛ sensibiliũ ꝑ sensum.

Conclusio. in materialibꝫ intellectus noster non cogno
scit singulare primo ꝛ directe. sed bene reflexe. Primũ patz qz intellect⁹ no
ster intelligit abstrahendo spẽm intelligibilem a materia. vt supra patuit
et quod sic abstrahitur est vniuersale. Et quia in materialibꝫ principiũ sin-
gularitatis est materia signata. ergo intellectus noster cognoscit directe et
primo vniuersale. Secũdũ patz. qz postq̃ intellectus abstraxit spẽs intel-
ligibiles nõ potest actu ſm eas intelligere nisi se conuertẽdo ad fantasma-
ta in q̃bꝫ inuenit species intelligibiles. ergo indirecte cognoscit singularia
quoꝝ sunt fantasmata. et ſm hoc format hanc propositiõem sortes est ho-
mo. ꝛ sic de consimilibꝫ. Est tamen aduertendũ q singulare non impedit
intelligibilitatem inquantũ singulare est. sed inq̃tum est materiale. ideo si
sit aliqđ singulare sine materia intellectus potest hoc intelligere nisi aliud
impediat. scz si nõ possit p̃sentari nostro intellectui.

Dubitat. vtrũ intellectus noster possit infinita cognosce
re. Arguitur q sic. quia si vnum corpus non impediret aliud ad esse in
vno loco nihil prohiberet infinita corpora esse in eodem loco. sed vna speci
es intelligibilis non impedit aliã simul secũ esse in intellectu. ğ intellectus
potest infinita cognoscere

Respondet q in intellectu nostro non recipit infinitũ in actu. sed in potẽtia scʒ cognoscendo vnũ post aliud. Primũ pʒ. qꝛ intellectus noster nõ potest simul cognoscere nisi illa que per vnam spẽm cognoscũtur. sed infinitũ in actu nõ habet vnã spẽm. aliter haberet rõnem totius ꝛ pfecti. ideo in diffinitione eius dꝛ. cuius q̃titatem accipientibꝫ semp est aliquid extra accipere. ergo intellectus nõ pt infinitũ in actu cognoscere Item habitualis cognitio in nobis causatur ex actuali. sed nos non possumus habere actualem cognitõem de infinito. ergo nec habitualem. Item sicut se habet intellectꝰ noster ad quidditatem rei materialis. ita se habet ex cõsequenti ad ea que in tali quidditate inueniũtur. sed in substantijs materialibꝫ reperitur infinitũ in potentia. ergo intellectus potest cognoscere infinitũ in potentia. nõ tamen distincte q̃tum ad suũ formale. sed ꝯfuse q̃tum ad suum materiale. Et ad obiectionem dicitur. q q̃uis spẽs nõ ꝓhibeant simul se existere in intellectu. tñ quia successiue ingrediũtur. eo q multa actu simul nõ intelligũtur. Ideo opoꝛʒ q species intelligibiles que sunt in intellectu nostro sunt finite

Dubitatur secũdo. vtrũ intellectus noster sit cognitiuus ꝯtingentiũ. Rñdetur q ꝯtingentia possunt dupl̃r ꝯsiderari. Uno mõ inq̃tum ꝯtingentia. Alio mõ inq̃tum in eis aliquid nc̃citatis inuenit̃. quia nihil est adeo ꝯtingens q̃n habeat aliquid nc̃citatis. vt hec ꝓpositio sortes currit est ꝯtingens. et tñ est necc̃aria habitudo cursus ad motũ. vñ ꝯtingẽtia vt ꝯtingentia sunt directe cognoscũtur a sensu ꝛ indirecte ab intellectu fm q includũt aliquã nc̃citatẽ. et codẽ mõ est de cognitõe futuroꝝ sicut de cognitione ꝯtingentiñ. futura eñ fm q cadũt sub tpe sunt singularia. ideo ab intellectu nõ cognoscũtur nisi reflexe. sed rõnes futuroꝛum possunt esse vl̃es. ideo vllo modo futura sunt intelligibilia ¶ Aduertendũ q futura dupl̃r cognosci pñt. Uno mõ in seipsis. et sic nõ cognoscũtur futura ꝯtingentia nisi a pma cã cui etiã ꝑsentia sunt. qꝛ simul intuet̃ ꝑsentia ꝑterita et futura. Alio mõ in suis causis. et sic cognoscũtur eo mõ quo sunt in ipsis ita q si ex ipis de nc̃citate eueniant possunt a nobis cognosci per certitudinem. et si ab eis ꝯtingẽter eueniant solũ cognoscũt̃ ꝑ quãdã ꝯiecturatõem

Dubitat̃ tercio. vtrũ intellectus noster cognoscat suũ habitũ ꝛ suã essentiã. Rñdetur q ꝑ actus et obiectũ cognoscimus habitũ et potentiã. Et qꝛ quidditas rei materialis est obiectum nostri intellectus. ideo secũdario cognoscitur actus ꝑ obiectũ. ꝛ mediãte actu cognoscit̃ habitus a quo procedit

Ad rõnes ante oppositum Ad primã patet solutio ex dictis. Ad secũdã dꝛ q particularis ꝓpositio est quasi cõclusio syllogismi practici. vt dicit̃ septimo ethicoꝝ. sed ex ꝓpõne vl̃i nõ potest directe ꝯcludi singularis ꝯcl̃o nisi mediãte aliqua singulari subsumpta. ideo rõ vl̃is intellectus practici non mouet ad operandum nisi mediante particulari apprehensione partis sensitiue ꝛ sensus est directe cognitiuus particularium Ad terciam patʒ solutio ex dictis. Ad quartã dꝛ q quicq̃d pfectionis potest virtus inferioꝛ potest ꝛ virtus superioꝛ. sed eminentioꝛi modo

ideo quod cognoscit sensus materialiter ꝛ vt existens singulariter cognoscit intellectus imaterialiter ꝛ abstracte ꝛ vniuersaliter.

Uoniam autem anima ꝑm duas diffinita est potentias. que animalium est ꝛ discretio quod intelligentie opus est ꝛ sensus. ꝛ adhuc in mouendo ꝑm locum motuz de sensu quidem ꝛ intellectu determinata sint tanta. De mouente autem quid forte anime speculandum est. vtrum vna q̄dam pars ipsius sit separabilis aut magnitudine aut rōe aut omnis anima. Et si pars aliqua. vtrum propria quedam sit preter consuetas dici et pictas. aut vna harū aliqua sit. Habet autem dubitatōnem mox. quomodo oportet partes anime dicere ꝛ quot. modo em̄ quodam infinite videntur. ꝛ nō solum quas dicunt quidam determinantes rōcinatiuā ꝛ irascibilem ꝛ appetitiuam. hij autem rōnem habentem et irrōnabilem. Scd̄m em̄ differentias ꝑ quas has separant ꝛ alie videntur partes maiorem his differentiam habentes. de q̄bus et nunc dictum est. Uegetatiua autē que cum plantis inest et omnibus viuentibus ꝛ sensitiua. quā neqꝫ sicut irrōnabilem. neqꝫ sicut rōnem habentē ponet quis vtiqꝫ facile. Adhuc autem ꝛ fantastica que per esse quidem ab omnibꝫ altera est. Cui autē harum eadem vel altera sunt multam habet dubitatōnem. si aliquis ponat separatas partes anime. Adhuc autē ꝛ appetitiua. que ꝛ ratione ꝛ potentia altera videtur vtiqꝫ esse ab omnibꝫ ꝛ inconueniens vtequꝫ hanc seq̄strare. Irrationatiua em̄ voluntas fit et in irrationabili concupiscentiā ꝛ ira. Si autē tria in anima. in vnoquoqꝫ erit appetitus. Et etiam de quo nunc sermo instat. quid forte mouens ꝑm locum animal est. Secundū quidem igitur augmētum ꝛ decrementum motum qui omnibus inest. videbitur vtiqꝫ mouere generatiuum ꝛ vegetatiuū. De respiratōne autem ꝛ expiratōne ꝛ somno ꝛ vigilia posterius perspiciendūz. Habent em̄ dubitatōnem multam. Sed de motu ꝑm locū quid sit mouens animal ꝑm processum motum considerandum. Quod quidem non vegetatiua potentia manifestum semper em̄ propter aliquid mot⁹ hic. ꝛ aut cum fantasia aut appetitu est. Nihil em̄ non appetens aut fugiens mouetur.

sed aut violētia. Amplius ꝛ plāte vtiqꝫ moti essent. ꝛ vtiqꝫ haberēt aliquā ptē organicā ad motū hūc. Silr āt neqꝫ sensitiuū. mlta em̄ sūt aīaliū. q̄ sensū q̄dē hn̄t. manētia aūt ꝛ imobilia sūt per finē. Si igit̄ natura facit frustra nihil. neqꝫ deficit in necāriis nisi in orbatis ꝛ impfectis. hmōi aūt aīaliū pfecta ꝛ nō orbata sūt. Signū aūt est. qꝛ generatiua sūt. ꝛ augmentū hn̄t ꝛ decrementū. quare ꝛ haberēt vtiqꝫ ptes organicas pcessionis. Atuero neqꝫ rationatiua ꝛ vocatus intellectus est mouens. Speculatiuus quidē igit̄ nihil speculat̄ actiue. neqꝫ dicit de fugibili ꝛ psequibili. Semp aūt mot9 aut fugientis aut psequentis aliq̄d est. sed neqꝫ cū speculat9 fuerit aliq̄d hmōi. iam precipit aut prosequi aut fugere. puta cū multotiens intelligit terribile aliq̄d aut delectabile. nō iubet aūt timere. sed cor mouet̄. Si aūt delectabile altera aliq̄ ps Amplius et pcipiēte intellectu ꝛ dominātē intelligētia fugere aliq̄d aut prosequi nō mouet̄. sed fm cōcupiscentiā agit. vt incōtinens ꝛ totaliter videmus qm̄ habens medicatiuā nō sanat̄ tanqꝫ alterius pprium sit agere fm scientiam: sed non scientie. Atuero neqꝫ appetitus hmōi motus dictus est. abstinentes em̄ appetentes ꝛ cōcupiscentes non operātur. quorum appetitum habent. sed consequuntur intellectum.

Queritur vtrum appetitiuū sit principium motus pgressiui animalis. Arguit̄ q̄ non quia si sic sequeretur q̄ animal semper moueretur fm appetitū ꝯsequens est falsum. quia continens non semper mouet̄ ad id quod appetit ꝛ desiderat sed insequitur rationem. ergo appetit9 nō est principium motus progressiui. Secundo potentia progressiua ē pncipium motus progressiui. sed appetitus est principium inclinatōnis in appetibile. ergo appetitus non est principium illius motus.

In oppositum est phūs in littera Pro responsione sciendum q̄ postq̄ phus determinauit de partibus anime. scꝫ vegetatiua.

De anima.

sensitiua ⁊ intellectiua. Hic consequenter determinat de parte appetitiua
inq̃rum est principium motus localis. Antiqui enim diffinierunt animã
per hoc quod est habere cognitõnem ⁊ facere motum localem. ⁊ quia dic/
tum est de sensu ⁊ intellectu determinandum est de principio motiuo ẜm
locum inquirendo vtrum sit tota anima vel pars eius ⁊ si pars vtrũ sit se
parabilis ẜm rem ⁊ subiecto vel ratione tm̃ vel vtrum sit alia pars anime
ab his que dicte sunt prius

Sciendum ꝙ aliqui antiqui diuiserunt animam per rõ/
cinatiuam irascibilem ⁊ concupiscibilem. Alij vero diuiserunt per rõnalẽ
et irrationalẽ. Sed iste diuisiones a pħo improbantur. Primo quia mul/
te sunt alie partes anime plus differentes q̃ȝ predicte que sub predictis nõ
continẽtur vt vegetatiua que est in omnibus plantis ⁊ sensitiua in omni/
bus animalibus ⁊ non continentur sub p̃dictis. quia sensitiua neqȝ vege
tatiua potest dici rõnalis irascibilis vel concupiscibilis similiter non conti
nentur sub secũda. q² neqȝ vegetatiuũ neqȝ sensitiuum est ratõnem habẽs
et nulla earum debet dici irratõnalis siue capiatꝛ irrõnale quod est contra
rium rationi siue priuatiue quod non habet rationem sed natum est habe/
re. Si autem caperetur irratõnale negatiue vt dicit negatõnem ratõnis
tunc non esset genus potentiaꝝ anime. Item fantasia distinguitur ab alijs
potentijs ⁊ non continetur sub aliquo membro predictarum diuisionum
vt manifestum est. Item voluntas est vna potentia anime cum sit ap/
petitus intellectiuus ⁊ n[illegible] comprehenditur sub predictis membris silr
augmentatiua ⁊ nutriti[illegible] ⁊ multe alie sunt que ibi non comprehendũtur
ergo diuisiones sunt insufficientes.

Sciendum ꝙ appetitus qui est in rõne dictus voluntas
est tm̃ vnus ⁊ tamen appetitus sensitiuus diuiditur in duas potentias. scȝ
in irascibilem ⁊ concupiscibilem. Et ratõ est quia sicut in naturalibus ap
petitus sequitur formam naturalem. Ita in animalibus appetitus sequitꝛ
formã apprehensam ⁊ cum talis sit apprehensa per sensum vel intellectum
solum erit duplex appetitus in genere scȝ sensitiuus et intellectiuus. ⁊ quia
intellectus apprehendit vniuersaliter. sensus vero particulariter ⁊ ea que
in vniuersali sunt vnum in particulari sunt multa. Ideo appetitus intelle
ctiuus qui fertur in bonum vniuersalꝛ apprehensum per intellectum ⁊ su/
um obiectum est tm̃ vnus qui dicitur voluntas. sed quia appetitus sensi/
tiuus fertur in bonum apprehensum per sensum quod est bonum acceptũ
ẜm rõnem particularem. Ideo talis appetitus est duplex scȝ irascibilis et
concupiscibilis qui sic differunt quia concupiscibilis ordinatur ad bonuȝ
delectabile ⁊ fugit tristabile. sed irascibilis tendit in bonũ magis arduum
Ideo dicitur potentia quasi propugnatrix pro concupiscibili. Ideo anima
lia non irascũtur neqȝ pugnant nisi ꝓpter delectabilia. Ideo omnes passio/
nes irascibilis incipiũt a passionibus ꝯcupiscibilis ⁊ in ipsis terminantur
Ira enim mouetur a tristicia ⁊ finitur in delectationem. q² irati punientes
gaudentꝛ ex q̃bꝫ patet ꝙ nõ differũt irrascibilis ⁊ ꝯcupiscibilis ꝑ hoc ꝙ ira
scibilis ordinetꝛ ad fugam mali ⁊ cõcupiscibilis ad prosecutionem bonꝛ

Nām eadem est potentia contrarioꝝ. Ideo dicit quarto thopicoꝝ q̄ spes
est de de bono ⁊ timor de malo ⁊ pertinent ad irascibilem.

Conclusio prima potentia vegetatiua non est principiū
motus ꝓgressiui. Patet. quia motus progressiuus semper est propter ali-
quid ymaginatum aut desideratum nisi fiat ꝑ violentiam sed ymagina-
tio ⁊ fantasia nō insunt parti vegetatiue. Secūdo si sic sequeret̄ q̄ omne
habens potentiā vegetatiuā haberet motū ꝓgressiuū sed hoc est falsum.

Conclusio secunda Sensus non est principiū motus pro
gressiui. Patet. qꝛ sensus inest oībus aīalibus. g̊ si esset principiū talis mo
tus omne animal haberet motum ꝓgressiuū qd̄ falsum est. Nec valet di-
cere q̄ aīalia que non mouent̄ habent principiū motus sed deficiunt or-
gana ad mouendum quia vt dicit phs Natura nihil facit frustra nec defi
cit in necessarijs in aliqua tota specie. g̊ si illa aīalia haberent principiū mo
tus progressiui ⁊ non haberent organa ad illū motū illud principiū in tota
specie esset frustra.

Conclusio tercia Intellectus speculatiuus non est princi
pium motus progressiui. Patet. quia vel considerat ea que sunt speculabi
lia vel ea que sunt operabilia delectabilia vel tristabilia. Si primū tunc ni
hil considerat de ꝓsequendo vel fugiendo ⁊ cum omnis motus progressi
uus sit ꝓsequentis vel fugientis seq̄tur q̄ intellectus speculatiuus non est
principium motus progressiui. Si vero consideret delectabilia vel trista
bilia cum non consideret ea per compatōem a… opus sed in vniuersali nō
ꝑcipit ea fugere vel ꝓsequi sed omnis motus progressiuus est prosequen-
tis vel fugientis. g̊ intellectus speculatiuus non est principiū illius mot⁹
vnde differunt ex ꝑte finis speculatiu⁹ intellect⁹ ⁊ practicus. Nā specula
tiuus speculatur veritatem ꝓpter se tm̄. Practicus vero ꝓpter opatōnes

Conclusio quarta tm̄ sunt duo principia motiua in ani-
malibus scꝫ intellectus practicus ⁊ appetitus compͥhendendo fantasiam
sub intellectu. Patet. q̄a omne principiū motus progressiui causat motū
vel monstrando appetibile vel fantasiando vel impetū in ip̄m inclinando
Si 3m sic est appetitus. Si primū hoc est dupliciter vel discernit motum
per rectam rōnem eliciendo melius ⁊ dimittendo peius ⁊ sic est intellect⁹
aut ꝑ estimatōnem naturalem ⁊ sic est fantasia que sub intellectu compͥ-
hendit̄ quia mouet in absentia sensibiliū sicut intellectus.

Conclusio quinta licet sint plura principia motiua subie
cto tamen est vnū tm̄ ꝓm formā ⁊ speciem. Primū patet ex dictis. Scd̄m
ꝓbatur. quia appetitus non mouet nisi ꝓ quanto habet formā appetibilis
que se habet tanq̄ꝫ finis ⁊ idem appetibile est principium intellectus prac-
tici in suo discursu. Nam sicut se habet principium in speculabilibus. ita
finis in agibilibus. Intellectus em̄ practicus principaliter intendit vlti-
mū finem a quo incipit rōcinari ⁊ terminat suū discursum in principium
operis vnde vltimū in operatōe est primū in rōne. vt patet de medico q̄
intendit sanitatem vt finem. Scd̄o intendit herbas quibꝫ potest induci

fanitas. Tercio intendit locū vbi herbe reperiūtur. ꝛ sic ꝯsequēter. Ex di
ctis pꝫ ꝙ ad motū tria requirūtur. scꝫ mouēs. id qđ mouetur. et organū quo
mouetur. Mouens est duplex quoddā est imobile. ꝛ illud est appetibile in-
tellectū vel imaginatū. Aliud est qđ mouet ꝛ mouetur. vt appetitus mouetur
ab appetibili ꝛ mouet aīal. sed aīal est id qđ mouetur. Sed organuꝫ pncipij
motiui est determinata pars corpis de qua hic non determinatur. vbi agitur
de operatōib9 aīe inqꝫtum se tenent ex parte aīe ꝛ non inqꝫtum sunt ꝯmu-
nes corpi ꝛ aīe. sed illo modo agitur de ipsis in paruis naturalib9. Dicit tn̄
phs in p̄senti textu ꝙ organū pncipij motiui in animalib9 debet habere pn
cipiuꝫ ꝛ finē motus. qꝛ motus aīalium est ꝯpositus ex pulsu ꝛ tractu qꝫtū
ad pulsum est pncipiū. ꝛ qꝫtum ad tractū est finis. ꝛ tale organū est cor vel
aliquid ꝓportionabile cordi.

Ad rōnes ante oppositum Ad primā dr̄ ꝙ in continente
sunt ꝯtrarij habitus. qꝛ rō ꝯtrariatur cōcupiscentie. et hoc in homine qui
nedum cognoscit p̄sens. sed etiam futurū. Ideo intellectus qn̄qꝫ iubet re-
trahere ab aliquo ꝯcupiscibili ꝓpter ꝯsideratōem futuri. vt cū febricitans
ex iudicio intellectus abstinet a vino ne febris inualescat. sed ꝯcupiscētia
incitat ad ꝓsequendū delectabile p̄sens quod sibi videtur bonū. qꝛ non cōsi
derat futurū. ꝛ tūc aīal mouetur s̄m appetitū sensitiuū. ideo bruta carētia rō
ne p solum appetitū mouentur. sed in solo hoīe appetitus regulatur ratōne. ꝛ sic
ꝯtinens mouetur ad appetitū futuroꝝ qui dr̄ volūtas Ad secūdam dr̄ ꝙ
intellectus est pncipiū motus ꝓgressiui. scꝫ dirigens monstrando appeti-
bile bonū p cognitōem. ꝛ appetitus est pncipiū inferens p inclinatiōem. et
potentia motiua exequens per operationem. Ideo diuersimode principi-
ant ab appetitu

¶ Uidentur autem duo hec mouentia aut appetitus
aut intellectus. si aliquis fantasiam posuerit sicut intellectum
quēdam. Multa em̄ p̄ter scientiam sequūtur fantasias et in
alijs animalib9 non intellectiua neqꝫ rō est. ſꝫ fantasia vtraqꝫ
hec ergo motiua s̄m locum intellectus et appetitus. Intel-
lectus autem qui propter aliquid ratiocinatur. ꝛ qui practi-
cus est. differt autem a speculatiuo s̄m finem. ꝛ appetitus p
pter aliquid omnis est. Cuius em̄ appetitus hoc principium
practici. intellectus vltimum autem principiū actionis. qua
re rationabiliter hec duo videntur mouentia appetitus ꝛ in
telligentia practica. Appetibile em̄ mouet. ꝛ propter hoc in

telligentia mouet. quia principium hec est quod appetibile et fantasia autem cum moueat non mouet sine appetitu vnū eñ mouens quod appetimus. Si eñ duo intellectus ꝛ appetitus mouebant ꝟm ꝯmunem vtiqꝫ aliquam speciem mouebant. nūc autem intellectus non videtur mouens sine appetitu. voluntas eñ appetitus est. cum autē ꝟm rationē mouetur. et ꝟm voluntatem mouetur. appetitus mouet ꝑter rationem. concupiscentia eñ appetitus quidam est. Intellectus quidam igitur omnis rectus est. appetitus autem et fantasia recta ꝛ non recta. vnde semper quidem mouet appetibile. Sed hoc est bonum aut apparens bonum. non omne autem sed actuale bonum. Actuale autem est contingēs et aliter se habere. Quod quidem igitur huiusmodi potentia mouet anime que vocatur appetitus manifestum est.

Diuidentibꝫ autē anime partes si ꝟm potentias diuidant et separant. valde multe fiunt. vegetabile sensitiuū intellectiuum consiliatiuū. adhuc appetitiuum. hec eñ plus differūt ab inuicem q̄ꝫ concupiscibile ꝛ irascibile Quoniā autē appetitus fiunt contrarij ab inuicem. hoc autem accidit cū ratio ꝛ cōcupiscentia contrarie fuerint. fit autē in ipsis sensum habentibꝫ. Intellectus quidem igitur ꝓpter futurum retrahere iubet. concupiscentia autem ꝓpter ipm iam. Videtur eñ q̄ iam delectabile ꝛ simpliciter delectabile ꝛ bonū simpliciter. ꝓpterea q̄ non videtur quod futurum Specie quidem igitur vnum erit mouens appetibile aut appetitiuum primum autē omniū appetibile. hoc eñ mouet cum non mouetur. eo q̄ sit intellectiuum aut imaginatiuū. numero autē plura mouentia. Quoniam autē tria sunt vnum quidem mouēs. secūdum autem quo mouet. ꝛ tercium quod mouetur. Mouens aūt duplex. aliud quidē immobile. aliud qd mouetur. Est autem immobile actuale bonum. mouens autem et quod mouetur appetitiuū. Mouetur eñ quod appetitur ꝟm q̄ appetit ꝛ appetitus. actus autem motus quidā est. quod autē mouetur animal est. quo vero mouet organo appetitus iam hoc corporeum. vnde in cōmunibꝫ anime et corporis operibus considerandum est de ipsis. Nunc au

tem vt in ſumma dicatur mouens organice vbi pͥncipium et finis illud omni glingiſmus hoc eſt gibboſum ꝛ concauū hoc quidem finis. illud vero pͥncipium. Unde aliud quidē quieſcit. aliud vero mouetur ratione quidem altera entia magnitudine vero inſeparabilia. Omnia em̄ pulſu ꝛ tractu mouentur ꝑter quod oportet ſicut in circulo manere aliquid. et hic incipere motum Omnino quidē igitur ſicut predictū eſt inquantum appetitiuū animal. ſic ipſius motiuū eſt. appetitiuū autē non ſine fantaſia. fantaſia aūt om̄is rationalis aut ſenſibilis eſt. hac quidem igitur ꝛ alia animalia participant Conſiderandū aūt ꝛ de impꝼectis quid mouens eſt quibꝫ tactus ſolum ineſt ſenſus. vtrū ↄtingat fantaſiam ineē his aut nō. aut ꝛ ↄcupiſcentia: Uidetur em̄ letitia ꝛ triſticia ineſſe. ſi aūt hec ꝛ ↄcupiſcentiā neceſſe. fantaſia aūt qūo vtiqꝫ inerit. aut ſicut mouent̄ indetermiāte. ꝛ hec inſunt q̇dē. indeterminate āt inſunt. Sēſibilis q̇dē igit̄ fantaſia ſicut dcm̄ eſt. ꝛ in aliȷs aīalibꝫ ineſt. deliberatiua aūt in ratiōalibꝫ ineſt vtꝝ em̄ aget hoc aut [illegible] iā rōnis op⁹ eſt et nccē vno menſurare. mai⁹ em̄ imitat̄ q̄rePt vnū ex pluribꝫ fantaſmatibꝫ facere. et cā hec eius ꝙ opinionē non putari habere. qm̄ eam que ex ſyllogiſmo non habet. hec autē illam ꝑpter quid deliberatiuū non habet appetitus. Uincit aūt ꝛ mouet aliquādo deliberatōem. aliquando aūt mouet ſeipſum. ſicut ſpera apetitus appetitum. cum incontinentia fuerit. natura aūt ſemper que ſurſuꝫ principalioꝛ eſt ꝛ mouet. vt tribꝫ latiōibꝫ iam moueatur. Scientificum autem non mouet: ſed manet quoniam autem hec quidem vniuerſalis exiſtimatio et ratio. alia vero particularis: hec quidem em̄ dicit ꝙ oportet talem tale agere. hec autem ꝙ hoc quidem tale ergo talis. iam hec mouet opinio. non que vniuerſalis aut vtraqꝫ. ſed hec quidem quieſcens magis. hec autem non. Vegetabilē quidem igit̄ animam neceſſe habere om̄e quodcūqꝫ viuit. ꝛ habet aīam a generatōe vſqꝫ ad corruptōem. neceſſe eſt em̄ quod generatur augmentū habere et ſtatum ꝛ decrementū. hoc autē ſine alimento eſſe impoſſibile: Neceſſe igit̄ ineſſe vegetabilē potentiam in om̄ibꝫ generatis corruptibilibꝫ.

Liber tercius.

Sensum aũt non necesse in omnib⁹ viuentib⁹ neq₃ enim quorum simplex corpus contingit habere tactum neq₃ sine hoc possibile esse nullum animal. neq₃ quecũq₃ non susceptiua specierum sine materia

Querit̃. vtrũ fantasia sit ṗncipiũ motus in aĩalib⁹ imꝑfectis que nõ mouent̃ ꝓgressiue sed tm̃ motu dilatatõis ⁊ ↄ̃strictiõis. Arguit̃ ṗmo ꝙ nõ. q̃ꝛ si sic seq̃ret̃ ꝙ fantasia esset in plurib⁹ partib⁹ corporis illoꝝ aĩaliũ. cum partes decise viuant vt ꝑtes vermis post separatõem mouent̃. ↄ̃sequens est falsum. q̃ꝛ fantasia sibi determinat certã ꝑtem corporis g̊ ⁊c̃. Scd̃o sic. in aĩalib⁹ imꝑfectis carentib⁹ motu progressiuo soluȝ reperitur sensus tactus. g̊ nõ habent fantasiam. ⁊ ꝑ ↄ̃sequẽs fantasia in ipsis non est principium motus. In oppositũ est ph̃us in littera

Pro r̃nsione sciendum primo. ꝙ postq̃ ph̃s tractauit de ṗncipio motiuo in ↄ̃muni. ↄ̃sequẽter tractat de ipso in spẽali ꝑ ↄ̃patiõem ad diuersa aĩalia. ẜm eñ ꝙ in diuersis aĩalib⁹ variat̃ virtus cognitiua apprehensiua delectabilis aut tristabilis ẜm hoc variat̃ ṗncipiũ motiuũ.

Sciendũ secũdo ꝙ duplex est fantasia. scȝ determinata ⁊ indeterminata Determinata est q̃ determinate apprehendit hoc vel illud in hoc tp̃e vel in illo. et hec repit̃ in aĩalib⁹ ꝑfectis q̃ naturaliter hñt oẽs sensus. ⁊ hec hȝ organũ determinatũ in cerebro. vt supra patuit. Indeterminata est q̃ nihil apprehendit nisi in p̃sentia sensibilis. nec imaginat̃ aliq̃d distans. sed aĩalia quib⁹ inest talis fantasia solũ imaginant̃ vel vt nociuũ ⁊ tũc retrahũtur. vel vt cõueniens. ⁊ tũc dilatant̃ ⁊ se diffundũt suꝑ illud. ⁊ sic in eis est fantasia indeterminata inq̃tuȝ scȝ ymaginant̃ vel apprehẽdũt aliq̃d ↄ̃ueniens. Nõ aũt determinate hoc vel illud hic vel ibi. sed solam hñt cõfusam imaginatõem. q̃ꝛ nõ intendũt in suo motu aliquẽ locũ determinatũ sed aĩalia ꝑfecta q̃ habent fantasiã determinatã mouẽtur ad aliq̃d distans et determinate ad aliq̃d bonũ

Sciendũ tercio. ꝙ aliquid est suipsius motiuũ inq̃tum est appetitiuũ. nam appetitus est cã motus. sed appetitiuũ nõ est sine fantasia q̃ est r̃onalis vel sensibilis Fantasia r̃onalis solũ ab hoĩe participat̃. sensibilis vero ab aliis aĩalib⁹. Vñ sicut ph̃us supra ↄ̃prehendit fantasiã sub intellectu. ita nũc sub fantasia ↄ̃prehendit intellectũ Cuius r̃o est. q̃ꝛ fantasia est q̃dam apparitio. modo ẜm apprehensionẽ sensus et ẜm apprehensionẽ intellectus aliquid apparet. Vel etiã in hoc ↄ̃ueniũt fantasia ⁊ intellectus. q̃ꝛ vtrũq₃ p̃t aliq̃d cognoscere sine p̃ñtia cognoscibilis.

Prima ↄ̃clusio. fantasia indeterminata est ṗncipiũ mot⁹ in aĩalib⁹ imꝑfectis eo mõ quo mouẽtur ꝑ dilatatõem ⁊ ↄ̃strictiõem Probat̃. q̃ꝛ oĩ tali inest leticia aut tristicia. q̃ꝛ oĩ aĩali inest sensus. sed sensus dum apprehendit obiectũ ↄ̃ueniens delectat̃ ⁊ cũ apprehendit discõueni-

ens tristatur. sed cui inest delectatio et tristicia huic inest appetitus. sed appetitus non inest alicui nisi sibi conveniat apparitio appetibilis. et talis apparitio dicitur fantasia. Cum ergo appetitus sit principium motus in animalibus. sequitur quod fantasia que est principium appetitus est principium motus in animalibus imperfectis

Conclusio. Ratio deliberativa est principium motus in homine. Patet quia propositis duobus bonis homo illa duo comparat per rationem deliberativam quasi in equilibro ut scit dividere unum ex pluribus et comparare unum alteri eligendo solum quod convenit hominibus et non brutis. ergo ratio deliberativa est principium motus in hominibus Advertendum tamen quod in homine duplex est ratio. quedam est speculativa que appellatur scientifica. et illa non est principium motus. quia nihil dicit de imitabili et fugibili. Alia est ratio practica. que duplex est. quedam est universalis dicens quid sit operandum in universali. ut quod oportet filium honorare patrem. Alia est particularis dicens quid sit operandum in particulari. ut quod oportet filium hunc patrem hunc honorare. et in hoc tempore vel in illo. Unde ratio practica universalis non est principium motus. sed ratio practica particularis. vel ut dicit textus si utraque sit principium motus universalis est causa prima particularis vero est causa proxima et applicata motui et particulari. Nam omnes operationes et motus fiunt in particularibus et ad hoc quod ex universali sit motus oportet quod ad particularia applicetur. sicut oportet in eodem opinionem universalem applicari ad particularia ad hoc quod sequatur actio. et propter hoc accidit peccatum in actionibus quia universalis opinio corrumpitur ab aliquo particulari delectabili aut ab aliqua passione ¶ Ubi notandum est quod quando appetitus inferior qui est sine deliberatione rationis vincit deliberationem rationis et removet hominem ab illo quod deliberavit. ibi est defectus et ordo non naturalis sed quando fit econtra. scilicet quando appetitus superior et ratio movent inferiorem appetitum est naturalis ordo ut est in continente. Continens enim per deliberationem rationis vincit passiones appetitus inferioris et movet appetitum inferiorem sicut in celestibus orbis superior movet inferiores. Et si appetitus inferior aliquid de motu proprio retineat sicut facit orbis inferior. tamen naturali ordine movetur motu appetitus superioris et rationis deliberantis. si vero econtra contingat hoc est preter naturalem ordinem. et inde fit peccatum in motoribus. sicut modo sunt peccata in naturalibus

Ad rationes ante oppositum Ad primam dicitur. quod fantasia determinata que realiter distinguitur ab aliis potentiis sensitivis habet organum proprium. sed fantasia indeterminata que non realiter distinguitur a sensu non habet organum in determinata parte corporis. et illa est principium motus in animalibus imperfectis Ad secundam patet solutio ex dictis.

Animal autem necesse sensum habere si nihil frustra facit natura. propter aliquid enim omnia que sunt natura subsistunt. aut concidentia sunt eorum que sunt propter aliquid. Si igitur omne

pcessiuū corpus non habet sensum corrumpitur vtiqꝫ et ad finem non vtiqꝫ veniat qui est nature opus. quomodo enim aletur manentibꝫ quidem eni͞m existit ꝙ vnde nata sunt. Non potest autē corpus habere quidā animā ⁊ intellectū discretiuū. sensum aūt nō habere nō mansiuū existēs generabile autem Atuero neqꝫ ingenerabile. quare eni͞m nō habebit. aut eni͞m aīe melius aut corpori. nūc aūt neutrū est. hoc quidē nō magis intelligat. hoc aūt nihil erit magis ꝓpter illud. nullū ergo habet animā corpus non manens sine sensu. Atuero si habet sensum necesse est corpus esse aut simplex aut mixtum Impossibile aūt est esse simplex. tactū eni͞m nō haberet. est aūt necesse hūc habere. hoc autē ex his manifestū. Om̄ eni͞m animal corpus animatū est corpus autē nō omne tangibile. tāgibile autē quod sensibile tactu. necesse ⁊ aīalis corpus tactiuū esse si debet saluari animal. alij eni͞m sensus per altera sentiunt: vt olfactus visus auditꝰs. tactiuum aūt nisi habeat sensum nō hec poterit quidem fugere. illa autē accipere. si vero hec īpossibile est saluari aīal. Propter quod ⁊ gustus est sicut tactus quidam. alimentum autem corpus tangi possibile. Sonus autem ⁊ color et odor non alunt neqꝫ faciunt augmentum neqꝫ decrementum: quare et gustum necesse est tactum esse quendam. quia tangibilis et vegetatiui sensus est. hi quidem igitur necessarij sunt animali. quo et manifestum ꝙ non possibile sine tactu animal esse. Alij autē propter bonum ⁊ generi animalium iam non cuicunqꝫ. sed quibusdam vt processiuo necesse inesse. Si eni͞m debet saluari non solum oportet tactum sentire. sed de longe. Hoc autem erit si ꝑ medium sensitiuū fuerit. eo ꝙ illud quidem a sensibili patiatur ⁊ moueatur. ipsum autem ab illo. Sicut enim mouens ꝭm locum vsqꝫ alicubi permutare facit. et depellens alterum facit vt pellatur. et est per medium motus. et primum quidē mouens depellit et non depellitur. vltimum autem solum depellitur non pellens. medium autem vtraqꝫ. multa autem media sic in alteratione. preter quod vnum manens in eodem loco alterat vt si in ceram tinxerit aliquis vsqꝫ ad id mota est vsquequo tinxit. lapis aūt nihil. sed aq̄. vsqueq̄ ꝓcul. aer au

De anima.

tē ad plurimū mouet. ꝛ facit. ꝛ patit si maneat. et vnꝰ sit Vñ
et de repcussione est melius ꝙ̄ visum egredientem repercuti
aerem pati a figura ꝛ colore vsquequoqꝫ quidē sit vnus. In
leui aūt est vnus. ppter qḋ iterū hic visum mouebit. sicut vti
ꝗ si in cera sigillū ingrederet vsqꝫ ad finem

Uod aūt impossibile sit simplex ꝛ aīalis corpus manifestum est. dico aūt puta igneū aut aereū. Sine quidē enim tactu neqꝫ vnū contingit aīaliū sensum habere. corpus eñ tactiuū aīatum omne sicut dictū est. alia aūt preter terrā sensitiua quidem vtiqꝫ fient oīa aūt. eo ꝙ per alterū sentire faciunt sensum et per mediū. tactus aūt est in tangendo ipsa. ppter qḋ ꝛ habet hoc nomē. et tñ alij sensus tactu sentiunt. sꝫ per altera. hic aūt videt solus p seipm. quare hmōi elementorum nullū vtiqꝫ erit corpus aīalis. Neqꝫ itaqꝫ terrenum. omniū eñ tangibiliū tactus est. sicut medietas et susceptiuꝰ sensus. nō solū quecunqꝫ differentie terre sunt. sed calidi ꝛ frigidi ꝛ alioꝶ oīm tangi possibiliū. et ppter hoc ossibꝫ ꝛ capillis ꝛ hmōi partibꝫ non sentimus. qꝛ terree ꝛ plante. et ob hoc neqꝫ vnū habent sensum. qꝛ terree sunt sine autem tactu. neqꝫ vnū possibile est aliū. hic aūt sensus nō est neqꝫ terre. neqꝫ alius elementoꝶ nullius. Manifestū igitur qm̄ necesse hoc solo priuata sensu aīalia mori. neqꝫ eñ hunc possibile est haberi non aīal existens. neqꝫ cum sunt aīalia aīaliū necesse est habere preter hūc. Et ppter hoc quidem alia sensibilia excellētijs non corrumpunt aīal. vt color ꝛ odor et sonus. sed solū sensus nisi ꝺm accñs. puta si simul cum sono depulsio fiat ꝛ ictus. et a visis ꝛ odore alia mouent que tactu corrumpunt. et humor autem ꝺm ꝙ accidit simul tactiuū esse sic corrumpit. Tangibilium aūt excellentia. aut calidorum et frigidoꝶ et durorum corrumpit animal. Omnis quidem enim sensibilis superfluitas corrūpit sensum. Quare et quod tangi pōt tactum. hoc autem tactu determīatum est viuere. Sine eñ tactu monstratum est ꝙ impossibile est animal esse. vnde tangibilium excellentia non solum corrumpunt sensum sed animal. quia necesse solum habere hunc. Alios autē sensus habet animal. sicut dictum est nō ppter esse sed ppter bene vt vi

sum. quia in aere et in aqua vt videat. Omnino aũt quantuꝫ in dyphano gustũ aũt habet ꝓpter delectabile et triste vt sentiat ꝙ in alimento et concupiscat et moueatur. auditũ aũt vt significetur aliquid ipsi. Linguam autem habet quatenꝰ significet aliquid alteri.

Querit̃ vtrum necesse sit omne viuens habere sensum Arguit̃ ꝙ sic. quia omne viuens ad sui conseruatõnem indiget alimento cõuenienti. ergo necesse est oẽ viuens habere virtutem qua discernit̃ ꝯueniẽs a disconuenienti. sed talis virtus est ipse sensus. ergo ꝛc. Secundo ad sensum requiritur ⁊ sufficit media ꝓportio qualitatum tangibilium: sꝫ omne viuens consistit in quadam media ꝓportõne qualitatum tangibilium cum omne viuens sit mixtũ. ergo necesse est omne viuens habere sensum.

In oppositum est phũs in littera. Pro ꝺ̃ꝺisione sciendum primo ꝙ postq̃ phs determinauit de singulis partibus anime. Conseq̃nter oñdit ordinem ipaꝝ ostendendo que sit prior ⁊ vniuersalior inter ipas.

Conclusio prima. Necesse ē omne viuens corporale habere animã vegetatiuam a principio vsqꝫ ad finem. Patet. quia omne viuens generabile aut corruptibile q̃diu viuit habet augmentum statum et decrementum. sed hoc non potest fieri sine nutrimento quia tempore augmenti plus conuertitur de alimento in substantiam aliti q̃ fuerat de humido radicali deperditum ⁊ tempore status equaliter conuertitur in decremento minus sed vti nutrimento solum est anime vegetatiue. ergo necesse est omne viuens a principio vsqꝫ ad finem habere animã vegetatiuã vnde patet ordo anime vegetatiue ad alias.

Conclusio secũda Non oportet omne viuens habere sensum. Patet. quia non est necesse omne viuens habere tactum sine quo nullus est sensus. igit̃ ꝛc. Añs patet. quia sensus tactus est susceptiuus specierum sine materia. sed multa sunt viuẽtia vt plante que ꝓpter sui terrestreitatem nõ recipiũt species sensibilium nisi materialiter. g̊ non habent sensũ tactus. ⁊ ita ē de corporibꝫ simplicibꝫ ⁊ de mixtis inaĩatis quia tactus est media ꝓportio tangibilium vbi non p̃dominatur terra. ergo non omne viuens habet sensum tactus.

Conclusio tercia Necesse est omne animal habere sensuꝫ Patet. qꝛ om̃e aĩal indiget alimento sine quo non potest conseruari. sꝫ nõ potest conseruari per alimentum nisi habeat sensum ad discernendũ conueniens a disconuenienti. ergo nisi habeat sensum natura non consequeretur suum finem. sed faceret aliquid frustra quod falsum est. Nam natura nihil facit frustra. quia omnia que sunt ĩ natura sunt ꝓpter aliquem finem vel veniunt ex necessitate ab his que sunt ꝓpter finem vt membra sũt ꝓpter aliquas operatõnes vel ex necessitate naturaꝝ ipaꝝ sequunt̃ aliqua

accidentia vt pilositas vel color ꝛ silia. Nec valet dicere qꝺ aliqꝺ animal
per intellectū sine sensu possit distinguere nutrimentū. quia vel tale corpꝰ
esset generabile vel ingenerabile. Nō primū. qꝛ corpus generabile habēs
intellectū est homo. sed intellectus humanus nō potest intelligere sine sen
su. igitur homo nō pōt habere intellectū sine sensu Neqꝫ ingenerabile qꝛ si ha
beret intellectū sine sensu hoc esset ꝑpter bonū corpis vel aīe. sed nullū pōt
dici. quia sine sensu aīa non intelligeret etiam tale corpus in esse conserua-
bitur cū sit incorruptibile.

Conclusio quarta Necesse est omne animal habere tac-
tum. patet. qꝛ corpus aīalis consistit quadam media ꝓportōne ī qualitatū
primaꝝ. sed illa ꝓportio potest īmutari intentōnaliter a qualitatibꝫ tangi-
bilibus ꝛ etiam materialiter ꝛ potest ab eis corrumpi. Ideo oportet aīal
habere tactum quo discernat conuenientia a corruptiuis aliter non posset
inesse conseruari. ergo indiget tactu. vnde excellentia tangibiliū potest anīal
corrumpere quod non accidit de sensibilibꝫ alioꝝ sensuū licet excellentie eo
rum possent corrumpere suū organū.

Conclusio quinta visus auditus olfactus et gustus vt
discretiuus sapoꝝ non sunt necessarij aīali sed insunt eis ꝑpter bene esse nō
oībus sed illis solū q̄ mouentur motu ꝓgressiuo. Patet qꝛ excellētie suoꝝ sen
sibiliū licet corrūpant organa illoꝝ sensuū. Non tn̄ corrūpūt aīal nisi ꝑ acci
dens. ergo non sunt necessarij cuilibet aīali corrūpunt tn̄ aīal ꝑ accn̄s vt si cū
sono fiat magna percussio aeris vt accidit cum tonitruo Interdū etiā visi
bilia inꝯtum venenosa corrumpunt aīal. Sed ꝙ illi sensus requirūtur
aīali quo ad bene esse. ꝓbatur qꝛ sine ipis non potest recipe alimentū a lon
ge ideo indiget visu vt ꝑ aerem ꝛ aquā videat que remota sunt. ꝛ indiget
gustu vt ꝑcipiat delectatōnem vel tristiciam in cibo ꝛ olfactu vt ꝑcipiat o
dorē alimenti. ꝛ auditu vt aliquid ei significetur. cōceptus eīn nostros audi-
tu significamus ꝛ ideo necessaria est lingua que est instrumentū vocis per
quā vnus alteri suos conceptus notificat.

Dubitatur primo quid intelligitur per corpus ingenera-
bile habens aiam. Ad dubiū rn̄detur ꝙ phus intelligit quedā aīalia īmorta
lia que Plato ponebat videlicet calodemones que apulibꝫ quidā platoni
cus sic diffiniebat. ꝙ sunt aīalia corpore aerea mente rōnalia nō passiua et
tempore eterna sed tamē ꝭm veritatem ista non sunt ponenda.

Dubitatur secundo vtrum gustus sit necessarius oī aīali
Ad dubiū rn̄detur ꝙ sic vt est quidam tactus quia gustus est sensus ali-
menti quo discernitur alimentum conueniens a disconuenienti sed alimentū
est corpus tangibile nutrit eīn aliq̄d qꝛ calidū frigidū hūidū vel siccū vnd̄
ex eisdē sumꝰ ꝛ nutrimur.

Dubitatur vtrū corpꝰ aīalis possit esse corpus simplex Ad
dubiū rn̄detur ꝙ nō qꝛ oportꝫ oē aīal hr̄e tactū. sꝫ illud ꝑ qꝺ fit tactꝰ mediat
inter q̄litates tāgibiles q̄dā media ꝓportōe cōplexionis defectu cuiꝰ ossa
capilli vngues ꝛ plāte carēt sensu tactꝰ. qꝛ in ipis supabūdat terra ꝛ nō est
sufficiens medietas ꝯplexionis ex q̄bꝫ oībꝫ seq̄tur ꝙ remoto tactu remouet
aīal. ꝛ posito tactu ponitur aīal ꝛ ecōtra. ꝛ sic inter se ꝯuertūtur.

Liber tercius

Ad rõnes ante oppositũ Ad primã negatiõnẽ qꝛ cũ plan te nascãtur in terra hñt alimẽtũ sibi ꝯiũctũ. Jõ no indiget sensu ad discernendũ ꝯueniẽs a discõueniẽti. qꝛ a terra cui coniũgũtur hñt q̃litates similes q̃litatibꝫ ipaꝝ nec pñt ita faciliter corrũpi ab excellentijs q̃litatũ sic alia Ad secũdã pꝫ solutio ex dictis. Et sic est finis hui⁹ tercij de aĩa

Sequitur recapitulatio hui⁹ tercij libri de aĩa In quo determiatũ ẽ de potẽtia intellectiua. motiua ꝛ appetitiua. ꝛ ꝯtinet tres tractatus. In p̃mo determiaꝛ de pte intellectiua. In secũdo de pte motiua ꝛ appetitiua. Et in tercio determiaꝛ de ordine ptiũ aĩe adinuicẽ oñdendo q̃ sit prior. Secũd⁹ tractat⁹ incipit ibi. Quoniã aũt aĩa ẽm duas distincta est potẽtias. Et tercius ibi Vegetabilẽ q̃dẽ aĩam. In p̃mo tractatu sũt septẽ capitula. In p̃mo determiaꝛ de natura itellect⁹ possibilis. In secũdo oñdit q̃liter itellect⁹ possibilis reducit in actũ ꝛ qd ẽ obiectũ eius ibi Cũ aũt vnũq̃dq̧ sciat. In tercio mouet ꝛ soluit p̃hus duas dubitatõnes ibi Dubitabit aũt aliq̃s. In q̃rto aũt determiat de intellectu agẽte ꝛ ponit ꝯditiones ei⁹ ꝛ ꝯditõnes intellectus in actu [illegible] totius ptis intellectiue. ibi Qm̃ aũt sũt in oĩ natura. In q̃nto opaꝛ de opatõibꝫ intellect⁹ ibi Iudiciũ q̃dẽ igiꝛ intelligẽtia. In sexto determiaꝛ de itellectu p ꝯpatõnem ad sensũ. ibi videꝛ aũt sensibile ex po[illegible]pus exñte. In septimo p ea q̃ determiata sũt oñdit q̃d sit de natura aĩe [illegible]sibilis ibi Nũc aũt de aĩa recapitulantes Secñd⁹ tractat⁹ ꝯtinet tria capitula. [illegible] p̃mo p̃hs ꝓcedit disputatiue ad inq̃rendũ q̃d sit p̃ncipiũ mo[illegible]calis i aĩalibꝫ. In scd̃o ẽm veritatẽ determiat de p̃ncipio motiuo i aĩali ꝛ ẽm se. ibi V[illegible]deꝛ aũt duo hec mouentia. In tercio de ipo p̃ncipio motiuo p ꝯpatõnẽ ad diuersa genera aĩaliũ. ibi Oĩno igiꝛ vt dictũ est. Tercius tractat⁹ ꝯtinet tria capitula. In p̃mo oñdit p̃hs q᷑ necc̃e est vegetabilẽ ptẽ aĩe inesse oĩbꝫ viuẽtibꝫ. In secũdo oñdit q᷑ ps sensitiua nõ ẽ in oĩbꝫ sed solũ in aĩalibꝫ ꝛ oñdit q᷑ sens⁹ tactus est necc̃arius oĩ aĩali. ibi Sensum aũt nõ necc̃e est. In tercio oñdit q᷑ impossibile ẽ corpus aĩalis esse simplex puta igneũ vel aereũ vt platonici posuerũt ibi Qꝫ aũt ipossibile sit. Et i hoc finiꝛ recapitulatõ h⁹ tercij de aĩa

Expliciunt questiones venerabilis magistri Johannis versoris acutissimi phylosophi in libros de anima summo studio atq̧ diligentia denuo correcte atq̧ emẽdate et impresse per Henricũ quentel Anno dñi. M. cccc. nonagesimo sexto Nonis septembribus.

[illegible] ut obl[illegible]

[illegible] super certum natis

p(ro)curat [illegible] ipse nobilis [illegible] dei [illegible]

[illegible] unanimi [illegible] summa aut [illegible]

[illegible] ut in [illegible] super [illegible] vel

[illegible] tunc [illegible] maior aut

[illegible] et facturo [illegible] [illegible] vel non [illegible]

[illegible] conventione [illegible] audiende [illegible]

[illegible] sub [illegible] et [illegible]

[illegible] esse et fore [illegible]

[illegible] personali aut reali obligare [illegible]

[illegible] bello [illegible] regalibus aut [illegible]

Persor

1696